

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1978

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

19832

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Σταυρόπουλος
Σταυρούλης

Καταχώρηση
από τον υπεύθυνο
της Βιβλιοθήκης

Με απόφαση της Έλληνικής Κυβερνήσεως τὰ διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, Γυμνασίου καί Λυκείου τυπώνονται από τον Όργανισμό Έκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων καί μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

Handwritten notes in the left margin, including the word "παιδαγωγική" (pedagogy) and other illegible scribbles.

ΑΓΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Handwritten notes below the title, possibly starting with "Παιδαγωγική" and "Εκπαίδευση".

Από το βιβλίο "Εκπαίδευση και Πολιτική" του Νίκου Μανδηλαρά, εκδόσεις Κριτική.

2

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΩΓΗ
ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΗ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1978

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΤΟΥ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΜΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΜΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1. Κοινωνική ζωή και ομαδική συμβίωση.

Ἡ κοινωνική ζωή εἶναι χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ἡ ομαδική συμβίωση εἶναι φαινόμενο πού παρατηρεῖται καί στοὺς ἄλλους ζωντανούς ὀργανισμούς, δηλαδή στά ζῶα καί στά φυτά. Μεταξύ τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων καί τῆς συμβίωσης τῶν ζώων καί τῶν φυτῶν ὑπάρχουν πολλές καί βασικές διαφορές, πού δέν ἐπιτρέπουν τό συσχετισμό καί τή σύγκριση τῶν φαινομένων. Οἱ κυριότερες ἀπό τίς διαφορές αὐτές εἶναι οἱ ἑξῆς:

α. Ἡ κοινωνική ζωή τῶν ἀνθρώπων ἔχει λογικό καί συναισθηματικό χαρακτήρα, ἐνῶ ἡ συμβίωση τῶν ζώων εἶναι ἐνστικτώδης καί τῶν φυτῶν τυχαία ἢ δημιουργημένη ἀπό τόν ἄνθρωπο.

β. Ἡ ἐξάρτηση κάθε ἀνθρώπινης κοινωνίας ἀπό τό φυσικό της περιβάλλον εἶναι σχετική καί μειώνεται μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς τεχνολογίας, ἐνῶ οἱ ὀμάδες τῶν ζώων καί τῶν φυτῶν πού ζοῦν στό ἴδιο μέρος συνδέονται ἄμεσα καί ἀπόλυτα μέ τό φυσικό τους περιβάλλον.

γ. Οἱ ἄνθρωποι μποροῦν καί δημιουργοῦν τεχνητό περιβάλλον (οἰκισμούς, δρόμους, μέσα συγκοινωνίας κλπ.), ἐνῶ ἡ δυνατότητα αὐτή εἶναι περιορισμένη στά ζῶα (κατασκευή φωλιάς) καί ἀνύπαρκτη στά φυτά.

δ. Ἡ κοινωνική ζωή τῶν ἀνθρώπων δέχεται τήν ἐπίδραση τοῦ πολιτισμοῦ καί ἐξελίσσεται, ἐνῶ στίς συμβιοτικές ὀμάδες τῶν ζώων καί τῶν φυτῶν δέν ὑπάρχει ἐξέλιξη.

ε. Οἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων ὡς μελῶν μιᾶς ὀποιασδήποτε κοινωνίας εἶναι ἐνσυνείδητες καί ρυθμίζονται μέ κανόνες δικαίου, ἐνῶ οἱ σχέσεις τῶν ζώων εἶναι ἐνστικτώδεις καί ἀνακλαστικές. Γιά σχέσεις τῶν φυτῶν δέ γίνεται λόγος.

Με βάση όλες αυτές τις διαφορές λέμε ότι άλλο είναι η κοινωνική ζωή των ανθρώπων και άλλο το φαινόμενο της συμβίωσης των ζώων και των φυτών. Γι' αυτό και οι όροι που χρησιμοποιούνται σε κάθε περίπτωση είναι διαφορετικοί. Με τους όρους κοινωνία και κοινωνική ζωή εκφράζεται η συμβίωση των ανθρώπων, ενώ για τον προσδιορισμό της συμβίωσης των ζώων επικρατούν οι όροι κοπάδι, αγέλη, κυνέλη, σμήνος κλπ. και των φυτών οι όροι δάσος, φυτεία κ.ά.

2. Η αναγκαιότητα της κοινωνικής ζωής.

Ο άνθρωπος ανέπτυξε κοινωνική ζωή από τότε που βρέθηκε πάνω στον πλανήτη μας. Αυτό οφείλεται σε μία φυσική όρμη που τον χαρακτηρίζει και που τον οδηγεί στη συμβίωση και την κοινωνία με τους συνανθρώπους του. Την όρμη αυτή τη λέμε **κοινωνικότητα**.

Η όρμη της κοινωνικότητας δεν είναι τυφλή και ένστικτώδης, αλλά δύναμη με την οποία εκδηλώνεται και αναπτύσσεται η προσωπικότητα του ανθρώπου. Ειδικότερα, ο άνθρωπος συνειδητοποιεί ότι έχει λογικό, βούληση και συναίσθημα από τη στιγμή που έρχεται σε επαφή και επικοινωνεί με τους άλλους. Έτσι φανερώνεται και ολοκληρώνεται η προσωπικότητά του. Άλλα υπάρχει κι άλλος σοβαρός λόγος που οδηγεί τον άνθρωπο στην κοινωνική ζωή. Είναι οι βιοτικές τους ανάγκες (τροφής, κατοικίας, προστασίας κλπ.), που ικανοποιούνται χάρη στη συνεργασία του με τους άλλους.

Έξω από την κοινωνία είναι αδύνατο να εκδηλωθεί η προσωπικότητα του ανθρώπου και να ικανοποιηθούν οι βιοτικές του ανάγκες. Αν υποθεθεί ότι απομονώνεται άμεσως μετά τη γέννησή του ένα άτομο, που έχει όλες τις προϋποθέσεις να γίνει μεγαλοφυΐα, είναι βέβαιο πώς δε θα σημειώσει καμιά εξέλιξη, αλλά θα ζήσει σε πρωτόγονη κατάσταση. Γι' αυτό ο Άριστοτέλης, που χαρακτήρισε τον άνθρωπο «ὄν πολιτικόν», δηλαδή κοινωνικό, λέει ότι εκείνος που δεν αισθάνεται την ανάγκη της κοινωνικής ζωής είναι ή Θεός ή θηρίο.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι η τάση του ανθρώπου για κοινωνική ζωή ενισχύεται και διευκολύνεται από την ικανότητά του να συνεννοείται με τα άλλα μέλη της κοινωνίας. Ο έναρθρος λόγος, που διαθέτει, του επιτρέπει να διατυπώνει και να εκφράζει τις σκέψεις του, οι οποίες γίνονται κατανοητές από τους άλλους. Έτσι εξυπηρετείται η καθημερινή επικοινωνία και προάγεται γενικά η ζωή του.

3. Μορφές και εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνίας

Ἡ κοινωνική ζωή τοῦ ἀνθρώπου πῆρε διάφορες μορφές διαμέσου τῶν αἰώνων. Αὐτό ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι δέν ἦταν ἴδιοι σ' ὅλες τίς ἐποχές οἱ λόγοι πού ὀδήγησαν στή συγκρότηση τῶν κοινωνικῶν ομάδων. Οἱ δεσμοί μεταξύ τῶν μελῶν τῶν πρώτων κοινωνιῶν ἦταν κυρίως φυσικοί ἢ φυσιολογικοί (κοινή καταγωγή, προστασία παιδιῶν κλπ.). Ἀργότερα ἕνα πλέγμα σχέσεων (πολιτικῶν, οικονομικῶν, ἀμυντικῶν κλπ.), πού ἀναπτύχθηκαν μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ὀδήγησαν στή δημιουργία νέων μορφῶν κοινωνικῆς συμβίωσης, στίς ὁποῖες οἱ φυσικοί δεσμοί ἔχουν δευτερεύουσα θέση ἢ εἶναι ἀνύπαρκτοι.

Οἱ κυριότερες μορφές πού πῆρε ἡ κοινωνική ζωή μέ βάση τούς φυσικούς δεσμούς τῶν μελῶν της ἦταν οἱ ἑξῆς:

α. Ἡ οἰκογένεια : Πρόκειται γιά τήν πρώτη καί βασική μορφή κοινωνικῆς συμβίωσης τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀναπτύχθηκε ἱστορικά σέ ὅλο σχεδόν τόν κόσμο. Σά σύνολο στηρίζεται στόν ἰσχυρό δεσμό τοῦ αἵματος, στήν ἀμοιβαιότητα τῶν αἰσθημάτων τῶν μελῶν της καί στήν ἀνάγκη διατροφῆς καί προστασίας τῶν παιδιῶν, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά περάσει τό ἕνα τέταρτο περίπου τῆς ζωῆς του κοντά στούς γονεῖς του, γιά νά καταστεί ἰκανός νά ζήσει μόνος του. Γι' αὐτό ἡ οἰκογένεια διατήρησε ἀναλλοίωτο τό χαρακτήρα της σ' ὅλες τίς ἐποχές καί ἐξακολουθεῖ ν' ἀποτελεῖ τόν πυρήνα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

β. Ἡ πατρία : Ἦταν ἄθροισμα πολλῶν οἰκογενειῶν μέ κοινή καταγωγή καί στοιχειώδη πολιτική ὀργάνωση. Ἐπικεφαλῆς κάθε πατριάς ἦταν ἕνα ἀπό τά μέλη της πού συγκέντρωνε καί ἀσκοῦσε ὅλες τίς ἐξουσίες. Τόν τύπο τῆς πατριαρχικῆς ὀργανώσεως τῆς ζωῆς τόν συναντοῦμε στήν Παλαιά Διαθήκη καί στήν ἀρχαία Ρωμαϊκή Ἱστορία (Familia μέ ἀρχηγό τόν Pater Familias). Ἱστορικά ἡ ἔνωση πολλῶν πατριῶν ὀδήγησε σέ νέους κοινωνικούς σχηματισμούς, στίς φυλές καί τά ἔθνη.

γ. Ἡ φυλή : Στή φυλή, πού ἦταν εὐρύτερο ἀπό τήν πατρία κοινωνικό σύνολο, οἱ συγγενικοί δεσμοί τῶν μελῶν της ἦταν χαλαροί, χωρίς αὐτό νά σημαίνει ὅτι αἰσθάνονταν ξένα μεταξύ τους. Εἶχαν τά ἴδια ἀνθρωπολογικά γνωρίσματα (σωματική κατασκευή, χρῶμα κλπ.), τούς ἴδιους θεσμούς (θρησκεία, δίκαιο κ.ἄ.) καί τή συνείδηση

91

Παπ. Π. Π.

της κοινής καταγωγής. Ἀρχικά οἱ φυλές ζοῦσαν νομαδική ζωή. Μὲ τὴν ἀνάπτυξη ὅμως τῆς γεωργίας ἐγκαταστάθηκαν σὲ ὀρισμένο μέρος καὶ ἐξελίχθηκαν σὲ κράτη.

δ. Τὸ ἔθνος : Ἔθνος εἶναι τὸ κοινωνικὸ σύνολο πού προσδιορίζεται περισσότερο ἀπὸ τὸ κοινὸ ἱστορικὸ παρελθὸν καὶ τὴ συνείδηση τῆς κοινῆς ἀποστολῆς καὶ τῶν κοινῶν ἐπιδιώξεων τῶν μελῶν του. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ εἶναι δυνατὸ νὰ ὀνομαστεῖ ἔθνος καὶ ὁ λαὸς τοῦ ὁποίου οἱ πολῖτες δὲν ἔχουν κοινὴ καταγωγή (π.χ. τὸ Ἀμερικανικὸ Ἔθνος). Ἡ ἔννοια ὅμως αὐτὴ τοῦ ἔθνους εἶναι μεταγενέστερη. Ἀρχικά τὸ στοιχεῖο τῆς κοινῆς καταγωγῆς, ὅπως καὶ ἡ ἴδια γλώσσα, ἡ ἴδια θρησκεία καὶ τὰ ἴδια ἦθη καὶ ἔθιμα ἦταν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἔθνους.

Ἐξάλλου οἱ κυριότερες μορφές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς μὲ βάση τὸ πλέγμα τῶν σχέσεων πού συνδέουν τὰ μέλη τους εἶναι οἱ ἑξῆς:

α. Τὸ Κράτος : Τὸ Κράτος εἶναι πολιτικὸς ὀργανισμὸς καὶ ἀσκεῖ ἐξουσία στὸ λαὸ πού ἔχει ἐγκατασταθεῖ στὸ ἔδαφός του. Ἡ δομὴ καὶ ἡ σύνθεση τοῦ σημερινοῦ Κράτους ἐκφράζεται μὲ ἓνα δίκτυο σχέσεων τῶν μελῶν του. Στὴν πρώτη του ὅμως ἐμφάνιση εἶχε καὶ φυσικὰ γνωρίσματα, ἀφοῦ εἴτε μὲ τὴ μορφή τοῦ περιορισμένου σὲ ἔκταση κράτους (κράτος = πόλη), εἴτε μὲ τὴ μορφή τῆς αὐτοκρατορίας (ἀνατολικές αὐτοκρατορίες, ἔθνικα κράτη τῆς Εὐρώπης) ἀπλωνόταν σὲ λαοὺς πού ἀνήκαν στὸ ἴδιο ἔθνος.

β. Οἱ διεθνεῖς ἐνώσεις, συμμαχίες καὶ ὀργανισμοὶ : Μὲ βάση τίς ἀναπτυσσόμενες μεταξύ τῶν κρατῶν οἰκονομικές, πολιτικές, ἀμυντικές κλπ. σχέσεις ἔχουμε σήμερα τὴ συνεργασία τῶν λαῶν σὲ διεθνές ἐπίπεδο (ΕΟΚ, Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, κλπ.). Ἀποκορύφωμα τῆς διεθνοῦς συνεργασίας τῶν λαῶν εἶναι ὁ Ὄργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

γ. Οἱ σύλλογοι, τὰ σωματεῖα κ.ἄ. : Μέσα στὶς κοινωνίες τῶν κρατῶν ἢ καὶ πέρα ἀπ' αὐτές δημιουργοῦνται μεταξύ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις πού τοὺς ἐντάσσουν σὲ ἰδιαίτερα σύνολα. Ἔτσι, μὲ βάση τίς οἰκονομικές σχέσεις δημιουργοῦνται οἱ ἑταιρίες μὲ τίς διάφορες μορφές τους, μὲ βάση τίς ἐπαγγελματικές σχέσεις τὰ σωματεῖα κ.ο.κ. Οἱ κοινωνικές αὐτές ὀμάδες, ἐπειδὴ συγκροτοῦνται γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση ὀρισμένου σκοποῦ, ὑπάρχουν ὅσο ὑπάρχει καὶ ὁ σκοπὸς πού ἐπιδιώκουν. Διαφορετικὰ διαλύονται.

Ἀπό τίς μορφές τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως, πού ἀναφέρθηκαν πιά πάνω, ἔμειναν σταθερές διαμέσου τῶν αἰῶνων μόνο ἡ οἰκογένεια, τό ἔθνος καί τό κράτος. Ἡ σταθερότητα ὅμως τῶν τελευταίων εἶναι μόνο τυπική. Ὡς πρός τή δομή τους δέχθηκαν τήν ἐπίδραση τοῦ πολιτισμοῦ καί εἶχαν ἀνάλογη ἐξέλιξη. Τό σύγχρονο κράτος δέν ἔχει τή δομή πού εἶχαν τά κράτη τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς ἢ τοῦ μεσαίωνα καί ἡ ἔθνολογική σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς σήμερα διαφέρει ἀπό ἐκεῖνη τῶν παλαιότερων ἐποχῶν. Μόνο ἡ οἰκογένεια δέν ἔχει ἀπομακρυνθεῖ αἰσθητά ἀπό τήν ἀρχική της δομή. Οἱ ἄλλοι κοινωνικοί σχηματισμοί δέχθηκαν ἄμεσα τήν ἐπίδραση τοῦ πολιτισμοῦ καί ὑποχώρησαν (πατρία, φυλή) ἢ μετασχηματίστηκαν ἀνάλογα μέ τίς νέες σχέσεις πού ἀναπτύχθηκαν.

4. Κοινωνία καί δίκαιο

Ὑπάρχει μιά ἀρχή, ἰσχυρή σέ ὅλες τίς ἐποχές καί ὅλες τίς μορφές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, πού λέει ὅτι «ὄπου ὑπάρχει κοινωνία, ὑπάρχει καί δίκαιο». Ἡ ἀρχή αὕτη σημαίνει πῶς τό δίκαιο εἶναι ἀναπόσπαστο μέρος τῆς κοινωνίας καί ὅτι ἡ κοινωνία δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει χωρίς τό δίκαιο.

Ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ δικαίου γιά τήν κοινωνία πηγάζει ἀπό τήν ἀνάγκη νά ρυθμίζονται καί ἐναρμονίζονται οἱ σχέσεις πού ἀναπτύσσονται μεταξύ τῶν μελῶν της. Τήν ἀνάγκη αὕτη κατανόησε ὁ ἄνθρωπος ἀπό τά πρῶτα βήματα τῆς κοινωνικῆς του ζωῆς, γι' αὐτό κανόνες συμπεριφορᾶς ἴσχυσαν καί στίς πρωτόγονες κοινωνίες. Οἱ κανόνες αὐτοί πού ρυθμίζουν τή συμπεριφορά τοῦ ἀνθρώπου στίς σχέσεις του μέ τοὺς ἄλλους δίνουν τήν ἔννοια τοῦ δικαίου.

Τό δίκαιο, ἀνεξάρτητα ἂν σέ ὀρισμένες ἐποχές ἔγινε ὄργανο στά χέρια τῶν ἰσχυρῶν, δημιουργήθηκε ἀπό τή σύμφυτη μέ τήν κοινωνική ζωή ἰδέα τῆς δικαιοσύνης, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ ἴδιες καταστάσεις νά ρυθμίζονται μέ τόν ἴδιο τρόπο καί ὁ καθένας νά ἀντιμετωπίζεται μέ βάση τήν ἐλεύθερη συμπεριφορά του.

Ἀρχικά οἱ κανόνες τοῦ δικαίου ἦταν ἄγραφοι. Ἡ ἐφαρμογή τους ὅμως ἦταν ὁμοίομορφη καί ὑποχρεωτική. Ἡ ὑποχρεωτικότητά τους ἔγινε συνείδηση τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας καί ἔτσι διαμορφώθηκαν τά **ἔθιμα**.

Μέ τήν πρόοδο ὅμως τοῦ ἀνθρώπου καί τήν ἐξέλιξη τῆς κοινωνι-

κῆς του ζωῆς δημιουργήθηκαν νέες καταστάσεις καί νέες σχέσεις πού χρειάζονταν νέα ρύθμιση. Τότε χρειάστηκε νά θεθοῦν γραπτοί κανόνες δικαίου πού ὀνομάστηκαν **νόμοι**. Ἡ θέσπιση τῶν νόμων ἦταν ἔργο ἐκείνων πού εἶχαν τήν ἐξουσία. Σήμερα, πού τό κράτος εἶναι ἡ βασική μορφή πολιτικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωvίας καί ἔχει περιλάβει στούς κόλπους του ὅλες τίς μικρότερες κοινωνικές ὀμάδες, ἡ εἰσαγωγή τῶν νόμων γίνεται ἀπό τή **νομοθετική ἐξουσία**. Στά δημοκρατικά ὀργανωμένα κράτη ἡ νομοθετική ἐξουσία εἶναι ἀνεξάρτητη καί συγκροτεῖται ἀπό ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ.

Τά κυριότερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ δικαίου, μέ τό ὁποῖο ρυθμίζονται οἱ σχέσεις τῶν μελῶν κάθε κοινωvίας εἶναι τά ἑξῆς:

α. Οἱ κανόνες του εἶναι γιά ὅλους ὑποχρεωτικοί.

β. Ἡ ὑποχρεωτικότητα τῶν κανόνων τοῦ δικαίου ἐξασφαλίζεται μέ τήν ἐπιβολή κυρώσεων. Ἐτσι κάθε μέλος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ἀναγκάζεται νά τούς ἐφαρμόσει καί γι' αὐτό λέγεται ὅτι τό δίκαιο εἶναι καί ἐξαναγκαστό.

γ. Μέ τούς κανόνες τοῦ δικαίου ρυθμίζονται οἱ ὑπάρχουσες σχέσεις καθῶς κι ἐκεῖνες πού προβλέπεται ν' ἀναπτυχθοῦν. Γι' αὐτό τό δίκαιο δέν καλύπτει σχέσεις πού ἀναπτύχθηκαν στό παρελθόν. Σπάνια, δηλαδή, ἔχουν οἱ κανόνες τοῦ δικαίου ἀναδρομική ἰσχύ. Ἡ ἀρχή αὐτή εἶναι σύμφωνη καί μέ τήν ἰδέα τῆς δικαιοσύνης πού ἀπαιτεῖ νά γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος ἀπό πρῖν τούς κανόνες πού θά ρυθμίζουν τή μελλοντική συμπεριφορά του.

δ. Ἐπειδή ὁ ἄνθρωπος προοδεύει καί δημιουργοῦνται συνέχεια νέες σχέσεις, ἐνῶ ἄλλες ὑποχωροῦν, τό δίκαιο δέν εἶναι ποτέ στατικό. Μεταβάλλεται κι ἐμπλουτίζεται μέ νέες διατάξεις, προσαρμοσμένες κάθε φορά στίς νέες συνθηκες τῆς ζωῆς κι ἐπηρεασμένες ἀπό τίς νέες ἀντιλήψεις τοῦ ἀνθρώπου γιά τό δίκαιο.

Ἄλλοι κανόνες ρυθμιστικοί τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων, ἐκτός ἀπό ἐκείνους τοῦ δικαίου, εἶναι καί οἱ κανόνες τῆς ἐθιμοτυπίας καί τῆς ἠθικῆς. Ἐθιμοτυπικοί κανόνες εἶναι ἐκεῖνοι πού ἐπηρεάζουν τήν ἐξωτερική συμπεριφορά τοῦ ἀνθρώπου στίς καθημερινές του σχέσεις (ἀνταπόδοση χαιρετισμοῦ, εὐχές κατά τίς γιορτές, κλπ.), χωρίς νά συνοδεῦνται ἀπό τίς γνωστές κυρώσεις τῶν κανόνων τοῦ δικαίου σέ περίπτωση παραβάσεώς του. Ἄν ὅμως δέν ὑπάρχουν νομικές κυρώσεις γιά τήν ἔλλειψη σεβασμοῦ στούς κανόνες τῆς ἐθιμοτυπίας,

υπάρχουν κυρώσεις κοινωνικές. Ἐκεῖνος πού δέν ἔχει ἐθιμοτυπική συμπεριφορά χαρακτηρίζεται ἀντικοινωνικός καί ἀπομονώνεται.

Οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις ἐπηρεάζονται ἀποτελεσματικά κι ἀπό τούς κανόνες τῆς ἠθικῆς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τά ἐξῆς χαρακτηριστικά γνωρίσματα:

α. Ὑπαγορεύονται ἀπό τόν σύμφυτο μέ τήν κοινωνική ζωή ἠθικό νόμο καί δέν ἐπιβάλλονται ἀπό τά ἀρμόδια νά νομοθετοῦν ὄργανα τῆς κοινωνίας.

β. Ἀπευθύνονται περισσότερο στήν ἐσωτερική διάθεση τοῦ ἀνθρώπου καί λιγότερο στήν ἐξωτερική του συμπεριφορά.

γ. Σέ ἀντίθεση πρὸς τούς κανόνες τοῦ δικαίου καί τῆς ἐθιμοτυπίας, πού εἶναι αὐστηρά τυπικοί, οἱ κανόνες τῆς ἠθικῆς ἔχουν ὀρισμένα ὄρια ἐλαστικότητας καί μόνο τό ξεπέραςμα τῶν ὀρίων αὐτῶν δείχνει συμπεριφορά ἠθικά ἀπαράδεκτη.

Ὁ σεβασμός τῶν κανόνων τῆς ἠθικῆς δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τή θέληση τῆς ὀργανωμένης κοινωνίας, ἀλλά ἀπό τήν ἠθική εὐαισθησία τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτό καί οἱ κυρώσεις γιά τήν παράβασή τους ἔχουν ἠθικό χαρακτήρα.

5. Λειτουργίες τῆς κοινωνίας καί ἀποτελέσματα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς

Ὁ Πλάτωνας λέει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι αὐτάρκης, ἀλλά ἔχει τήν ἀνάγκη τῶν ἄλλων σέ πολλά. Γιὰ τήν ἱκανοποίηση αὐτῆς τῆς ἀνάγκης ὑπάρχει ἡ πόλις (ἡ Πολιτεία, τό Κράτος), ὅπου πραγματοποιεῖται ἡ ἐπικοινωνία καί ἀλληλοσυμπλήρωση τῶν πολιτῶν. Μέσα στήν Πολιτεία, πού ἀποτελεῖ σήμερα τήν κυριότερη μορφή τῆς ὀργανωμένης κοινωνίας, ὁ καθένας δέχεται τίς ὑπηρεσίες τῶν ἄλλων καί προσφέρει σ' αὐτούς τίς ὑπηρεσίες τίς δικές του. Ἐτσι ἀναπτύσσονται ποικίλες δραστηριότητες, πού ἐλέγχονται ἀπό τό Κράτος καί ἀποτελοῦν τίς λειτουργίες τῆς κοινωνίας.

Κυριότερες ἀπό τίς λειτουργίες αὐτές εἶναι οἱ ἐξῆς:

α. Ἡ φροντίδα γιά τήν ἀνεξαρτησία τῆς κοινωνίας καί τήν ἁρμονική συμβίωση τῶν πολιτῶν. Αὐτό κατορθώνεται μέ τή διατήρηση ἐνόπλων δυνάμεων, τήν ὑπαρξη ὀργάνων πού φροντίζουν γιά τήν ἐσωτερική ἔννομη τάξη καί ἀσφάλεια, τή λειτουργία δικαστηρίων, γιά τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης καί τήν ἀνάπτυξη διπλωματικῶν σχέσεων.

β. Ἡ προσφορά ὑπηρεσιῶν μέ σκοπό τήν εὐημερία τοῦ συνόλου. Τέτοιες ὑπηρεσίες εἶναι ἡ παροχή παιδείας στούς πολίτες, ἡ φροντίδα γιά τή δημόσια ὑγεία, ἡ κοινωνική πρόνοια, ἡ κατασκευή ἔργων πού ἐξυπηρετοῦν τό σύνολο καί ἄλλες.

γ. Ἡ ρυθμιστική παρέμβαση στίς σχέσεις καί τίς δραστηριότητες τῶν πολιτῶν γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς ἀπαραίτητης ἰσορροπίας μεταξύ τους. Αὐτό γίνεται μέ τή θέσπιση κανόνων δικαίου πού ρυθμίζουν π.χ. τίς σχέσεις ἐργοδοτῶν καί ἐργατῶν, καθορίζουν τά πλαίσια τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητας κλπ.

δ. Ἡ ἀνάπτυξη ἐπιχειρηματικῶν δραστηριοτήτων πού ἐνδιαφέρουν τό σύνολο. Πρόκειται γιά τίς κοινωφελείς δραστηριότητες τοῦ Κράτους, ὅπως εἶναι οἱ συγκοινωνίες, οἱ τηλεπικοινωνίες, οἱ κοινωνικές ἀσφαλίσεις καί ἄλλες. Σκοπός τῶν δραστηριοτήτων αὐτῶν δέν εἶναι τό κέρδος, ἀλλά ἡ ἐξυπηρέτηση τοῦ συνόλου πού δέ θά ἦταν βέβαιη ἂν ἀφηνόταν στήν ἰδιωτική πρωτοβουλία. Ἐπειτα μέ τόν τρόπο αὐτό προστατεύονται καί οἱ πολίτες ἀπό τίς συνέπειες τῆς κερδοσκοπίας.

Τά ἀποτελέσματα ἀπό τήν κοινωνική ζωή τοῦ ἀνθρώπου εἶναι γνωστά. Μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς ζωῆς αὐτῆς καλύπτεται ἡ ἀνεπάρκεια του, ἐκδηλώνονται καί ἐντείνονται ὅλες του οἱ δυνάμεις, δημιουργεῖται πολιτισμός, ἐπινοοῦνται νέοι τρόποι ζωῆς, ἐφευρίσκονται νέα μέσα γιά τήν ἐξυπηρέτησή του καί γενικότερα καλυτερεύει ἡ ζωή του. Χωρίς τήν κοινωνική ζωή δέ θά ἔφτανε ὁ ἄνθρωπος στή θανατική θέση πού βρίσκεται σήμερα, οὔτε θά τόν χαρακτήριζε ἡ βεβαιότητα ὅτι μπορεῖ νά ἀτενίζει σέ ψηλότερα ἐπίπεδα ζωῆς.

6. Τό κοινωνικό μας περιβάλλον καί ἡ θέση μας σ' αὐτό.

Τά πρῶτα πρόσωπα πού γνωρίζουμε μέ τόν ἐρχομό μας στόν κόσμο εἶναι οἱ γονεῖς καί τ' ἀδέλφια μας. Πατέρας, μητέρα καί παιδιά ἀποτελοῦν τό πιό μικρό, ἀλλά καί τό πιό δεμένο κοινωνικό σύνολο, τήν οἰκογένεια. Γιά τόν καθένα μας ἡ οἰκογένειά του εἶναι τό ἄμεσο κοινωνικό περιβάλλον του.

Ἐκτός ὅμως ἀπό τήν οἰκογένεια, ἄμεσο κοινωνικό περιβάλλον μας εἶναι καί τό σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού κατοικοῦν στό ἴδιο μέ μᾶς μέρος, τό χωριό ἢ τήν πόλη. Εἶναι οἱ συγχωριανοί καί οἱ συμπολίτες μας. Ἀνάμεσά μας ὑπάρχουν κοινά τοπικά ἐνδιαφέροντα πού

άντιμετωπίζονται συλλογικά μέ τό θεσμό τής τοπικής αυτοδιοικήσεως (Κοινότητες καί Δήμοι).

Άλλά τά ενδιαφέροντα καί οί επιδιώξεις μας δέν περιορίζονται, οϋτε ίκανοποιοϋνται μέσα στά στενά όρια τής οικογένειας καί τής Κοινότητας ή τοϋ Δήμου. Υπάρχει πάντα ή ανάγκη μιās ευρύτερης συνεργασίας. Η συνεργασία αϋτή εξασφαλίζεται μέ τήν ύπαρξη καί λειτουργία τοϋ Κράτους. Τό Κράτος εΐναι ή πατρίδα μας καί ό λαός του οί συμπατριώτες μας, μέ τούς όποιους βρισκόμαστε σέ άμεση πολιτική κυρίως σχέση (καί οικονομική καί κοινωνική).

Οί ειδικότερες, εξάλλου σχέσεις μας μέ τούς συνανθρώπους μας, όπως εΐναι οί επαγγελματικές, οί επιστημονικές, οί πολιτιστικές καί άλλες, διαμορφώνονται μέσα στά πλαίσια τοϋ Κράτους μέ τή δημιουργία τών διαφόρων επαγγελματικών, επιστημονικών κλπ. σωματείων. Μέ τά μέλη τους έχουμε άμεσο καί συναδελφικό δεσμό, όσο ύπάρχει ό σκοπός πού μās ένώνει.

Θά μπορούσε άκόμα νά ειπωθεΐ ότι κοινωνικό περιβάλλον μας εΐναι καί οί άλλοι λαοί μέ τούς όποιους συνεργάζεται τό Κράτος μας. Στην περίπτωση όμως αϋτή, επειδή στή διαμόρφωση τών διεθνών σχέσεων τών λαών μετέχουν τά έπίσημα κράτη καί οί προσωπικές επαφές τών πολιτών τους εΐναι περιορισμένες, τό περιβάλλον δέν εΐναι άμεσο, αλλά έμμεσο.

Η θέση μας στό κοινωνικό περιβάλλον πού ζοϋμε εΐναι σπουδαία. Γι' αϋτό ή παρουσία μας σ' αϋτό πρέπει νά εΐναι θετική. Για τή θετική παρουσία μας χρειάζεται σωστή προσαρμογή. Τήν προσαρμογή αϋτή, πού άρχίζει άπό τή βρεφική ηλικία καί συνεχίζεται σ' όλη μας τή ζωή, τή λέμε κοινωνικοποίηση.

Στή λειτουργία τής κοινωνικοποίησεως συμβάλλει καί τό μάθημα τής Άγωγής τοϋ Πολίτη. Τά θέματα, πού θά θιγοϋν, άποβλέπουν στήν ενημέρωση τοϋ σημερινοϋ μαθητῆ καί αϋριανοϋ υπεύθυνου πολίτη γύρω άπό τή δομή τών μονάδων τής τοπικής αυτοδιοικήσεως, τίς άρχές πού πρέπει νά διέπουν τίς σχέσεις του ως μέλους τοϋ οργανισμού κοινωνικοϋ συνόλου, τή συγκρότηση καί λειτουργία τοϋ Κράτους καί τίς κυριότερες μορφές μέ τίς όποιες εκδηλώνεται σήμερα διεθνής συνεργασία τών λαών.

400
300
300
200

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Ἡ ὀργάνωση τοῦ Κράτους στηρίζεται σέ ἓνα βασικό καί θεμελιώδη νόμο, πού τό λέμε Σύνταγμα. Τό Σύνταγμα, γιά τό ὅποιο θά γίνει λόγος στό δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου, ὀρίζει μεταξύ τῶν ἄλλων καί τόν τρόπο τῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους ἢ μέ ἄλλα λόγια τό **διοικητικό σύστημα** πού ἀκολουθεῖται.

Ἐπάρχουν δύο διοικητικά συστήματα, τό συγκεντρωτικό καί τό ἀποκεντρωτικό. Συγκεντρωτικό εἶναι ἐκεῖνο πού ἡ διοίκηση ἀσκεῖται ἀπό τίς Κεντρικές ὑπηρεσίες τῶν Ὑπουργείων καί ἀποκεντρωτικό ἐκεῖνο πού τίς τοπικές ὑποθέσεις τίς διαχειρίζονται τοπικά διοικητικά ὄργανα. Ἐάν τά τοπικά διοικητικά ὄργανα εἶναι διορισμένοι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους, τότε τό σύστημα δέν εἶναι οὐσιαστικά ἀποκεντρωτικό, ἀλλά ἀποσυγκεντρωτικό, διότι πρόκειται γιά μιά ἀπλή ἀποσυγκέντρωση τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους. Ἐάν ὅμως στήν ἀνάδειξη τῶν ὀργάνων αὐτῶν συμμετέχει κι ὁ λαός, τότε ὑπάρχει ἀποκέντρωση καί τοπική αὐτοδιοίκηση.

Σύμφωνα μέ τό δικό μας Σύνταγμα (ἄρθρα 101 καί 102) ἡ διοίκηση τοῦ Κράτους στηρίζεται στήν ἀποκέντρωση καί τήν τοπική αὐτοδιοίκηση. Ἐκφραση τῆς ἀποκεντρώσεως ἀποτελεῖ ὁ Νομός καί τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἡ Κοινότητα καί ὁ Δήμος.

Ὁ Νομός εἶναι μιά ἀπλή διοικητική περιφέρεια πού διευκολύνει

τή διοίκηση τής Χώρας. Ὑπάρχει ὅμως καί σάν δεύτερος βαθμός τής τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο, διότι α) ὑπάρχουν κοινές ὑποθέσεις καί συμφέροντα στίς Κοινότητες καί τούς Δήμους κάθε Περιφέρειας, β) ὑποστηρίζονται καλύτερα τά τοπικά θέματα ἀπό ὅσο θά ὑποστηρίζονταν ἀπό κάθε Κοινότητα ἢ Δήμο χωριστά καί γ) πρέπει νά γίνονται ἔργα πού θά ἐξυπηρετοῦν εὐρύτερες περιοχές.

Κύρια ὅμως ὄργανα καί πρῶτος βαθμός τής τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως εἶναι οἱ Κοινότητες καί οἱ Δήμοι, ὅπου οἱ δημότες ἐκλέγουν ἐκείνους πού τούς διοικοῦν. Τά διοικητικά ὄργανα αὐτῶν μποροῦν καί ἔχουν τήν ὑποχρέωση νά ἀναπτύσσουν δραστηριότητες γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἀναγκῶν καί τήν ἐξυπηρέτηση τῶν συμφερόντων τοῦ τόπου τους. Οἱ πράξεις τους ἐλέγχονται ἀπό τό Νομάρχη μόνο γιά νά διαπιστωθεῖ ἄν εἶναι σύμφωνες μέ τό νόμο.

Οἱ Κοινότητες καί οἱ Δήμοι δέν εἶναι λοιπόν διοικητικές περιφέρειες. Εἶναι νομικά πρόσωπα. Νομικά πρόσωπα λέμε ἐκεῖνα πού, ἐνῶ δέν εἶναι ἀπό τή φύση τους πρόσωπα, ὅπως εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ἀναγνωρίζονται σάν πρόσωπα, πού ἔχουν δικαιώματα καί ὑποχρεώσεις, ἀπό τό νόμο. Εἰδικότερα ὁ νόμος ἀναγνωρίζει σάν πρόσωπα ὁμάδες ἀνθρώπων ἢ σύνολα περιουσιῶν πού ἐπιδιώκουν ἢ ἐξυπηρετοῦν ὀρισμένο σκοπό. Ἐδῶ ἔχουμε ὁμάδες ἀνθρώπων, τούς δημότες τῶν κοινοτήτων καί τῶν Δήμων, πού ἔχουν ἐνωθεῖ γιά τή διαχείριση τῶν τοπικῶν τους ὑποθέσεων ἀπό κοινού. Ἐπειδή μάλιστα ὁ νόμος διακρίνει τά νομικά πρόσωπα σέ ἐκεῖνα πού ἐξυπηρετοῦν δημόσιους σκοπούς καί τά ὀνομάζει Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) καί ἐκεῖνα πού ἐξυπηρετοῦν ἰδιωτικούς σκοπούς καί τά ὀνομάζει Νομικά Πρόσωπα Ἰδιωτικοῦ Δικαίου (ΝΠΙΔ), μποροῦμε νά πούμε ὅτι οἱ Κοινότητες καί οἱ Δήμοι εἶναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ).

Οἱ Κοινότητες καί οἱ Δήμοι, σά νομικά πρόσωπα, ἐνώνονται μεταξύ τους γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν τους σέ τοπικές ἐνώσεις Δήμων καί Κοινοτήτων. Ὅλες αὐτές οἱ Ἐνώσεις συγκροτοῦν τήν Κεντρική Ἐνωση Δήμων καί Κοινοτήτων Ἑλλάδος.

Στίς ἐπόμενες ἐνότητες γίνεται εἰδικότερα λόγος γιά τά ὄργανα τής τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καί τής ἀποκεντρώσεως στή Χώρα μας.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

Στήν ένότητα αὐτή θά δοῦμε μέ συντομία τί λέμε Κοινότητα καί τί Δῆμο, ποιὰ εἶναι τά στοιχεῖα τους, ποιές προϋποθέσεις ἀπαιτοῦνται γιά τήν ἀναγνώρισή τους, ποιὰ εἶναι τά διοικητικά τους ὄργανα καί πῶς ἐκλέγονται.

1. Ἐννοια καί στοιχεῖα τῆς Κοινότητας καί τοῦ Δήμου

Κοινότητα ἢ **Δῆμο** λέμε τό σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού κατοικοῦν σέ ὀρισμένη ἐδαφική περιφέρεια τῆς Χώρας μας καί ἔχουν ὀργανωθεῖ γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν τοπικῶν τους ἀναγκῶν.

Σύμφωνα μ' αὐτά τά στοιχεῖα κάθε Κοινότητας ἢ Δήμου εἶναι δύο, τά ἐξῆς: α) ἡ ἐδαφική περιφέρεια καί β) οἱ μόνιμοι κάτοικοί της. Ἐτσι ἐδαφική Περιφέρεια χωρίς κατοίκους ἢ μετακινούμενες ὁμάδες ἀνθρώπων δέν μποροῦν ν' ἀποτελέσουν Κοινότητα ἢ Δῆμο.

Ἄλλη ἡ χώρα μας εἶναι χωρισμένη σέ Κοινότητες καί Δήμους καί κάθε κομμάτι της ἀνήκει σέ κάποια Κοινότητα ἢ Δῆμο. Ἡ ἐδαφική περιφέρεια κάθε Κοινότητας ἢ Δήμου εἶναι ὀρισμένη καί τά σύνορα κανονίζονται ἀπό Ἐπιτροπή πού ὀρίζει ὁ ἀρμόδιος Νομάρχης.

Οἱ μόνιμοι κάτοικοι κάθε Κοινότητας ἢ Δήμου λέγονται **δημότες** αὐτῶν καί ἔχουν δικαιώματα καί ὑποχρεώσεις ἀπέναντι στήν Κοινότητα ἢ τό Δῆμο τους. Ἡ ιδιότητα ὅτι εἶναι ἕνας δημότης κάποιας Κοινότητας ἢ Δήμου φαίνεται ἀπό τό **δημοτολόγιο**, τό βιβλίο δηλαδή στό ὁποῖο γράφονται οἱ δημότες κατὰ οἰκογένειες. Γιά τούς ἄνδρες ἡ ιδιότητα αὐτή φαίνεται καί ἀπό τό **μητρώο ἀρρένων**, τό βιβλίο στό ὁποῖο γράφονται κατὰ χρονολογία γεννήσεως.

Τήν ιδιότητα τοῦ δημότη μιᾶς Κοινότητας ἢ Δήμου ἀποκτᾶ κανεῖς α) ἂν γεννηθεῖ ἀπό δημότες τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου, β) ἂν τό ζητήσῃ μέ αἴτηση ὕστερα ἀπό μόνιμη ἐγκατάσταση δυό ἐτῶν σέ μιᾶ Κοινότητα ἢ Δῆμο, ὁπότε χάνει τήν ιδιότητα τοῦ δημότη πού εἶχε προηγουμένως, καί γ) μέ τό γάμο της ἢ γυναίκα, ἂν τό ζητήσῃ μέ αἴτησή της. Στίς δυό τελευταῖες περιπτώσεις πρόκειται γιά **μετα-**

δημότευση. Πάντως κάθε Έλληνας πολίτης είναι δημότης κάποιας Κοινότητας ή Δήμου και κανένας δέν μπορεί νά είναι δημότης δύο ή πιά πολλών Κοινοτήτων ή Δήμων, γιατί αυτό απαγορεύεται από τό Νόμο.

2. Προϋποθέσεις για τήν αναγνώριση Κοινότητας ή Δήμου

Γιά ν' αναγνωρισθῆ μιά Κοινότητα, πρέπει νά υπάρχουν οί ἑξῆς προϋποθέσεις:

- α) Νά εἶναι ἀνεξάρτητος συνοικισμός μέ δικό του ὄνομα (τοπωνύμιο).
- β) Νά ἔχει πληθυσμό πάνω ἀπό 500 κάτοικους.
- γ) Νά ἔχει δημοτικό σχολεῖο.
- δ) Νά ἔχει οἰκονομική δυνατότητα για τίς ἀνάγκες της.
- ε) Νά τό ζητήσουν τά 3/4 τῶν ψηφοφόρων κατοίκων της μέ αἰτησή τους.

Γιά νά γίνει μιά πόλη (Κοινότητα) Δήμος πρέπει νά ὑπάρχει μιά ἀπό τίς ἑξῆς δύο προϋποθέσεις:

- α) Νά ἔχει πληθυσμό πάνω ἀπό 10.000 κάτοικους ἢ
- β) Νά εἶναι πρωτεύουσα Νομοῦ, ὁπότε γίνεται Δήμος ἀνεξάρτητα ἀπό τόν πληθυσμό της.

Μερικές πόλεις, ὅπως τά Μέθανα, τό Λουτράκι, ἡ Αἰδηψός, ἡ Πύλος κ.ἄ. ἔγιναν Δήμοι χωρίς νά ἔχουν πληθυσμό πάνω ἀπό 10.000 κάτοικους ἢ χωρίς νά εἶναι πρωτεύουσες Νομῶν. Στήν περίπτωση αὐτή ἡ ἀναγνώριση ἔγινε για λόγους τουριστικούς, ἱστορικούς κλπ.

3. Τά διοικητικά ὄργανα τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου καί ἡ ἐκλογή τους

Ἡ Κοινότητα διοικεῖται ἀπό α) τό Κοινοτικό Συμβούλιο καί β) τόν Πρόεδρο.

Ἡ Δήμος διοικεῖται ἀπό α) τό Δημοτικό Συμβούλιο, β) τήν Δημαρχιακή Ἐπιτροπή, πού ἀποτελεῖται ἀπό τό Δήμαρχο, ὡς Πρόεδρο, καί δύο ἢ τέσσερα μέλη ἀνάλογα μέ τόν πληθυσμό τοῦ Δήμου καί τόν ἀριθμό τῶν μελῶν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καί γ) ἀπό τό Δήμαρχο.

Τό Κοινοτικό και τό Δημοτικό Συμβούλιο εκλέγονται κάθε τέσσερα χρόνια μέ γενικές εκλογές, πού λέγονται δημοτικές και κοινοτικές εκλογές. Οί δημότες κάθε Κοινότητας ή Δήμου, οί όποιοι έχουν συμπληρώσει τό 21ο έτος τής ηλικίας τους, είναι γραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους, έχουν εκλογικό βιβλιάριο, και δέν τούς έχουν αφαιρεθεί μέ δικαστική απόφαση τά πολιτικά τους δικαιώματα, εκλέγουν κατά τίς δημοτικές και κοινοτικές εκλογές τούς Κοινοτικούς και Δημοτικούς άρχοντες.

Δικαίωμα νά βάλουν ύποψηφιότητα για κοινοτικοί ή δημοτικοί Σύμβουλοι έχουν όλοι οί δημότες τής Κοινότητας ή του Δήμου, άν έχουν συμπληρώσει τό 25ο έτος τής ηλικίας τους, άν δέν τούς αφαιρέθηκαν τά πολιτικά δικαιώματα και άν δέν είναι ύπάλληλοι. Για τήν έκθεση ύποψηφιότητας γίνονται άπαραίτητα συνδυασμοί.

Ο Πρόεδρος του Κοινοτικού Συμβουλίου και ο Δήμαρχος εκλέγονται από τούς δημότες για τέσσερα χρόνια και είναι εκείνοι πού ήταν άρχηγοί στους συνδυασμούς πού πλειοψήφισαν στις εκλογές.

Τήν τετραετία, για τήν όποία εκλέγονται τά Κοινοτικά και Δημοτικά Συμβούλια, τή λέμε **ανάλογα κοινοτική ή δημοτική περίοδο**. Η κοινοτική και δημοτική περίοδος αρχίζει τήν 1η Ιανουαρίου και λήγει στις 31 Δεκεμβρίου μετά από τέσσερα χρόνια.

Οί κοινοτικές και δημοτικές εκλογές γίνονται κάθε τέσσερα χρόνια, τήν πρώτη Κυριακή μετά τίς 10 Οκτωβρίου. Μόνο άν μεσολαβήσει άλλο γεγονός είναι δυνατό νά αναβληθοϋν. Αυτό έγινε στις προτελευταίες κοινοτικές και δημοτικές εκλογές, οί όποιες, αντί νά γίνουν τόν Οκτώβριο του 1963, έγιναν τόν Ιούλιο του 1964, επειδή μεσολάβησαν οί βουλευτικές εκλογές του Νοεμβρίου 1963 και του Φεβρουαρίου του 1964, και στις τελευταίες, οί όποιες εξαιτίας τής δικτατορίας (1967 - 1974) έγιναν στις 30 Μαρτίου 1975.

Η ανάληψη των καθηκόντων από τά εκλεγμένα Συμβούλια λέγεται εγκατάσταση των Δημοτικών και Κοινοτικών Αρχών. Η εγκατάστασή τους, όταν οί εκλογές γίνονται κανονικά, γίνεται τήν 1η Ιανουαρίου, όποτε και αρχίζει ή κοινοτική και δημοτική περίοδος.

Ο ΝΟΜΟΣ

Έννοια και διοικητική οργάνωση του Νομού

Η χώρα μας, με βάση τη διαμόρφωση του εδάφους της, χωρίζεται σε μεγάλα γεωγραφικά διαμερίσματα, π.χ. την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα, τη Θεσσαλία, την Ήπειρο κλπ. Κάθε γεωγραφικό διαμέρισμα είναι χωρισμένο σε Νομούς, όπως π.χ. η Πελοπόννησος στους Νομούς Κορινθίας, Αργολίδας, Αρκαδίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Ηλείας και Αχαΐας, και κάθε Νομός σε Έπαρχίες, όπως π.χ. ο Νομός Μεσσηνίας στις Έπαρχίες Καλαμάτας, Μεσσήνης, Πυλίας και Τριφυλίας.

Παλαιότερα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας μας, οι Νομοί και οι Έπαρχίες των Νομών, αποτελούσαν διοικητικές περιφέρειες και επικεφαλής τους ήταν οι Γενικοί Διοικητές στα γεωγραφικά διαμερίσματα, οι Νομάρχες στους Νομούς και οι Έπαρχοι στις Έπαρχίες. Σήμερα έχουν καταργηθεί οι Γενικοί Διοικητές και οι Έπαρχοι και υπάρχει μόνο ο θεσμός των Νομαρχών ως διοικητικών οργάνων των Νομών.

Σύμφωνα με τα παραπάνω **Νομός** είναι διοικητική περιφέρεια του Κράτους μας, η οποία έχει ορισμένη έκταση και διοικείται από το Νομάρχη. Η έκταση, η πρωτεύουσα και το όνομα κάθε Νομού έχουν οριστεί με νόμο. Σήμερα οι Νομοί της χώρας μας είναι 51. Ο Νομός Αττικής, που έχει πολύ μεγάλο πληθυσμό, έχει χωριστεί σε 4 Διαμερίσματα (Αθήνας, Πειραιά, Ανατολικής Αττικής και Δυτικής Αττικής).

Επικεφαλής κάθε Νομού βρίσκεται ο Νομάρχης, στά δέ Νομαρχιακά Διαμερίσματα ο Αναπληρωτής Νομάρχης. Ο Νομάρχης είναι ανώτερος από όλους τους πολιτικούς υπαλλήλους του Νομού. Είναι αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως στο Νομό και έχει τη διοίκησή του. Σάν αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως και διοικητής του Νομού ο Νομάρχης πρέπει να περιοδεύει στις Κοινότητες και τους Δήμους του Νομού του και να μελετά από κοντά και με ενδιαφέρον τα προβλήματα και τις ανάγκες τους.

Ἡ ἀνάθεση τόσο μεγάλου ἔργου, ὅπως εἶναι τό ἔργο τοῦ Νομάρχου, πρέπει νά γίνεται σέ πρόσωπα πού συγκεντρώνουν πολλές ἰκανότητες. Γ' αὐτόν ἀκριβῶς τό λόγο, γιά νά διοριστεῖ κανεῖς Νομάρχης, πρέπει :

α) νά ἔχει ἀνάλογη πρός τίς ἀπαιτήσεις τῆς θέσεως ἡλικία, β) νά ἔχει πτυχίον Ἀνώτατης Σχολῆς ἢ μιᾶς ἀπ' τίς Σχολές Εὐελπίδων, Δοκίμων ἢ Ἰκάρων καί γ) νά εἶναι ὑγιής. Ἀκόμη ὁ Νομάρχης πρέπει νά ἔχει ἦθος, δημόσια καί ἐθνική δράση, ἡγετικά προσόντα, διοικητικές ἰκανότητες κ.λπ. Ὁ διορισμός τοῦ Νομάρχου γίνεται ἀπό τόν πίνακα πού συντάσσει κάθε δύο χρόνια τό Συμβούλιο Ἐπιλογῆς Νομαρχῶν μέ Προεδρικό Διάταγμα καί μετὰ ἀπό πρόταση τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑσωτερικῶν. Ὁ Νομάρχης δέν εἶναι μόνιμος ὑπάλληλος, ἀλλά μετακλητός.

Γιά τήν καλύτερη λειτουργία τῆς διοικήσεως καί τήν ἐξυπηρέτηση τῶν πολιτῶν σέ κάθε Νομό λειτουργοῦν διάφορες διοικητικές ὑπηρεσίες, ὅπως εἶναι οἱ ἐκπαιδευτικές, γεωργικές, οἰκονομικές, δημοσίων ἔργων, ἀπασχολήσεως κ.λπ. Ἔτσι οἱ πολῖτες δέ χρειάζονται νά πηγαίνουν γιά τή διεκπεραίωση τῶν υποθέσεών τους στό Ὑπουργεῖον πού ἐδρεύουν στήν Πρωτεύουσα τοῦ Κράτους, ἀφοῦ μποροῦν νά ἐξυπηρετηθοῦν στό Νομό τους.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

1. Οί κυριότερες ιδιωτικές, συνεταιριστικές και δημόσιες επιχειρήσεις

Ἡ παραγωγή καί ἡ κατανάλωση τῶν ἀγαθῶν, τῶν μέσων δηλαδή πού εἶναι ἀπαραίτητα γιά τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, ἀναλαμβάνονται εἴτε ἀπό ἰδιῶτες (μεμονωμένα ἄτομα ἢ ὁμάδες ἀτόμων), ὅποτε κάνουμε λόγο γιά ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις, εἴτε ἀπό τό σύνολο τῶν ἀνθρώπων ἑνός τόπου πού ἔχουν τό ἴδιο ἐπάγγελμα, ὅποτε κάνουμε λόγο γιά συνεταιριστικές ἐπιχειρήσεις, εἴτε τέλος ἀπό τό Δημόσιο, ὅποτε κάνουμε λόγο γιά δημόσιες ἐπιχειρήσεις. Σκοπός σέ κάθε ἰδιωτική ἐπιχείρηση εἶναι τό κέρδος, σέ κάθε συνεταιριστική ἢ ἐξυπηρετήση τῶν συνεταιρῶν καί σέ κάθε δημόσια ἢ ἐξυπηρετήση τοῦ συνόλου. Γιά κάθε ἐπιχείρηση χρειάζεται κεφάλαιο, δηλαδή χρήματα, τᾶ ὁποῖα διαθέτουν στίς ἰδιωτικές οἱ ἰδιῶτες, στίς συνεταιριστικές οἱ συνεταιῖροι καί στίς δημόσιες τό Δημόσιο.

Κυριότερες ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις εἶναι οἱ βιομηχανικές, ἐμπορικές, γεωργικές, τεχνικές, ἀσφαλιστικές καί ἄλλες.

Ὅταν οἱ ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις γίνονται ἀπό πολλά ἄτομα μαζί, λέγονται **ἐταιρίες** καί διακρίνονται σέ **ὁμόρρυθμες, ἑτερόρρυθμες, ἀνώνυμες, περιορισμένης εὐθύνης καί ἀφανεῖς**. Τό εἶδος τῆς ἐταιρίας δηλώνουν τᾶ γράμματα Ο.Ε., Ε.Ε., Α.Ε. καί Ε.Π.Ε., πού βλέπουμε πολλές φορές νά συνοδεύουν τήν ἐπωνυμία μιᾶς ἐπιχειρήσεως. Οἱ ἐταιρίες εἶναι νομικά πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου.

Ἐξάλλου κυριότερες συνεταιριστικές ἐπιχειρήσεις εἶναι οἱ πιστωτικοί, παραγωγικοί, προμηθευτικοί, καταναλωτικοί καί οἰκοδομικοί συναίτησμοί.

Τέλος κυριότερες δημόσιες ἐπιχειρήσεις εἶναι:

α) Οἱ κοινοτικές καί δημοτικές ἐπιχειρήσεις πού ἰδρύονται ἀπό

τίς Κοινότητες ή τούς Δήμους καί προσφέρουν τίς ύπηρεσίες τους στους κατοίκους τους. Τέτοιες έπιχειρήσεις είναι οί έπιχειρήσεις φωτισμού μέ άέριο, συγκοινωνιών, ύδρεύσεως κλπ.

β) Οί κυρίως δημόσιες έπιχειρήσεις πού ιδρύονται από τό Κράτος καί προσφέρουν τίς ύπηρεσίες τους σ' όλους τούς πολίτες. Τέτοιες έπιχειρήσεις είναι ή Δημόσια Έπιχείρηση Ήλεκτρισμού (ΔΕΗ), ό 'Οργανισμός Σιδηροδρόμων Έλλάδος (ΟΣΕ), τά μονοπώλια κ.ά.

Στίς δημόσιες έπιχειρήσεις θά μπορούσαμε ν' αναφέρουμε καί όρισμένους όργανισμούς, οί όποιοι έγιναν μέ τή φροντίδα του Κράτους καί έχουν σαν έργο τή συγκέντρωση καί διάθεση στο έσωτερικό ή στίς άγορές του έξωτερικού όρισμένων προϊόντων. Τέτοιοι όργανισμοί είναι π.χ. ό Αυτόνομος Σταφιδικός 'Οργανισμός (ΑΣΟ) γιά τή σταφίδα, ή Κεντρική Ύπηρεσία Διαχειρίσεως Έγχωρίων Προϊόντων (ΚΥΔΕΠ) γιά τό σιτάρι καί τό μπαμπάκι, ή Συνεταιριστική Ένωση Καπνοπαραγωγών Έλλάδος (ΣΕΚΕ) γιά τόν καπνό κλπ.

Άκόμη στίς δημόσιες έπιχειρήσεις θά μπορούσαμε ν' αναφέρουμε καί τόν Έλληνικό 'Οργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ), ό όποιος έχει σκοπό τήν τουριστική άξιοποίηση τής χώρας μας, τόν 'Οργανισμό Τηλεπικοινωνιών Έλλάδος (ΟΤΕ), ό όποιος έχει σκοπό τήν έκμετάλλευση των τηλεπικοινωνιών, καί τούς λοιπούς όργανισμούς πού ιδρύθηκαν από τό Κράτος ή έπιβλέπονται από τό Κράτος.

2. Δημόσια ύγιεινή καί κοινωνικές άσφαλίσεις

Τό πίο πολύτιμο καί περιζήτητο άγαθό στον άνθρωπο είναι ή ύγεια, από τήν όποία εξαρτάται πολύ ή δύναμη καί ή πρόοδος του Κράτους. Γι' αυτό ή φροντίδα γιά τήν ύγεια των ανθρώπων είναι μεγάλη τόσο από τούς ιδιώτες, όσο καί από τό Κράτος. Έτσι γιά τήν προστασία τής ύγείας των πολιτών ύπάρχουν τά ιδιωτικά ίατρεία καί οί ιδιωτικές κλινικές, όπου μπορεί νά καταφεύγει ό άσθενής γιά τή θεραπεία του, ενώ παράλληλα μέ τήν ιδιωτική πρωτοβουλία έκδηλώνεται άμέριστη καί ή φροντίδα του Κράτους. Τή φροντίδα του Κράτους τή λέμε δημόσια ύγιεινή καί τίς ύπηρεσίες του ύπηρεσίες δημοσίας ύγιεινής. Η λειτουργία των ύπηρεσιών τής δημοσίας ύγιεινής είναι άπαραίτητη, διότι ή ύγεια είναι κάτι πού δέν ένδιαφέρει μόνο τό άτομο, αλλά καί τό σύνολο καί διότι δέν έχουν όλοι τήν οικονο-

μική δυνατότητα νά προστατεύσουν τήν υγεία τους μέ δικά τους έξοδα.

Απαραίτητο επίσης είναι νά λειτουργοῦν καί οἱ κοινωνικές ἀσφαλίσεις. Λέγοντας **κοινωνικές ἀσφαλίσεις** ἐννοοῦμε τά μέτρα πού λαμβάνονται γιά τήν προστασία τοῦ ἀνθρώπου κατά τό χρόνο πού δέ θά μπορεῖ νά ἐργάζεται καί νά ἐξασφαλίζει τά ἀπαραίτητα γιά τή ζωή του (ἀνεργία, ἀναπηρία, γηρατειά κλπ.).

Στή χώρα μας ὑπάρχουν καί συνεχῶς ἀναπτύσσονται καί οἱ ὑπηρεσίες δημοσίας υγιεινῆς καί οἱ κοινωνικές ἀσφαλίσεις.

α) Οἱ ὑπηρεσίες **δημοσίας υγιεινῆς** ἐργάζονται ὡς ἑξῆς:

1) Παρακολουθοῦν τήν υγιονομική κατάσταση τῶν πολιτῶν μέ τά υγιονομικά κέντρα καί τούς υγιονομικούς σταθμούς.

2) Παίρνουν προληπτικά μέτρα γιά τήν υγεία τῶν πολιτῶν μέ τούς ἐμβολιασμούς, τούς ψεκασμούς (ραντίσματα) γιά τήν ἐξολόθρευση τῶν βλαβερῶν ἐντόμων, τίς ἀπολυμάνσεις καί τήν ἐξέταση τῶν πωλουμένων τροφίμων ἀπό τούς ἀστιάτρους.

3) Παρέχουν νοσοκομειακή, ἰατρική καί φαρμακευτική περίθαλψη στούς ἄπορους ἀσθενεῖς μέ τά δημόσια νοσοκομεῖα καί ἰατρεῖα.

4) Παρέχουν τίς πρῶτες βοήθειες μέ τό Σταθμό Πρώτων Βοηθειῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ (ΕΕΣ) καί τοῦ Ἰδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ).

5) Παρέχουν πλήρη ἰατροφαρμακευτική καί νοσοκομειακή περίθαλψη στούς δημοσίους ὑπαλλήλους καί τούς ὑπαλλήλους τῶν ἄλλων δημοσίων ἰδρυμάτων.

Ἐπηρεσίες δημοσίας υγιεινῆς στή χώρα μας εἶναι τά Ἐπιδημιολογικά Κέντρα, οἱ Ἐπιδημιολογικοί Σταθμοί, τά Κοινοτικά Ἰατρεῖα, τά Γενικά Κρατικά Νοσοκομεῖα καί τά Εἰδικά Νοσοκομεῖα, πού ὑπάρχουν σέ ὅλες τίς μεγάλες πόλεις καί ὑπάρχουν στό Ἐπιχειρηματικό Κοινωνικῶν Ἐπηρεσιῶν.

β) Οἱ **Κοινωνικές ἀσφαλίσεις** στή χώρα μας εἶναι διάφορες γιά τίς διάφορες τάξεις τῶν ἐργαζομένων. Γιά τήν ἀσφάλιση τῶν δημοσίων πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων μεριμνᾷ τό Κράτος, γιά τήν ἀσφάλιση τῶν ἐργαζομένων τάξεων τό Ἰδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ), γιά τήν ἀσφάλιση τῶν ἀγροτῶν ὁ Ὄργανισμός

Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων (ΟΓΑ), γιὰ τὴν ἀσφάλιση τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ βιοτεχνῶν τὸ Ταμεῖο Ἐπαγγελματιῶν καὶ Βιοτεχνῶν Ἑλλάδος (ΤΕΒΕ), γιὰ τὴν ἀσφάλιση τῶν δικηγόρων, συμβολαιογράφων κ.ἄ. τὸ Ταμεῖο Συντάξεως Νομικῶν, γιὰ τὴν ἀσφάλιση τῶν κληρικῶν καὶ ἱεροσαλτῶν τὸ Ταμεῖο Ἀσφαλίσεως Κλήρου Ἑλλάδος (ΤΑΚΕ) κλπ.

Γενικά θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι ὅλες οἱ τάξεις τῶν ἐργαζομένων εἶναι ἀσφαλισμένες σέ κάποιον ἀσφαλιστικό ὄργανισμό. Ἔτσι ὑπάρχουν ἀσφαλιστικοὶ ὄργανισμοὶ (Ταμεῖα) καὶ γιὰ τοὺς ὑπαλλήλους τῶν νομικῶν προσώπων (π.χ. κοινοτικούς καὶ δημοτικούς ὑπαλλήλους), γιὰ τοὺς ὑπαλλήλους τῶν διαφόρων ὀργανισμῶν (π.χ. ὑπαλλήλους ΟΤΕ), γιὰ τοὺς ἐπιχειρηματίες (π.χ. ἐμπόρους, ἐργολάβους, αὐτοκινητιστὲς κλπ.) καὶ γιὰ τοὺς ἐλεύθερους ἐπαγγελματίες (π.χ. γιατροὺς, δικηγόρους, ἡθοποιούς κλπ.).

Ἡ ἀσφάλιση τῶν ἐργαζομένων στὸν ὄργανισμό πού ἀσφαλίζει τὴν τάξη τους δέν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέλησή τους, ἀλλὰ εἶναι ὑποχρεωτική. Γιὰ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀσφάλιση φροντίζει τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖο ἐπεμβαίνει καὶ ὑποχρεώνει τοὺς ἐργαζόμενους νὰ ἀσφαλιστοῦν καὶ τοὺς ἐργοδότες νὰ τοὺς ἀσφαλίσουν. Ἐπίσης τὸ Κράτος ἐλέγχει τοὺς ἀσφαλιστικούς ὄργανισμούς γιὰ τὴν καλὴ λειτουργία τους.

Ὅλοι οἱ ἀσφαλιστικοὶ ὄργανισμοὶ ἔχουν σάν ἀποστολὴ νὰ προστατεύουν:

1) Τὴ **ζωή** τῶν ἀσφαλισμένων τους, παρέχοντας σύνταξη στοὺς γέροντες, στοὺς ἀνάπηρους, στὴ χήρα καὶ στὰ ὄρφανὰ ἐκείνων πού πεθαίνουν κλπ.

2) Τὴν **ύγεια** τῶν ἀσφαλισμένων τους, παρέχοντας σ' αὐτοὺς πλήρη ἢ μερικὴ ἱατρικὴ, νοσοκομειακὴ καὶ φαρμακευτικὴ περίθαλψη.

3) Τὴ **μητρότητα** στίς ἀσφαλισμένες γυναῖκες, παρέχοντας ἐπίδομα τοκετοῦ καὶ ἐξασφαλίζοντας ἄδεια ἐγκυμοσύνης καὶ τοκετοῦ.

3. Ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις καὶ συνδικαλισμός

Τὴ ζωὴ του ὁ ἄνθρωπος τὴν κερδίζει μὲ τὴν ἐργασία του, πού λέγεται καὶ ἐπάγγελμα. Ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματα δημιουργοῦνται στὸν ἄνθρωπο ὀρισμένα προβλήματα, τὰ ὁποῖα πρέπει ν' ἀντιμετωπίσει καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι κοινὰ σ' ὅλους ἐκείνους πού ἔχουν τὸ ἴδιο ἐπάγ-

γελμα. Είναι φυσικό ή αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργούνται στά διάφορα επαγγέλματα να είναι αποτελεσματικότερη όταν αναλαμβάνεται από τό σύνολο των εργαζομένων σε κάθε επάγγελμα, παρά όταν επιχειρείται από τόν καθένα χωριστά. Γιά ν' αναλάβει όμως ένα σύνολο μέ τό ίδιο επάγγελμα τήν ύποστήριξη των συμφερόντων του, πρέπει να έχει ένωμένα τά μέλη του. Τήν ένωση αὐτή τήν επιτρέπει τό Σύνταγμα, τό οποίο ορίζει ότι οί "Έλληνες μπορούν να κάνουν σωματεία καί ενώσεις γιά τήν ύποστήριξη των συμφερόντων τους. Αὐτό γίνεται κατά επαγγέλματα καί ἔτσι ἔχουμε τίς διάφορες επαγγελματικές οργανώσεις. Τίς επαγγελματικές οργανώσεις στή χώρα μας τίς διακρίνουμε σε **σωματεία, ἐπιμελητήρια καί συνεταιρισμούς.**

Γιά να γίνει ένα σωματείο απαιτούνται οί ἐξῆς προϋποθέσεις:

α) Νά τό ἀποφασίσουν τό λιγότερο 20 άτομα τῆς ἴδιας επαγγελματικῆς τάξεως.

β) Νά γίνει καταστατικό τοῦ σωματείου, τό οποίο να ορίζει τό ὄνομα, τήν ἔδρα, τό σκοπό, τίς προϋποθέσεις γιά τήν ἐγγραφή καί διαγραφή των μελών του, τόν τρόπο τῆς διοικήσεως, τούς πόρους του καί τήν τύχη τῆς περιουσίας του μετά τή διάλυσή του.

γ) Νά ὑποβληθεῖ αἴτηση στό Πρωτοδικεῖο τῆς περιφέρειας πού πρόκειται να ἰδρυθεῖ τό σωματείο. Τό Πρωτοδικεῖο εἶναι ὑποχρεωμένο, ὅταν ὑπάρχουν οί προϋποθέσεις αὐτές, να τό ἀναγνωρίσει.

Ὁ σκοπός κάθε επαγγελματικοῦ σωματείου δέν εἶναι τό κέρδος, ἀλλά ἡ ὑποστήριξη των συμφερόντων των μελών του.

Ἡ ὀργάνωση των διαφόρων επαγγελματικῶν τάξεων σε σωματεία καί συνεταιρισμούς γιά τήν ὑποστήριξη των συμφερόντων τους λέγεται **συνδικαλισμός** καί οί ἄγωνες τους συνδικαλιστικοί ἄγωνες. Ὁ συνδικαλισμός εἶναι ἀρκετά ἀνεπτυγμένος στίς πολιτισμένες χώρες καί προστατεύει ἀποτελεσματικά τά συμφέροντα των εργαζομένων τάξεων, ὅταν μάλιστα δέ δίνει πολιτικό χρώμα στους ἄγωνες του. Σκοπός τοῦ συνδικαλισμοῦ δέν εἶναι ἡ ἀνάμειξη στήν πολιτική, ἀλλά ἡ ὑποστήριξη των συμφερόντων των μελών του. Γι' αὐτό πρέπει ν' ἀπέχει ἀπό πολιτικές ἐκδηλώσεις καί δραστηριότητες.

Ἑρωτήσεις

1. Ποιό διοικητικό σύστημα λέμε συγκεντρωτικό καί ποιό ἀποκεντρωτικό;
2. Τί εἶναι τοπική αὐτοδιοίκηση;
3. Τί εἶναι τά Νομικά Πρόσωπα καί σέ τί διακρίνονται;
4. Τί λέμε Κοινότητα καί τί Δήμο;
5. Τί προϋποθέσεις χρειάζονται γιά τήν ἀναγνώριση μιᾶς Κοινότητας ἢ ἐνός Δήμου;
6. Ποιά εἶναι τά διοικητικά ὄργανα τῆς Κοινότητας καί τοῦ Δήμου;
7. Τί εἶναι κοινοτική καί δημοτική περίοδος καί πόσο διαρκεῖ;
8. Τί εἶναι Νομός καί πόσοι εἶναι οἱ Νομοί τῆς Χώρας μας;
9. Ποιά εἶναι ἡ θέση τοῦ Νομάρχου στό Νομό;
10. Τί προσόντα πρέπει νά διαθέτει ὁ ὑποψήφιος Νομάρχης;
11. Ποιές μορφές παίρνουν οἱ διάφορες ἐταιρίες;
12. Ποιές εἶναι οἱ κυριότερες δημόσιες ἐπιχειρήσεις;
13. Πῶς ἐργάζονται οἱ ὑπηρεσίες δημοσίας ὑγιεινῆς;
14. Τί προστατεύεται ἀπό τοὺς ἀσφαλιστικούς ὀργανισμούς τῶν ἐργαζομένων;
15. Ποιές προϋποθέσεις χρειάζονται γιά νά ἰδρυθεῖ ἓνα σωματεῖο;
16. Τί λέμε συνδικαλισμό;

Ἀσκήσεις

1. Κάνετε στό σπίτι σας μιᾶ ἐργασία γιά τήν Κοινότητα ἢ τόν Δήμο σας παίρνοντας στοιχεῖα ἀπό τή Γεωγραφία καί τήν Ἱστορία.
2. Κάνετε τήν ἴδια ἐργασία γιά τόν Νομό σας.
3. Σημειώστε ἀπό τίς ἀπογραφές πού ἔχουν γίνει τά τελευταῖα εἴκοσι χρόνια τίς μεταβολές στόν πληθυσμό τοῦ τόπου σας (Κοινότητας, Δήμου καί Νομοῦ) καί προσπαθεῖστε νά προσδιορίσετε τά αἷτια πού προκάλεσαν τήν αὔξηση, τή μείωση ἢ καί τή στασιμότητά του. (Αἷτια πού προκαλοῦν τίς μεταβολές στόν πληθυσμό ἐνός τόπου εἶναι ἡ φυσική αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ «Γεννήσεις-θάνατοι», ἡ ἀστυφιλία καί ἡ μετανάστευση).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

1. Γενικές αρχές της ελευθερίας

α) Γενικά.

Ειπώθηκε στην εισαγωγή, ότι ο άνθρωπος δέν μπορεί νά ζήσει μόνος του, αλλά είναι υποχρεωμένος νά ζει μέ τούς συνανθρώπους του. Τό σύνολο τών ανθρώπων πού ζούν μαζί τό λέμε κοινωνία καί τή ζωή τους μέσα στην κοινωνία **κοινωνική ζωή**. Στην κοινωνία καί τήν **κοινωνική ζωή** ο άνθρωπος μπαίνει μέ δύο βασικά δικαιώματα: τό δικαίωμα νά συντηρήσει τό σῶμα του καί τό δικαίωμα ν' αναπτύξει τό πνεῦμα του.

Τά δύο αὐτά δικαιώματα ἀνήκουν σ' ὅλους τούς ανθρώπους καί δημιουργοῦν στόν καθένα μία ἀπαίτηση καί μία ὑποχρέωση: τήν ἀπαίτηση νά γίνουν σεβαστά τά δικά του δικαιώματα καί τήν ὑποχρέωση νά σεβαστεῖ ὁ ἴδιος τά δικαιώματα τών ἄλλων. Γιά νά ἱκανοποιηθεῖ ὁμως ἡ ἀπαίτηση τοῦ ἀνθρώπου καί νά γίνουν σεβαστά τά δικαιώματά του, πρέπει νά εἶναι **ἐλεύθερος**. Πρέπει δηλαδή νά μπορεί ν' αναπτύσσει τή δραστηριότητά του χωρίς νά ἐμποδίζεται ἀπό κανένα. Πρέπει νά μπορεί νά ἐργάζεται καί νά διαθέτει τά προϊόντα τῆς ἐργασίας του ἐλεύθερα. Πρέπει νά σκέπτεται ἐλεύθερα καί νά ἐκφράζει τή

σκέψη του χωρίς περιορισμό. Πρέπει μ' άλλα λόγια να είναι ελεύθερος σ' όλες τις εκδηλώσεις τής ζωής του.

Παράλληλα όμως ο άνθρωπος έχει την υποχρέωση να σεβαστεί τα ίδια δικαιώματα στους συνανθρώπους του. Καί εκείνοι πάλι πρέπει να μὴν περιορίζονται στη δραστηριότητά τους για τή συντήρηση του σώματος και τήν ανάπτυξη του πνεύματός τους από κανένα, αλλά να μπορούν να εργάζονται και να διαθέτουν τόν καρπό τής εργασίας τους ελεύθερα· να σκέπτονται ελεύθερα και να εκφράζουν τή γνώμη τους χωρίς περιορισμό· να είναι δηλαδή ελεύθεροι σ' όλες τους τις εκδηλώσεις.

Γιά να γίνουν κατορθωτά αυτά πρέπει κάθε άνθρωπος να γνωρίζει ότι η ελευθερία του φτάνει μέχρις εκεί που τελειώνουν τα δικαιώματα των άλλων ή καλύτερα ότι η δράση του δέν πρέπει να βλάπτει τους συνανθρώπους του. Η ελευθερία σ' αυτή τή δράση του ανθρώπου, στη δράση δηλαδή που δέ βλάπτει τους άλλους, αποτελεί και τήν αληθινή ελευθερία. Αυτή η αληθινή ελευθερία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση τής ζωής του ανθρώπου, γιατί είναι χωρίς αξία ή ζωή, όταν δέν μπορεί κανείς να τή ζήσει ελεύθερα.

Τήν αληθινή ελευθερία εξασφαλίζουν στον άνθρωπο δύο παράγοντες: ο γραπτός ανθρώπινος νόμος ή τό δίκαιο και ο άγραφος νόμος τής συνειδήσεως ή η ήθική. Ο γραπτός ανθρώπινος νόμος ή τό δίκαιο καθορίζει τά όρια τής ελευθερίας στη δράση του ανθρώπου και τόν υποχρεώνει να μὴν τά ξεπερνά, ενώ ο άγραφος νόμος τής συνειδήσεως ή η ήθική, όταν δέν έχει διαφθαρεί, κάνει τόν άνθρωπο να σέβεται τόν εαυτό του και τους συνανθρώπους του χωρίς κανένα εξαναγκασμό.

Ο γραπτός ανθρώπινος νόμος ή τό δίκαιο, όπως και ο άγραφος νόμος τής συνειδήσεως ή η ήθική δέν εξασφάλισαν πάντοτε στό πέραςμα των αιώνων τήν αληθινή ελευθερία στον άνθρωπο. Διότι στίς περιπτώσεις που ο ανθρώπινος νόμος ήταν δημιούργημα του μονάρχη ή των ολίγων, που είχαν στά χέρα τους τήν εξουσία, ενδιαφερόταν να στηρίξει τήν εξουσία εκείνων και όχι να δώσει ελευθερία στό λαό. Αντίθετα, ο μονάρχης ή οί ολίγοι περιορίζαν τό λαό, για να διατηρούν τήν εξουσία τους. Μόνο όταν ο λαός πήρε στά χέρια του τήν εξουσία και έγραψε ο ίδιος τους νόμους για τή διοίκησή του εξασφαλίστηκε στον άνθρωπο με τή νομοθεσία η αληθινή ελευθερία.

Ο ΓΡΑΠΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΝΟΜΟΣ
Η ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ, ΟΠΩΣ ΚΑΙ Ο ΑΓΓΡΑΦΟΣ

Οί νόμοι, πού τού εξασφάλισαν τήν ἐλευθερία, ονομάστηκαν δημοκρατικοί θεσμοί.

Ἐξάλλου στίς περιπτώσεις πού ὁ ἄγραφος ἠθικός νόμος ἢ ἡ ἠθική σκεπάστηκε ἀπό τόν ἀνθρώπινο ἐγωϊσμό δέν μπόρεσε νά σεβαστεῖ τήν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καί ν' ἀναγνωρίσει τήν ἐλευθερία του. Ἐτσι ἔγινε στή μοναρχία καί στήν ὀλιγαρχία συνεργός στόν περιορισμό τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου καί στή δημοκρατία ἐμπόδιο στή λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν. Μόνο, ὅταν παραμερίστηκε ὁ ἐγωϊσμός, μπόρεσε ὁ ἀνθρώπος νά σεβαστεῖ τόν ἑαυτό του πρῶτα καί ἔπειτα τούς ἄλλους. Τότε τά ἦθη του ἔγιναν στήν πραγματικότητα δημοκρατικά ἦθη.

Μετά ἀπό αὐτά γίνεται φανερό ὅτι μόνο οἱ δημοκρατικοί θεσμοί χωρίς τά δημοκρατικά ἦθη ἢ μόνο τά δημοκρατικά ἦθη χωρίς τούς δημοκρατικούς θεσμούς δέν μποροῦν νά εξασφαλίσουν τήν ἀληθινή ἐλευθερία στόν ἀνθρώπο. Χρειάζεται ἡ συνύπαρξη καί τῶν δύο. Διαφορετικά οἱ δημοκρατικοί θεσμοί χωρίς τά δημοκρατικά ἦθη κατανοῦν νεκρό γράμμα καί τά δημοκρατικά ἦθη χωρίς τούς δημοκρατικούς θεσμούς παραμένουν μόνο καλή θέληση.

Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητη ἀλήθεια τό γεγονός ὅτι οἱ δημοκρατικοί θεσμοί ἐξευγενίζουν τήν ψυχή καί ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ψυχή, ὅταν εἶναι ὑγιής, δημιουργεῖ τούς δημοκρατικούς θεσμούς. Γι' αὐτό ὅπου ὑπάρχουν δημοκρατικοί θεσμοί ὑπάρχουν καί δημοκρατικά ἦθη καί ὅπου ὑπάρχουν δημοκρατικά ἦθη καθιερώνονται καί δημοκρατικοί θεσμοί. Οἱ δημοκρατικοί θεσμοί μαζί μέ τά δημοκρατικά ἦθη θέτουν τίς γενικές ἀρχές τῆς ἐλευθερίας.

Ἐτσι, ἡ ἀναγνώριση δικαιωμάτων καί ὑποχρεώσεων στόν πολίτη, ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δικαιοσύνη καί ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς ἐργασίας, τά καθήκοντα πρὸς τήν οἰκογένεια καί τήν κοινωνία, ὁ σεβασμός τῆς ἰδιωτικῆς καί τῆς δημοσίας περιουσίας, τά καθήκοντα πρὸς τήν πατρίδα καί τό δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου στή μόρφωση, πού καθιερώνουν οἱ δημοκρατικοί θεσμοί καί τά δημοκρατικά ἦθη καί πού ἐξετάζονται παρακάτω, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά οἱ γενικές ἀρχές τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

β) Τά δικαιώματα καί οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτη.

Πρῶτη καί βασική ἀρχή τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου

είναι ή άναγνώριση δικαιωμάτων και ύποχρεώσεων στον πολίτη. Στην οργανωμένη κοινωνία (Πολιτεία ή Κράτος), πού ζει ό άνθρωπος, έχει σαν μέλος της όρισμένα δικαιώματα και όρισμένες ύποχρεώσεις. Δικαιώματα είναι όλα όσα του άνήκουν, σύμφωνα με τό γραπτό και τό άγραφο δίκαιο, και ύποχρεώσεις όσα πρέπει νά κάνει για την κοινωνία πού ζει, σύμφωνα άλι με τό γραπτό και άγραφο δίκαιο.

Τά δικαιώματα πού άναγνωρίζονται στον άνθρωπο από τό γραπτό δίκαιο μπορεί εύκολα νά τά άπολαύσει, διότι τό δίκαιο του δίνει τή δύναμη νά τά ύποστηρίξει. Τά δικαιώματα όμως πού του άναγνωρίζονται από τον άγραφο νόμο, για νά τ' άπολαύσει, πρέπει νά τά σεβαστούν οί συνάνθρωποί του. Τό ίδιο συμβαίνει και με τίς ύποχρεώσεις. "Όσες ύποχρεώσεις του επιβάλλει τό γραπτό δίκαιο τίς εκτελεί είτε θέλει, είτε δέ θέλει, διότι εξαναγκάζεται από τό νόμο. "Όσες όμως του επιβάλλει ό άγραφος ήθικός νόμος τίς εκτελεί χωρίς έξωτερικό εξαναγκασμό, αλλά ύπακούοντας ελεύθερα στή φωνή τής ήθικης του συνειδήσεως.

Τό σύνολο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, πού άναγνωρίζονται από τό γραπτό δίκαιο και από τον άγραφο ήθικό νόμο, μπορούμε νά χωρίσουμε σε πέντε κατηγορίες, τίς εξής:

1) Τά άστικά δικαιώματα. Άστικά δικαιώματα του πολίτη λέμε εκείνα πού έχει σαν ιδιότης και είναι: α) τά ένοχικά, πού έχουν σχέση με τίς συναλλαγές, β) τά έμπράγματα, πού έχουν σχέση με τήν κινητή και άκίνητη περιουσία, γ) τά οικογενειακά, πού έχουν σχέση με τήν οικογένεια και δ) τά κληρονομικά, πού έχουν σχέση με τήν τύχη τής περιουσίας μετά τό θάνατο του ανθρώπου. Τό δίκαιο πού προστατεύει τά άστικά δικαιώματα του πολίτη λέγεται Άστικό Δίκαιο.

2) Τά πολιτικά δικαιώματα. Πολιτικά δικαιώματα του πολίτη λέμε εκείνα πού του επιτρέπουν νά παίρνει μέρος στην άσκηση τής κρατικής έξουσίας και είναι τό δικαίωμα νά εκλέγει ελεύθερα με τήν ψήφο του τά όργανα του Κράτους, τό δικαίωμα νά εκλέγεται ό ίδιος, τό δικαίωμα νά διορίζεται υπάλληλος στις δημόσιες ύπηρεσίες και τό δικαίωμα νά γίνεται ένορκος και νά παίρνει μέρος στην άπονομή τής δικαιοσύνης. Τά πολιτικά δικαιώματα άναγνωρίζονται στον άνθρωπο και προστατεύονται από τό Σύνταγμα και τούς άλλους νόμους

του Κράτους. Για την άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων χρειάζονται δρισμένες προϋποθέσεις (ήλικία, γνώσεις κλπ.), επειδή ενδιαφέρουν το σύνολο των πολιτών. Για να μπορεί π.χ. ένας να ψηφίσει στη χώρα μας, πρέπει να έχει συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας του κλπ.

3) Τά ατομικά δικαιώματα. Άτομικά δικαιώματα ή και άτομικές ελευθερίες, όπως άλλιως λέγονται, λέμε τά δικαιώματα που έχει ο άνθρωπος σάν ελεύθερη προσωπικότητα και είναι ακριβώς το δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας, το δικαίωμα της πνευματικής ελευθερίας και το δικαίωμα της οικονομικής ελευθερίας. Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα να είναι ελεύθερος, να μην παραβιάζεται η κατοικία του, να σκέπτεται και να εκφράζει τή σκέψη του ελεύθερα, ν' ακολουθεί όποια θρησκεία θέλει, να κάνει όποια εργασία θέλει και να διαθέτει τό εισόδημά του όπου και όπως θέλει. Τά ατομικά δικαιώματα αναγνωρίζονται και προστατεύονται επίσης από τό Σύνταγμα.

4) Τά κοινωνικά δικαιώματα. Κοινωνικά δικαιώματα λέμε εκείνα που έχει ο άνθρωπος σάν μέλος της ανθρώπινης κοινωνίας και είναι όσα αναφέρονται στη ζωή, στην υγεία, στην εργασία και στην ασφάλειά του. Η εξασφάλιση των γηρατειών με τή σύνταξη, ή προστασία της αναπηρίας, ή ικανοποιητική άμοιβή της εργασίας κλπ. είναι μερικά από τά κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου. Τά δικαιώματα αυτά αναγνωρίζονται και προστατεύονται σήμερα στά ελεύθερα Κράτη με νόμους.

5) Τά ήθικά δικαιώματα. Ηθικά δικαιώματα λέμε εκείνα που αναγνωρίζονται από τόν άγραφο ήθικό νόμο και προστατεύονται από τή θέληση του ανθρώπου. Ο εργάτης π.χ. έχει δικαίωμα να μην εργαστεί τήν ημέρα του θανάτου του πατέρα του. Τό δικαίωμα αυτό δέν τό προστατεύει ο νόμος, αλλά ή ήθική, ή όποία υποχρεώνει τόν εργοδότη να δώσει άδεια στόν εργάτη.

Έκτός από δικαιώματα ο πολίτης έχει και ύποχρεώσεις. Ειδικότερα έχει τόσες ύποχρεώσεις, όσα είναι και τά δικαιώματά του. Άπέναντι σέ κάθε δικαίωμά του βρίσκεται και μία ύποχρέωση ή καλύτερα σέ κάθε δικαίωμά του αντιστοιχεί και μία ύποχρέωση. Ό,τι άποτελεί δικαίωμα του πολίτη είναι ύποχρέωση του συνανθρώπου του και ό,τι άποτελεί δικαίωμα του συνανθρώπου του είναι ύποχρέωση δική του, ενώ ταυτόχρονα όλοι οί πολίτες έχουν ύποχρέωση πρός

τήν Πολιτεία ἀντίστοιχες τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

Γι' αὐτούς ἀκριβῶς τούς λόγους μπορούν νά διακριθοῦν καί οἱ ὑποχρέωσεις τοῦ πολίτη σέ ἀστικές, ἀτομικές, κοινωνικές καί ἠθικές. Ἡ ὑποχρέωση π.χ. τοῦ ἀγοραστή νά πληρώσει γιά τό ψυγεῖο πού ἀγόρασε εἶναι ἀστική ὑποχρέωση, ἡ ὑποχρέωση τοῦ πολίτη νά ψηφίσει εἶναι πολιτική ὑποχρέωση, ἡ ὑποχρέωση τοῦ ἀνθρώπου νά σεβαστεῖ τίς θρησκευτικές πεποιθήσεις τοῦ συνανθρώπου του εἶναι ἀτομική ὑποχρέωση, ἡ ὑποχρέωση τοῦ πολίτη νά μὴ διαταράξει τήν ἡσυχία τοῦ συνανθρώπου του εἶναι κοινωνική ὑποχρέωση καί ἡ ὑποχρέωση τοῦ ἐργοδότη νά δώσει ἄδεια στόν ἐργάτη κατά τήν ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ πατέρα του εἶναι ἠθική ὑποχρέωση.

Ὁ στενός σύνδεσμος πού ὑπάρχει μεταξύ τῶν δικαιωμάτων καί τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ πολίτη ἐπιβάλλει σ' αὐτόν νά μὴ ἐνδιαφέρεται μόνο γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων του, ἀλλά καί γιά τήν ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεών του. Ἄλλωστε τότε μόνο ἔχει δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ ὅ,τι τοῦ ἀνήκει, ὅταν ὁ ἴδιος ἐκπληρώνει τίς ὑποχρεώσεις του στό ἀκέραιο καί τότε μόνο μιά κοινωνία προοδεύει, ὅταν οἱ πολῖτες τῆς δέ γνωρίζουν μόνο τά δικαιώματά τους, ἀλλά καί τίς ὑποχρεώσεις τους.

γ) Ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια.

Ἡ ἀξιοπρέπεια λέμε τό σεβασμό τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου καί ἀξιοπρεπή ὀνομάζουμε ἐκεῖνον πού σέβεται τήν προσωπικότητα τῆ δικῆ του καί τήν προσωπικότητα τῶν ἄλλων.

Ἡ ἀξιοπρέπεια δέν ἐπιβάλλεται στόν ἄνθρωπο ἀπό τό γραπτό δίκαιο, ἀλλά εἶναι ἀπαίτηση τοῦ ἄγραφου ἠθικοῦ νόμου, τῆς ἠθικῆς.

Γι' αὐτό ἀκριβῶς, ἐπειδὴ δηλαδή δέν ἐπιβάλλεται ἡ ἀξιοπρέπεια ἀπό τό γραπτό δίκαιο, ἀλλ' ἀπό τόν ἠθικό νόμο, κανένας ἄλλος δέν ἐξαναγκάζει τόν ἄνθρωπο νά εἶναι ἀξιοπρεπής παρά μόνο ὁ ἑαυτός του. Ἐπομένως ἡ ἀξιοπρέπεια δέν εἶναι παράγγελμα τοῦ νόμου, ἀλλά ἀρετή.

Ἡ ἀρετὴ αὐτὴ ἔχει μεγάλη σημασία γιά τήν ἀρμονικὴ ζωὴ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ἐξασφαλίζει τήν ἰσότητά μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ἐφόσον ὁ ἀξιοπρεπὴς ἄνθρωπος δέ θέλει νά ὑψώσει τόν ἑαυτό του πάνω ἀπὸ τοὺς ἄλλους εἰς βάρος τους καί δέν ἀνέχεται νά τόν ὑποτιμοῦν καί νά τόν θεωροῦν κατώτερο ὀἱ ἄλλοι. Ἀκόμη ἡ

N

ἀρετή αὐτή ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἁρμονικὴ ζωὴ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ὁ ἀξιοπρεπὴς ξέρεי καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον ποιά δικαιώματα καὶ ποιές ὑποχρεώσεις ἔχει ὁ ἴδιος, καθὼς καὶ ποιά εἶναι τὰ δικαιώματα καὶ οἱ ὑποχρεώσεις τῶν συνανθρώπων του. Καὶ δὲν περιορίζεται μόνο στό νά ξέρει τὰ δικαιώματα καὶ τίς ὑποχρεώσεις τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ἄλλων, ἀλλά φροντίζει καὶ γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν ἐκτέλεση τῶν ὑποχρεώσεων του καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεων τῶν συνανθρώπων του. Τέλος ἔχει μεγάλη σημασία ἡ ἀξιοπρέπεια γιὰ τὴν ἁρμονικὴ ζωὴ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ὁ ἀξιοπρεπὴς δὲν ἔχει τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα πού μειώνουν τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κατεβάζουν στό ἐπίπεδο τοῦ ζῶου.

Παρακολουθώντας τὸν ἀξιοπρεπὴ στίς διάφορες ἐκδηλώσεις του τὸν βλέπουμε πράγματι νά **σεβεται τὸν ἑαυτό του** καὶ τοὺς συνανθρώπους του καὶ ν' ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιὰ τὴν ἁρμονία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Πρῶτα πρῶτα σεβόμενος τὸν ἑαυτό του δὲν εἶναι ποτέ δουλοπρεπής. Γιὰ καθετὶ πού ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκτήσει, δέ χρησιμοποιεῖ τὴν κολακεία καὶ τὰ πλάγια μέσα, ἀλλὰ στηρίζεται στὴν ἐργασία καὶ τὴν ἀξία του. Εἶναι περήφανος στὴν ψυχὴ καὶ δὲν ἐπιτρέπει στόν ἑαυτό του τὴ δουλοπρέπεια. Γνωρίζει καλά ὅτι, ὅποιος γίνεται σκουλήκι καὶ σέρνεται γιὰ νά κερδίσει κάτι, δὲν ἔχει δικαίωμα νά παραπονεῖται, ὅταν τὸν καταπατοῦν. Γι' αὐτό ποτέ δέ γίνεται ὁ ἴδιος σκουλήκι.

Ἀκόμη σεβόμενος τὸν ἑαυτό του ὁ ἀξιοπρεπὴς λατρεύει τὴν ἀλήθεια καὶ ἀπεχθάνεται τὸ ψέμα, τὸ ὁποῖο θεωρεῖ κατώτερο καὶ ἐξευτελιστικὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Γι' αὐτό δὲν ὑποκρίνεται ποτέ του. Τὸν διακρίνει πάντα ἡ εὐθύτητα στὴ συμπεριφορὰ του. Ἔτσι κάνει τοὺς ἄλλους νά τὸν ὑπολογίζουν καὶ νά ἔχουν ἐμπιστοσύνη στά λόγια του.

Ὁ σεβασμὸς τέλος τοῦ ἑαυτοῦ του κάνει τὸν ἀξιοπρεπὴ νά αὐτοπροστατεῦται ἀπὸ ἐλαττώματα καὶ πάθη πού ἐξευτελίζουν τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα. Γι' αὐτό δέ θά τὸν βροῦμε ποτέ μεθυσμένο, δέ θά τὸν συναντήσουμε ποτέ ὀργισμένο, δέ θά τὸν δοῦμε ποτέ ἐκδικητικὸ καὶ γενικὰ δέ θά τὸν δοῦμε ποτέ νά ἔχει χάσει τὸν ἐλεγχὸ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ νά σέρνεται πίσω ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά του καὶ τὰ πάθη του.

Ἐξάλλου **σεβόμενος τοὺς ἄλλους** ὁ ἀξιοπρεπὴς δὲν τοὺς ἐπιτρέπει

νά τον κολακεύουν και νά γίνονται δουλοπρεπείς. Δέν επιχειρεί νά προσβάλει τά δικαιώματά τους και δέν ξεχνά τις υποχρεώσεις του. Δέ χαίρεται γιά τήν αδυναμία τους και δέν τήν εκμεταλλεύεται. Λυπάται γιά τά ελαττώματα και τά πάθη τους και αγωνίζεται νά τούς διορθώσει.

Γενικά ό σεβασμός τοῦ ἑαυτοῦ του και ό σεβασμός τῶν ἄλλων κάνουν τόν ἀξιοπρεπή νά διώχνει ἀπό κοντά του καθετί πού ἐξευτελίζει τήν ἀνθρώπινη προσωπικότητα, καθετί πού φονεύει τήν ἀγάπη πρὸς τήν ἐργασία και καθετί πού σβήνει τό αἶσθημα τῆς εὐθύνης και τοῦ καθήκοντος στόν ἄνθρωπο. Κάνει ἀκόμη τόν ἀξιοπρεπή νά θέλει νά ζεῖ μέ τις δικές του δυνάμεις και νά στηρίζεται πάντα στήν ἀξία του. Κάνει τέλος τόν ἀξιοπρεπή νά ζεῖ ἐλεύθερος μέσα στήν κοινω- νία. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια εἶναι μιὰ ἀπό τις γενικές και πιό βασικές ἀρχές τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας.

δ) Ἡ δικαιοσύνη.

Ἄλλη σπουδαία ἀρχή τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ δικαιο- σῦνη. Εἶναι ὅμως θεμέλιο τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας ὄχι ἡ δικαιο- σῦνη ἐκείνη πού σημαίνει τήν ἀναγκαστική συμμόρφωση τοῦ ἀν-θρώπου στό γραπτό δίκαιο ἢ καλύτερα στούς νόμους τῆς Πολιτείας, ἀλλά ἡ δικαιοσύνη πού σημαίνει τή συνειδητή συμμόρφωση τοῦ ἀν-θρώπου στό γραπτό δίκαιο και στόν ἄγραφο ἠθικό νόμο.

Πραγματικά, ἐκεῖνος πού συμμορφώνεται μόνο στούς νόμους τῆς Πολιτείας, γιά ν' ἀποφύγει τήν τιμωρία, δέ συμμορφώνεται, γιατί ἀπό μόνος του νοιώθει τήν ἀνάγκη νά συμμορφωθεῖ σ' αὐτούς, ἀλλά γιατί φοβάται τήν τιμωρία. Αὐτός ὅμως δέν μπορεῖ νά ὀνομαστεῖ δίκαιος, ἀλλά μόνο νομοταγής.

Δίκαιος λέγεται ἐκεῖνος πού νοιώθει ἀβίαστα τήν ἀνάγκη νά συμ-μορφωθεῖ τόσο στούς νόμους τῆς Πολιτείας, ὅσο, και στούς ἄγρα-φους ἠθικούς νόμους και τοῦ εἶναι ἄγνωστος ὁ φόβος, ἐνῶ, ὅ,τι κάνει, τό κάνει χάρη τοῦ δικαίου.

Γιά τήν ἐπικράτηση τῆς πραγματικῆς δικαιοσύνης, τῆς δικαιοσύ-νης δηλαδή πού σημαίνει τή συνειδητή συμμόρφωση στούς γραπτούς νόμους τῆς Πολιτείας και στούς ἄγραφους ἠθικούς νόμους, πρέπει κάθε ἄνθρωπος νά ἐκτελεῖ μέ ἀκρίβεια τά καθήκοντά του, ν' ἀπαιτεῖ

τήν ίκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων του καί νά προστατεύει τό δίκαιο κατά τοῦ ἀδίκου. Μόνο ἡ ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου ἢ μόνο ἡ ἀπαίτηση τῶν δικαιωμάτων του ἢ αὐτά τά δύο χωρίς τό ἐνδιαφέρον γιά τήν ἐπικράτηση τοῦ δικαίου δέν μποροῦν νά ἐξασφαλίσουν τή δικαιοσύνη.

Στόν ἀγώνα του γιά τήν ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης ὁ ἀνθρώπος δέν πρέπει νά εἶναι οὔτε πολύ αὐστηρός οὔτε καί πολύ ἐπιεικής. Ἡ αὐστηρή δικαιοσύνη γίνεται πολλές φορές μεγάλη ἀδικία καί ἡ ἐπιεικεία στήν ἐφαρμογή τοῦ δικαίου γίνεται συχνά εὐκαιρία γιά καταχρήσεις. Ἡ ἀπαίτηση π.χ. τοῦ δανειστή πρὸς τόν ὀφειλέτη νά τοῦ ἐπιστρέψει τό δάνειο τή στιγμή πού ὁ ὀφειλέτης χρειάζεται τά χρήματα γιά τή θεραπεία του δέν εἶναι δικαιοσύνη, ἀλλά ἀδικία, ἀφοῦ ὁ δανειστής ἀδιαφορεῖ γιά τή ζωή τοῦ ὀφειλέτη του καί ἐνδιαφέρεται μόνο γιά τήν εἰσπραξη τῶν χρημάτων του. Ἐπίσης ἡ ἐπανεπιλημμένη ἐπιεικεία στό συκοφάντη δέν ἀποτελεῖ δικαιοσύνη, ἀλλά εὐκαιρία νά συνεχίσει τίς συκοφαντίες του. Ἡ δικαιοσύνη ἐπομένως γιά τήν ἐπικράτησή της δέ θέλει οὔτε ἀδιάκριτη αὐστηρότητα, οὔτε ἀδιάκριτη ἐπιεικεία. Θέλει ἀκριβῶς κατά τήν ἐφαρμογή της νά ἐξετάζονται οἱ εἰδικές συνθήκες κάτω ἀπό τίς ὁποῖες ζεῖ ὁ ἀνθρώπος, θέλει μέ ἄλλα λόγια νά εἶναι διακριτική δικαιοσύνη.

Ἡ ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης στήν κοινωνική ζωή ἀποτελεῖ ἐκδήλωση τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι μόνο ὁ ἐλεύθερος ἀνθρώπος πειθαρχεῖ στίς ἐπιταγές τοῦ δικαίου καί συμβάλλει στήν ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀρχή τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, πού τόν κάνει νά χαίρεται τά δικαιώματά του καί νά ἐκτελεῖ τίς ὑποχρεώσεις του χωρίς φόβο.

ε) Ἡ ἀλληλεγγύη.

Γιά τή συντήρηση καί τήν πρόοδο τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀπαραίτητο νά σταθεῖ ὁ ἕνας κοντά στόν ἄλλο ἢ καλύτερα εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀρμονική συνεργασία τῶν μελῶν της. Ἡ ἀρμονική συνεργασία τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ ὑποχρέωση γιά κάθε μέλος της. Τήν ὑποχρέωση αὐτή τή λέμε ἀλληλεγγύη.

Ἡ ἀλληλεγγύη σάν ὑποχρέωση τοῦ καθενός γιά μιά ἀρμονική συνεργασία μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους μέ σκοπό τή συντήρηση καί

τήν πρόοδο τῆς κοινωνίας εἶναι βιοτική καί ἠθική ἀνάγκη. Τῆ βιοτική ἀνάγκη τῆ δημιουργεῖ ἡ συμβίωση τῶν ἀνθρώπων μιᾶς κοινωνίας καί τήν ἠθική ἀνάγκη ἡ συμπάθεια τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ συν-ἀνθρώπο του.

Εἶναι γνωστό ὅτι ὁ ἄνθρωπος στήν κοινωνία ὅπου ζεῖ δέ μπορεί μόνος του νά εξασφαλίσει ὅσα τοῦ χρειάζονται γιά νά συντηρήσει τὸ σῶμα του καί ν' ἀναπτύξει τὸ πνεῦμα του. Τοῦ εἶναι ἀπαραίτητα καί τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τῶν συνανθρώπων του, ὅπως καί σ' αὐτούς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τῆς δικῆς του. Στόν ἀγρότη π.χ. εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τοῦ τεχνίτη, τοῦ βιομήχανου κλπ. ὅπως καί σ' αὐτούς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τοῦ ἀγρότη. Θά ἦταν δύσκολο νά συντηρηθεῖ ὁ ἄνθρωπος στή ζωὴ καί θά ἦταν ἀδύνατη ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ, ἂν ὁ καθένας ὑποχρεωνόταν νά εξασφαλίζει μόνος του τὰ ἀπαραίτητα γιά νά ζήσει. Δέ θά μπορούσε νά εἶναι ταυτόχρονα ὁ ἴδιος γεωργός, βιομήχανος, τεχνίτης κλπ. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀλληλεγγύη μεταξύ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας. Εἶναι τόσο ἀπαραίτητη, ὅσο ἀπαραίτητη εἶναι καί ἡ συνεργασία τῶν διαφόρων μελῶν καί τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος γιά τὴ συντήρησή του.

Δέν εἶναι ὅμως μόνο ἡ βιοτική ἀνάγκη πού ἀπαιτεῖ τὴν ἀλληλεγγύη στά μέλη μιᾶς κοινωνίας. Τὴν ἀλληλεγγύη τῆ ζητᾶ καί μιὰ ἠθική ἀνάγκη καί συγκεκριμένα τὸ αἶσθημα τῆς συμπάθειας πού ὑπάρχει σέ κάθε ἄνθρωπο. Τὸ αἶσθημα τῆς συμπάθειας εἶναι ἀνεπτυγμένο περισσότερο στίς καλλιεργημένες ψυχές, οἱ ὁποῖες ἀφήνουν κατά μέρος τὸν ἐγωϊσμό τους καί βλέπουν τοὺς ἄλλους σάν τὸν ἑαυτὸ τους. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ ἄνθρωπος δέ βλέπει τὸν συνάνθρωπό του σάν ἐχθρό, πού πρέπει νά ἐξοντώσει, ἀλλὰ σάν ἓνα δεῦτερο ἑαυτὸ του, πού χαίρεται νά τὸν ἐξυπηρετεῖ. "Ἐτσι προσφέρει μέ εὐχαρίστηση ὅ,τι θέλει νά τοῦ προσφέρουν οἱ ἄλλοι."

"Ἐτσι μέ τὴ συμπάθεια ἡ ἀλληλεγγύη, πού βασικά εἶναι ἀνάγκη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἀποκτᾶ τὸ τέλει νόημα τῆς καί γίνεται ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τους, ἀφοῦ ἐπιτρέπει στόν ἄνθρωπο νά ἀπολαύσει τὰ ὕλικά καί πνευματικά ἀγαθὰ σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες του καί τοῦ εξασφαλίζει τὴν ἁρμονικὴ συμβίωση μέ τοὺς συνανθρώπους του.

τελειο

τυφάδιο
ς) Η αξιοπρέπεια της εργασίας.

Την εποχή που υπήρχε η διάκριση των ανθρώπων σε ελεύθερους και σε δούλους, υπήρχε και διάκριση στην εργασία. "Άλλη ήταν η εργασία που έπρεπε να κάνουν οι δούλοι και άλλη η εργασία που ταίριαζε στους ελεύθερους. "Ακόμη την εποχή εκείνη η εργασία των δούλων ήταν ανάξια σεβασμού, ενώ η εργασία των ελευθέρων ανθρώπων ήταν σεβαστή. Η εποχή όμως εκείνη πέρασε και σήμερα όλοι οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι και ίσοι μεταξύ τους και έχουν το δικαίωμα να κάνουν οποια εργασία θέλουν ανάλογα πάντοτε με τα προσόντα τους. "Άλλοι εργάζονται πνευματικά και άλλοι χειρωνακτικά. "Άλλοι κάνουν επιχειρήσεις δικές τους και άλλοι εργάζονται στις επιχειρήσεις των άλλων.

Οποιαδήποτε όμως εργασία και αν εκλέξει ο άνθρωπος είναι σήμερα σεβαστή διότι δεν κρίνεται από το είδος της, αλλά από τη σημασία που έχει για τον ίδιο πρώτα και για το κοινωνικό σύνολο έπειτα. "Αφού σκοπός κάθε εργασίας είναι η εξασφάλιση των αγαθών της ζωής στον εργαζόμενο και το κοινωνικό σύνολο γενικότερα, σωστό είναι, όταν πραγματοποιείται ο σκοπός αυτός, κάθε εργασία να είναι σεβαστή και να μη γίνεται διάκριση. Όπως π.χ. η εργασία του μηχανικού εξυπηρετεί και τον ίδιο και το κοινωνικό σύνολο, έτσι και η εργασία του γεωργού, του εργάτη, του έμπορου κλπ. εξυπηρετεί και τον ίδιο, αλλά και προσφέρει τις υπηρεσίες της στο σύνολο.

Πόσο σεβαστή είναι η εργασία σ' όλες της τις μορφές γίνεται φανερό με μία απλή ματιά στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου. Ο καταμερισμός που υπάρχει στην εργασία κάνει τον ένα απαραίτητο στον άλλο. Καθένας έχει μία όρισημένη εργασία που τα προϊόντα της είναι απαραίτητα στους άλλους. Όσο απαραίτητη είναι π.χ. η εργασία του καθηγητή για τη μόρφωση των παιδιών του αγρότη, του εργάτη κλπ., άλλο τόσο απαραίτητη για τον καθηγητή είναι η εργασία εκείνων, διότι του εξασφαλίζει τα αναγκαία για τη ζωή του αγαθά. "Όσο απαραίτητη πάλι είναι η εργασία του δικηγόρου για την εξυπηρέτηση των υποθέσεων των άλλων, άλλο τόσο απαραίτητη είναι η εργασία των άλλων για το δικηγόρο κ.ο.κ.

Δημιουργείται λοιπόν μία άλυσίδα με τις διάφορες μορφές της εργασίας, στην οποία άλυσίδα κάθε κρίκος αντιστοιχεί σε μία μορφή

εργασία

έργασίας. Όπως όμως κάθε κρίκος έχει ξεχωριστή δική του αξία στην αλυσίδα και είναι απαραίτητος για τη συνοχή της, έτσι και κάθε εργασία έχει ξεχωριστή δική της αξία και είναι απαραίτητη για την κοινωνία. Επομένως κάθε άνθρωπος, οποιαδήποτε εργασία κι αν κάνει, πρέπει να νοιώθει περήφανος, γιατί κι αυτός προσφέρει ανάλογα με τις δυνάμεις του στο κοινωνικό σύνολο, ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει με την εργασία του, ότι του χρειάζεται για να ζήσει. Παράλληλα δεν πρέπει ποτέ να κρίνει τό είδος της εργασίας, αλλά τόν τρόπο μέ τόν όποιο γίνεται και τή σημασία πού έχει ή εργασία για τόν εργαζόμενο και για τό σύνολο. Πρέπει πάντοτε να ξέρει ότι ή εργασία σέ οποιαδήποτε μορφή της δεν είναι ντροπή. Ντροπή είναι ή άποφυγή τής εργασίας, διότι έτσι στερεί τόν έαυτό του ο άνθρωπος από τά αγαθά τής ζωής και γίνεται παράσιτο τής κοινωνίας.

Η αντίληψη αυτή για την εργασία είναι μία ακόμη αρχή της ελευθερίας του ανθρώπου που εξασφαλίζει τό σεβασμό τής προσωπικότητάς του και την ισότητά του προς τούς άλλους.

~~Τά καθήκοντα του ανθρώπου προς την οικογένεια και την κοινωνική ζωή.~~

Οί δεσμοί του ανθρώπου μέ την οικογένεια και την κοινωνία, στην οποία ζει, είναι μεγάλοι. Μέ την οικογένεια τόν συνδέει κυρίως τό ίδιο αίμα, ενώ μέ την κοινωνία ή ίδια καταγωγή, τά ίδια ήθη και έθιμα, οί ίδιες παραδόσεις κλπ. Όπου δεν υπάρχουν οί δεσμοί αυτοί τής ίδιας καταγωγής, τών ίδιων ήθών και έθιμων, τών ίδιων παραδόσεων κλπ. και πάλι τά μέλη τής κοινωνίας δεν είναι ασύνδετα μεταξύ τους, αλλά συνδέονται κάτω από την ανάγκη τής συμβίωσης και κάτω από τούς ίδιους νόμους.

εργασία

Η ζωή του ανθρώπου μέσα στην οικογένεια και μέσα στην κοινωνία δημιουργεί σ' αυτόν ορισμένες υποχρεώσεις, που δεν επιβάλλονται από γραπτό νόμο, αλλά τις υπαγορεύει ο άγραφος ηθικός νόμος. Γι' αυτό δεν είναι άπλές υποχρεώσεις, αλλά **καθήκοντα**.

~~εργασία~~

α) Καθήκοντα προς την οικογένεια.

Διακρίνουμε τά καθήκοντα προς την οικογένεια από τά καθήκοντα προς την κοινωνία, διότι τά καθήκοντα του ανθρώπου προς

τίποτα

22/02/2010
την οικογένεια είναι περισσότερα και ιερότερα. Το ίδιο αίμα που τρέχει στις φλέβες όλων των μελών μιᾶς οικογένειας δημιουργεί σ' αυτά περισσότερες υποχρεώσεις και κάνει ιερότερα τὰ μεταξύ τους καθήκοντα. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οικογένεια χωρίζονται σὲ **γενικά** καὶ **ειδικά**.

Γενικά λέμε ἐκεῖνα πού ἔχουν ὅλα τὰ μέλη μιᾶς οικογένειας καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Ὁ σεβασμὸς τῆς οικογενειακῆς ζωῆς.** Τὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν οικογενειακὴ ζωὴ ἐκδηλώνει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν προστασία τῆς ζωῆς τῶν μελῶν τῆς οικογένειάς του ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους καὶ τοὺς κινδύνους πού μποροῦν νὰ προκαλέσουν οἱ ἐνέργειες ἢ οἱ παραλείψεις του. Ἐχει καθήκον νὰ φθάνει πάντα μέχρι τὴν αὐτοθυσία γιὰ τὴν προστασία της.

2) **Ὁ σεβασμὸς τῆς οικογενειακῆς τιμῆς.** Κάθε οικογένεια ἔχει τὴ δική της τιμὴ ἢ καλύτερα τὸ δικό της καλὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴ διατήρησή της στὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόοδό της. Τὴν τιμὴ ἢ τὸ καλὸ ὄνομα τῆς οικογένειάς του ἔχει καθήκον κάθε μέλος της νὰ τὸ προστατεύει. Ἡ προστασία τῆς οικογενειακῆς τιμῆς κατορθώνεται μὲ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν μελῶν της ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ πάθη (μέθη, ἀσωτία κλπ.) πού τὴ στιγματίζουν καὶ μὲ τὴν ἀντιμετώπιση ἐκείνων πού θέλουν μὲ τίς συκοφαντίες καὶ τίς ὕβρεις τους νὰ τὴν προσβάλλουν. Πόσο μεγάλο καὶ ἱερό εἶναι τὸ καθήκον τοῦ σεβασμοῦ τῆς οικογενειακῆς τιμῆς τὸ δείχνει καὶ ἡ ἐκφραστικότερη λαϊκὴ παροιμία, πού λέει ὅτι εἶναι «καλύτερα νὰ σοῦ βγεῖ τὸ μάτι παρά τ' ὄνομα».

3) **Ὁ σεβασμὸς τῆς οικογενειακῆς περιουσίας.** Ἡ οικογενειακὴ περιουσία ἀποτελεῖ τὴ βάση τῆς ζωῆς καὶ τῆς προόδου τῶν μελῶν τῆς οικογένειας. Γι' αὐτὸ κάθε μέλος της πρέπει νὰ τὴ σέβεται καὶ ν' ἀποφεύγει τὴ σπατάλη. Ἀκόμη πρέπει νὰ φροντίζει γιὰ τὴν αὔξησίν της μὲ τὴν ἐργασία του.

4) **Ἡ ἐργασία.** Καθὴκον κάθε μέλους τῆς οικογένειας εἶναι καὶ ἡ ἐργασία. Κάθε μέλος, ἀνάλογα μὲ τίς ἰκανότητες πού ἔχει, ὀφείλει νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ μὴ ζεῖ παρασιτικά μέσα στὴν οικογένειά του.

Εἰδικά καθήκοντα ἐξάλλου πρὸς τὴν οικογενειακὴ ζωὴ λέμε

έκείνα πού έχει κάθε μέλος τής οικογένειας ανάλογα μέ τή θέση του σ' αὐτή. Ἄλλα δηλαδή εἶναι τά καθήκοντα πού ἔχουν οἱ γονεῖς πρὸς τά παιδιά τους καί ἄλλα τά καθήκοντα πού ἔχουν τά παιδιά πρὸς τοὺς γονεῖς τους.

Οἱ **γονεῖς** ἔχουν καθήκον νά ἐξασφαλίζουν τήν τροφή στά παιδιά τους, νά φροντίζουν γιά τήν ὑγείας τους καί νά ἐνδιαφέρονται γιά τή μόρφωσή τους, ὥστε νά δίνουν ὑγιεῖς καί χρήσιμους πολίτες στήν κοινωνία.

Τά **παιδιά** ἔχουν καθήκον νά σέβονται καί νά τιμοῦν τοὺς γονεῖς, νά τοὺς ὑπακούουν καί νά φροντίζουν γι' αὐτούς, (ὅταν στά γηραιά τους δέ θά εἶναι σέ θέση νά ἐργαστοῦν. Κατά τήν ἐκπλήρωση τῶν καθηκόντων τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς ἡ οικογένεια γίνεται σχολεῖο, στό ὁποῖο ἐκπαιδεύονται τά παιδιά ἔτσι, ὥστε, ὅταν μπαίνουν στή ζωή τής κοινωνίας, νά ξέρουν νά τιμοῦν καί νά σέβονται τοὺς ἄρχοντες τοῦ Κράτους, νά ἔχουν ὑπακοή στοὺς νόμους καί ν' ἀγαποῦν τοὺς συνανθρώπους τους.

β) Καθήκοντα πρὸς τήν κοινωνική ζωή.

Παράλληλα μέ τά καθήκοντά του πρὸς τήν οικογένεια ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὀρισμένα καθήκοντα καί πρὸς τήν κοινωνία, τά ὁποῖα μποροῦμε καί πάλι νά διακρίνουμε σέ **γενικά** καί **ειδικά**.

Γενικά εἶναι ἐκείνα πού ἔχει κάθε ἄνθρωπος ἄσχετα μέ τή θέση πού κατέχει μέσα σ' αὐτή. Τά κυριότερα ἀπ' αὐτά εἶναι τά ἑξῆς:

1) **Ὁ σεβασμός καί ἡ προστασία τής κοινωνικῆς ζωῆς.** Κανένας δέν ἔχει δικαίωμα νά ἐνεργεῖ ἔτσι, ὥστε νά θέτει σέ κίνδυνο τή ζωή τῶν συνανθρώπων του ἢ ν' ἀποτελεῖ ἐμπόδιο στήν ὁμαλή ἐξέλιξή της. Οὔτε ἀκόμη ἔχει δικαίωμα νά μένει ἀδιάφορος μπροστά στοὺς κινδύνους τής κοινωνικῆς ζωῆς. Ἀντίθετα, ἔχει ὑποχρέωση καί καθήκον νά σέβεται τή ζωή τῶν ἄλλων καί νά τήν προστατεύει. Γι' αὐτό ἀκριβῶς πρέπει πάντοτε νά ἐνεργεῖ ἔτσι, ὥστε νά μὴ θίγεται μέ τίς ἐνέργειές του τό δικαίωμα τής ζωῆς τῶν ἄλλων καί νά προστατεύει τοὺς ἄλλους ἀπὸ κάθε κίνδυνο.

2) **Ὁ σεβασμός τής κοινωνικῆς τιμῆς.** Κάθε κοινωνία ἔχει τό δικό της καλὸ ὄνομα ἢ τή δική της τιμῆ, τήν ὁποῖα δημιουργεῖ ἢ καλὴ συμπεριφορὰ τῶν μελῶν της. Τό καλὸ αὐτό ὄνομα ἢ τήν τιμῆ της

ζωαίο

κοινωνίας πρέπει καθένας να σέβεται και να προστατεύει, διότι δεν έχει δικαίωμα να την προσβάλλει ή να μένει αδιάφορος, όταν κινδυνεύει. Η κοινωνική τιμή είναι και προσωπική τιμή των μελών της και γι' αυτό πρέπει τα μέλη της να τη σέβονται και να την προστατεύουν με το ίδιο ενδιαφέρον και την ίδια δύναμη που ενδιαφέρονται και προστατεύουν τη δική τους τιμή. Καθήκον επομένως κάθε ανθρώπου απέναντι στην κοινωνία είναι να μην αφήνει τον εαυτό του να κυριεύεται από τα ελαττώματα και τα πάθη που είναι στίγμα και πληγή της κοινωνίας (μέθη, άσωτία κλπ.), και να μην υποθάλπει τα ίδια ελαττώματα και πάθη των άλλων.

3) **Η εργασία.** Η ζωή κάθε ανθρώπου δεν εξαρτάται μόνο από την εργασία τη δική του, αλλά και από την εργασία των άλλων, όπως και η ζωή των άλλων εξαρτάται από την εργασία τη δική του. Διότι ποιά αξία θα μπορούσαν να έχουν τα χρήματα που εξοικονομεί με την εργασία του ο άνθρωπος, αν δεν υπήρχαν τα αγαθά που δίνει η εργασία των άλλων και που μπορεί να τ' αγοράζει για να ζει. Ασφαλώς δε θα είχαν καμμία αξία. Αξία έχουν εφόσον υπάρχουν τα αγαθά, στην παραγωγή των οποίων ο καθένας παίζει το ρόλο του ανάλογα με τα προσόντα του. Για να παίζει όμως ο καθένας το ρόλο του στην παραγωγή των αγαθών, πρέπει να εργάζεται και να θεωρεί την εργασία του ιερό καθήκον. Διότι κανείς δεν έχει το δικαίωμα να στερήσει την κοινωνία από τις υπηρεσίες του, ούτε επιτρέπεται να ζει παρασιτικά σ' αυτή.

ζωαίο

Ειδικά καθήκοντα προς την κοινωνική ζωή λέμε εκείνα που έχει ο καθένας ανάλογα με τη θέση που κατέχει στην κοινωνία. Η θέση του καθενός στην κοινωνία του δημιουργεί παράλληλα με τα γενικά και ειδικά καθήκοντα. Έτσι π.χ. έχουν ανάλογα με τη θέση τους ειδικά καθήκοντα οι άρχοντες, οι επιστήμονες, οι υπάλληλοι, οι εργοδότες, οι εργάτες κλπ.

Η εκτέλεση των καθηκόντων του ανθρώπου προς την οικογενειακή και την κοινωνική ζωή αποτελεί προϋπόθεση της ζωής και της προόδου του ανθρώπου, διότι ο άνθρωπος ζει και προοδεύει μέσα στην οικογένεια και την κοινωνία. Η οικογένεια είναι το κύτταρο της κοινωνίας και η κοινωνία ο στίβος μέσα στον οποίο αγωνίζεται ο άνθρωπος για να ζήσει. Όταν η οικογένεια είναι υγιής, και η κοι-

ωνία είναι ύγιης. Όταν ή οικογένεια πάσχει, καί ή κοινωνία πάσχει. Άλλ' όταν ή οικογένεια καί ή κοινωνία πάσχουν, δέν μπορεί νά ζήσει καί νά προοδεύσει ό άνθρωπος, διότι δέν είναι ελεύθερος. Έλεύθερος είναι μόνο, όταν ή οικογένεια καί ή κοινωνία είναι ύγιεις. Υγιείς όμως ή οικογένεια καί ή κοινωνία είναι τότε μόνο, όταν ό καθένας εκτελεί χωρίς διάκριση τά καθήκοντά του σ' αυτές.

η) ~~Ο σεβασμός τής ιδιωτικής καί τής δημοσίας περιουσίας.~~

Περιουσία ή ιδιοκτησία λέμε καθετί πού αποκτά κανείς νόμιμα καί πού μπορεί νά τό διαθέσει όπως θέλει. Όταν ή περιουσία ανήκει στους ιδιώτες, λέγεται **ιδιωτική περιουσία**, ενώ, όταν ανήκει στό σύνολο, λέγεται **δημόσια περιουσία**.

Η απόκτηση περιουσίας από τούς ιδιώτες καί τό δημόσιο είναι αναφαίρετο δικαίωμα, διότι ή περιουσία συνδέεται στενά μέ τήν ελευθερία του ανθρώπου τόσο ως άτομου όσο καί μέ τή μορφή τής οργανωμένης κοινωνίας. Άκόμα ή απόκτηση περιουσίας από τούς ιδιώτες καί τό δημόσιο είναι αναφαίρετο δικαίωμα, διότι αποτελεί τήν απαραίτητη προϋπόθεση για τή συντήρηση τής ζωής καί τήν πνευματική πρόοδο του ανθρώπου. Τέλος αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα ή περιουσία στους ιδιώτες καί στό δημόσιο, διότι ό άνθρωπος σάν άτομο καί σάν σύνολο ένιωσε ανέκαθεν στενό δεσμό μέ τά προϊόντα τής εργασίας του. Πραγματικά, ό άνθρωπος ήταν δεμένος πάντοτε μέ τή γή του, μέ τήν κατοικία του, μέ τά κτήματά του, μέ τά πνευματικά του δημιουργήματα καί μέ καθετί πού δημιούργησε μέ τόν ιδρώτα του ή πού δημιούργησε ό ιδρώτας των προγόνων του.

Σέ κάθε δικαίωμα όμως του ανθρώπου αντιστοιχεί καί μία υποχρέωσή του. Έτσι καί στό δικαίωμα τής περιουσίας του άτομου καί του οργανωμένου συνόλου αντιστοιχεί ή υποχρέωση του σεβασμού αυτού του δικαιώματος, του σεβασμού δηλαδή τής ιδιωτικής καί τής δημοσίας περιουσίας. Όπως ό άνθρωπος έχει δικαίωμα ν' αποκτήσει περιουσία, νά τή διατηρήσει καί νά τή διαθέσει όπως θέλει, έτσι έχει καί υποχρέωση νά σεβαστεί τό ίδιο δικαίωμα στους άλλους καί στό Δημόσιο.

~~Ο σεβασμός προς τήν ιδιωτική καί δημόσια περιουσία εκδηλώνεται μέ τήν αποφυγή κάθε ενέργειας πού περιορίζει τόν ιδιοκτήτη καί~~

δέν του επιτρέπει νά διαθέσει τήν περιουσία του ὅπως ὁ ἴδιος θέλει. Ἀκόμη ὁ σεβασμός πρὸς τήν ἰδιωτική καί τή δημόσια περιουσία ἐκδηλώνεται μέ τήν ἀποφυγή κάθε ἐνέργειας πού ἀπειλεῖ τήν ἀκεραιότητα τῆς περιουσίας τοῦ ἄλλου ἢ ἐμποδίζει τήν ἀπόκτησή της.

Ἰδιαίτερη προσοχή χρειάζεται γιά τό σεβασμό τῆς δημόσιας περιουσίας. Αὐτό, ὄχι γιατί ἡ ἰδιωτική περιουσία ἔχει μικρότερη ἀξία, ἀλλά γιατί, ἐνῶ ἡ ἰδιωτική περιουσία προστατεύεται ἀπό τοὺς ἰδιῶτες, οἱ ὁποῖοι βρίσκονται διαρκῶς κοντά της, ἡ δημόσια περιουσία ἔχει ἰδιοκτήτη της τό Κράτος, τό ὁποῖο δέν εἶναι φυσικό πρόσωπο (δηλ. ἄνθρωπος), γιά νά βρίσκεται κοντά στήν περιουσία του καί νά ἐμπνέει μέ τήν παρουσία του τό σεβασμό της.

Τό Κράτος ἔχει στήν ἰδιοκτησία του δάση, μεταλλεῖα, καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις, κτίρια κλπ., στά ὁποῖα ἡ παρουσία του δέν εἶναι πάντοτε αἰσθητή. Ἡ ἔλλειψη τῆς παρουσίας τοῦ Κράτους στήν περιουσία του δημιουργεῖ τήν ἐντύπωση ὅτι δέν εἶναι τόσο ὑποχρεωτικός ὁ σεβασμός της. Γι' αὐτό πολλές φορές ὁ ἄνθρωπος φέρεται μέ ἀσέβεια σ' αὐτή. Ἄν ὅμως ἡ παρουσία τοῦ Κράτους δέν εἶναι αἰσθητή στήν περιουσία του, εἶναι αἰσθητή σ' αὐτή ἡ παρουσία τῶν ἀνθρώπων πού ἀποτελοῦν τό Κράτος: εἶναι δηλαδή αἰσθητή ἡ παρουσία ἐκείνου πού ἐκδηλώνει τήν ἀσέβειά του. Διότι ἡ δημόσια περιουσία ἀνήκει στό σύνολο τῶν πολιτῶν καί καθένας πού ἀσεβεῖ πρὸς αὐτή, ἀσεβεῖ στή δική του περιουσία πρῶτα καί ἔπειτα στήν περιουσία τῶν συνανθρώπων του. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ ἀσέβεια τοῦ πολίτη πρὸς τήν δημόσια περιουσία εἶναι ἀφιλοπατρία, εἶναι ἀσυνειδησία, εἶναι παραγνώριση τῶν δικῶν του συμφερόντων.

Τό σεβασμό, πού πρέπει νά ἐκδηλώνει ὁ ἄνθρωπος στήν κρατική περιουσία, πρέπει νά ἐκδηλώνει καί στήν περιουσία τῆς Κοινότητας, τοῦ Δήμου καί τῶν ἄλλων ὀργανισμῶν πού ἐξυπηρετοῦν δημοσίους σκοπούς, διότι καί αὐτῶν ἡ περιουσία εἶναι δημόσια περιουσία.

θ) Τά καθήκοντα πρὸς τήν Πατρίδα.

Πατρίδα λέμε τό Κράτος στό ὁποῖο γεννιέται καί κατοικεῖ ἢ στό ὁποῖο κατοικεῖ μόνιμα χωρίς νά ἔχει καί γεννηθεῖ ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος. Σάν πολίτης τῆς Πατρίδας του ὁ ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει ὅλα τά δικαιώματα πού τοῦ δίνουν οἱ νόμοι της. Παράλληλα ὅμως μέ τά δι-

καιώματα έχει προς την Πατρίδα του και όρισμένες υποχρεώσεις, οι οποίες δέν αποτελούν απαίτηση μόνο των γραπτών νόμων, αλλά και του άγραφου νόμου της συνειδήσεως. Γι' αυτό και τις υποχρεώσεις αυτές του ανθρώπου προς την Πατρίδα τις λέμε καλύτερα καθήκοντα προς αυτή.

Τά κυριότερα καθήκοντα του πολίτη προς την Πατρίδα του είναι τά εξής:

1) **Ἡ φιλοπατρία.** Φιλοπατρία είναι ἡ ἀγάπη πού οφείλεται ἀπό τόν καθένα στή δική του Πατρίδα. Ἡ ἀγάπη στήν Πατρίδα εἶναι τό πρῶτο καί βασικό καθήκον κάθε πολίτη της, διότι ἀποτελεῖ ἀσπίδα στους κινδύνους της καί τό φυλακτό στήν ἄρμονική ζωή τῶν πολιτῶν της. Πραγματικά, ἡ φιλοπατρία κάνει τόν πολίτη κάθε Κράτους νά θυσιάζει καί τή ζωή του ἀκόμα γιά τήν Πατρίδα του, ἐνῶ ταυτόχρονα διώχνει τή διχόνοια, τό ἀτομικό συμφέρον καί τόν ἐγωϊσμό ἀπό τούς πολίτες καί ἐξασφαλίζει τήν ἄρμονική τους ζωή. Ἀντίθετα, ὅταν λείπει ἡ ἀγάπη πρὸς τήν Πατρίδα, τότε κινδυνεύει νά χάσει τήν ἀκεραιότητά της καί νά διαλυθεῖ. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχουμε μεγάλη παράδοση φιλοπατρίας.

Μέ τήν φιλοπατρία συνδέεται στενά ἡ **ἐθνική φιλοτιμία**. Λέγοντας ἐθνική φιλοτιμία, ἐννοοῦμε τήν περηφάνεια πού πρέπει νά νοιώθει κανεῖς γιά τήν καταγωγή του. Ἡ ἐθνική φιλοτιμία σάν καθήκον πρὸς τήν Πατρίδα παρουσιάζεται περισσότερο στά Κράτη ἐκεῖνα πού οἱ πολίτες τους ἔχουν τήν ἴδια καταγωγή, τήν ἴδια γλώσσα, τά ἴδια ἦθη καί ἔθιμα, τίς ἴδιες παραδόσεις καί τήν ἴδια θρησκεία. Σ' αὐτά τά Κράτη οἱ πολίτες νοιώθουν ὅτι ὁ μεταξύ τους σύνδεσμος στηρίζεται σέ αἰωνία καί ἀμετακίνητα θεμέλια καί ὄχι μόνο στήν κρατική ἐξουσία, γι' αὐτό καί νοιώθουν μεγάλη ἐθνική περηφάνεια.

Ἡ ἐθνική φιλοτιμία εἶναι ἀπαραίτητο καθήκον, γιατί κρατᾶ ἐνομένους τούς πολίτες καί ἐξασφαλίζει τήν ἐνότητα τοῦ Κράτους καί τή διατήρηση τῆς φυλῆς. Ἀντίθετα, ἡ ἔλλειψή της δημιουργεῖ μεγάλο κίνδυνο γιά τό Κράτος καί γιά τή φυλή γενικότερα. Ὅταν λείπει ἡ ἐθνική φιλοτιμία, παίρνει τή θέση της ἡ ξενομανία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ προσβολή τῆς Πατρίδας. Διότι τό νά διδάσκεται βέβαια κανεῖς ἀπό τόν ξένο πολιτισμό εἶναι ἀρετή, ἐνῶ τό νά μιμεῖται τούς τρόπους τῆς ζωῆς, τά ἐλαττώματα καί τά πάθη τῶν ξένων, αὐτό εἶναι

υφάδιο

πιθηκισμός ή και προδοσία. Πόσο μεγάλη προσβολή για την Πατρίδα είναι ο πιθηκισμός αυτός το διαπιστώνει κανείς αν παρακολουθήσει εκείνους που φτάνουν εξαιτίας της ξενομανίας στο σημείο να περιφρονούν τη γλώσσα της Πατρίδας τους και να κρύβουν την καταγωγή τους και τον εθνισμό τους.

Όσο ο ατομικός έγωισμός είναι ελάττωμα, τόσο το εθνικό φιλότιμο είναι άρετή. Έμεις οι Έλληνες ανήκουμε στην πιο δοξασμένη φυλή και πρέπει να έχουμε έντονο το εθνικό μας φιλότιμο.

2) **Η προσήλωση στη γη της Πατρίδας.** Καθήκον κάθε πολίτη είναι και η προσήλωση στη γη της Πατρίδας του. Προσήλωση στη γη της Πατρίδας δέ σημαίνει ότι δεν πρέπει να βγαίνει κανείς έξω από τα σύνορα του τόπου που γεννήθηκε, αλλά σημαίνει ότι όπουδήποτε και να βρίσκεται δεν πρέπει να ξεχνά τη γη της Πατρίδας του. Η σκέψη του πρέπει να βρίσκεται πάντα κοντά στην Πατρίδα του, για να μην αποξενώνεται απ' αυτή. Το καθήκον αυτό περισσότερο από κάθε άλλο έχουμε έμεις οι Έλληνες, διότι το χόμα της Πατρίδας μας είναι ποτισμένο με το αίμα της φυλής μας.

3) **Ο σεβασμός των αρχαίων μνημείων και της ιστορικής παραδόσεως.** Τα αρχαία μνημεία και οι ιστορικές παραδόσεις συνδέουν το παρελθόν με το παρόν και δίνουν τη δύναμη και το θάρρος για τη μελλοντική έπιτυχία κάθε λαού. Ο σεβασμός τους είναι καθήκον κάθε ανθρώπου, διότι αποτελεί εκδήλωση εϋγνωμοσύνης στους προγόνους του που τα δημιούργησαν. Σέ μās τους Έλληνες, που έχουμε Πατρίδα με μεγάλη καλλιτεχνική και ιστορική παράδοση, το καθήκον αυτό είναι ιερό, διότι έτσι εκδηλώνεται η εϋγνωμοσύνη μας στους προγόνους μας για τη συμβολή τους στην πρόοδο του πολιτισμού και για τους αγώνες τους υπέρ της ελευθερίας. Ακόμη το καθήκον αυτό του σεβασμού των αρχαίων μνημείων και της ιστορικής παραδόσεως είναι σέ μās απαραίτητο, διότι μόνο έτσι προστατεύονται τα μνημεία εκείνα που προκαλούν την τουριστική κίνηση στον τόπο μας, κίνηση που ενισχύει την οίκονομία μας.

4) **Η ύποταγή στους νόμους.** Οργανωμένη κοινωνία ανθρώπων χωρίς νόμους που ρυθμίζουν τη ζωή της δεν υπάρχει. Οι νόμοι είναι το πιο απαραίτητο στοιχείο για την ύπαρξη του Κράτους. Δέ φτάνει

ὅμως μόνο ἡ γραπτή διατύπωση τῶν νόμων σ' ἓνα Κράτος, ἀλλά εἶναι ἀπαραίτητη καί ἡ ἐφαρμογή τους. Ἡ ἐφαρμογή τῶν νόμων δέν πρέπει νά στηρίζεται στή βία καί τό φόβο τῶν πολιτῶν, ἀλλά μόνο στή θέλησή τους. Δέν προοδεύει τό Κράτος πού οἱ πολίτες φοβοῦνται τούς νόμους, ἀλλά τό Κράτος πού οἱ πολίτες σέβονται τούς νόμους καί ἐνδιαφέρονται γιά τήν ἐφαρμογή τους. Γιά νά ἐνδιαφέρονται ὅμως οἱ πολίτες γιά τήν ἐφαρμογή τῶν νόμων, πρέπει νά νοιώθουν σάν καθῆκον τήν ὑποταγή τους σ' αὐτούς.

5) **Ἡ φορολογική ὑποχρέωση.** Σέ κάθε ἐλεύθερο Κράτος, πού ἀναγνωρίζεται ἡ ἰδιοκτησία, ἡ γῆ εἶναι μοιρασμένη στούς πολίτες καί οἱ πολίτες ἐργάζονται γιά τή δική τους ὠφέλεια, ἡ φορολογική ὑποχρέωση τῶν πολιτῶν εἶναι ὁ μόνος τρόπος μέ τόν ὁποῖο τό Κράτος συγκεντρώνει τά χρήματα πού χρειάζονται γιά τή λειτουργία του. Τό Κράτος ἔχει πολλά ἐξόδα, διότι συντηρεῖ σχολεῖα, πληρώνει ὑπαλλήλους, διατηρεῖ στρατό, κάνει ἔργα κλπ. Γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξόδων αὐτῶν μοναδικό ἔσοδο εἶναι οἱ φόροι πού πληρώνουν οἱ πολίτες του. Γι' αὐτό ἡ πληρωμή τῶν φόρων εἶναι μεγάλο καθῆκον.

Τούς φόρους πού πληρώνουν οἱ πολίτες τούς διακρίνουμε σέ ἄμεσους καί ἔμμεσους. Ἄμεσοι φόροι εἶναι ἐκεῖνοι πού πληρώνουν γιά τό εἰσόδημά τους, γιά τήν ἀκίνητη περιουσία τους κλπ. καί εἶναι ἀνάλογοι μέ τό εἰσόδημα τοῦ καθενός. Ἐμμεσοι φόροι εἶναι ἐκεῖνοι πού πληρώνουν οἱ πολίτες γιά τή χρησιμοποίηση τῶν διαφόρων ἀγαθῶν. Οἱ φόροι πού ἐπιβάλλονται π.χ. στόν καπνό, στά θεάματα, στό χαρτόσημο κλπ. εἶναι ἔμμεσοι φόροι. Ἐνῶ γιά τούς ἄμεσους φόρους ὑπάρχει φορολογική ἰσότητα καί ἡ ὑποχρέωση κάθε πολίτη εἶναι ἀνάλογη μέ τήν περιουσία του. στούς ἔμμεσους φόρους ἡ ἰσότητα στή φορολογική ὑποχρέωση δέν εἶναι δυνατή. Καθένας πληρώνει ἀνάλογα μέ τή χρησιμοποίηση πού κάνει τῶν ἀγαθῶν πού φορολογοῦνται.

6) **Ἡ ὑποχρέωση μορφώσεως.** Ἡ ὑποχρέωση αὐτή στηρίζεται ἐκτός τῶν ἄλλων λόγων (ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματος, προσφορά στήν κοινωνία κλπ.) καί στό γεγονός ὅτι στά ἐλεύθερα Κράτη ἡ ἐξουσία βρίσκεται στά χέρια τῶν πολιτῶν. Γιά νά μπορούν οἱ πολίτες νά ἀσκοῦν μέ ἐπιτυχία τήν ἐξουσία, πρέπει νά εἶναι μορφωμένοι. Γι' αὐτό ἀκρι-

βῶς ἢ μὀρφωση εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ καθήκοντα τοῦ πολίτη πρὸς τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του καὶ τὴν Πατρίδα του.

7) Ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση. Ἡ ἑδαφικὴ ἀκεραιότητα καὶ ἡ ἐλευθερία κάθε Κράτους εξασφαλίζονται μὲ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ στρατοῦ. Γιὰ τὴν ὑπαρξὴ στρατοῦ καθέννας πού μπορεί νά φέρει ὄπλα εἶναι ὑποχρεωμένος νά ὑπηρετεῖ σ' αὐτόν. Ἡ στράτευση εἶναι ὑποχρεωτικὴ ὄχι μόνο σέ καιρὸ πολέμου, ἀλλὰ καὶ σέ καιρὸ εἰρήνης. Ἐν σέ καιρὸ πολέμου οἱ στρατιῶτες πολεμοῦν καὶ ὑπερασπίζουσι τὴν Πατρίδα τους ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς, σέ καιρὸ εἰρήνης γυμνάζονται γιὰ νά εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης καὶ ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν τυραννία καὶ τίς ἐμφύλιες συγκρούσεις.

Στὴ χώρα μας μέχρι τὸ 1915 ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση δέν ἦταν γενικὴ. Στὸ στρατὸ πῆγαινε ὀρισμένος ἀριθμὸς ἀνδρῶν ἀπὸ κάθε Κοινότητα ἢ Δῆμο καὶ ἡ ἐκλογή γινόταν μὲ κλῆρο καὶ γι' αὐτὸ ἐκεῖνοι πού πῆγαιναν στρατιῶτες λέγονταν κληρωτοί. Μέχρι τότε ἐπιτρεπόταν καὶ ἡ ἀντικατάσταση. Σήμερα ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση εἶναι γενικὴ καὶ δέ γίνεται καμμιά διάκριση.

8) Ἡ ἐργασία. Καθῆκον σέ κάθε πολίτη πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι καὶ ἡ ἐργασία. Γιὰ νά εἶναι κανεὶς χρήσιμος στὴν Πατρίδα του πρέπει νά ἐργάζεται, διότι μόνο μὲ τὴν ἐργασία εξασφαλίζει ὅσα τοῦ χρειάζονται γιὰ νά ζεῖ, προσφέρει στὸ σύνολο τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐργασίας του καὶ εἶναι σέ θέση νά πληρώνει φόρους γιὰ τὴ λειτουργία τῆς σάν Κράτος.

1) Τὸ δικαίωμα μορφώσεως.

Σέ προηγούμενη παράγραφο εἶπαμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται στὸν κόσμο μὲ δύο βασικὲς ἀπαιτήσεις, τὴν ἀπαίτηση νά διατηρήσει στὴ ζωὴ τὸ σῶμα του καὶ τὴν ἀπαίτηση ν' ἀναπτύξει τὸ πνεῦμα του. Ἡ δεῦτερη ἀπαίτηση, ἡ ἀνάπτυξη δηλαδὴ τοῦ πνεύματος, ἰκανοποιεῖται μὲ τὴ μὀρφωση, ἢ ὅποια εἶναι θεμελιῶδες δικαίωμα κάθε ἀνθρώπου, διότι μὲ τὴ μὀρφωση α) προάγεται ὁ πολιτισμὸς καὶ καλυτερεῖ ἡ ζωὴ του, β) γίνεται ἰκανὸς ν' ἀναλάβει τὴ διοίκηση τοῦ Κράτους του

καί γ) ἀποκτᾶ συναίσθηση τῶν δικαιωμάτων καί τῶν ὑποχρεώσεων του καί γίνεται ἐλεύθερος, ὥστε νά ἐξασφαλίζεται γιά ὅλους ἡ δημοκρατία.

Τῆ μὀρφωση προσφέρουν στὸν ἄνθρωπο ἡ οἰκογένεια, τὸ Κράτος, ἡ Ἐκκλησία καί ἡ κοινωμία στὴν ὁποία ζεῖ. Καί οἱ τέσσερες αὐτοὶ παράγοντες ἔχουν ὑποχρέωση νά σεβαστοῦν τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νά μορφωθεῖ καί νά τοῦ τὸ ἱκανοποιήσουν. Ἐχουν ὑποχρέωση νά τοῦ προσφέρουν ὄχι μόνο γνώσεις, ἀλλὰ καί καθετὶ καλὸ πού ἀπαιτεῖται γιά νά ὀλοκληρωθεῖ ἡ προσωπικότητά του, διότι ἡ μὀρφωση δέν πρέπει νά εἶναι μόνο ποσοτική, ἀλλὰ καί ποιοτική.

Ἡ οἰκογένεια πρῶτα πρῶτα ἔχει ὑποχρέωση νά δώσει στά παιδιά της ὀρθές κατευθύνσεις καί νά τὰ διαπαιδαγωγῆσει ἔτσι, ὥστε νά τοὺς δημιουργῆσει καλὸ χαρακτήρα καί νά δώσει στὴν κοινωμία χρήσιμα μέλη. Ἀκόμη ἡ οἰκογένεια ἔχει ὑποχρέωση νά φροντίσει καί γιά τὴν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν της μέ τὴ φοίτησή τους στὸ σχολεῖο. Τὸ γεγονός ὅτι σ' ὄλα τὰ δημοκρατικά Κράτη ἡ ἐκπαίδευση μέχρις ἑνὸς σημείου εἶναι ὑποχρεωτική καί οἱ γονεῖς πού τὴ στεροῦν ἀπὸ τὰ παιδιά τους τιμωροῦνται, δέν ἀποτελεῖ περιορισμὸ τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων πρὸς τὰ παιδιά τους, διότι ἡ μὀρφωση τῶν παιδιῶν ἐνδιαφέρει τὸ σύνολο καί ὄχι μόνο τοὺς γονεῖς. Ἐτσι τὸ δικαίωμα τῶν παιδιῶν νά μορφωθοῦν γίνεται ἀνώτερο ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων στά παιδιά τους καί ἐπομένως σεβαστὸ ἀπ' αὐτοὺς. Τέλος ἡ οἰκογένεια ἔχει ὑποχρέωση καί γιά τὴν ἠθική μὀρφωση τῶν παιδιῶν της. Τὴν ἠθική μὀρφωση τὴν ἐξασφαλίζει ἡ θρησκευτική ζωῆ, στὴν ὁποία πρέπει νά συνηθίζουν οἱ γονεῖς τὰ παιδιά τους.

Ἀλλὰ καί τὸ Κράτος ἔχει ὑποχρέωση νά φροντίσει γιά τὴ μὀρφωση τῶν αὐριανῶν πολιτῶν του. Ἡ φροντίδα τοῦ Κράτους ἐκδηλώνεται μέ τὴ διατήρηση σχολείων καί τὸ διορισμὸ ἐκπαιδευτικῶν, μέ τὴν ἀπαλλαγὴ τῶν γονέων ἀπὸ τὰ ἐξοδα στὸ στάδιο τῆς ὑποχρεωτικῆς κυρίως ἐκπαίδευσεως καί μέ τὴν ἐνίσχυση τῶν ἀπόρων. Στὴ χώρα μας ἡ ἐκπαίδευση εἶναι δωρεάν σ' ὄλες της τίς βαθμίδες. Ἀκόμη ἐνισχύονται καί οἱ ἄριστοι μέ τὴ χορήγηση ὑποτροφιῶν κυρίως στὴν τελευταία βαθμίδα τῆς ἐκπαίδευσεως, τὴν ἀνώτατη.

Καί ἡ Ἐκκλησία ἐξάλλου ἔχει ὑποχρέωση νά φροντίσει γιά τὴ

μόρφωση του ανθρώπου. Η φροντίδα όμως της Έκκλησίας πρέπει ν' αποβλέπει κυρίως στην ήθικη μόρφωση του ανθρώπου, ή όποια είναι έξισου απαραίτητη, διότι ή επιστήμη πού χωρίζεται από τήν άρετή καταντá πανουργία, και όχι άληθινή μόρφωση. Τήν άρετή εξασφαλίζει στον άνθρωπο ή ήθικη μόρφωση πού παρέχεται και από τήν Έκκλησία.

Τέλος για τή μόρφωση του ανθρώπου έχει ύποχρέωση και ή **κοινωνία**. Ο άνθρωπος δέ μορφώνεται μόνο μέσα στους κόλπους της οίκογένειας, του σχολείου και της Έκκλησίας. Μορφώνεται και μέσα στην κοινωνία μέ τόν τύπο (έφημερίδες, περιοδικά και βιβλία), μέ τό ραδιόφωνο, μέ τά θεάματα και γενικά μέ τή συμπεριφορά των μελών της. Στην ύποχρέωσή της για τή μόρφωση του ανθρώπου ή κοινωνία πρέπει νά είναι προσεκτική, ώστε νά προσφέρει μόνο τά καλά της στοιχεία, διότι μόνο έτσι θά δημιουργήσει χρήσιμα μέλη.

Οί συντονισμένες ένέργειες όλων αυτών των παραγόντων ίκανοποιούν τό δικαίωμα του ανθρώπου νά μορφωθεί, πού είναι μία βασική άρχή της έλευθερίας του. Μόνο όπου υπάρχει μόρφωση υπάρχει και άληθινή έλευθερία, ενώ αντίθετα, όπου υπάρχει άγραμματοςύνη, ή έλευθερία είναι σχεδόν άγνωστη.

2. Οί μεγάλοι σταθμοί στην εξέλιξη της έλευθερίας.

Χρειάστηκαν πολλές έκατοντάδες χρόνια για νά μπορέσει ο άνθρωπος ν' άποκτήσει τήν έλευθερία του, πού είναι φυσικό δικαίωμά του. Στο διάστημα αυτό έκανε σκληρούς άγώνες στά διάφορα σημεία της γής. Μέ τους άγώνες του κατόρθωσε νά κερδίσει σιγά σιγά έδαφος και νά φτάσει στή σημερινή κατάσταση πού σ' όλα τά δημοκρατικά Κράτη έχει πλήρη έλευθερία. Οί άγώνες του έκείνοι για τήν έλευθερία άποτελούν και τους σταθμούς στην εξέλιξή τους. Οί κυριότεροι αυτοί σταθμοί στην εξέλιξη της έλευθερίας του ανθρώπου είναι οί έξής:

α) Η κλασσική άρχαιότητα.

Λέγοντας κλασσική άρχαιότητα, σχετικά μέ τήν εξέλιξη της έλευθερίας του ανθρώπου, έννοούμε τήν έποχή κυρίως της άθηναϊκής δημοκρατίας. Η έποχή της άθηναϊκής δημοκρατίας είναι ο πρώτος

σημαντικός σταθμός στην εξέλιξη της ελευθερίας, διότι τότε για πρώτη φορά δόθηκαν στους Ἀθηναίους πολίτες δικαιώματα πού εξασφάλιζαν τήν ελευθερία τους. Δέ θά πρέπει θέβαια νά νομιστεῖ ὅτι στήν Ἀθήνα ὑπῆρχε ελευθερία μέ τή σημερινή της ἔννοια, διότι ἐκεῖ ἐξακολουθοῦσε ἀκόμη νά ὑπάρχει ἡ διάκριση τῶν ἀνθρώπων σέ ἐλεύθερους καί δούλους καί διότι ελευθερία καί δικαιώματα εἶχαν μόνο οἱ ἐλεύθεροι πολίτες καί ὄχι οἱ δούλοι.

Τά κυριότερα δικαιώματα τῶν πολιτῶν τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας ἦταν τά ἑξῆς:

1) **Ἡ ἰσονομία.** Ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι πολίτες τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας εἶχαν τό δικαίωμα τῆς ἰσονομίας. Ὅλοι ἦταν ἴσοι μπροστά στό νόμο. Ἐτσι δέν ὑπῆρχαν διακρίσεις μεταξύ τῶν πολιτῶν. Τίς διακρίσεις τίς δημιουργεῖ πάντοτε ἡ ἀνισότητα τοῦ νόμου, ἐνῶ ἡ ἰσονομία δίνει τά ἴδια δικαιώματα καί ἀναγνωρίζει τίς ἴδιες ὑποχρεώσεις στούς πολίτες.

2) **Ἡ ἰσοτιμία.** Ἡ ἰσοτιμία εἶχε τήν ἔννοια τῆς ἰσότητος στήν πολιτική ζωή, ἡ ὁποία ἐξασφαλιζόταν μέ τήν ἀναγνώριση σ' ὅλους τούς ἐλεύθερους πολίτες τοῦ δικαιώματος νά ἐκλέγουν τούς ἄρχοντες τῆς Πολιτείας τους καί νά ἐκλέγονται οἱ ἴδιοι ἄρχοντές της, τοῦ δικαιώματος νά παίρνουν θέση στή διοίκηση καί τοῦ δικαιώματος νά γίνονται δικαστές καί ν' ἀπονέμουν δικαιοσύνη. Ἐτσι ὑπῆρχε πλήρης πολιτική ελευθερία στούς Ἀθηναίους πολίτες.

3) **Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου.** Ἐκδήλωση τῆς ελευθερίας πού εἶχαν οἱ πολίτες στήν ἀθηναϊκή δημοκρατία ἦταν καί ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου. Σ' ὅλους ἐπιτρεπόταν νά ὀμιλοῦν καί ὄλων ἡ γνώμη ἦταν σεβαστή. Ἐτσι δέν εἶχαν μόνο ἐλευθερία τοῦ λόγου, ἀλλά καί ἰσοτιμία τοῦ λόγου.

4) **Ἡ ἰσότητα κατά τή δικαστική ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους.** Στήν ἀθηναϊκή δημοκρατία οἱ πολίτες εἶχαν τή δυνατότητα νά ὑποστηρίζουν τά συμφέροντά τους στό δικαστήριο. Ὅλοι οἱ πολίτες μπορούσαν νά καταφεύγουν στό δικαστήριο καί νά ὑποστηρίζουν μέ τήν ἴδια δυνατότητα τά συμφέροντά τους.

5) **Τό συνεταιριστικό δικαίωμα.** Μέ νόμο τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνα ἐπιτρεπόταν στούς ἐλεύθερους Ἀθηναίους πολίτες νά συνεταιρίζονται γιά τήν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Ἡ ἐλευθερία τοῦ

συνεταιρισμού είναι μιά από τις σπουδαιότερες αποδείξεις της ελευθερίας που είχαν οι Ἀθηναῖοι πολίτες.

Ἡ κατάσταση που επικρατοῦσε στήν ἀθηναϊκή δημοκρατία καί που ἔδινε στους πολίτες ὀρισμένες ἐλευθερίες κάνει τήν κλασσική ἀρχαιότητα πρῶτο σταθμό στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας. Ἡ κατάσταση ἀκόμη ἐκεῖνη χάραξε τό δρόμο πρὸς τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ὕστερα ἀπό ἀρκετούς αἰῶνες νά ζητήσουν ἐπίμονα οἱ λαοί τῆς γῆς τήν ἐλευθερία τους. Μὲ τήν κατάλυση τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας οἱ ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου ἄρχισαν νά ὑποχωροῦν. Κατά τήν ἐποχὴ τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας καί τοῦ μεσαίωνα ἐξαφανίστηκαν σχεδόν τελείως καί ἡ ἐξαφάνισή τους δημιούργησε ἀργότερα τήν ἀνάγκη τῆς πανηγυρικῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

β) Ὁ νόμος τοῦ Κάρολου Β΄ τῆς Ἀγγλίας γιά τήν προσωπική ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν (Habeas Corpus act, 1679).

Στήν Ἀγγλία ἔγιναν οἱ πρῶτες προσπάθειες γιά τήν ἀναγνώριση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί γιά τή γραπτὴ κατοχύρωσή τους. Ὁ Μεγάλος Χάρτης τῶν ἐλευθεριῶν (Magna Charta), που παραχώρησε στὸν ἀγγλικὸ λαὸ τὸ 1215 ὁ Ἰωάννης ὁ Ἀκτήμων, εἶναι τὸ πρῶτο ἐπίσημο κείμενο, τὸ ὁποῖο ἀναγνώρισε ὀρισμένα δικαιώματα στους Ἀγγλους ὑπηκόους, διότι ρύθμισε τὶς σχέσεις μεταξύ τοῦ βασιλιᾶ καί τῶν βαρῶνων, τοῦ κλήρου καί τῶν Ἀγγλων ὑπηκόων.

Ἀργότερα οἱ ἀγῶνες τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα νά τοῦ παραχωρηθοῦν περισσότερα δικαιώματα. Ἐτσι γράφτηκαν πολλά κείμενα γιά τήν ἀναγνώριση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ. Τὸ σπουδαιότερο ὅμως ὄλων εἶναι ὁ νόμος γιά τήν προσωπική ἀσφάλεια (Habeas Corpus act), τὸν ὁποῖο ὑπέγραψε τὸ 1679 ὁ βασιλιάς Κάρολος ὁ Β΄. Ὁ νόμος αὐτὸς ἀποτελεῖ πραγματικὰ σταθμὸ στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἀναγνωρίζει καί κατοχυρώνει τήν προσωπική ἐλευθερία τῶν Ἀγγλων ὑπηκόων. Οἱ σπουδαιότερες διατάξεις του γιά τήν προσωπική ἀσφάλεια τῶν Ἀγγλων ὑπηκόων ἦταν οἱ ἑξῆς:

1) Τοὺς προστάτευε ἀπὸ τὴν παράνομη κράτηση, διότι ὑποχρέωνε τὶς ἀρχές νά ὀδηγοῦν ἀμέσως τὸν κρατούμενο στὸν ἀνακριτὴ καί νά

τόν ἀπολύουν σέ περίπτωση πού ήταν δυνατή ἡ ἀπόλυσή του μέ τήν καταβολή ἐγγυήσεως.

2) Τούς προστάτευε ἀκόμη ἀπό τήν ταλαιπωρία κατά τό χρονικό διάστημα πού μεσολαβοῦσε ἀπό τή σύλληψη μέχρι τή διεξαγωγή τῆς δίκης γιατί ὑποχρέωνε τίς ἀρχές νά ὀρίζουν τή δίκη μέσα σέ ὀρισμένη προθεσμία ἢ νά ἀπολύουν τόν κατηγορούμενο μέ τήν καταβολή ἐγγυήσεως.

3) Τούς προστάτευε τέλος ἀπό τίς ἀθαιρεσίες τῶν ἀρχῶν, διότι ἀπαγόρευε νά συλλαμβάνεται κανείς ξανά γιά τό ἴδιο ἀδίκημα ἢ νά μεταφέρεται ἀπό τή φυλακή τοῦ τόπου του σέ ἄλλη φυλακή καί τιμωροῦσε μέ ἀπόλυση ἢ πρόστιμο τούς ὑπαλλήλους πού δέν τηροῦσαν τίς διατάξεις του.

Σκοπός τοῦ νόμου αὐτοῦ δέν ήταν νά διακηρυχθεῖ ἐπίσημα ἡ προσωπική ἐλευθερία τῶν Ἀγγλῶν ὑπηκόων, ἀλλά νά περιοριστεῖ κάπως ἡ βασιλική ἐξουσία. Οἱ διατάξεις του ὅμως ἐξασφάλιζαν τήν προσωπική ἐλευθερία τῶν Ἀγγλῶν ὑπηκόων καί γι' αὐτό εἶναι ἕνας ἀπό τούς σημαντικούς σταθμούς στήν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

γ) Ἡ ἀμερικανική διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου (1776).

Στίς ἀποικίες τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἀνήκει ἡ τιμή ὅτι πρῶτες διακήρυξαν ἐπίσημα πῶς ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὀρισμένα φυσικά καί ἀναφαίρετα δικαιώματα, πού πρέπει νά σέβονται καί νά μὴν περιορίζουν οἱ ἄρχοντες τῆς Πολιτείας. Ἡ ἀμερικανική διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ήταν συνέπεια τῆς διακηρύξεως τῆς πολιτικῆς καί κυρίως τῆς οικονομικῆς ἀνεξαρτησίας τους ἀπό τήν Ἀγγλία, ἡ ὁποία τούς εἶχε δώσει αὐτοδιοίκηση ὑπό τήν κυριαρχία της καί τίς ὑποχρέωνε νά στέλνουν σ' αὐτήν τίς πρῶτες ὕλες καί νά παίρνουν μόνο ἀπ' αὐτή τά βιομηχανικά προϊόντα. Ἡ οικονομική λοιπόν πίεση τῆς Ἀγγλίας ἀνάγκασε τίς ἀποικίες νά διακηρύξουν τήν ἀνεξαρτησία τους τό 1776 καί ταυτόχρονα νά διακηρύξουν καί τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, γιά νά κατοχυρώσουν τήν ἀνεξαρτησία τους, τήν ὁποία θεωροῦσαν συνέπεια τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐκκίνημα γιά τή διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τίς ἀποικίες τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ήταν οἱ ἐλευθερίες πού εἶχαν

σάν Άγγλοι ύπήκοοι καί πού διατήρησαν εκεί οί άποικοι, καθώς καί ή ιδέα τής διακηρύξεως τής θρησκευτικής τους έλευθερίας μετά τήν άπαλλαγή τους άπό τίς θρησκευτικές διώξεις πού είχαν στήν Εύρώπη πρίν μεταναστεύσουν. Διότι οί έλευθερίες πού είχαν σάν Άγγλοι ύπήκοοι είχαν γίνει κτήμα τους, ένώ ταυτόχρονα ή ιδέα τής διακηρύξεως τής θρησκευτικής έλευθερίας τούς δημιούργησε τήν ιδέα τής διακηρύξεως τής έλευθερίας στή σκέψη, στήν έκφραση, στόν τύπο κλπ. Άκόμη ξεκίνημα γιά τή διακήρυξη τών δικαιωμάτων του άνθρώπου γιά τήν έλευθερία τών συγκεντρώσεων του συνεταιρισμού, τής μεταναστεύσεως καί του δικαιώματος τής ισότητας ήταν οί πιέσεις καί οί διακρίσεις πού έκανε ή Άγγλία στους άποίκους της. Ξεκίνημα τέλος, καί μάλιστα τό σπουδαιότερο, ήταν καί ή διδασκαλία τών διαφόρων φιλοσόφων περί τής έλευθερίας του άνθρώπου, ή όποία διδασκαλία είχε μεγάλη επίδραση στους άποίκους. Έτσι στή διακήρυξη τους περιέλαβαν όλα τά διακίωματα καί όλες τίς έλευθερίες πού κατά τήν πεποίθησή τους έπρεπε νά έχει ο άνθρωπος.

Τό σπουδαίο είναι ότι οί άποικίες δέν περιορίστηκαν μόνο σέ μία πανηγυρική διακήρυξη τών δικαιωμάτων του άνθρώπου, αλλά καί κατοχύρωσαν τά δικαιώματα καί τίς έλευθερίες τών ύπηκόων τους, άφου ή διακήρυξη τους πήρε τήν πρώτη θέση στό Σύνταγμα κάθε άποικίας. Πρώτη ή άποικία τής Βιργινίας έδωσε στή διακήρυξη τών δικαιωμάτων του άνθρώπου τήν πρώτη θέση στό Σύνταγμά της. Τό έγγραφο τουτο τής άποικίας τής Βιργινίας έχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι άποκρυσταλλώνει τίς αντίληψεις τής εποχής εκείνης γιά τήν όργάνωση τής Πολιτείας (Κράτους) καί χρησίμευσε σάν υπόδειγμα γιά τή σύνταξη τής γαλλικής διακηρύξεως τών δικαιωμάτων του άνθρώπου μετά άπό λίγα χρόνια.

‘Η διακήρυξη τών δικαιωμάτων του άνθρώπου τής Βιργινίας (1776) δέχεται ότι όλοι οί άνθρωποι είναι εκ φύσεως έλεύθεροι καί ανεξάρτητοι καί έχουν όρισμένα δικαιώματα γιά τήν άπόλαυση τής ζωής καί τής έλευθερίας, τά όποια κανείς δέν μπορεί νά τούς στερήσει. Τέτοια δικαιώματα κάθε άνθρώπου κατά τή διακήρυξη τής Βιργινίας είναι κυρίως ή ισότητα, ή οικονομική έλευθερία (άπόκτηση καί κατοχή ιδιοκτησίας), ή έλευθερία του τύπου, ή θρησκευτική έλευθερία καί ή προσωπική ασφάλεια.

Οί άρχές πάνω στίς όποιες φρόντισε νά κατοχυρώσει τά δικαι-

ώματα του ανθρώπου ή διακήρυξη της Βιργινίας είναι οι ακόλουθες:

1) **Τό φυσικό δίκαιο.** Κατά τό δίκαιο αυτό οι άνθρωποι προτού ακόμη δημιουργήσουν τό Κράτος ήταν προικισμένοι από τή φύση μέ όρισμένα δικαιώματα. Μέ τήν ίδρυση του Κράτους και για τήν όμαλή τους κοινωνική συμβίωση υποχώρησαν σέ μερικά δικαιώματά τους. Κράτησαν όμως άλλα δικαιώματα πού είναι προαιώνια και αναφαίρετα και πού τό Κράτος δέν μπορεί νά περιορίζει μέ τή δράση του, αλλά είναι υποχρεωμένο νά τά σέβεται. Τέτοια δικαιώματα είναι ή ζωή, ή έλευθερία σ' όλες της τίς έκδηλώσεις και ή ιδιοκτησία και λέγονται άτομικά δικαιώματα.

2) **Ή δημοκρατική όργάνωση του Κράτους.**

Τά άτομικά δικαιώματα του ανθρώπου γίνονται σεβαστά μόνο από τό δημοκρατικό Κράτος.

Γι' αυτό και ή διακήρυξη εκείνη δέχτηκε α) τήν κυριαρχία του λαού από τόν όποιο πηγάζουν και στόν όποιο ανήκουν όλες οι έξουσίες, ένθ οι άρχοντες είναι έντολοδόχοι του, β) τόν αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα του πολιτεύματος για τή μεγαλύτερη ασφάλεια του λαού και γ) τή διάκριση των έξουσιών (νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής) για νά μή συγκεντρώνονται στά ίδια πρόσωπα οι άρμοδιότητες της ψηφίσεως των νόμων, της εκτελέσεώς τους και της άπονομής της δικαιοσύνης και βρίσκουν τήν εύκαιρία για καταχρήσεις σέ βάρος του λαού.

Σύμφωνα μ' αυτά ή άμερικανική διακήρυξη δέν περιορίστηκε μόνο στη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου αλλά προχώρησε και στην κατοχύρωσή τους. Γι' αυτό άποτελεί σημαντικό σταθμό στην εξέλιξη της έλευθερίας.

δ) **Ή διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη της Γαλλικής Έπανάστασεως (1789).**

Ή κυριότερη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη κι ό σημαντικότερος σταθμός στην εξέλιξη της έλευθερίας είναι ή διακήρυξη της Γαλλικής Έπανάστασεως, πού έγινε στις 26 Αυγούστου τό 1789. Στη Γαλλική Έπανάσταση όδήγησε ή άπολυταρχία του μονάρχη και ή ύπαρξη προνομιούχων τάξεων, (κλήρος,

εὐγενεῖς) πού είχαν προκαλέσει τήν ἀντίδραση κατά τοῦ καθεστῶτος καί είχαν ἀναπτύξει τό αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἰσότητος. Τό αἶσθημα αὐτό τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἰσότητος, μέ τήν ἐπίδραση πού είχαν στό γαλλικό λαό, καλλιέργησαν πολύ οἱ διδασκαλίες κυρίως τοῦ **Μοντεσκιέ**, ὁ ὁποῖος ἔλεγε ὅτι δέν μπορεῖ νά διατηρηθεῖ καί νά προοδεύσει τό Κράτος χωρίς τήν πολιτική, προσωπική, πνευματική, θρησκευτική καί οἰκονομική ἐλευθερία τῶν πολιτῶν, τοῦ **Ρουσσώ**, ὁ ὁποῖος ἐνδιαφερόταν γιά τήν ἰσότητα καί τή θρησκευτική ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, καί τοῦ **Βολταίρου**, ὁ ὁποῖος ἦταν ὑπέρμαχος τῆς προσωπικῆς, πνευματικῆς, θρησκευτικῆς καί οἰκονομικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. "Ολα αὐτά είχαν σάν ἀποτέλεσμα τή διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη, ἡ ὁποία πῆρε τήν πρώτη θέση στό Σύνταγμα τῆς Γαλλίας.

Ἡ γαλλική διακήρυξη, ἀφοῦ στόν πρόλογό της λέει ὅτι ἐγινε γιά νά διακηρύξει πανηγυρικά τά φυσικά, ἀναφαίρετα καί ἱερά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νά τά γνωρίζουν οἱ ἄνθρωποι καί νά τά σέβονται οἱ ἄρχοντες τοῦ Κράτους, ἀναγνωρίζει σάν δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη τά ἑξῆς:

1) Τήν ἐλευθερία καί τήν ἰσότητα σάν φυσικά καί ἀναφαίρετα δικαιώματα κάθε ἀνθρώπου, ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι γεννιοῦνται καί παραμένουν ἐλεύθεροι καί ἴσοι.

2) Τήν ἰσότητα τῶν πολιτῶν, ἀφοῦ ὅλοι οἱ πολίτες εἶναι ἴσοι μπροστά στό νόμο καί γίνονται ἐξίσου δεκτοί στίς δημόσιες ὑπηρεσίες.

3) Τό ἀπαραβίαστο τῆς ἰδιοκτησίας, ἀφοῦ ἀπαγορεύεται ἡ ἀπαλλοτρίωσή της ἀπό τό Κράτος, χωρίς νά ὑπάρχει ἀνάγκη καί χωρίς νά ἀποζημιωθεῖ προηγουμένως στήν ἀξία της.

4) Τήν πνευματική ἐλευθερία, ἀφοῦ εἶναι ἐλεύθερος ὁ ἄνθρωπος νά σκέφτεται καί νά ἐκφράζει τή σκέψη του προφορικά καί γραπτά (ἐλευθερία τοῦ τύπου).

5) Τήν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, ἀφοῦ καθένας μπορεῖ νά πιστεῖ ὅπου θέλει καί ἀπαγορεύονται οἱ θρησκευτικές διώξεις.

6) Τήν προσωπική ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν, ἀφοῦ ἀπαγορεύονται χωρίς νόμο οἱ διώξεις καί οἱ φυλακίσεις, ὅπως καί οἱ ποινές πού δέν

προβλέπονται από τό νόμο καί ή χρήση σκληρῶν μέτρων κατά τή σύλληψη καί τήν κράτηση τῶν ἐνόχων.

7) Τέλος τήν ἀντίσταση κατά τῆς τυραννίας, ἀφοῦ σκοπός τοῦ Κράτους δέν εἶναι ή τυραννία τῶν πολιτῶν, ἀλλά ή διατήρηση τῶν φυσικῶν καί ἀναφαίρετων δικαιωμάτων τους.

Ἡ κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν μέ τό Σύνταγμα, τό ὁποῖο διατήρησε βέβαια τήν κληρονομική βασιλεία, ἀλλά περιορίσε τό βασιλιά μόνο στήν ἄσκηση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐνῶ τίς δύο ἄλλες ἐξουσίες τίς ἔδωσε στό λαό, ὁ ὁποῖος εἶχε τό δικαίωμα νά ἐκλέγει τά νομοθετικά καί τά δικαστικά ὄργανα, ἔθεσε τίς βάσεις τῆς ἐλευθερίας τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ταυτόχρονα ἔθεσε τίς βάσεις τῆς ἐλευθερίας καί γιά τούς ἄλλους λαούς τῆς Εὐρώπης, διότι ή γαλλική διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη δέν ἔμεινε κλεισμένη στή Γαλλία. Ξεπέρασε τά σύνορά της καί ἔγινε κτήμα τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Πολλοί λαοί τῆς Εὐρώπης περιέλαβαν στά Συντάγματά τους σάν βασικές διατάξεις τους τίς ἐλευθερίες τῆς γαλλικῆς διακηρύξεως.

Τό πέρασμα τοῦ χρόνου δέ μείωσε τήν ἀξία τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπό τό γεγονός ὅτι τό νέο γαλλικό Σύνταγμα στόν πρόλογό του λέει ὅτι ὁ γαλλικός λαός διακηρύσσει πάλι ἐπίσημα τά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη πού εἶχε διακηρύξει ή Γαλλική Ἐπανάσταση τοῦ 1789. Γι' αὐτά ὅλα ή γαλλική διακήρυξη εἶναι ὁ σημαντικότερος σταθμός στήν εξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

ε) Ἡ Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Τελευταῖο σταθμό στήν εξέλιξη τῆς τελευθερίας ἀποτελεῖ ή Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τήν ὁποία συνέταξε στίς 10 Δεκεμβρίου 1948 στό Παρίσι ή Γενική συνέλευση τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ). Ἡ Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου διαφέρει τόσο ἀπό τήν ἀμερικανική, ὅσο καί ἀπό τή γαλλική διακήρυξη, διότι δέν περιορίστηκε μόνο στά ἀτομικά δικαιώματα, ἀλλά περιέλαβε καί τά πολι-

τικά καί μερικά από τά κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου. Έτσι αποτελεί ένα κώδικα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, αφού στά 30 άρθρα της καθορίζει:

1) Τά άτομικά δικαιώματα του ανθρώπου, όπως π.χ. τά δικαιώματα της προσωπικής ελευθερίας, της ισότητας, της ελευθερίας της σκέψης καί της γνώμης, της ελευθερίας του τύπου, της ελευθερίας της θρησκευτικής συνειδήσεως, του συνεταιρισμού, της τιμής, της μεταναστεύσεως κλπ.

2) Τά πολιτικά δικαιώματα του ανθρώπου, όπως π.χ. τό δικαίωμα της εκλογής των αρχόντων του Κράτους, τό δικαίωμα της συμμετοχής στην Κυβέρνηση, τό δικαίωμα του διορισμού στις δημόσιες υπηρεσίες κλπ.

3) Τά κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου, όπως π.χ. τό δικαίωμα της εργασίας, τό δικαίωμα της κοινωνικής ασφάλισεως, τό δικαίωμα της προστασίας κατά τόν καιρό της ανεργίας, τό δικαίωμα της προστασίας της μητρότητας κλπ.

Τά κοινωνικά δικαιώματα για πρώτη φορά μπήκαν σέ κείμενο διακηρύξεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου κατά τή σύνταξη της Οικουμενικής Διακήρυξεως των Δικαιωμάτων του ανθρώπου καί γι' αυτό ή διακήρυξη αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία στην εξέλιξη της ελευθερίας. Ίδιαίτερη σημασία για τήν εξέλιξη της ελευθερίας δίνει στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου καί τό γεγονός ότι αυτή δέν είναι αποτέλεσμα επαναστάσεως, όπως ή αμερικανική καί ή γαλλική διακήρυξη, αλλά προϊόν ειρηνικής συμβιώσεως των λαών. "Ό,τι τότε αποτελούσε επιδίωξη επαναστατών, αποτελεί σήμερα απαίτηση του ελεύθερου κόσμου για τήν ειρήνη καί τήν πρόοδο του ανθρώπου.

Ή Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου μπορεί νά γίνει καί διακήρυξη κάθε Κράτους πού είναι μέλος του ΟΗΕ. Άρκει νά τήν κάνει νόμο δικό του, έσωτερικό δηλαδή δικαιο.

3. Άσκηση της ελευθερίας.

Τις διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου ακολούθησε ή ανάγνωση τους από τά Συντάγματα των ελεύθερων Κρατών. Μέ τή

συνταγματική αναγνώριση τών δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη κατοχυρώνεται ή άσκηση της ελευθερίας, διότι στην πραγματικότητα ελευθερία υπάρχει εκεί όπου οι πολίτες απολαμβάνουν όλα τους τά δικαιώματα.

Γιά να αναγνωριστούν βέβαια όλα τά δικαιώματα στους πολίτες, χρειάστηκε να πάρουν οι ίδιοι στα χέρια τους την έξουσία και σαν ανώτατο όργανο του Κράτους να κάνουν Σύνταγμα, τό όποιο τους δίνει πλήρη πολιτική, άτομική και κοινωνική ελευθερία. "Όταν ανώτατο όργανο του Κράτους ήταν ό μονάρχης ή οι λίγοι, δέν ήταν δυνατό να τους δοθούν όλες αυτές οι ελευθερίες, διότι ή ύπαρξη του μονάρχη ή τών όλίγων στηριζόταν αποκλειστικά στη στέρηση όρισμένων ελευθεριών τών πολιτών. Γι' αυτό άκριβώς πλήρης άσκηση της ελευθερίας υπάρχει μόνο στα δημοκρατικά πολιτεύματα. Μόνο ή δημοκρατία δίνει στους πολίτες πολιτική, άτομική και κοινωνική ελευθερία, διότι ή παραχώρησή της γίνεται από τους ίδιους τους πολίτες.

Σύμφωνα μ' αυτά άσκηση της ελευθερίας υπάρχει εκεί που υπάρχει δημοκρατία και περιλαμβάνει την πολιτική ελευθερία, την άτομική ελευθερία, την κοινωνική ελευθερία και την ισότητα.

α) Πολιτική ελευθερία.

Πολιτική ελευθερία είναι ή αναγνώριση στους πολίτες όλων τών πολιτικών τους δικαιωμάτων, όπως τό δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται άρχοντες του Κράτους τους, τό δικαίωμα να διορίζονται στις δημόσιες ύπηρεσίες και τό δικαίωμα να παίρνουν μέρος στην άπονομή της δικαιοσύνης.

"Έτσι έκδηλώσεις της πολιτικής ελευθερίας είναι οι έξης:

- 1) **Η ελευθερία στην έκλογή τών όργάνων του Κράτους.** Οι πολίτες πρέπει να είναι έλευθεροι να εκλέξουν ως όργανα του Κράτους τους εκείνους που νομίζουν ότι είναι κατάλληλοι. Άκόμη πρέπει να μπορούν να εκλέγονται οι ίδιοι ως όργανα του Κράτους τους. Οι ελευθερίες αυτές εξασφαλίζονται με την παραχώρηση του δικαιώματος της ψήφου, με την παραχώρηση του δικαιώματος να θέτουν υποψηφιότητα και με την παραχώρηση του δικαιώματος να κρίνουν τό έργο τών όργάνων του Κράτους με την επανάληψη τών εκλογών κατά σταθερά χρονικά διαστήματα (συνήθως κάθε τέσσερα χρόνια).

2) Ἡ ἐλευθερία συμμετοχῆς στή διοίκηση τοῦ Κράτους. Ἡ ἐλευθερία αὐτή ἐξασφαλίζεται, ὅταν γιά τό διορισμό στις δημόσιες ὑπηρεσίες δέν ὑπάρχει ἄλλος περιορισμός, ἐκτός ἀπό τόν περιορισμό τῆς ἡλικίας καί τῶν ἄλλων προσόντων πού χρειάζονται γιά τήν ἀνάληψη μιᾶς ὑπηρεσίας.

3) Ἡ ἐλευθερία συμμετοχῆς στήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης. Ἡ ἐλευθερία αὐτή ἐξασφαλίζεται συνήθως μέ τό δικαίωμα κάθε πολίτη νά γίνεται ἔνορκος.

Ἡ πολιτική ἐλευθερία, ἐπειδή δίνει στούς πολίτες δικαιώματα πού ἔχουν σχέση μέ τήν τύχη τοῦ συνόλου ἢ καλύτερα πού ρυθμίζουν τήν τύχη τοῦ συνόλου, σωστό εἶναι νά ἔχει ὀρισμένους περιορισμούς (σχετικά μέ τήν ἡλικία, τή μορφωση κλπ.), ὥστε νά προδικάζεται ἡ ἀπαραίτητη ὀριμότητα τῶν πολιτῶν καί ἡ συναισθηση τῆς εὐθύνης τους κατά τήν ἄσκηση τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

β) Ἀτομικές ἐλευθερίες.

Ἀτομικές ἐλευθερίες εἶναι ἡ ἀναγνώριση ὅλων τῶν πνευματικῶν, προσωπικῶν καί οἰκονομικῶν δικαιωμάτων στούς πολίτες ἢ καλύτερα ἡ ἐλευθερία στήν πνευματική καί οἰκονομική κίνηση καί ἡ προσωπική τους ἐλευθερία.

Ἐκδηλώσεις τῆς ἐλευθερίας στήν πνευματική κίνηση τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες.

1) Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου. Τύπο λέμε τά προϊόντα (ἐφημερίδες, περιοδικά, βιβλία κλπ.), τῆς τυπογραφίας καί τῶν ἄλλων μηχανικῶν μέσων (γραφομηχανῆς, πολυγράφου κλπ.), πού μποροῦν νά δώσουν πολλά ἀντίτυπα. Μέ τόν τύπο γίνεται ἡ διάδοση τῆς σκέψης καί τῆς γνώμης τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ὁποίας ἡ ἐλευθερία ἐξασφαλίζεται μέ τήν ἐλευθερία τοῦ τύπου. Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου ὑπάρχει, ὅταν δέν ὑπάρχει περιορισμός κατά τήν ἐκδοση, τήν ἐκτύπωση καί τήν κυκλοφορία τῶν ἐντύπων.

Ἐπειδή ὁμως εἶναι δυνατό ὁ τύπος νά κάνει κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας του καί νά προσβάλλει τό αἶσθημα τῆς ντροπῆς τοῦ λαοῦ ἢ νά στρέφεται κατά τῆς θρησκείας καί τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος ἢ τέλος γά φανερώνει κινήσεις τοῦ στρατοῦ, νά ἔχει ἐπαναστατικό περιεχόμενο καί νά θέτει σέ κίνδυνο τήν ἀκεραιότητα τοῦ Κράτους,

επιτρέπεται στίς περιπτώσεις αυτές ή κατάσχεση τῶν ἐντύπων καί ἡ τιμωρία τοῦ ἐκδότη, χωρίς νά σημαίνει ὅτι περιορίζεται ὁ τύπος, διότι στίς περιπτώσεις αυτές δέν πρόκειται γιά ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἀλλά γιά κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας του. Καί πάλι ὁμως δέν πρέπει ἡ κρίση γιά τίς καταχρήσεις αυτές νά ἀνήκει στήν Κυβέρνηση, ἀλλά στή δικαιοσύνη. Γι' αὐτό πρέπει οἱ παραβάσεις αυτές νά δικάζονται ἀμέσως.

Στή χώρα μας ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου προστατεύεται μέ διατάξεις τοῦ Συντάγματος καί τά σχετικά ἐγκλήματα θεωροῦνται αὐτόφωρα.

2) **Ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία.** Ἡ ἔνωση τῶν ἀνθρώπων σέ ἐπαγγελματικά σωματεῖα, τά λεγόμενα συνδικάτα, γιά τήν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους ἀποτελεῖ μία ἀπό τίς σπουδαιότερες ἐκδηλώσεις τῆς ἐλευθερίας τους. Ἡ ἐλευθερία αὐτή, πού λέγεται συνδικαλιστική ἐλευθερία, ἐξασφαλίζεται μέ τή δυνατότητα τῆς ἰδρύσεως τῶν σωματείων χωρίς τήν ἄδεια τοῦ Κράτους καί μέ τήν ὑποχρέωση ἐκδόσεως δικαστικῆς ἀποφάσεως γιά τή διάλυσή τους. Ἐτσι τό Κράτος μέ τά ἐκτελεστικά του ὄργανα δέν μπορεῖ νά περιορίσει τή συνδικαλιστική ἐλευθερία, ἀφοῦ ἡ ἰδρυση τῶν σωματείων εἶναι ἐλεύθερη καί γιά τή διάλυσή τους χρειάζεται δικαστική ἀπόφαση.

Ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία εἶναι ἀπαραίτητη, διότι μόνο ἔτσι μποροῦν οἱ ἐργαζόμενες τάξεις νά διεκδικήσουν μέ ἀποτελεσματικό τρόπο τά συμφέροντά τους. Στή χώρα μας ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία εἶναι κατοχυρωμένη μέ διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

3) **Τό ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας.** Ἐκδήλωση τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ καί τό ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας, ἡ ἀπαγόρευση δηλαδή τῆς ἀναγνώσεως ξένης ἐπιστολῆς ἀπό τή στιγμή πού σφραγίζεται καί παραδίδεται στό ταχυδρομεῖο μέχρι τή στιγμή πού διαβάζεται ἀπό τόν παραλήπτη. Μόνο σέ καιρό πολέμου εἶναι δυνατό νά περιοριστεῖ τό ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας. Τό ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας κατοχυρώνεται ἐπίσης ἀπό τό Σύνταγμα.

4) **Ἡ θρησκευτική ἐλευθερία.** Ἄλλη ἐκδήλωση τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ θρησκευτική ἐλευθερία, ἡ ὁποία πρέπει νά περιλαμβάνει τό δικαίωμα νά ἀνήκει κανεῖς σέ ὅποια θρησκεία θέλει ἢ νά μήν ἀνήκει σέ καμμία καί τό δικαίωμα νά τελεῖ

άνενόχλητος τή λατρεία του. Τό δικό μας Σύνταγμα προστατεύει τή θρησκευτική έλευθερία.

5) **Ἡ έλευθερία τῆς συναθροίσεως.** Ἡ έλευθερία τῆς συναθροίσεως εἶναι μιὰ ἀκόμη ἐκδήλωση τῆς πνευματικῆς έλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι τοῦ δίνει τή δυνατότητα νά συζητεῖ καί νά ἀνταλλάσσει σκέψεις μέ τούς συνανθρώπους του. Ἡ συνάθροιση δέν πρέπει νά θέτει σέ κίνδυνο τή δημόσια τάξη ἢ νά ἐμποδίζει τήν κυκλοφορία. Ἡ ἀπαγόρευση τῆς στίς περιπτώσεις αὐτές δέν ἀποτελεῖ στέρηση τῆς έλευθερίας τῆς συναθροίσεως. Τό Σύνταμά μας προστατεύει τήν έλευθερία τῆς συναθροίσεως, ὅταν γίνεται ἡσυχᾶ καί χωρίς ὄπλα.

6) **Ἡ έλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως.** Ἡ πνευματική έλευθερία τοῦ ἀνθρώπου περιλαμβάνει καί τήν έλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως, τό δικαίωμα δηλαδή νά μορφωθεῖ κανεῖς ὅπως θέλει. Ἐπειδή ὁ ἄνθρωπος ζεῖ μέσα στήν ὀργανωμένη κοινωνία, ἡ ὁποία στηρίζεται σέ ὀρισμένες ἀρχές, εἶναι δυνατή ἡ καθιέρωση τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως μέχρι ὀρισμένη βαθμίδα καί ἡ κατευθυντήρια γραμμή στό περιεχόμενό της χωρίς αὐτό νά ἀποτελεῖ περιορισμό τῆς έλευθερίας τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τήν έλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀναγνωρίζει καί τό Σύνταγμα.

Ἐξάλλου ἐκδηλώσεις τῆς προσωπικῆς έλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες έλευθερίες:

1) **Ἡ σωματική έλευθερία.** Ἡ σωματική έλευθερία τοῦ ἀνθρώπου προστατεύεται: α) μέ τήν ἀπαγόρευση τῆς συλλήψεως ἢ τῆς φυλακίσεως τοῦ χωρίς αἰτιολογημένο δικαστικό ἔνταγμα, β) μέ τήν ὑποχρέωση νά γίνεται ἡ δίκη του μέσα σέ ὀρισμένο χρονικό διάστημα ἢ ἀλλιῶς νά ἀπολύεται, γ) μέ τήν ἀποζημίωση ἐκείνων πού προφυλακίζονται ἢ καταδικάζονται ἄδικα, δ) μέ τήν ἀπαγόρευση τῆς ἀναδρομικῆς δυνάμεως τῶν ποινικῶν νόμων, ε) μέ τήν ἀπαγόρευση τῆς στέρησης τοῦ νόμιμου δικαστή καί στ') μέ τήν ἀπαγόρευση τοῦ βασανισμοῦ καί τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου γιά πολιτικά ἐγκλήματα.

2) **Τό ἄσυλο τῆς κατοικίας.** Ἡ προσωπική έλευθερία ἐξασφαλίζεται καί μέ τήν ἀναγνώριση τῆς κατοικίας ὡς ἄσυλου γιά τόν ἄνθρωπο. Ἡ κατοικία στόν ἄνθρωπο εἶναι ἄσυλο καί κανεῖς δέν πρέπει νά μπαίνει μέσα χωρίς τή θέλησή του. Τό ἄσυλο τῆς κατοικίας εἶναι δυνατό νά παραβιαστεῖ, χωρίς αὐτό νά ἀποτελεῖ στέρηση τῆς έλευθε-

ρίας του ανθρώπου, στην περίπτωση που πρόκειται να συλληφθεί πρόσωπο το οποίο καταδιώκεται νόμιμα, στην περίπτωση που γίνεται κάποιο έγκλημα και στην περίπτωση που παίζονται τυχερά παιχνίδια ή γίνονται άκολασίες.

Τέλος εκδηλώσεις της οικονομικής ελευθερίας αποτελούν οι εξής μερικότερες ελευθερίες του ανθρώπου:

1) **Ἡ ελευθερία της οικονομικής κινήσεως**, ή οποία περιλαμβάνει το δικαίωμα να εκλέγει κανείς ελεύθερα το επάγγελμά του και το δικαίωμα να διαθέτει όπως θέλει τα προϊόντα της εργασίας του.

2) **Τό άπαρabiαστο της ιδιοκτησίας**, ή απαγόρευση δηλαδή του περιορισμού του δικαιώματος της ιδιοκτησίας. Ἡ απαλλοτριώση της ιδιοκτησίας για λόγους δημοσίας ανάγκης δέν αποτελεί στέρηση της ελευθερίας του ανθρώπου, όταν αποζημιώνεται.

γ) Κοινωνική ελευθερία.

Κοινωνική ελευθερία είναι ή αναγνώριση και ίκανοποίηση όλων των δικαιωμάτων του ανθρώπου σάν μέλους της κοινωνίας. Ἡ προστασία της ζωής κατά την περίοδο των γηρατειών ή στην περίπτωση αναπηρίας ή άνεργίας, ή προστασία της εργασίας, ή προστασία της υγείας και ή προστασία της μητρότητας αποτελούν τίς κυριότερες εκδηλώσεις της κοινωνικής ελευθερίας του ανθρώπου.

δ) Ἡ ισότητα.

Ἰσότητα είναι ή ἴση μεταχείριση τῶν πολιτῶν μέ την αναγνώριση σ' αὐτούς τῶν ἰδίων δικαιωμάτων και ὑποχρεώσεων και αποτελεί τό αναγκαῖο συμπλήρωμα της ελευθερίας του ανθρώπου. Δέν είναι δηλαδή δυνατό να υπάρχει ελευθερία χωρίς ισότητα. Ἡ ισότητα σάν αναγκαῖο συμπλήρωμα της ελευθερίας δέν είναι τίποτε ἄλλο παρά ή ισότητα τῶν πολιτῶν μπροστά στό νόμο, ή ὁποία ὑποχρεώνει τό νομοθέτη να μήν κάνει διακρίσεις, όταν νομοθετεῖ, και τόν δικαστή να μήν κάνει διακρίσεις, όταν δικάζει. Συμπλήρωμα της ελευθερίας είναι ή νομική ισότητα και ὄχι ή οικονομική ισότητα, ή ὁποία είναι ἀδύνατη και στρέφεται κατά της ελευθερίας του ανθρώπου.

4. Στέρηση της ελευθερίας. Τό ολοκληρωτικό Κράτος.

Στέρηση της ελευθερίας υπάρχει όταν δεν αναγνωρίζονται στον άνθρωπο δικαιώματα παρά μόνο υποχρεώσεις ή καλύτερα στέρηση της ελευθερίας υπάρχει όταν δεν αναγνωρίζονται στον άνθρωπο και τον πολίτη πολιτικά, άστικά και άτομικά δικαιώματα. Διότι δεν μπορεί να είναι άλλο τίποτε εκτός από στέρηση της ελευθερίας ή αδυναμία του πολίτη να εκλέξει με την ψήφο του ελεύθερα την Κυβέρνηση της χώρας του ή να εκλεγεί ο ίδιος, ή αδυναμία να λάβει μέρος στη διοίκηση και την άπονομή της δικαιοσύνης, ή αδυναμία να προστατεύσει την σωματική του άκεραιότητα, ή αδυναμία της πνευματικής του κινήσεως και ή αδυναμία της οικονομικής του δράσεως.

Η στέρηση της ελευθερίας είναι πραγματικότητα στα Κράτη εκείνα που ή έξουσία βρίσκεται στα χέρια ενός προσώπου ή μερικῶν προσώπων ή ενός κόμματος, όπου για να στηριχθεί ή έξουσία καταργούνται τά πολιτικά δικαιώματα τῶν πολιτῶν και περιορίζονται οί άτομικές τους ελευθερίες. Στα Κράτη αυτά έχουμε τό λεγόμενο ολοκληρωτισμό.

Όλοκληρωτικό γενικά είναι τό Κράτος εκείνο στό όποιο άσκειται έλεγχος σ' όλες τίς έκδηλώσεις της ζωής τῶν πολιτῶν και είναι άνύπαρκα τά πολιτικά και άτομικά δικαιώματα σ' αυτούς. Τέτοια ολοκληρωτικά Κράτη ήσαν ή Ίταλία από τό 1922 μέχρι τό 1943 μέ τό φασισμό του Μουσολίνι και ή Γερμανία από τό 1933 μέχρι τό 1943 μέ τόν έθνικοσοσιαλισμό του Χίτλερ, τά όποια προκάλεσαν τό Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Σήμερα ολοκληρωτικά Κράτη είναι τά κομμουνιστικά (Ρωσία, Κίνα και οί δορυφόροι τους). Σ' αυτά τά Κράτη έχουν καταργηθεί τά πολιτικά και άτομικά δικαιώματα τῶν πολιτῶν, μολοντί έχουν Συντάγματα, που θέλουν να ίσχυρίζονται ότι είναι δημοκρατικά και αναγνωρίζουν δικαιώματα, πολιτικά και άτομικά, στους πολίτες. Τά δικαιώματα είναι άνύπαρκα και έπομένως άνύπαρκες είναι και ή δημοκρατία και ή ελευθερία.

Πρώτα πρώτα είναι άνύπαρκα τά πολιτικά δικαιώματα και γι' αυτό τό πολίτευμα δεν μπορεί να είναι δημοκρατία. Είναι στήν ουσία άνύπαρκα τά πολιτικά δικαιώματα, διότι, ένθ οί πολίτες έχουν τό δικαίωμα να ψηφίζουν, δεν έχουν τό δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται. Υπάρχει πάντα μόνο ένα κόμμα και οί υποψήφιοι επιβάλλονται από τό ίδιο τό κόμμα. Έτσι οί πολίτες, όταν καλούνται σε

έκλογές, δέν καλοῦνται νά ἐκλέξουν, ἀλλά νά ψηφίσουν. Στά δημοκρατικά ὅμως Κράτη ἐκλογή σημαίνει ἐλευθερία ἐπιλογῆς μεταξὺ περισσοτέρων προσώπων καί ὄχι ἀπλή ψηφοφορία. Εἶναι ἀκόμα ἀνύπαρκα τὰ πολιτικά δικαιώματα στά κομμουνιστικά Κράτη, διότι ἡ συμμετοχή τῶν πολιτῶν στή διοίκηση δέν εἶναι δικαίωμά τους, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἀπό τό κόμμα. Εἶναι τέλος ἀνύπαρκα τὰ πολιτικά δικαιώματα, διότι, ὄχι μόνο δέ μετέχουν οἱ πολίτες στήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, ἀλλά ἐλέγχονται ἀπό τό κόμμα καί οἱ ἴδιοι οἱ δικαστές στήν ἄσκηση τοῦ ἔργου τους.

Ἐπειτα στά ὀλοκληρωτικά Κράτη εἶναι ἀνύπαρκα καί τὰ ἀτομικά δικαιώματα ἢ οἱ πολιτικές ἐλευθερίες. Διότι μπορεῖ βέβαια τά Συντάγματα τους νά ἀναφέρουν ὅτι ἀναγνωρίζουν ἀτομικά δικαιώματα στούς πολίτες, πλὴν ὅμως δέν ὑπάρχει προσωπική ἐλευθερία καί ἐλευθερία στήν πνευματική καί οἰκονομική κίνηση τῶν πολιτῶν. Ἡ προσωπική ἐλευθερία περιορίζεται, διότι, ἐνῶ τά Συντάγματα ἀπαιτοῦν γιά τή σύλληψη τῶν πολιτῶν δικαστική ἀπόφαση ἢ ἐνταλμα τοῦ Εἰσαγγελέα, οἱ δικαστές καί οἱ εἰσαγγελεῖς εἶναι ὄργανα τοῦ κόμματος. Ἡ ἐλευθερία στήν πνευματική κίνηση ἐξάλλου περιορίζεται, διότι, ἐνῶ κατά τά Συντάγματά τους χορηγοῦνται στούς πολίτες τυπογραφεῖα καί χαρτί γιά τήν ἔκδοση ἐφημερίδων καί δημόσια κτίρια καί δρόμοι γιά τίς συγκεντρώσεις καί τίς παρελάσεις, δέν ὑπάρχει στήν πραγματικότητα ἐλευθερία τῆς γνώμης. Ὁ ἀντιπολιτευόμενος π.χ. τύπος ἀπαγορεύεται καί ἐκεῖνος πού ὑπάρχει κατευθύνεται ἢ ἐκδίδεται ἀπό τό κόμμα. Ἡ ἐλεύθερη συζήτηση ἀπαγορεύεται καί ὁ καθένας εἶναι ὑποχρεωμένος νά ἀκούει, νά συμφωνεῖ καί νά χειροκροτεῖ ὅσα λέει τό κόμμα. Ὁ συνεταιρισμός ἐπιτρέπεται, ἀλλά μόνον ὅταν ἀκολουθεῖ τή γραμμή τοῦ κόμματος κλπ. Τέλος εἶναι ἀνύπαρκτη καί ἡ ἐλευθερία τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως, διότι οἱ πολίτες δέν ἔχουν ἀπόλυτο δικαίωμα νά διαλέξουν τό ἐπάγγελμά τους καί δέν μποροῦν νά ἀποκτήσουν περιουσία δική τους.

Μετά ἀπ' αὐτά γίνεται φανερό ὅτι στά κομμουνιστικά ἢ ὀλοκληρωτικά Κράτη, πού δέν ἀναγνωρίζονται πολιτικά δικαιώματα καί ἀτομικές ἐλευθερίες στούς πολίτες, ἡ στέρηση τῆς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν εἶναι τό χαρακτηριστικό τους γνώρισμα.

Ἐκτός ἀπό τά κομμουνιστικά, ὀλοκληρωτικά Κράτη εἶναι σήμερα καί ἐκεῖνα στά ὅποια ἔχει ἐπιβληθεῖ δικτατορία (Φιλιππίνες, Χιλή,

Κράτη της Ἀφρικής κλπ.). Στά Κράτη αὐτά οἱ μὲν πολιτικές ἐλευθερίες δὲν ὑπάρχουν οὔτε τυπικά, τὰ δὲ ἀτομικά δικαιώματα δὲν ἔχουν καμμιὰ κατοχύρωση.

Ἐρωτήσεις

1. Μὲ ποιά βασικά δικαιώματα μπαίνει ὁ ἄνθρωπος στή ζωή;
2. Ποιοί παράγοντες ἐξασφαλίζουν τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου;
3. Τί εἶναι δημοκρατικοί θεσμοί καί τί δημοκρατικά ἦθη;
4. Ποιές εἶναι οἱ γενικές ἀρχές τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου;
5. Ποιά εἶναι τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτη;
6. Ποιός εἶναι νομοταγής καί ποιός δίκαιος;
7. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα καθήκοντα πρὸς τήν οἰκογένεια;
8. Γιατί ἡ ἐργασία εἶναι καθήκον πρὸς τήν κοινωνική ζωή;
9. Γιατί χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχή στό σεβασμό τῆς δημοσίας περιουσίας;
10. Ποιά εἶναι τὰ καθήκοντα πρὸς τήν Πατρίδα;
11. Τί εἶναι ἐθνική φιλοτιμία;
12. Γιατί ἡ φορολογία εἶναι ἀπαραίτητη καί πῶς γίνεται;
13. Ποιά δικαιώματα εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι πολίτες, πού τοὺς ἐξασφάλιζαν τήν ἐλευθερία τους;
14. Ποιές εἶναι οἱ σπουδαιότερες διακηρύξεις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου;
15. Τί ξέρεις γιά τήν Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου;
16. Πῶς ἀσκεῖται ἡ ἐλευθερία;
17. Ποιές εἶναι οἱ κυριότερες ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου;
18. Τί εἶναι ἰσότητα;
19. Ποιά Κράτη εἶναι ὀλοκληρωτικά;
20. Γιατί στά κομμουνιστικά Κράτη δὲν ὑπάρχει πολιτική ἐλευθερία;
21. Πῶς περιορίζονται οἱ ἀτομικές ἐλευθερίες στά κομμουνιστικά Κράτη;
22. Ἀναγνωρίζονται δικαιώματα τῶν πολιτῶν στά Κράτη πού ἔχουν δικτατορία;

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

1. Πολιτεία καί πολίτευμα.

α) Όρισμός καί στοιχεία τής Πολιτείας.

Σ' όλους είναι γνωστές οί λέξεις Πολιτεία, Κράτος καί Έπικράτεια, διότι αποτελούν τά όνόματα τής πύο συνηθισμένης μορφής τής οργανωμένης κοινωνίας τών ανθρώπων. Τί όμως είναι άκριβώς ή οργανωμένη κοινωνία τών ανθρώπων, πού παίρνει τά όνόματα Πολιτεία, Κράτος καί Έπικράτεια, δέν είναι εύκολο στόν καθένα νά άπαντήσει. Για νά δοθεί μιά σωστή άπάντηση καί ένας ίκανοποιητικός όρισμός τής Πολιτείας κλπ., πρέπει νά διαπιστωθούν πρώτα τά γνωρίσματά της.

Πρώτα πρώτα είναι γνωστό πώς κάθε Πολιτεία περιλαμβάνει ένα σύνολο ανθρώπων πού αποτελούν τό λαό της. "Επειτα ό λαός κάθε Πολιτείας κατοικεί σέ όρισμένη έκταση γής, πού αποτελεί τή χώρα της. Τέλος κάθε Πολιτεία έχει τή δύναμη καί επιβάλλει τή θέλησή της στό λαό πού κατοικεί στή χώρα της. Η δύναμη αυτή είναι ή έξουσία τής Πολιτείας. "Αν γίνει συνδυασμός τών τριών αυτών γνωρισμάτων τής Πολιτείας, τότε μπορεί νά δοθεί ή έξής περίπου άπάντηση στό έρώτημα τί είναι Πολιτεία:

Πολιτεία είναι τό σύνολο τών ανθρώπων πού κατοικούν σέ όρισμένη χώρα καί υποτάσσονται στή δύναμή της, ή όποία δύναμη δέν προέρχεται από πουθενά άλλο, αλλά από τήν ίδια τήν Πολιτεία.

Τά τρία γνωρίσματα τής Πολιτείας, ό λαός δηλαδή, ή χώρα καί ή έξουσία, είναι έξίσου άπαραίτητα για νά δοθεί ό όρισμός της. Καί είναι έξίσου άπαραίτητα καί τά τρία αυτά γνωρίσματα, διότι δέν είναι δυνατό νά ύπάρξει Πολιτεία χωρίς καί τά τρία αυτά στοιχεία. Λαός χωρίς χώρα καί έξουσία ή χώρα χωρίς λαό καί έξουσία ή έξουσία χωρίς λαό καί χώρα ή άκόμη καί δύο όποιαδήποτε γνωρίσματα χωρίς τό τρίτο δέν μπορούν νά αποτελέσουν Πολιτεία. Γι' αυτό λέμε ότι ό

λαός, ή χώρα και ή εξουσία είναι τά τρία απαραίτητα στοιχεία κάθε Πολιτείας.

1) **Ο λαός.** Λαός είναι τό σύνολο τών ανθρώπων πού έχουν τήν ίδια ιθαγένεια και ανήκουν στήν Πολιτεία. Τό λαό κάθε Πολιτείας τόν συνδέει μέ τήν Πολιτεία ή ιθαγένεια, ή όποία δέν είναι τίποτε άλλο παρά ή ικανότητα πού έχει ένα άτομο νά είναι μέλος μιās Πολιτείας. Τήν ιθαγένεια μιās Πολιτείας παίρνει κανείς μέ τούς εξής τρόπους: α) Μέ τή γέννησή του από γονείς πού έχουν τήν ιθαγένεια τής Πολιτείας, (π.χ. τό παιδί μιās έλληνικής οικογένειας παίρνει μέ τή γέννησή του τήν έλληνική ιθαγένεια). β) Μέ τή μόνιμη εγκατάσταση του στήν Πολιτεία και τήν πάροδο όρισμένου χρόνου, αν βέβαια τό ζητήσει ό ίδιος μέ αίτησή του (π.χ. στή χώρα μας για νά αποκτήσει κάποιος ξένος τήν έλληνική ιθαγένεια, πρέπει νά τό ζητήσει μέ αίτηση και νά έχει περάσει όρισμένος χρόνος). Ο τρόπος αυτός λέγεται **πολιτογράφηση**. γ) Μέ τό γάμο τους μόνο οί γυναίκες, πού παίρνουν σύζυγο ξένης ιθαγένειας (π.χ. αν μιá αλλοδαπή πάρει Έλληνα, παίρνει δικαιωματικά τήν έλληνική ιθαγένεια). δ) Μέ τήν προσάρτηση στήν Πολιτεία μιās περιοχής, όποτε όλοι οί κάτοικοι τής περιοχής παίρνουν τήν ιθαγένεια τής Πολιτείας στήν όποία έγινε ή προσάρτηση.

Ο λαός σάν στοιχείο τής Πολιτείας διαφέρει από τό λαό πού αποτελεί τό όργανο, στό όποιο ανήκει ή ανώτατη εξουσία στις δημοκρατικές Πολιτείες, διότι στή δεύτερη περίπτωση τό λαό δέν τόν αποτελούν όλοι όσοι έχουν τήν ίδια ιθαγένεια, αλλά μόνο όλοι όσοι έχουν τό δικαίωμα νά ψηφίζουν. Έξάλλου ό λαός σάν στοιχείο τής Πολιτείας διαφέρει και από τό έθνος. "Έθνος είναι τό σύνολο τών ανθρώπων πού έχουν τήν ίδια καταγωγή, τά ίδια ήθη και έθιμα, τήν ίδια γλώσσα, τήν ίδια θρησκεία, τίς ίδιες παραδόσεις κλπ., χωρίς νά είναι απαραίτητη και ή ίδια ιθαγένεια. Αντίθετα για τό λαό σάν στοιχείο τής Πολιτείας, απαραίτητη προϋπόθεση είναι ή ιθαγένεια.

2) **Η χώρα.** Η χώρα σάν στοιχείο μιās Πολιτείας είναι ή έδαφική περιφέρεια στήν όποία έχει εγκατασταθεί ό λαός και στήν όποία εκτείνεται ή εξουσία τής Πολιτείας. Ειδικότερα στή χώρα κάθε Πολιτείας ανήκουν τά εξής: α) Ένα όρισμένο μέρος ξηράς μέ τούς ποταμούς και τίς λίμνες πού βρίσκονται σ' αυτή. β) Ένα τμήμα

της θάλασσας για τις Πολιτείες που βρέχονται από τη θάλασσα, το οποίο λέγεται «παράκτιος θάλασσα» ή «αίγιαλίτιδα ζώνη» ή «χωρικά ύδατα». γ) Το ύπεδαφος, τα στρώματα δηλαδή που βρίσκονται κάτω από την ξηρά και τη θάλασσά της. δ) Ο έναέριος χώρος, ο οποίος είναι πάνω από την ξηρά και τη θάλασσα της Πολιτείας. Τα σύνορα κάθε Πολιτείας κανονίζονται με διεθνείς συμφωνίες.

3) **Η εξουσία.** Εξουσία σάν στοιχείο της Πολιτείας είναι ή δύναμη που έχει ή Πολιτεία να επιβάλλει στους υπηκόους της τη θέλησή της με πειθώ ή και με εξαναγκασμό και αποτελεί τό συνδυετικό στοιχείο που ένώνει τό λαό μέ τη χώρα. Τήν εξουσία δέν τη δίνει κανένας άλλος, αλλά τήν έχει ή ίδια ή Πολιτεία σάν Πολιτεία.

Η εξουσία κάθε Πολιτείας ασκεΐται από τά όργανά της, τά όποια στίς δημοκρατικές Πολιτείες, που ύπάρχει Σύνταγμα, διακρίνονται σέ άμεσα και έμμεσα. **Άμεσα όργανα** είναι όσα αναγνωρίζονται άπευθείας από τό Σύνταγμα, όπως τό έκλογικό σώμα, ό Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ή Βουλή κλπ., **έμμεσα δέ όργανα** της Πολιτείας είναι όσα διορίζονται από τά άμεσα όργανά της, όπως οί Υπουργοί και όλοι οί δημόσιοι υπάλληλοι.

Τά άμεσα και τά έμμεσα όργανα της Πολιτείας διακρίνονται άκόμη σέ άτομικά και συλλογικά και σέ άυτοτελή και μή άυτοτελή. **Άτομικά** είναι όσα άποτελοϋνται από ένα πρόσωπο και **συλλογικά** όσα άποτελοϋνται από πολλά, ένώ **άυτοτελή** όσα δέ χρειάζονται τή σύμπραξη άλλου όργάνου στίς ένέργειές τους και **μή άυτοτελή** όσα χρειάζονται όπωσδήποτε τή σύμπραξη και άλλου όργάνου για να έχουν κύρος οί ένέργειές τους. Στή χώρα μας π.χ. ό Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι άμεσο και άτομικό όργανο, ό Υπουργός στο Υπουργείο του έμμεσο και άτομικό, ή Βουλή άμεσο και συλλογικό, τό Υπουργικό Συμβούλιο έμμεσο και συλλογικό, τό έκλογικό σώμα άμεσο, συλλογικό και άυτοτελές κ.ο.κ.

Σ' όλες τις Πολιτείες ύπάρχει ένα άμεσο και άυτοτελές όργανο, στο όποιο άνήκει ή άνώτατη εξουσία και γι' αυτό τό λέμε **άνώτατο όργανο** της Πολιτείας. Στίς δημοκρατικές Πολιτείες άνώτατο όργανο είναι ό λαός, δηλαδή τό σύνολο των πολιτών που έχουν δικαίωμα να ψηφίζουν. Στή χώρα μας, σύμφωνα με τό Σύνταγμα, άνώτατο όργανο είναι τό έθνος (δηλαδή τό έκλογικό σώμα), από τό όποιο προέρχονται όλες οί εξουσίες.

6) Πολίτευμα και είδη πολιτευμάτων.

Κάθε Πολιτεία ακολουθεί ένα όρισμένο σύστημα στην οργάνωση και την άσκηση της εξουσίας της, το οποίο καθορίζουν οι διατάξεις του Συντάγματος της. Το σύστημα αυτό το λέμε πολίτευμα. Επομένως πολίτευμα λέμε τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η οργάνωση και η διακυβέρνηση μιας Πολιτείας.

Επειδή οι τρόποι στην οργάνωση και τη διακυβέρνηση μιας Πολιτείας είναι πολλοί, πολλά είναι και τα είδη των πολιτευμάτων που υπάρχουν. Συνήθως τα πολιτεύματα διακρίνονται μεταξύ τους από τον αριθμό των προσώπων που αποτελούν το ανώτατο όργανο της Πολιτείας. Πρώτος έκανε τη διάκριση των πολιτευμάτων με βάση τον αριθμό των προσώπων που αποτελούν το ανώτατο όργανο της Πολιτείας ο Αριστοτέλης, ο οποίος είπε ότι τα πολιτεύματα διακρίνονται σε μοναρχίες, αριστοκρατίες και δημοκρατίες. Και σήμερα εξακολουθεί η ίδια διάκριση των πολιτευμάτων και γι' αυτό τα είδη τους είναι τρία: η μοναρχία, η ολιγαρχία και η δημοκρατία.

α) **Μοναρχία.** Μοναρχία λέμε το πολίτευμα εκείνο που ανώτατο όργανο της Πολιτείας είναι ένα πρόσωπο (μονάρχης, βασιλιάς). Η μοναρχία είναι το αρχαιότερο πολίτευμα και διακρίνεται σε:

1) **Κληρονομική και αίρετη** ανάλογα με τον τρόπο που παίρνει ο μονάρχης την ανώτατη εξουσία. **Κληρονομική** μοναρχία είναι εκείνη που ο μονάρχης παίρνει την ανώτατη εξουσία με κληρονομικό δικαίωμα, ενώ **αίρετη** εκείνη που ο μονάρχης εκλέγεται από όρισμένα πρόσωπα, τα οποία όμως δεν έχουν άλλη αρμοδιότητα εκτός από την εκλογή του μονάρχη. Πιο συνηθισμένη είναι η κληρονομική μοναρχία.

2) **Απόλυτη και περιορισμένη** μοναρχία, ανάλογα με την έκταση της εξουσίας του μονάρχη. **Απόλυτη** μοναρχία υπάρχει, όταν ο μονάρχης έχει απεριόριστη εξουσία και **περιορισμένη**, όταν περιορίζεται η εξουσία του. Η περιορισμένη μοναρχία διακρίνεται σε **συνταγματική** και σε **κοινοβουλευτική**. Και στις δύο περιπτώσεις η εξουσία του μονάρχη περιορίζεται από το Σύνταγμα και μοναδική τους διαφορά είναι το ότι στη συνταγματική μοναρχία οι Υπουργοί είναι πρόσωπα της εμπιστοσύνης του μονάρχη, ενώ στην κοινοβουλευτική

είναι πρόσωπα της έμπιστοσύνης της Βουλής, ή όποία εκλέγεται από τό λαό. Οί σημερινές μοναρχίες είναι κατά κανόνα κοινοβουλευτικές.

6) **Όλιγαρχία.** Όλιγαρχία λέμε τό πολίτευμα εκείνο πού άνώτατο όργανο της Πολιτείας είναι μιά ομάδα προσώπων, τά όποία προέρχονται συνήθως από τήν ίδια τάξη. Άνάλογα μέ τήν τάξη από τήν όποία προέρχεται ή ομάδα πού έχει τήν άνώτατη έξουσία, ή όλιγαρχία όνομάζεται άριστοκρατία, κληρικοκρατία, πλουτοκρατία, στρατοκρατία κλπ.

Στήν εποχή μας δέν υπάρχουν τέτοιες όλιγαρχίες. Όλιγαρχία σήμερα υπάρχει στά κομμουνιστικά κράτη, όπου τήν άνώτατη έξουσία τήν έχει τό κόμμα, στό όποίο δέν ανήκουν όλοι οί πολίτες. Έτσι τό πολίτευμά τους είναι όλιγαρχικό, παρ' όλο πού τά Συντάγματά τους λένε ότι είναι δημοκρατικό.

γ) **Δημοκρατία.** Δημοκρατία λέμε τό πολίτευμα εκείνο, πού άνώτατο όργανο της Πολιτείας είναι ό λαός, τό σύνολο δηλαδή των πολιτών πού έχουν τό δικαίωμα νά ψηφίζουν, μέ τήν προϋπόθεση ότι τό δικαίωμα της ψήφου άναγνωρίζεται σέ όλους όσους έχουν ώριμη ηλικία και δέν έχουν καταδικαστεί. Η δημοκρατία είναι τό πολίτευμα της εποχής μας και διακρίνεται σέ:

1) **Άπόλυτη και περιορισμένη,** ανάλογα μέ τήν έκταση της έξουσίας του λαού. **Άπόλυτη** δημοκρατία είναι εκείνη πού ό λαός δέν περιορίζεται καθόλου και **περιορισμένη** εκείνη πού περιορίζεται από τό Σύστημα, τό όποίο είναι δημιούργημα δικό του. Η άπόλυτη δημοκρατία είναι άκατόρθωτη, διότι Πολιτεία χωρίς νόμους πού νά είναι άνώτεροι από τή θέληση του λαού δέν μπορεί νά σταθεί και νά προοδεύσει. Στήν Άθήνα κατά τά τελευταία χρόνια του Πελοποννησιακού Πολέμου εφαρμόστηκε γιά λίγο ή άπόλυτη δημοκρατία και οί αποφάσεις του Δήμου ήταν άνώτερες από τους νόμους. Από τότε όμως άρχισε και ή κατάρτιση της δημοκρατίας. Σήμερα ή δημοκρατία είναι σ' όλες τίς Πολιτείες περιορισμένη κι εκεί πού υπάρχει και κληρονομικός άνώτατος άρχοντας (Βασιλιάς) λέγεται «Βασιλευόμενη Δημοκρατία» (π.χ. στήν Άγγλία), ενώ εκεί πού δέν υπάρχει λέγεται άβασίλευτη.

2) **Άμεση, αντιπροσωπευτική και μικτή**, ανάλογα με τον τρόπο που άσκει ο λαός την άνωτατη έξουσία.

Άμεση είναι ή δημοκρατία εκείνη πού ο λαός άσκει άπευθείας την έξουσία (π.χ. ψηφίζει τούς νόμους κλπ.). **Η άμεση δημοκρατία άπαιτεί συγκέντρωση του λαού στο ίδιο μέρος για να άσκήσει την έξουσία και είναι άκατόρθωτη στις Πολιτείες με τη σημερινή τους έκταση. Κατόρθωτή ήταν μόνο την εποχή πού κάθε πόλη άποτελούσε και ένα ξεχωριστό Κράτος, όποτε ήταν δυνατή ή συγκέντρωση του λαού (Έκκλησία του Δήμου).**

Αντιπροσωπευτική είναι ή δημοκρατία εκείνη πού την έξουσία και ιδιαίτερα τη νομοθετική (την ψήφιση δηλαδή των νόμων) την έχουν αντιπρόσωποι του λαού, τούς όποιους εκλέγει ο ίδιος ο λαός. **Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία διακρίνεται άκόμη σε προεδρική και σε κοινοβουλευτική. Προεδρική** είναι εκείνη πού έχει Πρόεδρο, τόν όποιο εκλέγει ο λαός και ό όποιος διορίζει τούς Υπουργούς του χωρίς κανένα περιορισμό (π.χ. στις ΗΠΑ), και **κοινοβουλευτική** εκείνη πού έχει θέβαια Πρόεδρο πού εκλέγει ο λαός με τούς αντιπροσώπους του (Βουλή), αλλά ό Πρόεδρός της δέν είναι ελεύθερος στο διορισμό των Υπουργών, επειδή πρέπει οι Υπουργοί να είναι πρόσωπα της έμπιστοσύνης των αντιπροσώπων του λαού (π.χ. στην Ελλάδα, Ιταλία κ.λ.π.).

Μικτή είναι ή δημοκρατία εκείνη πού είναι ένας συνδυασμός της άπόλυτης και της αντιπροσωπευτικής. Στη μικτή δημοκρατία ή κρατική έξουσία έχει άνατεθει από τό λαό σε αντιπροσώπους του, αλλά μπορεί ταυτόχρονα ό λαός να άποφασίζει για όρισμένα θέματα με ψηφοφορία, ή όποια παίρνει τό όνομα δημοψήφισμα (π.χ. στην Έλβετία).

δ) **Έκτός από τά τρία είδη πολιτευμάτων πού αναφέραμε, υπάρχουν και άλλα πού επικρατούν συνήθως μετά από επανάσταση και κατόπιν παραμένουν. Τό γνωστότερο από αυτά είναι ή δικτατορία, στην όποια όλες οι έξουσίες βρίσκονται στα χέρια του δικτάτορα και δέν υπάρχει ούτε κοινοβούλιο, ούτε πολιτικά και άτομικά δικαιώματα στο λαό (π.χ. στην Κούβα).**

γ) Τό Σύνταγμα.

α) Όρισμός και υπεροχή του Συντάγματος.

Σύνταγμα λέμε τον υπέρτατο και θεμελιώδη νόμο κάθε Πολιτείας, ό οποίος με τις διατάξεις του καθορίζει ποιά είναι ή μορφή του πολιτεύματος, ποιά είναι και πώς αναδεικνύονται τά όργανα που έχουν την κρατική εξουσία και ποιά έκταση μπορεί να έχει ή δράση των οργάνων της Πολιτείας, για να μην περιορίζεται ή ελευθερία του λαού.

Σύμφωνα με τον όρισμό αυτό τό Σύνταγμα αποβλέπει στην όργανωση της Πολιτείας και στην εξασφάλιση της ελευθερίας του λαού.

Λόγος όμως για ελευθερία του λαού μπορεί να γίνεται μόνο στις Πολιτείες εκείνες που άνωτατο όργανο είναι ό λαός. Άντίθετα στις Πολιτείες που τό άνωτατο όργανο του Κράτους είναι ό μονάρχης ή οί όλίγοι δέν υπάρχει θέμα ελευθερίας του λαού, αφού ή θέση του μονάρχη ή των ολίγων στηρίζεται στον περιορισμό της. Θέμα ελευθερίας υπάρχει μόνο εκεί που υπάρχει δημοκρατία. Γι' αυτό και τό Σύνταγμα, όπως τό περιγράψαμε στον όρισμό του, είναι Σύνταγμα δημοκρατικών Πολιτειών. Πόσο μεγάλη σχέση έχει τό Σύνταγμα με τή δημοκρατία φαίνεται από τή διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου που μπήκε τό 1791 στο γαλλικό Σύνταγμα, ή όποία έλεγε ότι στην ουσία δέν έχει Σύνταγμα ή Πολιτεία εκείνη στην όποία δέν κατοχυρώνεται ή ελευθερία του λαού μ' αυτό.

Τό Σύνταγμα σαν νόμος της Πολιτείας διαφέρει από τους άλλους νόμους της στα εξής:

1) Έχει **μεγαλύτερη δύναμη**. Η μεγαλύτερη δύναμη του Συντάγματος συγκριτικά με τους άλλους, τους κοινούς νόμους της Πολιτείας, φαίνεται πρώτα από τό γεγονός ότι τό Σύνταγμα όρίζει τά όργανα που μπορούν να θέτουν νόμους και τά υποχρεώνει να θέτουν νόμους σύμφωνα μ' αυτό κι έπειτα και από τό γεγονός ότι, για να γίνει μεταβολή του Συντάγματος, χρειάζεται πάντοτε μεγαλύτερη και αυστηρότερη διαδικασία από εκείνη που χρειάζονται οί κοινói νόμοι.

2) Έχει **διαφορετικό περιεχόμενο**. Άλλο είναι τό περιεχόμενο του

~~1700~~ 3100 ~~600~~ 3000 5000
~~100~~ 2500 ~~2000~~ - 100
~~4400~~

2) Συντάγματος και άλλο τό περιεχόμενο τών κοινών νόμων. Ένώ τό Σύνταγμα όρίζει τά όργανα τής Πολιτείας και τήν άρμοδιότητά τους, οί κοινοί νόμοι είναι έκδήλωση τής άρμοδιότητας τών όργάνων πού όρίζει τό Σύνταγμα και ένώ οί κοινοί νόμοι ρυθμίζουν ειδικές περιπτώσεις, τό Σύνταγμα θέτει τίς άρχές πάνω στίς όποιες θεμελιώνεται ή Πολιτεία.

6) Άρχές τοῦ Συντάγματος.

Σύμφωνα μέ τά προηγούμενα τό Σύνταγμα, σάν θεμελιώδης νόμος κάθε Πολιτείας, καθιερώνει όρισμένες άρχές πάνω στίς όποιες στηρίζεται όλη ή όργάνωση και ή δράση τής. Οί κυριότερες άρχές πού θέτει κάθε δημοκρατικό Σύνταγμα είναι οί έξής:

3) 1) Η άρχή τής λαϊκής κυριαρχίας. Πρώτη και σπουδαιότερη άρχή κάθε δημοκρατικού Συντάγματος είναι ή άρχή εκείνη πού αναγνωρίζει άνώτατο όργανο τοῦ Κράτους τό λαό, τό σύνολο δηλαδή τών πολιτών πού έχουν τό δικαίωμα νά ψηφίζουν. Μέ τήν άρχή αυτή εξασφαλίζεται ή δημοκρατία, διότι όλες οί έξουσίες ανήκουν στό λαό και γίνονται μέ τόν τρόπο πού όρίζει τό Σύνταγμα. Τά όργανα πού έχουν τήν κρατική έξουσία δέν έχουν δική τους δύναμη, αλλά τή δύναμη τούς τή δίνει ό λαός. Ένεργοῦν έπομένως σάν έντολοδόχοι τοῦ λαοῦ.

2) Η άρχή τής διακρίσεως τών έξουσιών. Στή δημοκρατία άπαραίτητος είναι ό χωρισμός τών έξουσιών, ό χωρισμός δηλαδή μεταξύ τους τών όργάνων πού ψηφίζουν τούς νόμους, τών όργάνων πού έχουν τή φροντίδα γιά τήν έκτέλεση τών νόμων και τών όργάνων πού άπονέμουν δικαιοσύνη ή άλλιώς ό χωρισμός τής νομοθετικής, τής έκτελεστικής και τής δικαστικής έξουσίας. Είναι άπαραίτητος ό χωρισμός, γιά νά μη συγκεντρώνονται όλες οί έξουσίες στά ίδια πρόσωπα και τούς παρέχεται ή δυνατότητα νά κάνουν αυθαιρεσίες. Ό χωρισμός τών έξουσιών είναι άρχή όλων τών δημοκρατικών Συνταγμάτων.

3) Η άρχή τών άτομικών έλευθεριών. Ό άνθρωπος έχει όρισμένα φυσικά και άναφαίρετα δικαιώματα, όπως τό δικαίωμα τής ισότητας και τό δικαίωμα τής προσωπικής, πνευματικής και οικονομικής

ελευθερίας, τά όποία δέν πρέπει νά βλάπτει ή Πολιτεία. Άντίθετα, έχει τήν ύποχρέωση ή Πολιτεία νά περιορίζει τή δράση της, όστε νά μή θίγονται τά άτομικά δικαιώματα ή οί άτομικές ελευθερίες του ανθρώπου. Τόν περιορισμό στη δράση της Πολιτείας απαιτεί ή άρχή της αναγνώρισεως των άτομικών ελευθεριών, ή όποία έχει σπουδαία θέση σε όλα τά δημοκρατικά Σύντάγματα.

4) **Ή άρχή της αντιπροσωπειας.** Γνώρισμα αυτής της άρχης είναι τό γεγονός ότι οί εξουσίες πού έχει σαν κυρίαρχο όργανο κάθε δημοκρατικής Πολιτείας ό λαός δέ γίνονται από τόν ίδιο, αλλά από όργανα τά όποία αναγνώριζει μέ τό Σύνταγμα ό λαός. Έτσι τά όργανα πού αναγνωρίζονται από τό Σύνταγμα και πού είναι άρμόδια για τήν άσκηση της κρατικής εξουσίας, είναι αντιπρόσωποι του λαού.

5) **Ή άρχή της εϑύνης της Κυβερνήσεως.** Μέ τήν άρχή αυτή περιορίζεται ή Κυβέρνηση κατά τήν άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας από τό γεγονός ότι, για νά μπορεί νά τήν άσκει, πρέπει νά έχει τήν εμπιστοσύνη της Βουλής. Έτσι και ή Κυβέρνηση γίνεται όργανο της θελήσεως του λαού, αφού ή Βουλή, ή όποία της παρέχει εμπιστοσύνη ή όχι, εκλέγεται από τό λαό.

6) **Ή άρχή του δικαστικού έλέγχου.** Ή άρχή αυτή πού βρίσκουμε σε όλα σχεδόν τά δημοκρατικά Σύντάγματα αποβλέπει στην άκύρωση όλων των παρανόμων πράξεων των όργάνων της Πολιτείας. Για τόν έλεγχο των πράξεων των όργάνων της Πολιτείας καθιερώνονται άρμόδια δικαστήρια, τά όποία τίς άκυρώνουν αν διαπιστώσουν ότι είναι παράνομες και δέ συμφωνούν μέ τό νόμο ή μέ τό Σύνταγμα.

γ) Ρόλος του Συντάγματος.

Οί άρχές πού καθιερώνει κάθε δημοκρατικό Σύνταγμα και ή ύπεροχή του συγκριτικά μέ τους άλλους νόμους φανερώνουν τό μεγάλο ρόλο πού παίζει σε κάθε Πολιτεία. Παίζει πραγματικά μεγάλο ρόλο τό Σύνταγμα, διότι όχι μόνο θεμελιώνει τή δημοκρατία, αλλά και τήν προστατεύει από τους κινδύνους πού μπορεί νά διατρέξει και κατοχυρώνει έτσι τήν ελευθερία στη ζωή και τήν πρόοδο των πολιτών κάθε Πολιτείας.

Με τήν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας ἀναγνωρίζεται ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας ὁ λαός, ἀπό τόν ὁποῖο προέρχονται καί γιά τόν ὁποῖο ἀσκοῦνται ὅλες οἱ ἐξουσίες καί ἔτσι τοποθετεῖται τό θεμέλιο τῆς δημοκρατίας, ἐνῶ μέ τήν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιπροσωπείας ἀντιμετωπίζεται ἡ δυσκολία γιά τήν ἀπευθείας ἀσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἀπό τό λαό καί διευκολύνεται ἡ ἐφαρμογή τῆς δημοκρατίας. Ἐτσι, ἐνῶ ὁ λαός παραμένει κυρίαρχος τῆς Πολιτείας, ἡ κρατική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό ὄργανα, τά ὁποῖα ἀναδεικνύει καί στά ὁποῖα παραχωρεῖ τήν ἐξουσία ὁ ἴδιος. Ἐξάλλου μέ τήν ἀρχή τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν ἰδρύονται ἄλλα ὄργανα γιά νά νομοθετοῦν, ἄλλα γιά νά διοικοῦν καί ἄλλα γιά νά δικάζουν καί ἔτσι ἀποφεύγεται ὁ κίνδυνος πού δημιουργεῖ ἡ ἀσκηση ὅλων τῶν ἐξουσιῶν ἀπό τά ἴδια πρόσωπα. Μέ τίς ἀρχές ἐπεῖτα τῆς εὐθύνης τῆς Κυβερνήσεως καί τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου τοποθετοῦνται φραγμοί στίς ἐνέργειες τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας καί προστατεύονται οἱ πολῖτες ἀπό τίς αὐθαιρεσίες τους. Τέλος μέ τήν ἀρχή τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν καθορίζονται τά πλαίσια μέσα στά ὁποῖα μποροῦν νά ἐνεργοῦν τά ὄργανα τῆς Πολιτείας γιά νά μήν περιορίζουν τά φυσικά καί ἀναφαίρετα δικαιώματα τῶν πολιτῶν.

Θά ἦταν ὁπωσδήποτε αὐταπάτη γιά τό λαό καί δέ θά ἔπαιζε κανένα ρόλο στήν Πολιτεία τό Σύνταγμα, ἂν δέν τό κατοχύρωνε ὁ ἴδιος ὁ λαός σάν νόμο ἔτσι, ὥστε νά ἔχει τήν πρώτη θέση μεταξύ τῶν νόμων τῆς Πολιτείας καί νά ἀποτελεῖ τόν ὁδηγό πού κατευθύνει ὅλες τίς ἐνέργειες τῶν ὀργάνων τῆς. Γι' αὐτό σέ ὅλες τίς δημοκρατικές Πολιτείες ὁ λαός ἔχει δώσει στό Σύνταγμά του τή μεγαλύτερη δύναμη. Ἐτσι, κανείς δέν μπορεῖ νά τό ξεπεράσει καί νά τό μεταβάλλει σύμφωνα μέ τίς ἐπιθυμίες του. Ἡ μεταβολή του γίνεται μόνο ὅπως ὀρίζει τό ἴδιο τό Σύνταγμα.

Γιά ὅλους αὐτούς τοὺς λόγους τό Σύνταγμα παίζει τόν πρῶτο καί τό μεγαλύτερο ρόλο στήν ὀργάνωση καί τή δράση τῆς Πολιτείας, ἀποτελεῖ ἐγγύηση τῆς δημοκρατίας καί εἶναι τό ὄχυρό τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ. Ἡ ἔλλειψη Συντάγματος ἀποτελεῖ ἄρνηση τῆς δημοκρατίας, στέρηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ καί εὐκαιρία γιά κάθε παράνομη ἐνέργεια ἐκ μέρους τῶν ἀρχόντων τῆς Πολιτείας.

2. Σύντομη συνταγματική ιστορία της νεώτερης Ελλάδος.

Από τις πρώτες ημέρες της Επανάστασεως ἄρχισαν καί οἱ προσπάθειες γιά τήν πολιτική ὀργάνωση τῶν περιοχῶν ἐκείνων τῆς Πατριδας μας πού ἀποκοτοῦσαν τήν ἐλευθερία τους. Στίς 25 Μαρτίου 1821 ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης κάλεσε στήν Καλαμάτα συνέλευση, ἡ ὁποία ψήφισε τή σύσταση τῆς Μεσσηνιακῆς Γερουσίας, ἐνῶ δύο μήνες ἀργότερα, στίς 26 Μαΐου 1821, ἡ συνέλευση τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Πελοποννήσου στή Μονή τῶν Καλτετζῶν ἱδρυσε τήν Πελοποννησιακή Γερουσία καί ὀργάνωσε πολιτικά ὅλη τήν Πελοπόννησο. Παρόμοια ὀργάνωση ἔγινε κατόπιν καί στή Δυτική καί τήν Ἀνατολική Στερεά Ελλάδα. Στίς 4 Νοεμβρίου 1821 οἱ πληρεξούσιοι τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ψήφισαν στό Μεσολόγγι μέ πρόεδρο τόν Ἀλέξ. Μαυροκορδάτο τόν «Ὀργανισμό τῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος», μέ τόν ὁποῖο ἔδωσαν ὅλες τίς ἐξουσίες στή Γερουσία, πού ἦταν ὑποχρεωμένη νά δίνει λόγο γιά τίς πράξεις της στήν Ἐθνική Βουλή καί ἱδρυσαν τό Μεγάλο Κριτήριο ἀπό 5 μέλη τῆς Γερουσίας, γιά νά δικάζει τά ἐγκλήματα κατά τῆς Πατριδας. Ἐξάλλου στίς 15 Νοεμβρίου 1821 ἡ συνέλευση τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μέ πρόεδρο τό Θεοδ. Νέγρη ψήφισε στήν Ἀμφισσα τή «Νομική Διάταξη τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος», μέ τήν ὁποία ἱδρυσε τήν Ἐθνική Βουλή καί τόν Ἀρειο Πάγο γιά τήν πολιτική ὀργάνωση τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ἡ τοπική ὁμως πολιτική ὀργάνωση τῆς Ἑλλάδος, πού εἶχε ἀποτινάξει τόν τουρκικό ζυγό, δέν ἦταν δυνατό νά δώσει σ' αὐτή τήν ὄψη Κράτους. Ἐπρεπε νά καταργηθοῦν τά τοπικά πολιτεύματα καί νά ὀργανωθεῖ πολιτικά ὅλη ἡ Ἑλλάδα κατά τόν ἴδιο τρόπο, γιά νά πάρει τήν ὄψη ἀδιαίρετου Κράτους. Γι' αὐτό ἄρχισαν οἱ προσπάθειες πρὸς αὐτή τήν κατεύθυνση, προτοῦ ἀκόμη κλείσει ὁ πρῶτος χρόνος τῆς ἐπανάστασεως, μέ τή σύγκληση τῆς Α' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως στό χωριό Πιάδα τῆς Ἐπιδαύρου στίς 20 Δεκεμβρίου 1821. Ἡ Α' Ἐθνική Συνέλευση ψήφισε τό πρῶτο πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος, τό ὁποῖο ἀποτελεῖ καί τήν ἀρχή τῆς συνταγματικῆς ιστορίας τῆς νεώτερης Ἑλλάδος.

α) Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος (1822).

Ἡ Ἀ΄ Ἐθνικὴ Συνέλευση τῆς Ἑλλάδος, στὴν ὁποία ἔλαβαν μέρος 59 πληρεξούσιοι ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ τὰ νησιά Ὑδρα, Σπέτσες, Ψαρά καὶ Κάσο μὲ πρόεδρο τὸν Ἀλέξ. Μανροκορδάτο, ψήφισε στὴν Ἐπίδαυρο τὴν 1η Ἰανουαρίου 1822 τὸ «Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος» μὲ τὸ ὁποῖο ἐμφανίσθηκε ἡ Ἑλλάδα γιὰ πρώτη φορὰ ἀδιαίρετο καὶ ὀργανωμένο Κράτος.

Τὸ Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν δημοκρατικὸ πολίτευμα, διότι γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας ἰδρύθηκαν τρία σώματα πού ἀναδείκνυε ἀπευθείας ἢ μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους του ὁ λαὸς καὶ διότι στίς διατάξεις του κατοχύρωσε τίς ἀτομικὲς ἐλευθερίες καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων. Τὰ σώματα πού ἰδρύθηκαν γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἦταν: 1) τὸ **Βουλευτικὸ**, τὸ ὁποῖο ἐξέλεγε ὁ λαὸς γιὰ ἓνα χρόνο, 2) τὸ **Ἐκτελεστικὸ** ἀπὸ 5 μέλη, τὸ ὁποῖο ἐξέλεγε γιὰ ἓνα χρόνο καὶ ἀπὸ πρόσωπα πού δὲν ἀνήκαν στὸ Βουλευτικὸ, εἰδικὴ συνέλευση, καὶ 3) τὸ **Δικαστικὸ** ἀπὸ 11 μέλη τὰ ὁποῖα ἐξέλεγαν τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ μαζί.

Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα πού ἀναγνώρισε στοὺς Ἕλληνας τὸ Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν καὶ νὰ ἐκλέγονται, καθὼς καὶ τὸ δικαίωμα νὰ διορίζονται στίς δημόσιες θέσεις, ἐνῶ οἱ ἀτομικὲς ἐλευθερίες πού προστάτευε ἦταν ἡ ἰσότητα τῶν πολιτῶν μπροστὰ στὸ νόμο καὶ τὰ δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς τιμῆς, τῆς προσωπικῆς ἀσφάλειας κλπ. Παράλληλα τὸ Πολίτευμα ἐκεῖνο ἀναγνώρισε σάν ἐπίσημη Ἐρησκεία τοῦ Κράτους τὴ Ἐρησκεία τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ ὠνόμασε Ἕλληνας πολίτες ὄλους ὄσους κατοικοῦσαν στὴν Ἑλλάδα καὶ πίστευαν στὸ Χριστό.

Ὁ δημοκρατικὸς χαρακτήρας τοῦ Προσωρινοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος ἦταν ἡ αἰτία πού ἀνάγκασε τὴ Συνέλευση νὰ τὸ ὀνομάσει προσωρινό, χωρὶς νὰ εἶναι, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μὴν προκαλέσει τὴν ἐχθρότητα τῆς Ἱερῆς Συμμαχίας, ἡ ὁποία εἶχε ἀντιδημοκρατικὲς τάσεις.

β) Ὁ Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου (1823).

Στίς 29 Μαρτίου 1823 ἔγινε στὸ Ἄστρος τῆς Κυνουρίας ἡ Β΄

Ἐθνική Συνέλευση, ἡ ὁποία ἔκανε τὴν ἀναθεώρηση μερικῶν διατάξεων τοῦ Προσωρινοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἀναθεωρημένο Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ὑπογράφηκε στὶς 13 Ἀπριλίου 1823 ἀπὸ τὴ Β' Ἐθνική Συνέλευση καὶ πῆρε τὸ ὄνομα «Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου». Δὲν εἶναι ἐπομένως ὁ Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου νέο Σύνταγμα, ἀλλ' εἶναι τὸ ἴδιο τὸ Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἀναθεωρημένο.

γ) Τὸ Πολιτικὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος (1827).

Ἡ Β' Ἐθνική Συνέλευση τοῦ Ἄστρους εἶχε ἀποφασίσει νὰ συγκληθεῖ νέα Ἐθνική Συνέλευση σὲ δύο χρόνια καὶ νὰ κάνει τὴν ἀναθεώρηση τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου. Οἱ περιστάσεις ὅμως δὲν ἐπέτρεψαν τὴ σύγκληση τῆς Γ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τότε πού εἶχε ἀποφασίσει ἡ Β', ἀλλὰ μόλις μετὰ ἀπὸ τέσσερα χρόνια. Ἡ Γ' Ἐθνική Συνέλευση κατὰ τὴ συνεδρίαση, πού εἶχε στὶς 27 Μαρτίου 1827 στὴν Τροιζήνα, ἀποφάσισε νὰ δοθεῖ τὸ Ἐκτελεστικὸ σὲ ἓνα μόνο πρόσωπο καὶ δέχτηκε νὰ εἶναι τὸ πρόσωπο αὐτὸ ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας.

Μὲ βάση τὴν ἀπόφασή της αὐτὴ ἡ Γ' Ἐθνική Συνέλευση ἔκανε τὴν ἀναθεώρηση τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου καὶ περιορίσει σὲ ἓνα πρόσωπο τὸ Ἐκτελεστικὸ. Τὸ νέο Σύνταγμα μὲ τὴ μεταβολὴ αὐτὴ στά μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ τὴν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους ἦταν ὁ λαός, ψηφίστηκε τὴν 1η Μαΐου τοῦ 1827 καὶ πῆρε τὸ ὄνομα Πολιτικὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος. Τὸ Πολιτικὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν τὸ πιὸ δημοκρατικὸ, ἀλλὰ δὲν ἴσχυσε γιὰ πολὺ.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1828 ἦρθε στὴν Ἑλλάδα ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ ὁποῖος πίστευε ὅτι μὲ τίς συνθήκες πού ἐπικρατοῦσαν δὲν ἦταν δυνατό νὰ ἐφαρμοστεῖ τὸ Πολιτικὸ Σύνταγμα. Γι' αὐτὸ καὶ κατόρθωσε νὰ πείσει τὴ Βουλὴ νὰ μὴν ἐφαρμόσει τὸ Σύνταγμα, μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι οἱ περιστάσεις δὲν ἐπέτρεπαν νὰ ἐφαρμοστεῖ σὲ ὅλη τὴ χώρα καὶ ὅτι ἡ σωτηρία τῆς Πατρίδας εἶναι ὁ ὑπέρτατος νόμος. Ἔτσι καταργήθηκε τὸ Βουλευτικὸ καὶ ἰδρύθηκε τὸ «Πανελλήνιο», γιὰ νὰ μετέχει μὲ τὸν Κυβερνήτη στὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας.

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας μέ προκήρυξή του ἔκανε γνωστή στό λαό τή μεταβολή καί κάλεσε νέα Ἐθνική Συνέλευση, γιά νά τήν επικυρώσει. Ἡ Δ' Ἐθνική Συνέλευση επικύρωσε τήν πράξη τῆς Βουλῆς καί ἀντί τοῦ Πανελληνίου ἴδρυσε τή Γερουσία ἀπό 27 μέλη. Ἔτσι ἡ Ἑλλάδα κυβερνήθηκε χωρίς Σύνταγμα ἀπό τόν Ἰωάννη Καποδίστρια μέχρι τίς 27 Σεπτεμβρίου 1831, ἡμερομηνία τῆς δολοφονίας του.

δ) Τό Ἡγεμονικό Σύνταγμα (1832)

Ἡ δολοφονία τοῦ Καποδίστρια προκάλεσε ἀνωμαλίες καί ἡ Γερουσία, γιά νά σώσει τήν κατάσταση, διόρισε σάν προσωρινή Κυβέρνηση μιά τριμελή «Διοικητική Ἐπιτροπή». Κατόπιν ἐγινε ἡ Δ' Ἐθνική Συνέλευση στό Ναύπλιο, ἡ ὁποία ἐξέλεξε πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τόν Αὐγουστίνο Καποδίστρια καί στίς 15 Μαρτίου 1832 ψήφισε τό Ἡγεμονικό Σύνταγμα.

Τό Ἡγεμονικό Σύνταγμα καθόριζε ὅτι τό πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡγεμονία διαδοχική, συνταγματική καί κοινοβουλευτική, μέ ἀνώτατο κληρονομικό ἄρχοντα τόν Ἡγεμόνα, μέ Βουλή, πού θά ἐξέλεγε κάθε 5 χρόνια καί θά ἀνανέωνε κατά τό 1/5 τῆς κάθε χρόνο ὁ λαός, καί μέ Γερουσία πού τά μέλη τῆς θά ἐξέλεγε ὁ Ἡγεμόνας ἀπό πρόσωπα πού θά ἔπρεπε νά ἔχουν ὀρισμένα προσόντα. Τό Σύνταγμα τοῦτο ἦταν πολύ φιλελεύθερο, ἀλλά δέν ἐφαρμόστηκε ποτέ.

Μέ τό Ἡγεμονικό Σύνταγμα τελειώνει καί ἡ πρώτη περίοδος τῶν ἑλληνικῶν πολιτευμάτων, τῶν ὁποίων χαρακτηριστικό γνώρισμα εἶναι τό γεγονός ὅτι ἦταν πολύ φιλελεύθερα καί δημοκρατικά.

Οἱ μεγάλες δυνάμεις Ἀγγλία, Γαλλία καί Ρωσία ἐξέλεξαν τόν πρίγκιπα τῆς Βαυαρίας Ὄθωνα βασιλιά τῆς Ἑλλάδος καί τήν ἐκλογή του επικύρωσε ἡ Δ' Ἐθνική Συνέλευση στίς 27 Ἰουλίου 1832. Ὁ Ὄθωνας ἦρθε στήν Ἑλλάδα τόν Ἰανουάριο τοῦ 1833 καί κυβέρνησε μέ τήν Ἀντιβασιλεία στήν ἀρχή, πού τήν ἀποτελοῦσαν οἱ Βαυαροί Ἀρμανσπεργκ, Μάουρερ καί Ἐϋντεκ, καί κατόπιν ὁ ἴδιος ἀπολυταρχικά καί χωρίς Σύνταγμα μέχρι τό 1843.

ε) Σύνταγμα τοῦ 1844.

Ἡ Ἐπανάσταση πού ἐγινε στίς 3 Σεπτεμβρίου 1843 στήν Ἀθήνα

μέ αρχηγούς τό Δ. Καλλέργη καί τόν 'Ι. Μακρυγιάννη ανάγκασε τόν 'Όθωνα νά καλέσει στήν 'Αθήνα τήν Α' 'Εθνική Συνέλευση καί νά δώσει στήν 'Ελλάδα τό Σύνταγμα τοῦ 1844, τό ὁποῖο χαρακτηρίστηκε στούς λόγους πού ἀκούστηκαν στή Βουλή ἀπό τό Βασιλιά καί τά μέλη τῆς Συνελεύσεως σάν μιά **συνθήκη** μεταξύ τοῦ Βασιλιά καί τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ.

Σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα αὐτό, πού ὀνομάστηκε καί Πρῶτο Σύνταγμα τῆς 'Ελλάδος, τό πολίτευμα τῆς χώρας μας ἦταν ἡ συνταγματική μοναρχία. Ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους ἦταν ὁ μονάρχης, ἐνῶ ταυτόχρονα καθιερώθηκαν καί δύο κοινοβουλευτικά σώματα· ἡ Γερουσία ἀπό 27 μέλη, πού διορίζε ὁ Βασιλιάς, καί ἡ Βουλή ἀπό 80 μέλη, πού ἐξέλεγε κάθε τρία χρόνια ὁ λαός.

Ὁ Βασιλιάς κατά τό Σύνταγμα τοῦ 1844 εἶχε πολύ προνομιακή θέση, διότι ἐπηρεάζε ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Ὁ 'Όθωνας ὅμως, μολονότι ἔδωσε ὄρκο γιά τήν τήρηση τοῦ Συντάγματος, δέν τό τήρησε, ἀλλά παραβίασε ὀρισμένες διατάξεις του καί προετοίμασε ἐπανάσταση τοῦ λαοῦ τῆς 'Αθήνας, ἡ ὁποία εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά χάσει τό θρόνο τό 1862.

ς) Σύνταγμα τοῦ 1864/1911

Ἡ Β' στήν 'Αθήνα 'Εθνική Συνέλευση, πού συνήλθε μετά τήν ἐπανάσταση τῆς νύχτας τῆς 10ης πρὸς τήν 11η Ὀκτωβρίου 1862, ἐξέλεξε Βασιλιά τῶν 'Ελλήνων τόν Πρίγκιπα τῆς Δανίας Γεώργιο μέ τό ὄνομα «Γεώργιος Α' Βασιλεὺς τῶν 'Ελλήνων» καί ψήφισε στίς 17 Ὀκτωβρίου 1864 τό Σύνταγμα τῆς 'Ελλάδος.

Μέ τό Σύνταγμα τοῦ 1864 καθιερώθηκε σάν πολίτευμα τῆς 'Ελλάδος ἡ **Βασιλευομένη Δημοκρατία**. Ἀναγνωρίστηκε ὁ Βασιλιάς ἀνώτατος Ἀρχοντας τοῦ Κράτους, ἐνῶ ἀνώτατο ὄργανο ἀναγνωρίστηκε ὁ λαός. Καταργήθηκε ἡ Γερουσία καί τήν Κυβέρνηση διορίζε ὁ Βασιλιάς, ὁ ὁποῖος εἶχε τό ἀπεριόριστο δικαίωμα νά διορίζει καί νά παύει τοὺς Ὑπουργούς. Τό 1875 ὅμως μέ εἰσήγηση τοῦ Χαρίλαου Τρικούπη ἡ Βουλή δέχτηκε τήν ἀρχή τῆς «**δεδηλωμένης**», κατά τήν ὁποία οἱ Ὑπουργοί ἔπρεπε νά ἔχουν τήν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς καί ἔτσι περιορίστηκε ὁ Βασιλιάς στήν Ἐκλογή τῶν Ὑπουργῶν.

Τό Σύνταγμα τοῦ 1864 διατηρήθηκε ἀπαράλλακτο μέχρι τό 1911,

όποτε έγινε αναθεώρησή του μετά την Έπανάσταση στο Γουδί τό 1909 καί τήν εισήγηση πού έκανε ό Έλευθ. Βενιζέλος γιά τήν αναθεώρησή του. Τό Σύνταγμα τοῦ 1911 δέ διαφέρει πολύ από τό Σύνταγμα τοῦ 1864. Εἶναι μιά άπλή αναθεώρηση εκείνου μέ τίς ἐξῆς διαφορές: 1) Περιορίσε τήν άπαρτία τῆς Βουλῆς στο 1/3 γιά νά διευκολύνει τίς συνεδριάσεις, οί όποῖες διαλύονταν συχνά από ἔλλειψη άπαρτίας. 2) Καθιέρωσε τό άσυμβίβαστο τοῦ βουλευτικοῦ αξιώματος καί τοῦ αξιώματος τοῦ στρατιωτικοῦ, καθώς καί τῆς δημοσιούπαλληλικῆς θέσεως. 3) Ίδρυσε τό **Έκλογοδικεῖο**, γιά νά ἐκδικάζει τίς ἐκλογικές παραβάσεις. 4) Καθιέρωσε τή μονιμότητα τῶν δημοσίων υπαλλήλων. Κατά τά ἄλλα διατηρήθηκε ὅπως ἦταν καί τό πολίτευμα παρέμεινε Βασιλευομένη Δημοκρατία.

ζ) Συντάγματα τοῦ 1927 καί 1952.

Τό 1924 μέ ψήφισμα τῆς Δ' Έθνικῆς Συνελεύσεως έγινε μεταβολή στο πολίτευμα τῆς χώρας μας. Καταργήθηκε τό Πολίτευμα τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας καί καθιερώθηκε τό Πολίτευμα τῆς Προεδρικῆς Δημοκρατίας. Τή μεταβολή τοῦ πολιτεύματος τήν δέχτηκε καί ό Έλληνικός λαός μέ τό δημοψήφισμα πού έγινε στίς 13 Ἀπριλίου 1924.

Ἡ μεταβολή τοῦ πολιτεύματος δημιούργησε τήν ανάγκη νά συνταχθεῖ νέο Σύνταγμα, τό όποιο θά ἦταν σύμφωνο μέ τή νέα μορφή τοῦ πολιτεύματος. Γι' αὐτό τό σκοπό ἡ ἴδια ἡ Έθνική Συνέλευση έκανε μιά ἐπιτροπή από 30 μέλη, τῆς όποίας ἔργο ἦταν ἡ σύνταξη νέου Συντάγματος. Ἡ ἐπιτροπή εκείνη δέν μπόρεσε νά φέρει σέ πέρας τό ἔργο της, διότι στο μεταξύ ό Θ. Πάγκαλος κήρυξε δικτατορία. Μόλις τό 1927 έγινε πραγματικότητα ἡ κατάρτιση καί ἡ ψήφιση τοῦ νέου Συντάγματος, ὅταν πλέον ἡ δικτατορία εἶχε ανατραπεῖ από τό Γ. Κονδύλη τό 1926.

Τό νέο Σύνταγμα ὀνομάστηκε Σύνταγμα τῆς Έλληνικῆς Δημοκρατίας καί ἡ χώρα μας Έλληνική Δημοκρατία. Σύμφωνα μέ τή νέα μορφή τοῦ πολιτεύματος τό Σύνταγμα τοῦ 1927 ὀρίζει, ὡς άνώτατο ἄρχοντα τοῦ Κράτους τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τόν όποιο ἐξέλεγαν τά δύο νομοθετικά σώματα, ἡ Βουλή καί ἡ Γερουσία, γιά 5 χρόνια. Ὁ ἴδιος Πρόεδρος μπορούσε νά ἐκλεγεῖ γιά δύο μόνο Προεδρικές περιόδους. Ἀπό ἐκεῖ καί πέρα ἀπαγορευόταν ἡ ἐκλογή του.

Έπειτα τό ίδιο Σύνταγμα καθιέρωσε καί ένα δεύτερο νομοθετικό όργανο, τή Γερουσία, ή όποία είχε 120 μέλη. Τή Γερουσία δέν τή διόριζε ό Πρόεδρος τής Δημοκρατίας, αλλά τήν εξέλεγε στό μεγαλύτερο μέρος της ό λαός καί σε ένα μικρό ποσοστό ή Βουλή καί ή Γερουσία για 9 χρόνια. Στο διάστημα αυτό γινόταν ανανέωση τών μελών τής Γερουσίας κάθε τρία χρόνια καί κατά τό 1/3 τών μελών της. Για νά γίνει κανείς Γερουσιαστής, έπρεπε νά είναι τό λιγότερο 40 έτων.

Στή Γερουσία είχαν δοθει οί έξης αρμοδιότητες: α) Νά νομοθετεί μαζί μέ τή Βουλή. β) Νά εκλέγει μαζί μέ τή Βουλή τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας. γ) Νά αποφαινεται για τή διάλυση τής Βουλής, όταν τό ζητά ό Πρόεδρος τής Δημοκρατίας. δ) Νά συνέρχεται μέ τή Βουλή σε Έθνικές Συνελεύσεις για τήν αναθεώρηση του Συντάγματος. ε) Νά δικάζει τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας, τούς Έπουργούς καί κάθε άλλο για προδοσία κατά τής Πατρίδας.

Σύμφωνα μέ αυτά στή Γερουσία είχαν δοθει νομοθετικές, εκτελεστικές καί δικαστικές αρμοδιότητες, ενώ παράλληλα υπήρχαν καί τά γνωστά από τά άλλα Συντάγματα όργανα τής Πολιτείας (Βουλή, Δικαστήρια κλπ.).

Τό Σύνταγμα του 1927 δέν εφαρμόστηκε για πολύ χρόνο καί εκείνος κατά τόν όποιο εφαρμόστηκε δέν ήταν χωρίς ταραχές, διότι έγιναν δύο έγκληματικές απόπειρες. Η μία θέλησε νά ματαιώσει τό αποτέλεσμα τών εκλογών του Μαρτίου του 1933 καί ή άλλη στράφηκε κατά τής ζωής του Έλ. Βενιζέλου. Τό στρατιωτικό κίνημα τέλος του 1935 έθεσε τέρμα στό Σύνταγμα του 1927.

Ακολούθησαν κατόπιν ή δικτατορία τής 4ης Αυγούστου 1936, ή έχθρική κατοχή καί ό εμφύλιος σπαραγμός καί έτσι ή Χώρα μας έμεινε σχεδόν χωρίς Σύνταγμα μέχρι τήν 1η Ίανουαρίου 1952. Τό Σύνταγμα του 1952 καθόριζε ως πολίτευμα τής Ελλάδος τή Βασιλευομένη Δημοκρατία καί στίς διατάξεις του ήταν παρόμοιο μέ τό Σύνταγμα του 1864/1911.

η) Τό δικτατορικό Σύνταγμα του 1968/1973

Στίς 21 Ώπριλίου 1967 μία ομάδα αξιωματικών, γνωστή ως χούντα, έκανε πραξικόπημα καί επέβαλε στή χώρα δικτατορία. Καταρχάς

οί δικτάτορες ανέστειλαν την ισχύ όρισμένων διατάξεων του Συντάγματος του 1952 και κυρίως εκείνων που έκαναν λόγο για τις άτομικές και πολιτικές ελευθερίες των πολιτών. Έπειτα θέλησαν να δώσουν στη Χώρα Σύνταγμα που θα ίκανοποιούσε τις επιδιώξεις τους και γι' αυτό οδήγησαν τον Έλληνικό λαό στην μη ελεύθερη ψήφιση του Συντάγματος του 1968, με τό όποιο τό πολίτευμα της Χώρας διατηρούσε τή μορφή της Βασιλευομένης Δημοκρατίας. Τελικά όμως οί ίδιοι οί δικτάτορες προχώρησαν την 1η Ίουνίου 1973 στην πραξικοπηματική κατάργηση της βασιλείας και την έγκατάσταση στη χώρα της Προεδρικής Δημοκρατίας. Για να επικυρώσουν και την ενέργειά τους αυτή οδήγησαν και πάλι τον Έλληνικό λαό σε νέο διαβλητό δημοψήφισμα, στις 29 Ίουλίου 1973, με τό όποιο δόθηκε στό πολίτευμα ή μορφή της Προεδρικής Δημοκρατίας με «πρόεδρο» τό δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλο.

Ή κατάρρευση της δικτατορίας στις 23 Ίουλίου 1974 και ή αποκατάσταση της δημοκρατίας στη Χώρα μας είχαν σαν αποτέλεσμα την άμση κατάργηση όλων των Συνταγματικών μεταβολών που έγιναν από τούς δικτάτορες. Ή Κυβέρνηση Έθνικής Ένότητας, που σχηματίστηκε τότε, κατάργησε με τή Συντακτική Πράξη της 1ης Αύγουστου 1974 τό δικτατορικό Σύνταγμα του 1968/1973 και έθεσε προσωρινά σε ισχύ τό Σύνταγμα του 1952, εκτός από τις διατάξεις που αναφέρονταν στη μορφή του πολιτεύματος και στό θεσμό της βασιλείας.

3. Τό σημερινό Σύνταγμα και τά όργανα των τριών εξουσιών του Κράτους.

α) Είσαγωγή του Συντάγματος και περιεχόμενα αυτού.

Μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας ή χώρα θρέθηκε στην ανάγκη είσαγωγής νέου, προοδευτικού και έκσυγχρονισμένου Συντάγματος. Για να είσαχθεί νέο Σύνταγμα και να λυθεί τό πολιτειακό θέμα, που είχε δημιουργήσει κατά καιρούς πολλά προβλήματα, αποφασίστηκε από την Κυβέρνηση Έθνικής Ένότητας να προκηρυχθούν εκλογές για τήν ανάδειξη Βουλής με συντακτικές αρμοδιότητες και να γίνει δημοψήφισμα, με τό όποιο ό λαός θα αποφάσιζε εάν

θέλει τή Δημοκρατία βασιλευόμενη ή άβασίλευτη. Οί έκλογές έγιναν στις 17 Νοεμβρίου 1974 και τό δημοψήφισμα στις 8 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους. Καί στις δύο περιπτώσεις ό έλληνικός λαός προσήλθε στις κάλπες μέ παραδειγματική τάξη και εκδήλωσε τή θέλησή του μέ άπόλυτη έλευθερία. Μέ τίς εκλογές δόθηκε ή πλειοψηφία του 54 % περίπου στό κόμμα τής «Νέας Δημοκρατίας» του Κωνστ. Καραμανλή και μέ τό δημοψήφισμα άποφασίστηκε μέ τή συντριπτική πλειοψηφία του 69 % περίπου νά πάρει τό πολίτευμα τή μορφή τής άβασίλευτης δημοκρατίας. Έτσι ή Βουλή προχώρησε στην ψήφιση του σημερινού Συντάγματος τής Χώρας, τό όποιο ισχύει άπό τίς 11 'Ιουνίου 1975.

Τό κείμενο του Συντάγματος αυτού άποτελείται άπό 120 άρθρα. Στά άρθρα 1-3 γίνεται λόγος γιά τή μορφή του πολιτεύματος και τίς σχέσεις Έκκλησίας και Πολιτείας. Μέ τά άρθρα 4-25 κατοχυρώνονται τά άτομικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών. Τά άρθρα 26 - 105 αναφέρονται στην όργάνωση και τίς λειτουργίες τής Πολιτείας. Ειδικότερα τά άρθρα αυτά κάνουν λόγο γιά τά όργανα των τριών έξουσιών του Κράτους (νομοθετικής, έκτελεστικής και δικαστικής), γιά τόν τρόπο άναδείξεως και τίς άρμοδιότητες του Προέδρου τής Δημοκρατίας, γιά τήν Κυβέρνηση, γιά τή Βουλή, γιά τά Δικαστήρια και γιά τήν όργάνωση τής Διοικήσεως. Τέλος τά άρθρα 106 - 120 περιέχουν ειδικές μεταβατικές διατάξεις και τή διάταξη πού θεωρεί ώς θεμελιώδη ύποχρέωση των πολιτών τό σεβασμό στό Σύνταγμα, χαρακτηρίζει ώς έγκλημα τήν προσβολή τής λαϊκής κυριαρχίας και άφήνει τήν τήρηση του Συντάγματος στον πατριωτισμό των Έλλήνων.

β) Νέες χαρακτηριστικές διατάξεις του Συντάγματος.

Τό σημερινό Σύνταγμα τής Χώρας είναι δημοκρατικό και προοδευτικό, όρίζει δέ ότι τό πολίτευμά μας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Πέρα όμως άπό τίς βασικές γιά κάθε δημοκρατικό Σύνταγμα διατάξεις, περιέχει και τίς ακόλουθες νέες διατάξεις:

1. Όρίζει ότι θεμέλιο του πολιτεύματος είναι ή λαϊκή κυριαρχία (άρθρο 1).

2. Διακηρύσσει ότι επιδίωξη τῆς χώρας μας εἶναι ἡ στερέωση τῆς εἰρήνης καί τῆς δικαιοσύνης καί ἡ ἀνάπτυξη φιλικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν λαῶν καί τῶν Κρατῶν (ἄρθρο 2).

3. Καθιερώνει τήν δωρεάν παιδεία σέ ὅλες τίς βαθμίδες τῆς ἐκπαίδευσης καί κάνει τήν ἐκπαίδευση ὑποχρεωτική γιά 9 χρόνια (ἄρθρο 16).

4. Θέτει ὑπό τήν προστασία καί τήν ἐποπτεία τοῦ Κράτους τόν ἀθλητισμό (ἄρθρο 16).

5. Κατοχυρώνει ἐκτός ἀπό τά ἀτομικά καί τά κοινωνικά δικαιώματα τῶν πολιτῶν καί τά θέτει ὑπό τήν προστασία τοῦ Κράτους (ἄρθρο 21).

6. Προστατεύει τό δικαίωμα τῆς ἐργασίας καί ἐξισώνει τήν ἀμοιβή ἀνδρῶν καί γυναικῶν πού προσφέρουν τήν ἴδια ἐργασία (ἄρθρο 22).

7. Ὅριζει ὅτι τό Κράτος εἶναι ὑποχρεωμένο νά προστατεύει τό φυσικό καί πολιτιστικό περιβάλλον τῆς χώρας (ἄρθρο 24).

8. Θεωρεῖ ἐγκλημα τήν κατάλυση τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καί τῶν ἐξουσιῶν πού πηγάζουν ἀπ'αυτή καί ἐπιβάλλει τή δίωξη τῶν σφετεριστῶν μετά τήν ἀποκατάσταση τῆς νόμιμης ἐξουσίας.

9. Διακηρύσσει ὅτι οἱ Ἕλληνες πολίτες ἔχουν δικαίωμα καί ὑποχρέωση νά ἀντισταθοῦν μέ κάθε μέσο ἐναντίον ὁποιουδήποτε, πού θά ἐπιχειροῦσε τή βίαιη κατάλυση τοῦ ὑφιστάμενου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

γ) Τά ὄργανα τῶν τριῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους.

Ἡ κρατική ἐξουσία διακρίνεται σέ τρεῖς μερικότερες ἐξουσίες: τή νομοθετική, τήν ἐκτελεστική καί τή δικαστική. Νομοθετική ἐξουσία λέμε ἐκείνη πού θέτει τοὺς νόμους, ἐκτελεστική ἐκείνη πού τοὺς ἐκτελεῖ καί δικαστική ἐκείνη πού ἀπονέμει δικαιοσύνη μέ βάση τοὺς νόμους. Βασική ἀρχή τῆς δημοκρατίας εἶναι ἡ ἀπαίτηση νά ἀσκοῦνται ἀπό διαφορετικά ὄργανα οἱ τρεῖς αὐτές ἐξουσίες. Τήν ἀρχή αὐτή τή λέμε «ἀρχή τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν» καί ἀποτελεῖ βασικό γνώρισμα τῆς δημοκρατίας, γιατί μόνον ἔτσι κατοχυρώνονται οἱ ἀτομικές, πολιτικές καί κοινωνικές ἐλευθερίες τῶν πολιτῶν. Διαφορετικά, ὅταν δηλαδή οἱ τρεῖς ἐξουσίες ἀσκοῦνται ἀπό τά ἴδια ὄργανα.

οί ἐλευθερίες αὐτές τῶν πολιτῶν εἶναι ἀνύπαρκτες καί στήν οὐσία τό πολίτευμα δέν εἶναι δημοκρατικό, ἀλλά ὀλοκληρωτικό (μοναρχία καί δικτατορία ὁποιοῦδήποτε χρώματος καί πολιτικῆς τοποθετήσεως).

Τό δικό μας Σύνταγμα μέ τό ἄρθρο 26 καθορίζει ποιά εἶναι τά ὄργανα τῶν τριῶν ἐξουσιῶν καί λέει τά ἑξῆς:

1. Ἡ νομοθετική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό τή Βουλή καί τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

2. Ἡ ἐκτελεστική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τήν Κυβέρνηση.

3. Ἡ δικαστική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό τά δικαστήρια καί οἱ ἀποφάσεις τους ἐκτελοῦνται «ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

Στή συνέχεια θά κάνουμε λόγο γιά τά ὄργανα κάθε ἐξουσίας χωριστά, ἀρχίζοντας ἀπό τά ὄργανα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

A. Ὅργανα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα ἡ ἐκτελεστική ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπό τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τήν Κυβέρνηση.

1. Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στήν Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, Ἄρχηγός τοῦ Κράτους εἶναι ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας στή χώρα μας εἶναι αἰρετός καί ἐκλέγεται ἀπό τή Βουλή γιά πέντε χρόνια καί μέχρι δύο τό πολὺ πενταετίες. Γιά νά ἐκλεγεῖ κανεῖς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πρέπει α) νά κατάγεται ἀπό Ἑλληνα πατέρα καί νά εἶναι Ἑλληνας πολίτης ἀπό πενταετίας, β) νά ἔχει συμπληρώσει τό 40ο ἔτος τῆς ἡλικίας του καί γ) νά ἔχει τή νόμιμη ἰκανότητα νά ψηφίζει.

Ὡς ἀρχηγός τοῦ Κράτους ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τήν ἀρμοδιότητα νά κηρύσσει πόλεμο καί νά ὑπογράφει συνθήκες εἰρήνης, συμμαχίας καί οικονομικῆς συνεργασίας μέ τά ἄλλα κράτη, ὅπως καί συνθήκες συμμετοχῆς σέ διεθνεῖς Ὄργανισμούς καί Ἐνώσεις, πάντοτε ὁμως ὑπό τήν προϋπόθεση ὅτι οἱ πράξεις του αὐτές θά ἔχουν τήν προσυπογραφή τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἔχει καί τήν εὐθύνη.

Οί άρμοδιότητες του Προέδρου, ως όργανου της κρατικής εξουσίας, όρίζονται με κάθε λεπτομέρεια από τό Σύνταγμα και επειδή είναι ό ρυθμιστής του πολιτεύματος, αναφέρονται και στις τρεις εξουσίες. Ειδικότερα ό Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει ρυθμιστικές, νομοθετικές, έκτελεστικές και δικαστικές άκόμη άρμοδιότητες, χωρίς όμως νά μπορεί νά συγκεντρώσει στά χέρια του όλες τις κρατικές εξουσίες. Ρυθμιστικές άρμοδιότητες του Προέδρου είναι ή προκήρυξη εκλογών, ή άνάθεση σχηματισμού Κυβερνήσεως, ή σύγκληση της Βουλής και άλλες, νομοθετικές ή κύρωση, ή έκδοση και ή δημοσίευση στην έφημερίδα της Κυβερνήσεως των νόμων που ψηφίζονται από τή Βουλή, έκτελεστικές ή έκδοση των Διαταγμάτων για τήν έκτέλεση των νόμων, ό διορισμός της Κυβερνήσεως με πρόταση του Πρωθυπουργού κλπ. και δικαστικές μόνο ή άπονομή χάρης σε καταδικασθέντες μετά από πρόταση του Ύπουργού Δικαιοσύνης και σύμφωνη γνώμη ειδικού Συμβουλίου και ή χορήγηση άμνηστίας για πολιτικά μόνο έγκλήματα μετά από πρόταση του Ύπουργικού Συμβουλίου.

Έκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία σχετικά με τις άρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι τό γεγονός ότι περιορίζονται αυτές μόνο σ' εκείνες που του άναγνωρίζει τό Σύνταγμα και οι σύμφωνοι με τό Σύνταγμα νόμοι. Ίδιαίτερη έπίσης σημασία έχει και τό γεγονός ότι όλες σχεδόν οι πράξεις του Προέδρου κατά τήν άσκηση των καθηκόντων του πρέπει νά προσυπογράφονται και από τόν άρμόδιο Ύπουργό ή τήν Κυβέρνηση, που έχουν και τήν ευθύνη.

Σέ όρισμένες και από τό Σύνταγμα προβλεπόμενες περιπτώσεις ό Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει σαν Συμβουλευτικό του όργανο τό Συμβούλιο της Δημοκρατίας, τό όποιο συγκροτείται από α) τούς εκλεγέντες με δημοκρατικό τρόπο Προέδρους της Δημοκρατίας, β) τόν Πρωθυπουργό, γ) τόν Πρόεδρο της Βουλής, δ) τόν Αρχηγό της άξιωματικής αντιπολιτεύσεως και ε) τούς Πρωθυπουργούς που πήραν ψήφο έμπιστοσύνης από τή Βουλή.

2. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η Κυβέρνηση άποτελείται από τόν Πρωθυπουργό και τούς Ύπουργούς. Μέλη της Κυβερνήσεως μπορεί νά είναι και οι Ύφυπουργοί.

Ἐπικεφαλῆς τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ὁ Πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητά της καὶ κατευθύνει τὶς ἐνέργειές της, ὅπως καὶ τὶς ἐνέργειες ὄλων τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν μὲ σκοπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς Κυβερνητικῆς πολιτικῆς μέσα στὰ πλαίσια πού καθορίζουν οἱ νόμοι πού ψηφίζονται ἀπὸ τὴ Βουλὴ.

Οἱ Ὑπουργοὶ εἶναι προϊστάμενοι ὄλων τῶν Ὑπηρεσιῶν ὀρισμένου κλάδου τῆς Διοικήσεως (π.χ. τοῦ κλάδου Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων) πού λέγεται Ὑπουργεῖο, ἔχουν δὲ τὴν ἀρμοδιότητα νὰ παρακολουθοῦν καὶ νὰ δίνουν κατευθύνσεις καὶ λύσεις στὰ ζητήματα τοῦ Ὑπουργείου τους. Ὁ Ὑπουργός πού δὲν ἔχει Ὑπουργεῖο λέγεται Ὑπουργός ἄνευ χαρτοφυλακίου.

Οἱ Ὑφυπουργοὶ διορίζονται στὰ διάφορα Ὑπουργεῖα καὶ ἀσκοῦν μόνον τὶς ἀρμοδιότητες πού τοὺς παραχωρεῖ ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργός.

Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ οἱ Ὑφυπουργοὶ διορίζονται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας μετὰ ἀπὸ πρόταση τοῦ Πρωθυπουργοῦ, εἶναι δὲ συνήθως καὶ μέλη τῆς Βουλῆς. Μπορεῖ ὅμως νὰ μὴν εἶναι μέλη τῆς Βουλῆς, ὅποτε λέγονται ἐξωκοινοβουλευτικοί.

Γιὰ νὰ μείνει μιὰ Κυβέρνηση στὴν ἐξουσία καὶ νὰ ἐκτελέσει τὸ πρόγραμμά της πρέπει νὰ ἔχει τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Τὸ Σύνταγμα ὀρίζει ὅτι ἡ Κυβέρνηση ὀφείλει μέσα σὲ 15 ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού θὰ ὀρκιστεῖ ὁ Πρωθυπουργός νὰ παρουσιαστεῖ στὴ Βουλὴ καὶ νὰ ζητήσει ψῆφο ἐμπιστοσύνης. Ἄν δὲ δοθεῖ ψῆφος ἐμπιστοσύνης στὴν Κυβέρνηση, τότε ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ καθήκοντά του ὁ Πρωθυπουργός καὶ μαζί μὲ τὸν Πρωθυπουργό καὶ οἱ Ὑπουργοὶ του. Ἡ Κυβέρνηση δὲν εἶναι ἀνεύθνη καὶ ἀνεξέλεγκτη κατὰ τὴν ἄσκηση τοῦ ἔργου της. Ὅλα τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως συλλογικά, ἀλλὰ καὶ τὸ καθένα χωριστὰ ἔχουν εὐθύνη γιὰ τὶς πράξεις του. Τὸν ἐλεγχὸ τῆς Κυβερνήσεως τὸν κάνει ἡ Βουλὴ σὲ εἰδικές συνεδριάσεις πού γίνονται δύο φορές τὴν ἐβδομάδα καὶ λέγονται συνεδριάσεις κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἐλεγχὸς γίνεται μὲ ἀναφορές, ἐρωτήσεις καὶ ἐπερωτήσεις.

B. Ὅργανα τῆς Νομοθετικῆς Ἐξουσίας.

Γιὰ τὴν ἀρμονικὴ ζωὴ μιᾶς κοινωνίας εἶναι ἀπαραίτητοι οἱ νόμοι, πού ρυθμίζουν μὲ τοὺς κανόνες τους τὶς σχέσεις της. Στὴν ἀνοργάνω-

νωτη κοινωνία οί νόμοι δέν ύπήρχαν, διότι δέν ύπήρχε τό άρμόδιο νά νομοθετήσει όργανο. Έκεί τίς σχέσεις τής κοινωνικής ζωής ρυθμιζαν οί συνήθειες ή, όπως άλλιώς λέγονται, τά έθιμα. Άπό τότε όμως πού άρχισε νά όργανώνεται σέ Κράτη ή ανθρώπινη κοινωνία, παρουσιάστηκε καί ή άνάγκη νά γραφτοϋν νόμοι, πού νά ρυθμίζουν όλες τίς σχέσεις τών πολιτών μεταξύ τους, όπως καί μεταξύ αυτών καί του Κράτους. Στην έποχή μας ή άνάγκη τής νομοθετήσεως είναι άκόμη πιό μεγάλη, διότι, έκτός άπό τίς σχέσεις τών πολιτών μεταξύ τους καί προς τό Κράτος, έχουν δημιουργηθεί καί σχέσεις του Κράτους μέ τά άλλα Κράτη.

Άλλη άνάγκη τής έποχής μας, πού τή δημιούργησε ό αντιπροσωπευτικός χαρακτήρας του δημοκρατικού πολιτεύματος, είναι ή καθιέρωση του όργάνου εκείνου πού θά είναι άρμόδιο νά ψηφίζει τούς νόμους καί ή διάκρισή του άπό τά άλλα όργανα του Κράτους. Άφού ό κυρίαρχος λαός σέ κάθε δημοκρατία δέν μπορεί νά συγκεντρώνεται καί νά ψηφίζει μόνος του τούς νόμους, καθιερώθηκε σέ όλα τά δημοκρατικά πολιτεύματα νά εκλέγονται αντιπρόσωποι του γιά τήν άσκηση τής κρατικής έξουσίας καί ειδικότερα τής νομοθετικής έξουσίας. Οί αντιπρόσωποι του λαού άποτελοϋν τή Βουλή, ή όποία είναι τό κύριο όργανο τής νομοθετικής έξουσίας.

Κατά τό δικό μας Σύνταγμα τά όργανα τής νομοθετικής έξουσίας είναι δύο. Η Βουλή καί ό Πρόεδρος τής Δημοκρατίας. Γιά τίς νομοθετικές άρμοδιότητες του Προέδρου τής Δημοκρατίας έγινε λόγος στά προηγούμενα. Έδώ θά κάνουμε λόγο μόνο γιά τή Βουλή.

1) Η ΒΟΥΛΗ

1. Σύνθεση καί ανάδειξη τής Βουλής.

Η Βουλή άποτελείται άπό βουλευτές πού προέρχονται άπό όλες τίς περιφέρειες του Κράτους καί αντιπροσωπεϋουν τό Έθνος. Σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα οί βουλευτές δέν μπορεί νά είναι πάνω άπό 300 καί κάτω άπό 200. Σήμερα ή Βουλή άποτελείται άπό 300 βουλευτές.

Η εκλογή τής Βουλής γίνεται κανονικά κάθε τέσσερα χρόνια μέ άμεση, καθολική καί μυστική ψηφοφορία όλων τών πολιτών πού έχουν τό δικαίωμα νά ψηφίζουν. Τό δικαίωμα τής ψήφου κατοχυρώνεται άπό τό Σύνταγμα, τό όποιο όρίζει ότι οί μόνοι περιορισμοί πού

είναι δυνατόν νά τεθοῦν σ' αὐτό εἶναι ἡ συμπλήρωση ὀρισμένης ἡλικίας, ἡ πνευματική ἀνικανότητα καί ἡ ποινική καταδίκη γιά ὀρισμένα ἐγκλήματα.

Γιά νά ἐκλεγεί κανεῖς βουλευτής πρέπει α) νά εἶναι Ἕλληνας πολίτης, β) νά ἔχει τή νόμιμη ἰκανότητα νά ψηφίζει καί γ) νά ἔχει συμπληρώσει τό 25ο ἔτος τῆς ἡλικίας του. Οἱ ἐκλογές γίνονται ταυτόχρονα σέ ὅλες τίς περιφέρειες μέ ὀρισμένο ἐκλογικό σύστημα πού ὀρίζεται μέ νόμο. Ὁ ἀριθμός τῶν βουλευτῶν κάθε ἐκλογικῆς περιφέρειας εἶναι ἀνάλογος μέ τόν πληθυσμό τῆς καί ὀρίζεται μέ Προεδρικό Διάταγμα. Ἐνα μέρος τῆς Βουλῆς, ὄχι μεγαλύτερο ἀπό τό ἕνα εἰκοστό (1/20) αὐτῆς, δύναται νά ἐκλέγεται ἐνιαία σέ ὅλη τήν Ἐπικρατεία. Οἱ βουλευτές αὐτοί λέγονται βουλευτές τῆς Ἐπικρατείας.

Στήν ἀναθεωρητική Βουλή πού προήλθε ἀπό τίς ἐκλογές τοῦ Νοεμβρίου 1974 ἀναδείχτηκαν 12 βουλευτές Ἐπικρατείας.

Στίς ἐκλογές γιά τήν ἀνάδειξη τῶν βουλευτῶν παίρνουν μέρος τά πολιτικά κόμματα, τά ὁποῖα κάνουν συνδυασμό σέ κάθε ἐκλογική περιφέρεια ἢ σέ ὅσες ἐκλογικές περιφέρειες θέλουν. Μποροῦν ὅμως νά βάλουν ὑποψηφιότητα καί ἀνεξάρτητοι, πού δέν ἀνήκουν σέ κόμμα. **Πολιτικό κόμμα** λέμε μιά πολιτική ὀργάνωση πού δέχεται τίς ἀρχές τῆς δημοκρατίας, ἔχει ὀρισμένο πρόγραμμα καί ἐπιδιώκει τήν κατάληψη τῆς ἐξουσίας μέ εἰρηνικά μέσα γιά τήν ἐφαρμογή τοῦ προγράμματός τῆς.

Ὁ ἀριθμός τῶν βουλευτῶν πού ἐκλέγει κάθε κόμμα σέ κάθε ἐκλογική περιφέρεια ἐξαρτᾶται ἀπό τό ἐκλογικό σύστημα, πού ἰσχύει κατά τίς ἐκλογές. **Ἐκλογικό σύστημα** λέμε τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο γίνονται οἱ ἐκλογές καί τή μέθοδο μέ τήν ὁποία μοιράζονται, σύμφωνα μέ τίς ψήφους πού πήραν, οἱ βουλευτικές ἔδρες κάθε περιφέρειας στά κόμματα πού πήραν μέρος στίς ἐκλογές. Τά κυριότερα ἐκλογικά συστήματα εἶναι τρία, τά ἐξῆς:

α) **Τό πλειοψηφικό**, κατά τό ὁποῖο σέ κάθε ἐκλογική περιφέρεια ὅλες τίς βουλευτικές ἔδρες τίς παίρνει τό κόμμα πού ἤρθε πρῶτο.

β) **Τό ἀναλογικό**, κατά τό ὁποῖο σέ κάθε ἐκλογική περιφέρεια οἱ βουλευτικές ἔδρες μοιράζονται στά κόμματα ἀνάλογα μέ τίς ψήφους πού πήραν. Μορφή τοῦ ἀναλογικοῦ εἶναι καί τό σύστημα τῆς ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς πού ἔχει τό πλεονέκτημα νά δίνει σταθερότερες κυβερνήσεις.

γ) **Τό μικτό**, κατά τό όποιο σ' άλλες έκλογικές περιφέρειες εφαρμόζεται τό πλειοψηφικό και σ' άλλες τό αναλογικό.

2) Νομική θέση τών Βουλευτών.

Οί βουλευτές είναι αντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους και γι' αὐτό κατά τήν ἄσκηση τών καθηκόντων τους ἐνεργοῦν ἐλεύθερα χωρίς νά εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ἀκολουθοῦν τίς ὑποδείξεις ἐκείνων πού τοὺς ψήφισαν. Ὡς αντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους οἱ βουλευτές ἔχουν ὀρισμένα προνόμια πού τοὺς ἀναγνωρίζει τό Σύνταγμα. Τά προνόμια αὐτά εἶναι: ἡ ἀσυλία, ἡ ἀποζημίωση και οἱ ἀτέλειες.

α) **Ἀσυλία** λέμε τό προνόμιο τών βουλευτῶν νά εἶναι ἀνεύθυνοι γιά τή γνώμη πού ἐκφράζουν και τήν ψήφο πού δίνουν κατά τήν ἐκτέλεση τών καθηκόντων τους και τό προνόμιο νά ἔχουν ἰδιαίτερη μεταχείριση γιά τίς ἀξιόποινες πράξεις πού κάνουν ἔξω ἀπό τόν κύκλο τών καθηκόντων τους. Ἐτσι οἱ βουλευτές εἶναι κατά τήν ἐκτέλεση τών καθηκόντων τους ἀνεύθυνοι και γιά τήν καταδίωξή τους γιά τίς άλλες ἀξιόποινες πράξεις τους χρειάζεται εἰδική ἄδεια τῆς Βουλῆς.

β) **Ἀποζημίωση** λέμε τά χρήματα πού παίρνουν ἀπό τό Δημόσιο Ταμεῖο οἱ βουλευτές. Λέγεται βουλευτική ἀποζημίωση και τό ποσόν της ὀρίζεται μέ νόμο.

γ) **Ἀτέλειες** ἢ ἀπαλλαγές λέμε τίς οικονομικές διευκολύνσεις τών βουλευτῶν κατά τήν ἄσκηση τοῦ ἔργου τους.

3) Ἡ λειτουργία τῆς Βουλῆς.

Ἡ λειτουργία τῆς Βουλῆς γίνεται σέ ὀρισμένα χρονικά διαστήματα και μέ ὀρισμένο τρόπο. Τά χρονικά διαστήματα πού λειτουργεῖ ἡ Βουλή διακρίνονται στή βουλευτική περίοδο και τίς βουλευτικές συνόδους.

Βουλευτική περίοδος εἶναι τό χρονικό διάστημα γιά τό όποιο ἐκλέγονται οἱ βουλευτές. Τό διάστημα αὐτό εἶναι τέσσερα χρόνια. Ἐπειδή δέν εἶναι δυνατό νά ἐργάζεται ἡ Βουλή συνέχεια, κάνει διακοπές, ὁ χρόνος δέ πού ἐργάζεται λέγεται **βουλευτική σύνοδος**. Σέ μία βουλευτική περίοδο ὑπάρχουν πολλές βουλευτικές συνέδοι, οἱ ὁποῖες διακρίνονται σέ τακτικές, ἑκτακτες και εἰδικές.

Ο μοναδικός τρόπος λειτουργίας της Βουλής είναι οι **συνεδριάσεις**, οι οποίες είναι δημόσιες και μπορεί ο καθένας να τις παρακολουθήσει. Για να μπει κανείς μέσα, πρέπει να είναι εφοδιασμένος με ειδική άδεια του Προέδρου της Βουλής.

Στις συνεδριάσεις γίνεται συζήτηση και υπάρχει ελευθερία του λόγου. Για τους όμιλητές κάθε θέματος γίνεται κατάλογος και ο καθένας παίρνει το λόγο με τη σειρά του. Ο χρόνος που μπορεί να μιλήσει κάθε βουλευτής μπορεί να είναι ορισμένος, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι περιορίζεται η ελευθερία του λόγου. Απλώς, επειδή ο χρόνος δέ φτάνει για όλους τους όμιλητές, περιορίζεται ο χρόνος που μπορεί να μιλήσει κάθε βουλευτής. Τίς συνεδριάσεις της Βουλής τις διευθύνει ο Πρόεδρος της και κατά την απουσία του ένας από τους Αντιπρόεδρους κατά σειρά.

4) Άρμοδιότητες της Βουλής.

Οι αρμοδιότητες της Βουλής είναι πολλές και σημαντικές, επηρεάζονται δέ απ' αυτές τόσο η πολιτική, όσο και η κοινωνική ζωή στη χώρα μας. Κυριότερες από τις αρμοδιότητες της Βουλής είναι:

α) **Η αναθεώρηση του Συντάγματος.** Η Βουλή με την πλειοψηφία των 3/5 των μελών της σε δύο ψηφοφορίες μπορεί να ζητήσει την αναθεώρηση των διατάξεων του Συντάγματος, εκτός από εκείνες που καθορίζουν τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος και μερικών άλλων που τις όριζει το Σύνταγμα.

β) **Η νομοθεσία,** αφού κύριο έργο της Βουλής είναι να νομοθετεί.

γ) **Ο έλεγχος της Κυβέρνησεως.** Η Βουλή έχει την αρμοδιότητα να ελέγχει την Κυβέρνηση και κάθε Υπουργό χωριστά και με την αρμοδιότητά της αυτή να επηρεάζει την εκτελεστική εξουσία. Ακόμη είναι μόνη αρμόδια να κατηγορεί τους Υπουργούς στο ειδικό για τους Υπουργούς δικαστήριο.

δ) **Ανάδειξη άλλων οργάνων.** Στη Βουλή ανήκει η αρμοδιότητα να εκλέγει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Επιπλέον η Βουλή έχει και μερικές αρμοδιότητες που αναφέρονται στην ίδια και τις λέμε **αυτονομιακές αρμοδιότητες**. Τέτοιες αρμοδιότητες της Βουλής είναι τα δικαιώματα που έχει να ψηφίζει τον Κανονισμό της, να εκλέγει το Προεδρείο της, να κατηγορεί τους Υπουργούς στο ειδικό γι' αυτούς δικαστήριο κλπ.

Γ. Όργανα τής Δικαστικῆς Ἐξουσίας.

Γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς ἁρμονίας στή ζωή τῶν μελῶν τῆς ὀργανωμένης σέ Κράτος κοινωνίας δέ φτάνει ἡ ψήφιση καί ἡ ἐκτέλεση τῶν νόμων. Χρειάζεται καί ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης στίς διαφορές πού δημιουργοῦνται κατά τήν ἐφαρμογή τῶν νόμων.

Ἐπειδή ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης χωρίς ἐπηρεασμούς καί διακρίσεις εἶναι ἀπαιτήση τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν πολιτῶν καί προϋπόθεση τῆς ἁρμονικῆς ζωῆς καί τῆς προόδου τῆς κοινωνίας, σ' ὄλα τά δημοκρατικά πολιτεύματα ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης ἀποτελεῖ τήν τρίτην ἐξουσία, τή δικαστική ἐξουσία, καί γίνεται ἀπό ὄργανα πού εἶναι ἀνεξάρτητα καί δέν ἐπηρεάζονται οὔτε ἀπό τήν ἐκτελεστική οὔτε καί ἀπό τή νομοθετική ἐξουσία.

Στό δικό μας Σύνταγμα ἡ δικαστική ἐξουσία εἶναι χωρισμένη καί ἐνεργεῖται κατά τό ἄρθρο 28 ἀπό τά Δικαστήρια.

ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Δικαστήρια λέμε τά ὄργανα ἐκεῖνα πού ἀσκοῦν τή δικαστική ἐξουσία καί συγκροτοῦνται ἀπό δικαστές, πού ἔχουν τά νόμιμα προσόντα καί διορίζονται μέ ὀρισμένη διαδικασία. Ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης ἐπομένως γίνεται ἀπό πρόσωπα πού ἔχουν σάν ἔργο τους τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης ἢ καλύτερα ἀπό τακτικούς δικαστές. Οἱ ἴδιοι οἱ δικαστές ἔχουν στήν ἁρμοδιότητά τους καί τή διοίκηση τῶν Δικαστηρίων. Ἐτσι σχετικά μέ τή διοίκηση εἶναι ἕμμεσα ὄργανα τοῦ Κράτους, ἐνῶ σχετικά μέ τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης εἶναι ἄμεσα ὄργανα αὐτοῦ, διότι τοὺς ἀναγνωρίζει τό Σύνταγμα.

Γιά τήν ἀνεπηρεάστη ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης καί γιά τήν προστασία τῶν πολιτῶν κατά τήν ἀπονομή της, τό Σύνταγμα μέ εἰδικές διατάξεις ἐξασφαλίζει τήν ἀνεξαρτησία τῶν δικαστῶν καί καθορίζει τίς ὑποχρεώσεις καί τίς εὐθύνες τους μέ τίς ὁποῖες προστατεύει ἐκείνους πού δικάζονται, διότι:

α) Ὅταν ἀπονέμουν δικαιοσύνη οἱ δικαστές εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι καί δέν περιορίζονται ἀπό κανέναν ἄλλο ἐκτός ἀπό τό νόμο καί τή συνείδησή τους.

β) Εἶναι ἐξασφαλισμένη ἡ προσωπική ἀνεξαρτησία τῶν δικαστῶν καί ὁ διορισμός τους δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τήν Κυβέρνηση, ἀλλά ἀπό

τό νόμο, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖ νά ἔχουν πτυχίο Νομικῆς, νά ἔχουν ἀσκήσει ὀρισμένο χρονικό διάστημα τό δικηγορικό ἐπάγγελμα καί νά ἐπιτύχουν σέ διαγωνισμό. Ἀκόμη ἡ προσωπική τους ἀνεξαρτησία ἐξασφαλίζεται καί μέ τή μονιμότητα, πού ἔχουν οἱ Εἰσαγγελεῖς, οἱ Ἀντεισαγγελεῖς, οἱ Εἰρηνοδίκες καί οἱ Πταισματοδίκες, καί μέ τήν ἰσοθιότητα πού ἔχουν ὅλοι οἱ ἄλλοι δικαστές ἀπό τό βαθμό τοῦ Πρωτοδίκη καί πάνω. Τέλος ἡ προσωπική ἀνεξαρτησία τῶν δικαστῶν ἐξασφαλίζεται μέ τό θεσμό τοῦ Ἀνώτατου Δικαστικοῦ Συμβουλίου, τό ὁποῖο κάνει τίς τοποθετήσεις, τίς μεταθέσεις καί τίς προαγωγές τῶν Δικαστῶν, χωρίς τήν ἀνάμειξη τῆς Κυβερνήσεως, καί τέλος μέ τήν ἰδιαίτερη μισθολογική μεταχείρισή τους.

Ἐξάλλου οἱ δικαζόμενοι προστατεύονται κατά τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, διότι:

α) Οἱ δικαστές εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ἐφαρμόζουν τό νόμο. Μόνο σέ περίπτωση πού ὁ νόμος εἶναι ἀντίθετος πρὸς τό Σύνταγμα (ἀντισυνταγματικός νόμος) μποροῦν νά μὴ τόν ἐφαρμόσουν.

β) Οἱ συνεδριάσεις τῶν Δικαστηρίων εἶναι δημόσιες καί ἔτσι οἱ δικαζόμενοι ἐκθέτουν δημόσια τίς ἀπόψεις τους καί τό κοινό, σύμφωνα μέ αὐτά πού ἀκούει, καταλαβαίνει ἂν εἶναι δίκαιες οἱ ἀποφάσεις τῶν Δικαστηρίων.

γ) Οἱ δικαστές πρέπει νά αἰτιολογοῦν τήν ἀπόφασή τους καί νά τήν ἀπαγγέλλουν δημόσια. Ἐτσι ὑποχρεώνονται οἱ δικαστές νά εἶναι ἀμερόληπτοι στήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης.

Τά Δικαστήρια ἀνάλογα μέ τίς ὑποθέσεις πού δικάζουν χωρίζονται σέ πολιτικά, σέ ποινικά καί σέ διοικητικά Δικαστήρια. Σ' ὅλες τίς κατηγορίες τῶν Δικαστηρίων ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται σέ δύο βαθμούς. Στόν πρῶτο βαθμό δικάζεται ἡ ὑπόθεση γιά πρώτη φορά καί στό δεύτερο γιά δεύτερη φορά ἀπό ἀνώτερους δικαστές σέ περίπτωση πού κάποιος ἀπό τούς ἐνδιαφερομένους δέν ἱκανοποιήθηκε μέ τήν πρώτη ἀπόφαση.

A. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Πολιτικά Δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα πού δικάζουν τίς ἰδιωτικές διαφορές καί κυρίως τίς διαφορές πού ἔχουν σχέση μέ τήν περιουσία.

Γιά νά δικάσουν μιά ὑπόθεση τά Πολιτικά Δικαστήρια, πρέπει νά

τό ζητήσει μέ έγγραφο εκείνος πού νομίζει ότι άδικήθηκε. Τό έγγραφο αυτό στόν πρώτο βαθμό λέγεται **άγωγή**, εκείνος πού κάνει τήν άγωγή λέγεται **ένάγων**, εκείνος έναντίον του όποιου γίνεται ή άγωγή λέγεται **έναγόμενος** και τέλος και οί δύο μαζί λέγονται **διάδικοι**. Στο δεύτερο βαθμό τό έγγραφο λέγεται **έφεση**, εκείνος πού τήν κάνει λέγεται **εφεσίων** ή **έκκαλών**, εκείνος κατά του όποιου στρέφεται **εφεσίβλητος** και τέλος και οί δύο μαζί **διάδικοι**.

Πρώτου βαθμού Πολιτικά Δικαστήρια είναι:

α) **Τό Είρηνοδικείο**, στό όποιο δικάζει ό Είρηνοδίκης.

β) Τό Πρωτοδικείο, τό όποιο διακρίνεται 1) σέ Μονομελές, όπου δικάζει ό Πρόεδρος Πρωτοδικών ή ένας Πρωτοδίκης πού όρίζεται από τόν Πρόεδρο και ή διαδικασία λέγεται προεδρική, και 2) σέ Τριμελές, όπου δικάζουν τρεις δικαστές (Πρόεδρος Πρωτοδικών και δύο Πρωτοδίκες ή ένας Πρωτοδίκης και ένας Πάρεδρος).

Στό Τριμελές Πρωτοδικείο μπορεί νά παρευρίσκεται και Εισαγγελέας, δέν είναι όμως άπαραίτητη ή παρουσία του.

Δεύτερου βαθμού πολιτικά δικαστήρια είναι:

α) **Τό Πρωτοδικείο (Τριμελές)**, όταν δικάζει έφέσεις κατά των αποφάσεων του Είρηνοδικείου.

β) **Τό Έφετείο**, στό όποιο δικάζουν ό Πρόεδρος Έφετών μέ τέσσερες Έφέτες (Πενταμελές) τίς έφέσεις κατά των αποφάσεων πού έβγαλε τό Πρωτοδικείο για τίς ύποθέσεις πού δίκασε σέ πρώτο βαθμό. Στίς συνεδριάσεις του Έφετείου μπορεί, χωρίς νά είναι ύποχρεωτικό, νά συμμετέχει και ό Εισαγγελέας.

Στίς συνεδριάσεις όλων των δικαστηρίων είναι άπαραίτητη ή παρουσία του Γραμματέα.

B. ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Ποινικά Δικαστήρια λέμε εκείνα πού δικάζουν τίς άξιόποινες πράξεις και έχουν δικαίωμα νά επιβάλουν ποινές.

Οί άξιόποινες πράξεις διακρίνονται σέ πταίσματα, σέ πλημμελήματα και σέ κακουργήματα. **Πταίσμα** είναι ή άξιόποινη πράξη πού τιμωρείται μέ πρόστιμο ή μέ προσωπική κράτηση, **πλημμέλημα** ή πράξη πού τιμωρείται μέ φυλάκιση ή μέ χρηματική ποινή ή μέ περι-

ορισμό σέ σωφρονιστήριο, καί **κακούργημα** ή πράξη πού τιμωρείται μέ κάθειρξη ή μέ θάνατο.

Μιά άξιόποινη πράξη δικάζεται από τά Ποινικά Δικαστήρια είτε αὐτεπάγγελτα, είτε μέ γραπτή καταγγελία (έγκληση) εκείνου κατά του όποιου στράφηκε ή άξιόποινη πράξη. Τό έγγραφο μέ τό όποιο γίνεται ή καταγγελία τό λέμε **μήνυση**, εκείνον πού κάνει τήν καταγγελία **μηνυτή** καί εκείνον κατά του όποιου στρέφεται ή καταγγελία **κατηγορούμενο**. Ή ποινική δίκη δέν ένδιαφέρει μόνο τό μηνυτή, αλλά καί τό δημόσιο συμφέρον. Γι' αυτό σέ κάθε ποινική δίκη παίρνει μέρος καί ό Δημόσιος Κατήγορος. Δημόσιος Κατήγορος στήν έκδίκηση τών πταισμάτων είναι άξιωματικός τής Ήστυνομίας Πόλεων ή τής Χωροφυλακής καί άν πρόκειται για άγροτική, δασική κλπ. παράβαση, τότε Δημόσιος Κατήγορος είναι ό Ήγρονόμος, ό Δασάρχης κ.ο.κ. Στήν έκδίκηση τών πλημμελημάτων καί τών έγκλημάτων Δημόσιος Κατήγορος είναι ό Εισαγγελέας.

Τά Ποινικά Δικαστήρια συγκροτούνται στή χώρα μας από τούς ίδιους δικαστές από τούς όποιους συγκροτούνται καί τά Πολιτικά Δικαστήρια. Μόνο στίς μεγάλες πόλεις (Ήθήνα, Πειραιά κλπ.) όρίζονται από τό Δικαστήριο οί δικαστές πού θά δικάζουν άποκλειστικά ποινικές ύποθέσεις, επειδή είναι μεγάλος ό αριθμός τών δικαστών καί είναι εύκολο. Ποινικά Δικαστήρια είναι: α) Τά Πταισματοδικεία, β) τά Πλημμελειοδικεία, γ) τά Ποινικά Ήφετεία, δ) τά Δικαστήρια Ήνηλίκων, ε) τά Κακουργοδικεία.

α) **Τά Πταισματοδικεία**. Πταισματοδικεία είναι τά Ειρηνοδικεία, όταν δικάζουν πταίσματα, καί τά ειδικά Πταισματοδικεία πού λειτουργούν στίς μεγάλες πόλεις. Έχουν τήν άρμοδιότητα νά δικάζουν τά πταίσματα καί άποτελούνται από τόν Ειρηνοδίκη, ό όποιος στήν περίπτωση αυτή λέγεται Πταισματοδίκης, ή τόν ειδικό Πταισματοδίκη καί τό Δημόσιο Κατήγορο.

Τά Πταισματοδικεία είναι Δικαστήρια πρώτου βαθμού, δικάζουν δηλαδή τά πταίσματα για πρώτη φορά.

β) **Τά Πλημμελειοδικεία**. Πλημμελειοδικεία είναι τά Δικαστήρια πού δικάζουν τά πλημμελήματα καί διακρίνονται α) σέ **Μονομελή** καί β) σέ **Τριμελή**. Τά Μονομελή άποτελούνται από ένα Πρωτοδίκη πού λέγεται Πλημμελειοδίκης καί τόν Εισαγγελέα καί δικάζουν τά

πλημμελήματα πού τιμωρούνται μέ φυλάκιση τό πολύ μέχρι ένα χρόνο ή μέ χρηματική ποινή, όπως και τίς εφέσεις κατά τών αποφάσεων τών Πταισματοδικείων. Τά Τριμελή αποτελούνται από τόν Πρόεδρο Πρωτοδικών και δύο δικαστές (Πρωτοδίκες ή έναν Πρωτοδική και έναν Πάρεδρο), τόν Εισαγγελέα και τόν Γραμματέα και δικάζουν σέ πρώτο βαθμό τά πλημμελήματα πού δέ δικάζονται από τό Μονομελές Πλημμελειοδικείο και σέ δεύτερο βαθμό τίς εφέσεις κατά τών αποφάσεων τών Μονομελών Πλημμελειοδικείων.

γ) **Τά Ποινικά Έφετεία.** Ποινικά Έφετεία είναι τά Δικαστήρια πού δικάζουν σέ δεύτερο βαθμό τίς εφέσεις κατά τών αποφάσεων τών Τριμελών Πλημμελειοδικείων ή σέ πρώτο βαθμό τά πλημμελήματα όρισμένων προσώπων (π.χ. δικηγόρων, δικαστών, εισαγγελέων, αρχιερέων, νομαρχών κλπ.) και όρισμένα κακουργήματα πού όρίζει ό νόμος (π.χ. κλοπή, πλαστογραφία, άπάτη εις βάρος του Δημοσίου κ. ά.). Τά Ποινικά Έφετεία, όταν δικάζουν εφέσεις κατά τών αποφάσεων τών Πλημμελειοδικείων και τά πλημμελήματα όρισμένων προσώπων, είναι Τριμελή και αποτελούνται από τόν Πρόεδρο τών Έφετών μέ δύο Έφέτες και τόν Εισαγγελέα, ενώ στίς άλλες περιπτώσεις είναι Πενταμελή και αποτελούνται από τόν Πρόεδρο τών Έφετών μέ τέσσερες Έφέτες και τόν Εισαγγελέα.

δ) **Τά Δικαστήρια Άνηλίκων.** Δικαστήρια Άνηλίκων είναι εκείνα πού δικάζουν τά εγκλήματα πού γίνονται από τούς άνηλικους (ήλικίας 12 - 17 ετών) και διακρίνονται: α) Σέ Μονομελή Δικαστήρια Άνηλίκων, στα όποια δικάζει ένας δικαστής, πού λέγεται δικαστής άνηλίκων, τά εγκλήματα τών άνηλίκων πού τιμωρούνται μέ ποινή όχι μεγαλύτερη από 5 χρόνια περιορισμό σέ σφραγιστήριο. β) Σέ Τριμελή Δικαστήρια Άνηλίκων, στα όποια δικάζουν ό δικαστής άνηλίκων και δύο Πρωτοδίκες τά εγκλήματα τών άνηλίκων πού τιμωρούνται μέ περιορισμό σέ σφραγιστήριο τό λιγότερο 5 χρόνια. γ) Σέ Δευτεροβάθμια Δικαστήρια Άνηλίκων, στα όποια δικάζει ό δικαστής άνηλίκων του Έφετείου μέ δύο άκόμη Έφέτες τίς εφέσεις κατά τών αποφάσεων τών παραπάνω Δικαστηρίων Άνηλίκων.

ε) **Τά Κακουργοδικεία.** Κακουργοδικεία είναι τά Δικαστήρια πού δικάζουν τά κακουργήματα και αποτελούνται από τόν Πρόεδρο, δύο

Πρωτοδίκες, τόν Εισαγγελέα, καί τούς ένορκους. Οί ένορκοί, πού σέ κάθε δίκη είναι 10 (7 άνδρες καί 3 γυναίκες) καί κληρώνονται από τόν Πρόεδρο του Δικαστηρίου, άπαντούν έγγραφως στά έρωτήματα πού τούς κάνει ο Πρόεδρος, γιά τήν ένοχή ή όχι του κατηγορούμενου καί γιά τήν ύπαρξη έλαφρυντικών ή όχι, ενώ οί δικαστές (σύνεδροι) κανονίζουν καί επιβάλλουν τήν ποινή ανάλογα μέ τήν άπάντηση τών ένόρκων καί τό σχετικό νόμο.

Η άπόφαση τών ένόρκων λέγεται **έτυμηγορία** καί παίρνεται μέ πλειοψηφία. Στήν περίπτωση πού ύπάρχει ίσοψηφία άθωώνεται ο κατηγορούμενος. Τήν έτυμηγορία μπορούν νά τήν κηρύξουν **πλανημένη** οί σύνεδροι καί ο Εισαγγελέας, άν είναι άθωωτική, καί μόνο οί σύνεδροι, άν είναι καταδικαστική. Πάντως δέν είναι δυνατόν νά κηρυχθεί πλανημένη ή άπόφαση πού πήραν μέ όμοφωνία οί ένορκοί.

Γ. ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ.

Τό άνώτατο Δικαστήριο στήν χώρα μας είναι ο "Αρειος Πάγος, ο όποιος ιδρύθηκε τό έτος 1834 μέ σκοπό τήν όμοίομορφη έφαρμογή τών νόμων από τά Δικαστήρια.

Ο "Αρειος Πάγος σάν Δικαστήριο δικάζει κυρίως τίς αιτήσεις άκυρώσεως ή άναιρέσεως πού γίνονται κατά τών αποφάσεων όλων τών Πολιτικών καί τών Ποινικών Δικαστηρίων. Κατά τήν εκδίκαση τών αιτήσεων αυτών ο "Αρειος Πάγος δέν εξετάζει άν άληθεύουν τά περιστατικά πάνω στά όποία στηρίζονται οί αποφάσεις τών Πολιτικών καί τών Ποινικών Δικαστηρίων, αλλά εξετάζει άν κατά τή διαδικασία καί τήν εκδοση τής άποφάσεως έφαρμόστηκε σωστά ο νόμος. Τό γεγονός ότι ο "Αρειος Πάγος εξετάζει άν έφαρμόστηκε σωστά ο νόμος από τά άλλα Δικαστήρια (Πολιτικά καί Ποινικά) κάνει τίς αποφάσεις του ένα είδος νόμων, πού χρησιμεύουν σάν οδηγός τών δικαστών κατά τήν άπονομή τής δικαιοσύνης. Οί αποφάσεις του "Αρείου Πάγου, επειδή άναφέρονται στήν όρθή έφαρμογή του νόμου, αποτελούν «**νομολογία**» καί δεσμεύουν τούς δικαστές έτσι, ώστε γιά τά θέματα πού έχει αποφασίσει ο "Αρειος Πάγος νά είναι ύποχρεωμένοι νά ακολουθοϋν τίς αποφάσεις τους.

Οί συνεδριάσεις του "Αρείου Πάγου διακρίνονται: α) στίς συνεδριάσεις τών τμημάτων του καί β) στίς συνεδριάσεις τής όλομέλειας.

Ἐκτός ἀπό τὰ Τμήματα καί τήν Ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου, πού ἔχουν δικαστικά καθήκοντα, στόν Ἀρειο Πάγο, ἀπό τὰ μέλη του, λειτουργεῖ καί τό Ἀνώτατο Δικαστικό Συμβούλιο σέ δύο Τμήματα γιά τήν ὑπαλληλική κατάσταση (προαγωγές, μεταθέσεις κλπ.) τῶν δικαστῶν (τό Α΄ Τμήμα) καί τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων (τό Β Γμήμα).

Δ. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Διοικητικά Δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα πού δικάζουν τίς διαφορές μεταξύ τῆς διοικήσεως καί τῶν πολιτῶν. Τέτοιες διαφορές ὑπάρχουν, ὅταν οἱ πράξεις τῶν διοικητικῶν ὀργάνων δέν εἶναι σύμφωνες μέ τό νόμο. Σ' αὐτές τίς πράξεις ἔχουν τό δικαίωμα οἱ πολίτες νά ἀμφισβητήσουν τή νομιμότητά τους καί γι' αὐτό οἱ διοικητικές διαφορές λέγονται καί διαφορές ἀμφισβητούμενου διοικητοῦ.

Μέχρι σήμερα δέν ἔχουν ἰδρυθεῖ ἄλλα Διοικητικά Δικαστήρια, ἐκτός ἀπό ἐκεῖνα πού δικάζουν τίς φορολογικές καί τίς τελωνειακές διαφορές, τίς φορολογικές διαφορές τῶν Δήμων καί Κοινοτήτων κ.ἄ. Οἱ ἄλλες διοικητικές διαφορές δικάζονται ἀπό τὰ πολιτικά δικαστήρια ἐκτός αὐτῶν πού ὑπάγονται στό Συμβούλιο Ἐπικρατείας καί τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο.

α) ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.

Τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας ἰδρύθηκε γιά πρώτη φορά τό 1835 μέ διπλή ἀρμοδιότητα. Ἦταν κυρίως συμβουλευτικό ὄργανο τῆς Κυβερνήσεως, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχε τότε Βουλή, καί ἔπειτα ἦταν καί τό Διοικητικό Δικαστήριο, πού ἐδίκαζε τίς διοικητικές διαφορές. Ἐπειδή ἦταν συμβουλευτικό ὄργανο τῆς Κυβερνήσεως, μέλη του εἶχαν διοριστεῖ ἐξέχουσες φυσιογνωμίες, ὅπως π.χ. ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, ὁ Κ. Κανάρης, ὁ Π. Μαυρομιχάλης, ὁ Ἀ. Ζαῖμης, ὁ Ἀ. Μαυροκορδάτος, ὁ Γ. Κουντουριώτης, ὁ Σπ. Τρικούπης κλπ. Τό 1844 ὅμως καταργήθηκε τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας καί μόλις τό 1917 ξαναἰδρύθηκε. Ἡ λειτουργία του ἄρχισε ἀπό τό Μάιο τοῦ 1929.

Οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καθορίζονται ἀπό

τό Σύνταγμα καί εἶναι α) γνωμοδοτικές καί β) δικαστικές. Σάν Γνωμοδοτικό Συμβούλιο τῆς Κεντρικῆς διοικήσεως (Ἐπιτροπῶν) τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας ἔχει τήν ἀρμοδιότητα νά ἐπεξεργάζεται τά διατάγματα ἐκεῖνα πού ἐρμηνεύουν τούς νόμους καί ρυθμίζουν τήν ἐφαρμογή τους (κανονιστικά διατάγματα). Ἡ ἐπεξεργασία τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων εἶναι ὑποχρεωτική καί ἐπομένως εἶναι ἄκυρα, ἂν δέ γίνει. Σάν Διοικητικό Δικαστήριο τό Συμβούλιο Ἐπικρατείας, δικάζει: α) τίς αἰτήσεις πού γίνονται γιά τήν ἀκύρωση τῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ὀργάνων· β) τίς αἰτήσεις γιά ἀναίρεση τῶν ἀποφάσεων τῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων καί γ) τίς προσφυγές τῶν μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν ὑπηρεσιακῶν τούς συμβουλίων πού ἀναφέρονται στήν ἀπόλυση, τόν ὑποβιβασμό τους κλπ.

Τίς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας τίς διακρίνουμε:

α) στίς συνεδριάσεις τῆς ὀλομέλειας καί β) στίς συνεδριάσεις τῶν τμημάτων.

Ἡ ὑπαρξη τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἔχει μεγάλη σημασία, διότι προστατεύει τούς δημοσίους ὑπαλλήλους καί ὅλους τούς πολίτες ἀπό τίς τυχόν αὐθαιρεσίες τῶν διοικητικῶν ὀργάνων καί συντελεῖ στήν καλή λειτουργία τῆς κρατικῆς μηχανῆς.

β) ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ.

Τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ἰδρύθηκε τό 1833 καί λειτουργεῖ ἀπό τότε μέχρι σήμερα συνέχεια.

Τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ἔχει διπλή ἀρμοδιότητα. Εἶναι πρῶτα **διοικητική ἀρχή**. Σάν διοικητική ἀρχή α) γνωματεύει γιά τά νομοσχέδια πού ἀναφέρονται στήν ἀπονομή συντάξεων, β) ἐλέγχει τίς δαπάνες, τόν ἀπολογισμό καί τό γενικό ἰσολογισμό τοῦ Κράτους, γ) ἐλέγχει τούς λογαριασμούς τῶν διαχειριστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος καί δ) κανονίζει τίς συντάξεις. Ἐπειτα εἶναι καί Διοικητικό Δικαστήριο. Σάν Διοικητικό Δικαστήριο δικάζει: α) τούς δημοσίους ὑπαλλήλους, ὅταν βλάπτουν τήν περιουσία τοῦ Δημοσίου, β) τίς προσφυγές τῶν διαχειριστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος κατά τῶν ἀποφάσεων πού τούς ὑποχρεώνουν νά πληρώσουν στό Δημόσιο τό τυχόν ἔλλειμμα πού εἶχαν κατά τή διαχείριση καί γ) τίς προσφυγές κατά τῶν ἀποφάσεων

πού δέ δέχονται τίς αἰτήσεις γιά τόν καθορισμό συντάξεων.

Ὅπως καί στό Συμβούλιο Ἐπικρατείας, ἔτσι καί στό Ἐλεγκτικό Συνέδριο οἱ συνεδριάσεις διακρίνονται σέ συνεδριάσεις τῆς ὀλομέλειας καί σέ συνεδριάσεις τῶν τμημάτων. Στό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ὑπάρχει ἐκπρόσωπος τοῦ Κράτους πού λέγεται Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

Τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι ἀγρυνεῖ γιά τήν καλή διαχείριση τοῦ δημοσίου χρήματος.

γ) ΤΑ ΤΑΚΤΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Τακτικά διοικητικά δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα πού δικάζουν τίς φορολογικές καί τελωνειακές διαφορές μεταξύ τῶν φορολογουμένων καί τοῦ Δημοσίου, τίς φορολογικές διαφορές μεταξύ Δήμων καί Κοινοτήτων καί ὑποθέσεις τοῦ ΙΚΑ. Ἰδρύθηκαν σάν φορολογικά Δικαστήρια τό 1958.

Γιά νά δικάσουν μιά ὑπόθεση τά τακτικά διοικητικά δικαστήρια πρέπει νά τό ζητήσει μέ ἔγγραφο τοῦ ὀ φορολογούμενου. Τό ἔγγραφο αὐτό λέγεται **προσφυγή** καί ἐκεῖνος πού κάνει τήν προσφυγή **προσφεύγων**. Ἡ προσφυγή στρέφεται πάντοτε ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, τῶν Δήμων καί Κοινοτήτων καί τοῦ ΙΚΑ διότι αὐτά ἐπιβάλλουν τούς φόρους, δασμούς κλπ.

Ἡ δικαιοσύνη καί ἐδῶ ἀπονέμεται σέ δύο βαθμούς καί γι' αὐτό τά δικαστήρια διακρίνονται σέ Πρωτοδικεῖα καί Ἐφετεῖα. Στά Πρωτοδικεῖα πού δικάζουν σέ πρῶτο βαθμό, ἡ διαδικασία εἶναι δωρεάν. Γιά τήν ἐκδίκαση τῶν ἐφέσεων χρειάζεται **παράβολο**.

I. Διοικητικά Πρωτοδικεῖα εἶναι τά ἐξῆς: α) **Τά Μονομελή**, τά ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπό ἓνα Δικαστή, β) **Τά Τριμελή**, τά ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Πρόεδρο καί δύο δικαστές καί δικάζουν: 1) τίς ἐφέσεις κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν Μονομελῶν Πρωτοδικείων καί 2) ὅλες τίς ἄλλες φορολογικές κλπ. διαφορές πού δέ δικάζουν τά Μονομελή.

II. Διοικητικά Ἐφετεῖα εἶναι τά ἐξῆς: α) **Τά Τριμελή**, τά ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Πρόεδρο καί δύο Διοικητικούς Ἐφέτες καί δικάζουν τίς ἐφέσεις κατά τῶν ἀποφάσεων τῶν Τριμελῶν Διοικητικῶν Πρωτοδικείων μέχρι ὀρισμένο ἀπό τό νόμο ποσό φόρου. β) Τά

Πενταμελή, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο καὶ τέσσερες Ἐφέτες καὶ δικάζουν τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Τριμελῶν Διοικητικῶν Πρωτοδικεῖων, πού δὲ δικάζονται ἀπὸ τὰ Τριμελή Ἐφετεῖα.

Ἐπικεφαλῆς τῶν Τακτικῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων θρῖσκεται ὁ Γενικός Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας πού ἔχει τὴν ἔδρα του στὴν Ἀθήνα. Τό Γενικό Ἐπίτροπο βοηθοῦν δύο Ἀντεπίτροποι, πού ἐδρεύουν ἕνας στὴν Ἀθήνα καὶ ὁ ἄλλος στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἐρωτήσεις.

1. Τί λέμε Πολιτεία καὶ τί Πολίτευμα;
2. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα εἶδη Πολιτευμάτων;
3. Τί λέμε Σύνταγμα καὶ πού ὀφείλεται ἡ ὑπεροχὴ του συγκριτικά μέ τοὺς ἄλλους νόμους;
4. Ποιές εἶναι οἱ ἀρχές ἐνός Συντάγματος;
5. Ποιά Συντάγματα ἐφαρμόστηκαν στή χώρα μας ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση μέχρι σήμερα;
6. Ποιές νέες διατάξεις θρῖσκουμε στό Σύνταγμά μας;
7. Ποιές εἶναι οἱ ἐξουσίες κάθε Πολιτείας καὶ ποιὰ ὄργανα τὶς ἀσκοῦν στή χώρα μας;
8. Πῶς ἐκλέγεται ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ ποιές προϋποθέσεις ἀπαιτοῦνται γιὰ νά εἶναι κανεῖς ὑποψήφιος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας;
9. Τί εἶναι τό Συμβούλιο τῆς Δημοκρατίας καὶ ποιοὶ μετέχουν σ' αὐτό;
10. Ποιοὶ ἀποτελοῦν τὴν Κυβέρνηση;
11. Τί ξέρεις γιὰ τὴν κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη τῶν Ὑπουργῶν;
12. Ποιά εἶναι τὰ γνωστότερα ἐκλογικὰ συστήματα;
13. Τί εἶναι ἡ ἀσυλία τῶν βουλευτῶν;
14. Τί εἶναι βουλευτικὴ περίοδος καὶ τί βουλευτικὴ σύνοδος;
15. Πῶς ἐξασφαλίζεται ἡ ἀνεξαρτησία τῶν δικαστῶν;
16. Ἀνάφερε τὰ Πολιτικά Δικαστήρια.
17. Ποιά εἶναι τὰ Ποινικά Δικαστήρια;
18. Ποιά εἶναι τὰ Διοικητικά Δικαστήρια;
19. Τί ἀρμοδιότητες ἔχει ἡ Κυβέρνηση;

20. Τι αρμοδιότητες έχει η Βουλή;
21. Τι ξέρεις για τό Συμβούλιο Έπικρατείας;
22. Ποιά σημασία έχουν για τά τακτικά Δικαστήρια οί αποφάσεις του Άρειού Πάγου, όταν δικάζει σάν Άκυρωτικό;

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. Γενικά.

Ἡ δράση κάθε Κράτους δέν περιορίζεται μόνο στό ἐσωτερικό του, ἀλλ' ἐξαπλώνεται καί στό ἐξωτερικό. Μέ μιά ὁμως διαφορά. Μέ τή διαφορά ὅτι, ἐνῶ στό ἐσωτερικό ἡ δράση τοῦ Κράτους στηρίζεται στήν κυριαρχία του ἐπί τῶν ὑπηκόων του, στό ἐξωτερικό δέν ἔχει ἐξουσία καί ἡ δράση του στηρίζεται στήν ἰσότητα μεταξύ αὐτοῦ καί τῶν ἄλλων Κρατῶν. Ἐτσι ἡ δράση πρὸς τά ἄλλα Κράτη καταλήγει στή δημιουργία σχέσεων μέ ἴσους ὄρους. Τίς σχέσεις, πού δημιουργοῦνται μεταξύ τῶν Κρατῶν, τίς λέμε **διεθνεῖς σχέσεις**. Οἱ διεθνεῖς σχέσεις ἀποτυπώνονται πάντοτε σέ διεθνεῖς συμφωνίες μεταξύ τῶν διαφόρων Κρατῶν.

Τό περιεχόμενο τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν μπορεῖ νά εἶναι ποικίλο καί νά ἀποβλέπει στή δημιουργία ἐμπορικῶν, οἰκονομικῶν, πολιτιστικῶν, ἀμυντικῶν κλπ. σχέσεων μεταξύ δυό ἢ καί περισσοτέρων Κρατῶν ἢ μπορεῖ ἀκόμη νά ἀποβλέπει στήν ἐπίτευξη κοινῶν σκοπῶν μέ συμμετοχή ὅσο τό δυνατόν περισσοτέρων Κρατῶν. Στήν τελευταία περίπτωση πρόκειται περί διεθνῶν ὀργανισμῶν, τῶν ὁποίων γνώρισμα εἶναι ἡ ἔνωση καί ἡ κοινή προσπάθεια γιά τήν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν πού ὀρίζει ἡ συμφωνία τους (εἰρηρικῶν, οἰκονομικῶν κλπ.).

Ἡ ὕπαρξη διεθνῶν ὀργανισμῶν εἶναι γνώρισμα τῆς ἐποχῆς μας. Δέν εἶναι ὁμως καί φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας. Καί στήν ἀρχαιότητα εἶχαν γίνει διεθνεῖς ὀργανισμοί, ὅπως π.χ. οἱ Ἀμφικτυονεῖς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Σήμερα ὁμως ἡ ὕπαρξη τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν παρουσιάζεται σάν ἐπιτακτική ἀνάγκη γιά τήν εἰρήνη καί τήν πρόοδο τῶν λαῶν.

2. Ὁ Ὄργανισμός τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος εἶχε δημιουργήσει τήν ἀνάγκη τῆς

ιδρύσεως της Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν (ΚΤΕ) τὸ 1919, γιὰ τὴν προστασία τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου. Ἡ ἀποτυχία ὁμως τῆς ΚΤΕ καὶ ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἦταν καταστρεπτικός, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς νικημένους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς νικητές, ὀδήγησαν στὴν ἰδρυση τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Τὴν ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως μιᾶς διεθνoῦς ὀργανώσεως ὁμολόγησαν πρῶτοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ΗΠΑ, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Κίνας στὴ συνδιάσκεψη τῆς Μόσχας τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1943. Σύμφωνα μὲ τὴν ὁμολογία τους ἦταν ἀνάγκη νὰ γίνεῖ μιὰ διεθνῆς ὀργάνωση, ἡ ὁποία θὰ στηριζόταν στὴν ἰσότητα ὄλων τῶν Κρατῶν καὶ θὰ φρόντιζε γιὰ τὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφάλειας τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκεῖνοι πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ προχωρήσουν στὸ σχηματισμὸ τῆς διεθνoῦς ὀργανώσεως καὶ ἔκαναν ἓνα σχέδιο, τὸ ὁποῖο συζητήθηκε στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου (25 Ἀπριλίου – 25 Ἰουνίου 1945) ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους 50 Κρατῶν. Μὲ βάση τὸ σχέδιο ἐκεῖνο ἔγινε κατόπιν τὸ καταστατικὸ τῆς ὀργανώσεως τῶν ἔθνῶν, τὸ ὁποῖο πῆρε τὸ ὄνομα Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. ἐνῶ ἡ διεθνῆς ὀργάνωση ὀνομάστηκε Ὁργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ ΟΗΕ ἰσχύει ἀπὸ τὴς 24 Ὀκτωβρίου 1945 καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἡμέρα ἐκείνη πανηγυρίζεται κάθε χρόνο σ' ὅλο τὸν κόσμο σάν γενέθλια ἡμέρα τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ἴδιος ὁ Χάρτης τοῦ ΟΗΕ καθορίζει ποιά εἶναι τὰ μέλη του, ποιοὶ εἶναι οἱ σκοποὶ καὶ οἱ ἀρχές του καὶ ποιά εἶναι τὰ ὄργανά του γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν του.

Τὰ Μέλη τοῦ ΟΗΕ. Τὰ μέλη τοῦ ΟΗΕ διακρίνονται: α) στὰ ἀρχικὰ ἢ ἰδρυτικὰ, ἐκεῖνα δηλαδὴ τὰ 50 Κράτη πού ἔστειλαν ἀντιπροσώπους στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ὅπου ἔγινε ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ ΟΗΕ, καὶ β) στὰ μεταγενέστερα, ἐκεῖνα πού ἔγιναν κατόπιν μέλη τοῦ ΟΗΕ. Ὅσα Κράτη θέλουν, μποροῦν νὰ γίνουν μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἀρκεῖ νὰ τὸ προτείνει τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας καὶ νὰ τὸ δεχτοῦν τὰ 2/3 τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Τὰ Κράτη πού θέλουν νὰ γίνουν μέλη τοῦ ΟΗΕ πρέπει νὰ εἶναι φιλειρηνικά, νὰ ἀποδέχονται τὴς ὑποχρεώσεις πού ἐπιβάλλει σέ κάθε Κράτος – μέλος

ὁ Καταστατικός Χάρτης καί νά μποροῦν νά ἐκπληρώσουν τίς ὑποχρεώσεις τους αὐτές.

Ὅπως μπορεῖ ἓνα Κράτος νά γίνει μέλος τοῦ ΟΗΕ, ἔτσι μπορεῖ καί νά ἀποχωρήσει, δικαιολογώντας βέβαια τήν ἀποχώρησή του. Ἀκόμη εἶναι δυνατή καί ἡ ἀποβολή μέλους τοῦ ΟΗΕ μέ ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως στήν περίπτωση πού θά παραβεῖ ἐπανεπιλημμένα τίς ἀρχές του.

Σκοποί τοῦ ΟΗΕ. Οἱ σκοποί τοῦ ΟΗΕ εἶναι δύο: α) **Ἡ διατήρηση τῆς διεθνούς εἰρήνης καί ἀσφάλειας**, πού ἀποτελεῖ καί τόν κυριότερο σκοπό του. Γιά τή διατήρηση τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀσφάλειας τοῦ κόσμου, ὀφείλει νά προλαβαίνει κάθε ἀπειλή τῆς εἰρήνης, νά ἀντιμετωπίζει τίς ἐπιθέσεις καί νά κανονίζει μέ εἰρηνικά μέσα τίς διαφορές τῶν Κρατῶν.

β) **Ἡ συνεργασία μεταξύ τῶν Κρατῶν.** Γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Καταστατικός Χάρτης προβλέπει τήν ἀνάπτυξη φιλικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν Κρατῶν μέ σκοπό τή λύση τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν κλπ. προβλημάτων καί τήν ἐπίτευξη τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἄσχετα ἀπό φυλή, φύλο, γλώσσα καί θρησκεία.

Ἀρχές τοῦ ΟΗΕ. Οἱ ἀρχές πάνω στίς ὁποῖες στηρίζεται ὁ ΟΗΕ εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) Ἡ ἰσότητα ὄλων τῶν Κρατῶν πού εἶναι μέλη του.

β) Ὁ σεβασμός τῶν συνθηκῶν πού γίνονται μεταξύ τους.

γ) Ὁ ἀπόλυτος σεβασμός τῆς εἰρήνης. Ὅλα τά Κράτη θά φροντίζουν νά λύουν τίς διαφορές τους μέ εἰρηνικά μέσα καί ὄχι μέ τή βία.

δ) Ὁ παγκόσμιος χαρακτήρας τῶν διατάξεων πού ἀναφέρονται στή διατήρηση τῆς εἰρήνης. Ἡ λύση τῶν διαφορῶν μεταξύ τῶν Κρατῶν μέ εἰρηνικά μέσα δέν ἀναφέρεται μόνο στά μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἀλλά καί στά Κράτη πού δέν εἶναι μέλη του.

ε) Ἡ ἀλληλεγγύη μεταξύ τῶν Κρατῶν ἢ καλύτερα ἡ ὑποχρέωση νά βοηθοῦν ὄλα τά μέλη τό μέλος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποῖου κινδυνεῦει ἡ εἰρήνη.

Ὅργανα τοῦ ΟΗΕ. Τά ὄργανα τοῦ ΟΗΕ διακρίνονται σέ **κύρια** καί **βοηθητικά**. Τά κύρια ὄργανα ἰδρύονται ἀπό τόν Καταστατικό Χάρτη,

ἐνῶ τὰ βοηθητικά ἰδρύνονται ἀπό τὰ κύρια, ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες τους. Ἐδῶ θά ἀναφέρουμε μόνο τὰ κύρια ὄργανα τοῦ ΟΗΕ.

Κύρια ὄργανα τοῦ ΟΗΕ εἶναι:

α) **Ἡ Γενική Συνέλευση.** Ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ ἀποτελεῖται ἀπό ἀντιπροσώπους ὄλων τῶν Κρατῶν πού εἶναι μέλη τοῦ ΟΗΕ καί συνέρχεται μία φορά τό χρόνο ἢ ὅποτε ἄλλοτε τό ζητήσει τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἢ ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν τοῦ ΟΗΕ. Κάθε Κράτος μπορεῖ νά στείλει στή Γενική Συνέλευση μέχρι 5 ἀντιπροσώπους, ἀλλά ἔχει πάντοτε μόνο μία ψήφο.

β) **Τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας.** Τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἔχει τήν ἀρμοδιότητα νά ἀγρυπνεῖ γιά τήν εἰρήνην τοῦ κόσμου καί ἀποτελεῖται ἀπό 11 μέλη, ἀπό τὰ ὁποῖα τὰ 5 εἶναι **μόνιμα** καί τὰ 6 ἐκλέγονται κάθε δύο χρόνια. Μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας εἶναι οἱ ΗΠΑ, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ρωσία, ἡ Γαλλία καί ἡ Κίνα.

γ) **Τό Οἰκονομικό καί Κοινωνικό Συμβούλιο,** τοῦ ὁποῖου ἔργο εἶναι ἡ μελέτη ὄλων τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, πνευματικῶν, εκπαιδευτικῶν καί ἄλλων σχετικῶν προβλημάτων καί οἱ συστάσεις στά Κράτη πού εἶναι μέλη τοῦ ΟΗΕ νά ἀκολουθήσουν τά συμπεράσματά του. Ἀκόμη ἔργο τοῦ Συμβουλίου εἶναι καί ἡ προώθηση τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Γι' αὐτό ἐγινε καί ἡ Οἰκουμένη Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου, πού ψηφίστηκε στό Παρίσι στίς 10 Δεκεμβρίου 1948 ἀπό τή Γενική Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ.

δ) **Τό Συμβούλιο Κηδεμονίας,** τό ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπό τὰ μέλη πού κηδεμονεύουν ἐδάφη, ἀπό τὰ μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καί ἄλλα μέλη τοῦ ΟΗΕ καί ἔχει σάν ἔργο τήν παρακολούθηση καί μελέτη τῶν ζητημάτων πού προκύπτουν στά ἐδάφη πού βρίσκονται ὑπό κηδεμονία.

ε) **Τό Διεθνές Δικαστήριο,** τό ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπό 15 δικαστές.

στ) **Ἡ Γενική Γραμματεία,** ἡ ὁποία ἀπασχολεῖ περίπου 3.500 ὑπαλλήλους καί εἶναι τό μόνιμο διοικητικό ὄργανο τοῦ ΟΗΕ. Μεγάλη σημασία ἔχει ὁ **Γενικός Γραμματέας,** ὁ ὁποῖος διορίζεται ἀπό τή Γενική Συνέλευση μέ πρόταση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καί ἔχει μεγάλες ἀρμοδιότητες.

Σημασία τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ΟΗΕ δέν ἔγινε μόνο γιά ν' ἀντιμετωπίζει

προκαταβολικά ή εκ των υστέρων τις απειλές κατά της ειρήνης και της ασφάλειας του κόσμου, αλλά και για τη σταθεροποίηση της ειρήνης με τα μέσα εκείνα που ξεριζώνουν τις βαθύτερες αιτίες του πολέμου. Τέτοια μέσα είναι ή λύση των διαφόρων πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων, για την πραγματοποίηση της όποιας έγινε το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο. Γι' αυτό ακριβώς και ο ΟΗΕ έχει ανυπολόγιστη σημασία, διότι φροντίζει όχι μόνο για τη διαφύλαξη της ειρήνης, αλλά και για τη θεμελίωσή της σε άτράνταχτα θεμέλια.

3. Οί λοιποί διεθνείς οργανισμοί.

Μέσα και έξω από τους κόλπους του ΟΗΕ υπάρχουν πολλοί διεθνείς οργανισμοί, απ' τους οποίους άλλοι έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα και άλλοι έχουν περιφερειακό. Τους πρώτους τους λέμε **ειδικούς διεθνείς οργανισμούς** και τους διακρίνουμε σε εκείνους που βρίσκονται μέσα στους κόλπους του ΟΗΕ και σε εκείνους που βρίσκονται έξω από τον ΟΗΕ. Τους δεύτερους τους λέμε **περιφερειακές ενώσεις** και τις διακρίνουμε σε εθνικές ενώσεις, σε στρατιωτικές συμμαχίες και σε οικονομικές ενώσεις.

Ειδικοί διεθνείς οργανισμοί.

α) Ειδικοί διεθνείς οργανισμοί που συνεργάζονται με τον ΟΗΕ και ιδιαίτερα με το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο είναι οι εξής:

1. 'Η Παγκόσμια Ταχυδρομική Ένωση (ιδρύθηκε την 1-7-1875).
2. 'Η Διεθνής 'Οργάνωση 'Εργασίας (ιδρύθηκε στις 11-4-1919).
3. 'Η Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών (ιδρύθηκε τό 1932).
4. 'Η 'Οργάνωση Διατροφής και Γεωργίας (ιδρύθηκε στις 16-10-1945).
5. 'Η Διεθνής Τράπεζα 'Ανασυγκροτήσεως και 'Αναπτύξεως (ιδρύθηκε στις 27-12-1945).
6. 'Η 'Οργάνωση για την 'Εκπαίδευση, την 'Επιστήμη και τη Μόρφωση, γνωστή σαν UNESCO (ιδρύθηκε στις 4-11-1946).
7. 'Η 'Οργάνωση της Διεθνούς Πολιτικής 'Αεροπορίας (ιδρύθηκε στις 4-4-1947).
8. 'Η Παγκόσμια 'Οργάνωση 'Υγείας (ιδρύθηκε στις 7-4-1948).

9. 'Η Παγκόσμια Μετεωρολογική 'Υπηρεσία (ιδρύθηκε στις 23 Μαρτίου 1950).

10. Τό Παγκόσμιο Συμβούλιο 'Εκκλησιῶν.

11. Τό Διεθνές Συμβούλιο Κοινωνικῆς Προνοίας.

β) Εἰδικοί ὀργανισμοί, πού δέ συνεργάζονται μέ τόν ΟΗΕ, εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. 'Η Διεθνῆς "Ενωσι γιά τήν προστασία τοῦ παιδιοῦ.

2. 'Η Διεθνῆς 'Εταιρεία Μέριμνας γιά τούς 'Ανάπηρους.

3. 'Η Διεθνῆς "Ενωσι Κοινωνικῆς 'Ασφαλείας.

4. Τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Τυφλῶν.

5. 'Η Διεθνῆς 'Οργάνωσι Προσκόπων κλπ.

Περιφερειακές 'Ενώσεις.

α) 'Εθνικές ἐνώσεις εἶναι ἐκεῖνες πού ἔχουν κάνει τά Κράτη τῶν ὁποῖων οἱ κάτοικοι ἀνήκουν στήν ἴδια φυλή ἢ ἔχουν ἄλλα κοινά γνωρίσματα. Τέτοιες ἐνώσεις εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. 'Η Παναμερικανική "Ενωσι ἢ 'Οργάνωσι τῶν 'Αμερικανικῶν Κρατῶν, ὅπως ὀνομάστηκε τό 1948.

2. 'Η 'Αραβική "Ενωσι.

3. 'Η "Ενωσι 'Αφρικανοασιατικῶν Κρατῶν.

4. Τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, γιά τό ὁποῖο γίνεται εἰδικότερα λόγος παρακάτω.

β) Στρατιωτικές συμμαχίες εἶναι ἐκεῖνες πού ἔγιναν γιά ἀμυντικούς σκοπούς. Τέτοιες εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Τό ΝΑΤΟ. ('Οργανισμός Βορειοατλαντικοῦ Συμφώνου). Τό ΝΑΤΟ δημιουργήθηκε τό 1949 γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου. Μέλη του εἶναι τά ἑξῆς Κράτη: ΗΠΑ, Καναδάς, 'Αγγλία, 'Ιταλία, 'Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Δανία, Νορβηγία, Πορτογαλία, 'Ισλανδία, 'Ελλάδα, Τουρκία καί Δυτική Γερμανία. 'Η χώρα μας ἀπεχώρησε τό 1974 ἀπό τή στρατιωτική ὀργάνωσι τοῦ ΝΑΤΟ, ἐπειδή τό τελευταῖο ἔδειξε ἀπαράδεκτη ἀδράνεια στό θέμα τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς στήν Κύπρο τόν 'Ιούλιο τοῦ 1974. Σήμερα ἡ 'Ελλάδα συνεργάζεται μόνο μέ τήν πολιτική ὀργάνωσι τοῦ ΝΑΤΟ.

2. Τό Σύμφωνο Συλλογικῆς "Αμυνας Νοτιοανατολικῆς 'Ασίας (ΣΕΑΤΟ).

3. Ἡ Συμμαχία τῶν χωρῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς (ΣΕΝΤΟ). Σ' αὐτὴ μετέχουν ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ὁ Λίβανος, τὸ Ἰράκ καὶ ἡ Ὑπεριορδανία.

4. Τὸ Σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας, στό ὁποῖο μετέχουν τὰ κομμουνιστικά Κράτη (Ρωσία, Πολωνία, Ρουμανία, Τσεχοσλοβακία, Οὐγγαρία, Βουλγαρία, καὶ Ἀνατολική Γερμανία) καὶ ἐγινε σάν ἀντίβαρο τοῦ ΝΑΤΟ γιά τήν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης.

γ) Οἰκονομικές ἐνώσεις εἶναι ἐκεῖνες, πού ἐγιναν γιά τήν οἰκονομική συνεργασία τῶν Κρατῶν. Τέτοιες εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Ἡ Κοινοπραξία Ἀνθρακα καὶ Χάλυθα.

2. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα, γιά τήν ὁποία γίνεται λόγος παρακάτω.

4. Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἰδρύθηκε τὸ ἔτος 1949 καὶ ἔχει τήν ἔδρα του στό Στρασβοῦργο. Τὰ Κράτη πού τὸ ἱδρυσαν ἦσαν 10, δηλαδή τὸ Βέλγιο, ἡ Γαλλία, ἡ Δανία, ἡ Ἰρλανδία, ἡ Ἰταλία, οἱ Κάτω Χῶρες, τὸ Λουξεμβούργο, ἡ Ἀγγλία, ἡ Νορβηγία καὶ ἡ Σουηδία. Τὸ 1949 ἐγιναν μέλη του ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Τουρκία, τὸ 1950 ἡ Ἴσλανδία, τὸ 1951 ἡ Γερμανία καὶ τὸ 1956 ἡ Αὐστρία. Ἔτσι ἔχει σήμερα 16 μέλη μαζί μέ τήν Κύπρο.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἔχει δική του σημαία μέ μπλέ χρῶμα καὶ ἓναν κύκλο ἀπὸ δώδεκα χρυσοῦς ἀστερίσκους στό κέντρο. Οἱ ἀστερίσκοι δέ δηλώνουν τόν ἀριθμὸ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου, ἀλλὰ τήν τελειότητα.

Σκοπὸς γιά τόν ὁποῖο ἐγινε τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης εἶναι α) ἡ ἐνίσχυση τῶν μελῶν του γιά τήν οἰκονομική καὶ κοινωνική τους πρόοδο καὶ β) ἡ προσπάθεια γιά τὴ δημιουργία ἐνός Ὁμοσπονδιακοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κράτους, ὅπως εἶναι στήν Ἀμερικὴ οἱ ΗΠΑ.

Γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἔχει ἀρμοδιότητα νά ἐνισχύει ἠθικά τὰ μέλη του, νά τὰ συμβουλευε καὶ νά δίνει τεχνικές κατευθύνσεις.

Ὅργανα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὸ Συμβούλιο τῆς Συνελεύσεως, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ βουλευ-

τές όλων των κομμάτων κάθε μέλους και συνέρχεται δυό φορές τό χρόνο γιά νά μελετᾶ τά διάφορα ζητήματα καί νά κάνει συστάσεις γιά τή λήψη των ἀπαραίτητων μέτρων.

2) Ἡ Ἐπιτροπή των Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν, πού ἀποτελεῖται ἀπό τούς Ὑπουργούς των Ἐξωτερικῶν των Κρατῶν πού εἶναι μέλη του. Συνέρχεται δυό φορές τό χρόνο καί ἀποφασίζει τή λήψη των μέτρων πού προτείνει τό Συμβούλιο τῆς Συνελεύσεως.

3) Ἡ Γενική Γραμματεία.

Μέχρι σήμερα τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης μέ διεθνεῖς συμβάσεις ἔχει ἐπιτύχει τή μεγαλύτερη κατοχύρωση των δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τή θεμελίωση τῆς ἐλευθερίας, τήν καλύτερευση των κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων μέ τήν προστασία των γηρατειῶν, τῆς ἀναπηρίας κλπ., τήν προστασία τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ κ.ἄ. Ἔργα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι καί ἡ ἀναγνώριση των Δελφῶν σάν Πνευματικοῦ Κέντρου τῆς Εὐρώπης καί ἡ ἀπλοποίηση στίς διατυπώσεις πού χρειάζονται γιά νά μπεῖ κανεῖς σέ ἓνα ἄλλο Κράτος, ἡ ὁποία ἔγινε μέ τήν ἀναγνώριση τῆς ταυτότητας ὡς διαβατηρίου.

5. Ἡ Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα (ΕΟΚ).

Ἡ Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) ἡ Κοινή Ἀγορά ἰδρύθηκε μέ τή συνθήκη τῆς Ρώμης καί λειτουργεῖ ἀπό τήν 1η Ἰανουαρίου 1958.

Τά Κράτη πού ἴδρυσαν τήν ΕΟΚ ἦσαν 6, δηλαδή τό Βέλγιο, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, τό Λουξεμβούργο καί ἡ Ὁλλανδία. Ἡ βάση πάνω στήν ὁποία στηρίχθηκαν ἦταν τό γεγονός ὅτι σέ ὅλα αὐτά τά Κράτη τό βιοτικό ἐπίπεδο των κατοίκων τους βρισκόταν στό ἴδιο ὕψος. Ἄφησαν κατά τήν ἴδρυση τῆς ΕΟΚ ὅμως περιθώριο γιά τήν εἴσοδο καί ἄλλων Κρατῶν σ' αὐτή. Μόνο ἔβαλαν σάν περιορισμό ὅτι τό Κράτος, πού θά ἠθελε νά γίνεῖ μέλος τῆς ΕΟΚ, πρέπει νά εἶναι Κράτος τῆς Εὐρώπης.

Ἔτσι μπόρεσε καί ἡ χώρα μας καί ζήτησε τήν εἴσοδό της στήν ΕΟΚ, ἡ ὁποία ἔγινε δεκτή μέ τή συνθήκη πού ὑπογράφηκε στήν Ἀθήνα στίς 9 Ἰουλίου 1961 καί ἐπικυρώθηκε μέ νόμο ἀπό τή Βουλή, ὑπό τόν ὄρο βέβαια νά περάσει ἓνα στάδιο προετοιμασίας ὥσπου γίνεῖ ἰσότιμο μέλος.

Σκοπός της ιδρύσεως της ΕΟΚ είναι η **τελωνειακή ένωση** των μελών της και η κατάργηση των δασμών στά εισαγόμενα και εξαγόμενα στις χώρες της ΕΟΚ προϊόντα κάθε μέλους της. Ἀκόμη σκοπός της ΕΟΚ είναι και η κατάργηση τοῦ περιορισμοῦ τῆς ποσότητας τῶν κινουμένων μέσα σ' αὐτή προϊόντων και ἡ καθιέρωση τοῦ ἴδιου δασμολογίου γιά τά εισαγόμενα προϊόντα ἀπό ἄλλα Κράτη, πού δέν ἀνήκουν στήν ΕΟΚ. Τέλος σκοπός τῆς ΕΟΚ είναι ἡ ἴδια ἐμπορική πολιτική τῶν μελῶν πρός τά ἄλλα Κράτη, ἡ ρύθμιση τῆς φορολογίας τῶν προϊόντων πού κινούνται μέσα στήν ΕΟΚ, ἡ ἐνίσχυση τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ ἴδια ἀγροτική, οἰκονομική και κοινωνική πολιτική, ἡ ἐλευθερία στίς μετακινήσεις τῶν προσώπων γιά ἐργασία ἀπό τό ἕνα Κράτος στό ἄλλο κλπ.

Σύμφωνα μέ τούς σκοπούς αὐτούς τῆς ΕΟΚ, ἡ πραγματοποίηση τῶν ὁποίων εἶναι σταδιακή, παίρνουν πλεονεκτική θέση τά προϊόντα τῶν Κρατῶν – μελῶν της μέσα στούς κόλπους της, ἐφόσον καταργοῦνται οἱ δασμοί, και ἔτσι δέν μποροῦν νά τά συναγωνιστοῦν τά προϊόντα τῶν ἄλλων Κρατῶν, πού δέν ἀνήκουν στήν ΕΟΚ.

Γιά τή χώρα μας ἔγινε δεκτό νά μπεῖ στήν ΕΟΚ μέ πολύ εὐνοϊκοὺς ὄρους, πού ἀπόβλεπαν στήν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας και τήν ἐνίσχυση τῆς βιομηχανίας μας.

Μετά ἀπό τή νεκρή περίοδο τῆς δικτατορίας (1967–1974) τό θέμα τῆς συνδέσεώς μας μέ τήν Κοινή Ἀγορά ἀναθερμάνθηκε και πάλι, τό καλοκαίρι δέ τοῦ 1975 ἡ Κυβέρνηση ζήτησε νά γίνουμε ἰσότιμο μέλος τῆς ΕΟΚ.

Ἡ σύνδεση τῆς χώρας μας μέ τήν ΕΟΚ θά ἀποτελέσει σταθμό στήν οἰκονομική της ἐξέλιξη, διότι μπαίνει σέ ἕνα μεγάλο οἰκονομικό χῶρο, μέσα στόν ὁποῖο θά κινοῦνται ἐλεύθερα και χωρίς δασμούς τά ἐλληνικά προϊόντα και θά ὑπάρχει ἔτσι ἡ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν πρόοδο τῆς οἰκονομίας και τήν καλύτερευση τῆς ζωῆς μας.

Ἑρωτήσεις

1. Ποιοί ἦσαν οἱ πρῶτοι διεθνεῖς ὀργανισμοί;
2. Ποιά εἶναι τά μόνιμα μέλη τοῦ ΟΗΕ;

3. Ποιά είναι τά όργανα του ΟΗΕ;
4. Ποιούς σκοπούς έχει ό ΟΗΕ;
5. Ποιές είναι οί σπουδαιότερες περιφερειακές στρατιωτικές συμμαχίες;
6. Ποιά είναι ή θέση τής χώρας μας στό ΝΑΤΟ;
7. Ποιοί είναι οί σκοποί του Συμβουλίου τής Εύρώπης;
8. Ποιά είναι τά όργανα του Συμβουλίου τής Εύρώπης;
9. Ποιά είναι τά ιδρυτικά μέλη τής ΕΟΚ;
10. Για ποió σκοπό έγινε ή ΕΟΚ;
11. Πότε αποφασίστηκε νά μπει ή χώρα μας στην ΕΟΚ και πότε ζήτησε νά γίνει ισότιμο μέλος αυτής;
12. Ποιά σημασία έχει ή πλήρης σύνδεση τής χώρας μας μέ την ΕΟΚ;

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΙΜΕΝΑ

1. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντες ύπ' όψει τó από 7ης Ίουνίου 1975 ΙΒ΄ Ψήφισμα τής Ε΄ Αναθεωρητικής Βουλής τών Έλλήνων « περί ψηφίσεως και θέσεως εις ίσχύν τού νέου Συντάγματος τής Χώρας », άποφασίζομεν :

Α. Νά δημοσιευθί διά τής Έφημερίδος τής Κυβερνήσεως τó διά τού Ψηφίσματος τούτου τιθέμενον έν ίσχύ όριστικόν Σύνταγμα τής Έλλάδος, έχον ώς έπεται :

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΥ ΤΡΙΑΔΟΣ
Η Ε΄ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΨΗΦΙΖΕΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΒΑΣΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄
ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Άρθρον 1.

1. Τó πολίτευμα τής Έλλάδος είναι Προεδρευομένη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.

2. ~~Θεμέλιον τοῦ πολιτεύματος εἶναι ἡ λαϊκὴ κυριαρχία.~~
3. "Απασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἐκ τοῦ Λαοῦ καὶ ὑπάρχουν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους, ἀσκούνται δὲ καθ' ὄν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα.

"Αρθρον 2.

1. Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν τὴν πρωταρχικὴν ὑποχρέωσιν τῆς Πολιτείας.

2. Ἡ Ἑλλάς, ἀκολουθοῦσα τοὺς γενικῆς ἀναγνωρίσεως κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἐπιδιώκει τὴν ἐμπέδωσιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, ὡς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

"Αρθρον 3.

1. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει ἀναποσπάστως ἠνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως, ὡς ἐκεῖναι, τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις. Εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερέων καὶ τῆς ἐκ ταύτης προερχομένης Διαρκοῦς Ἱεράς Συνόδου, συγκροτουμένης ὡς ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας ὀρίζει, τηρουμένων τῶν διατάξεων τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου τῆς κθ' (29) Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1850 καὶ τῆς Συνοδικῆς Πράξεως τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1928.

2. Τὸ ὑφιστάμενον εἰς ὄρισμένας περιοχὰς τοῦ Κράτους ἐκκλησιαστικὸν καθεστῶς δὲν ἀντίκειται εἰς τὰς διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου.

3. Τὸ κείμενον τῆς Ἁγίας Γραφῆς τηρεῖται ἀναλλοίωτον. Ἡ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἐπίσημος μετάφρασις τούτου, ἀνευ ἐγκρίσεως

τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀπαγορεύεται.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Ἄρθρον 4.

1. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου.
2. Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες ἔχουν ἴσα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις.

3. Ἕλληνες πολῖται εἶναι ὅσοι κέκτηνται τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα προσόντα. Ἀφαίσεις τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας ἐπιτρέπεται μόνον εἰς περίπτωσιν ἐκουσίας ἀποκτήσεως ἐτέρας ἢ ἀναλήψεως ἀντιθέτου πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ὑπηρεσίας εἰς ξένην χώραν, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου εἰδικώτερον προβλεπομένας προϋποθέσεις καὶ διαδικασίαν.

4. Μόνον Ἕλληνες πολῖται εἶναι δεκτοὶ εἰς πάσας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων.

5. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των.

6. Πᾶς Ἕλλην, δυνάμενος νὰ φέρῃ ὄπλα, ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Πατρίδος, κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων.

7. Τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται οὔτε ἀναγνωρίζονται εἰς Ἕλληνας πολίτας.

Ἄρθρον 5.

1. Ἐκαστος δικαιούται νὰ ἀναπτύσῃ ἐλευθέρως τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν κοινωνικὴν, οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ζωὴν τῆς Χώρας, ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλει τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν παραβιάζει τὸ Σύνταγμα ἢ τὰ χρηστὰ ἤθη.

2. Πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαοῦν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, φυλῆς ἢ γλώσσης καὶ θρησκευτικῶν ἢ πολιτικῶν πεποιθήσεων. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἔκδοσις ἀλλοδαποῦ, διωκομένου διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας δρᾶσιν του.

3. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος. Οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται, εἰ μὴ ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει.

4. Ἀτομικὰ διοικητικὰ μέτρα, περιοριστικὰ τῆς ἐλευθέρας κινήσεως ἢ ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ Χώρα, ὡς καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐξόδου καὶ εἰσόδου εἰς αὐτὴν παντὸς Ἑλληνοσ, ἀπαγορεύονται. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἀνάγκης καὶ μόνον πρὸς πρόληψιν ἀξιοποιῶν πράξεων δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν τοιαῦτα μέτρα, μετ' ἀπόφασιν ποινικοῦ δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει. Εἰς περίπτωσιν κατεπείγοντος, ἡ ἀπόφασις δύναται νὰ ἐκδοθῇ καὶ μετὰ τὴν λήψιν τοῦ διοικητικοῦ μέτρου, τὸ βραδύτερον δὲ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἄλλως αἴρεται τοῦτο αὐτοδικαίως.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις:

Δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἐν παραγράφῳ 4 ἀπαγόρευσιν ἡ συνεπεία ποινικῆς διώξεως ἀπαγόρευσις τῆς ἐξόδου διὰ πράξεως τοῦ εἰσαγγελέως, ἡ λήψις μέτρων ἐπιβαλλομένων πρὸς προστασίαν τῆς δημοσίας ὑγείας ἢ τῆς ὑγείας νοσοῦντων ἀτόμων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 6.

1. Οὐδεὶς συλλαμβάνεται, οὐδὲ φυλακίζεται ἄνευ ἠτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιδοθῇ κατὰ τὴν στιγμήν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως. Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκλήματα.

2. Ὁ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἢ δι' ἐντάλματος συλληφθεὶς προσάγεται εἰς τὸν ἀρμόδιον ἀνακριτὴν τὸ βραδύτερον ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων ἀπὸ τῆς συλλήψεως, ἐὰν δὲ ἡ σύλληψις ἐγένετο ἐκτὸς τῆς ἕδρας τοῦ ἀνακριτοῦ, ἐντὸς τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου πρὸς μεταγωγὴν χρόνου. Ὁ ἀνακριτὴς ὀφείλει, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προσαγωγῆς, εἶτε νὰ ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα εἶτε νὰ ἐκδώσῃ κατ' αὐτοῦ ἐνταλμα φυλακίσεως. Αἰτήσῃ τοῦ προσαχθέντος, ἢ ἐν περιπτώσει ἀνωτέρας βίας βεβαιουμένης ἀμέσως δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβουλίου, ἢ προθεσμία αὐτὴ παρατείνεται ἐπὶ δύο ἡμέρας.

3. Παρελθούσης ἀπράκτου ἐκατέρας τῶν προθεσμιῶν τούτων, πᾶς δεσμοφύλαξ ἢ ἄλλος ἐπιτετραμμένος τὴν κράτησιν τοῦ συλληφθέντος, εἶτε πολιτικὸς ὑπάλληλος εἶτε στρατιωτικὸς, ὀφείλει ν' ἀπολύσῃ

αὐτὸν παραχρῆμα. Οἱ παραβάται τιμωροῦνται ἐπὶ παρανόμῳ κατακρα-
τήσει, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς ἀνόρθωσιν πάσης ζημίας προσγενομένης
εἰς τὸν παθόντα καὶ εἰς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ, λόγῳ ἠθικῆς βλάβης, διὰ
χρηματικοῦ ποσοῦ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Νόμος ὀρίζει τὸ ἀνώτατον ὄριον διαρκείας τῆς προφυλακί-
σεως, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ τὸ ἔτος ἐπὶ κακουργημάτων
καὶ τοὺς ἑξ μῆνας ἐπὶ πλημμελημάτων. Ἐπὶ ὅλως ἐξαιρετικῶν περι-
πτώσεων, δύναται τὰ ἀνώτατα ὄρια νὰ παραταθοῦν κατὰ ἑξ καὶ τρεῖς
μῆνας ἀντιστοίχως, δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβου-
λίου.

Ἄρθρον 7.

1. Ἐγκλημα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ ποινὴ ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου,
ἰσχύοντος πρὸ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως καὶ ὀρίζοντος τὰ στοιχεῖα
ταύτης. Οὐδέποτε ἐπιβάλλεται βαρυτέρα ποινὴ τῆς προβλεπομένης
κατὰ τὴν τέλεσιν πράξεως.

2. Αἱ βάσανοι, οἰαδήποτε σωματικὴ κάκωσις, βλάβη ὑγείας ἢ
ἄσκησις ψυχολογικῆς βίας, ὡς καὶ πᾶσα ἕτερα προσβολὴ τῆς ἀνθρω-
πίνης ἀξιοπρεπείας ἀπαγορεύονται καὶ τιμωροῦνται, ὡς νόμος ὀρίζει.

3. Γενικὴ δήμευσις ἀπαγορεύεται. Θανατικὴ ποινὴ ἐπὶ πολιτικῶν
ἐγκλημάτων, ἐκτὸς τῶν συνθέτων, δὲν ἐπιβάλλεται.

4. Νόμος ὀρίζει τοὺς ὄρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέχεται ὑπὸ τοῦ
Κράτους, κατόπιν δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἀποζημίωσις εἰς ἀδίκως ἢ
παρανόμως καταδικασθέντας, προφυλακισθέντας ἢ ἄλλως πῶς στερη-
θέντας τῆς προσωπικῆς τῶν ἐλευθερίας.

Ἄρθρον 8.

Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὀρισμένου εἰς αὐτὸν
δικαστοῦ.

Δικαστικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἑκτακτὰ δικαστήρια, ὅφ' οἰονδήποτε
ἄνομα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συσταθοῦν.

Ἄρθρον 9.

1. Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλον. Ἡ ἰδιωτικὴ καὶ οἰκογε-

νειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστος. Ουδέμια κατ' οίκον έρευνα ενεργείται, εἰ μὴ ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει, πάντοτε δὲ παρουσία ἐκπροσώπων τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας.

2. Οἱ παραβάται τῆς προηγουμένης διατάξεως τιμωροῦνται ἐπὶ παραβίασει τοῦ οἰκιακοῦ ἀσύλου καὶ καταχρήσει ἐξουσίας, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς πλήρη ἀποζημίωσιν τοῦ παθόντος, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 10.

1. Ἐκαστος ἢ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουν τὸ δικαίωμα, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ὅπως ἀναφέρονται ἐγγράφως πρὸς τὰς ἀρχάς, ὑποχρεουμένους εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων διατάξεων καὶ εἰς ἔγγραφον ἠτιολογημένην ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀναφερόμενον, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου.

2. Μόνον μετὰ τὴν κοινοποίησιν τῆς τελικῆς ἀποφάσεως τῆς ἀρχῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπευθύνεται ἡ ἀναφορὰ καὶ κατόπιν ἀδείας ταύτης, ἐπιτρέπεται ἡ δίωξις τοῦ ὑποβαλόντος τὴν ἀναφορὰν διὰ τυχὸν ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσας παραβάσεις.

3. Αἴτησις πληροφοριῶν ὑποχρεοῖ τὴν ἀρμοδίαν ἀρχὴν εἰς ἀπάντησιν, ἐφ' ὅσον τοῦτο προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου.

Ἄρθρον 11.

1. Οἱ Ἕλληνες ἔχουν τὸ δικαίωμα ὅπως συνέρχωνται ἡσυχῶς καὶ ἀόπλως.

2. Μόνον εἰς τὰς δημοσίας ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται νὰ παρίσταται ἡ ἀστυνομία. Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται νὰ ἀπαγορευθοῦν δι' ἠτιολογημένης ἀποφάσεως τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς, γενικῶς μὲν ἂν ἐκ τούτων ἐπίκειται σοβαρὸς κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, εἰς ὠρισμένην δὲ περιοχὴν ἂν ἀπειλῆται σοβαρὰ διαταραχὴ τῆς κοινωνικοοικονομικῆς ζωῆς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 12.

1. Οἱ Ἕλληνες ἔχουν τὸ δικαίωμα ὅπως συνιστοῦν ἐνώσεις καὶ σωματεῖα μὴ κερδοσκοπικοῦ σκοποῦ, τηροῦντες τοὺς νόμους, οἵτινες

ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπαγάγουν τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαίωματος τούτου εἰς προηγούμενην ἄδειαν.

2. Τὸ σωματεῖον δὲν δύναται νὰ διαλυθῆ ἔνεκα παραβάσεως τοῦ νόμου ἢ οὐσιώδους διατάξεως τοῦ καταστατικοῦ του, εἰ μὴ μόνον διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

3. Αἱ διατάξεις τῆς προηγούμενης παραγράφου ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ ἐνώσεων προσώπων μὴ συνιστωσῶν σωματεῖον.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν περιορισμοὶ εἰς τὸ δικαίωμα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ὅπως συνεταιρίζονται. Περιορισμοὶ τοῦ δικαίωματος τούτου δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἐπιχειρήσεων.

5. Οἱ πάσης φύσεως γεωργικοὶ καὶ ἀστικοὶ συνεταιρισμοὶ αὐτοδιοικοῦνται κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου καὶ τοῦ καταστατικοῦ των, τελοῦντες ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, ὑποχρεωμένου νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν.

6. Ἐπιτρέπεται ἡ διὰ νόμου σύστασις ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἀποβλεπόντων εἰς ἐκπλήρωσιν σκοπῶν κοινῆς ὠφελείας ἢ δημοσίου ἐνδιαφέροντος ἢ κοινῆς ἐκμεταλλεύσεως γεωργικῶν ἐκτάσεων ἢ ἄλλης πλουτοπαραγωγικῆς πηγῆς, ἐξασφαλιζομένης πάντως τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν συμμετεχόντων.

Ἄρθρον 13.

1. Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως εἶναι ἀπαραβίαστος. Ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν θρησκευτικῶν ἐκάστου πεποιθήσεων.

2. Πᾶσα γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρα καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων. Ἡ ἄσκησις τῆς λατρείας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσβάλλῃ τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ τὰ χρηστὰ ἦθη. Ὁ προσηλυτισμὸς ἀπαγορεύεται.

3. Οἱ λειτουργοὶ ὄλων τῶν γνωστῶν θρησκειῶν ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν ἐποπτείαν τῆς Πολιτείας καὶ εἰς τὰς αὐτὰς ἔναντι ταύτης ὑποχρεώσεις, ὡς καὶ οἱ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

4. Οὐδεὶς δύναται ἔνεκα τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων νὰ ἀπαλλαγῆ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τὸ Κράτος ὑποχρεώσεων ἢ

νά ἀρνηθῆ τὴν συμμόρφωσίν του πρὸς τοὺς νόμους.

5. Οὐδεὶς ὄρκος ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου ὀρίζοντος καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ.

Ἄρθρον 14.

1. Ἐκαστος δύναται νὰ ἐκφράξῃ καὶ νὰ διαδίδῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

2. Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος. Ἡ λογοκρισία καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον ἀπαγορεύονται.

3. Ἡ κατάσχεσις ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων, εἴτε πρὸ τῆς κυκλοφορίας εἴτε μετ' αὐτήν, ἀπαγορεύεται.

Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται ἡ κατάσχεσις, παραγγελία τοῦ εἰσαγγελέως, μετὰ τὴν κυκλοφορίαν:

α) Ἐνεκα προσβολῆς τῆς χριστιανικῆς καὶ πάσης ἄλλης γνωστῆς θρησκείας.

β) Ἐνεκα προσβολῆς τοῦ προσώπου τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

γ) Ἐνεκα δημοσιεύματος, τὸ ὁποῖον ἀποκαλύπτει πληροφορίας περὶ τὴν σύνθεσιν, ἐξοπλισμὸν καὶ διάταξιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἢ τὴν ὀχύρωσιν τῆς Χώρας, ἢ τὸ ὁποῖον σκοπεῖ εἰς τὴν βιαιάν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος ἢ στρέφεται κατὰ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τοῦ Κράτους.

δ) Ἐνεκα ἀσέμνων δημοσιευμάτων προσβαλλόντων καταφανῶς τὴν δημοσίαν αἰδῶ, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένας περιπτώσεις.

4. Εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου ὁ εἰσαγγελέως, ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων ἀπὸ τῆς κατασχέσεως, ὀφείλει νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστικὸν συμβούλιον καὶ τοῦτο, ἐντὸς ἐτέρων εἴκοσι τεσσάρων ὥρων, ν' ἀποφανθῆ περὶ διατηρήσεως ἢ ἄρσεως τῆς κατασχέσεως, ἄλλως ἢ κατάσχεσις αἴρεται αὐτοδικαίως. Τὰ ἔνδικα μέσα τῆς ἐφέσεως καὶ τῆς ἀναιρέσεως ἐπιτρέπονται εἰς τὸν ἐκδότην τῆς κατασχεθείσης ἐφημερίδος ἢ ἄλλου ἐντύπου καὶ εἰς τὸν εἰσαγγελέα.

5. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ τύπου πλήρους ἐπανορθώσεως ἀνακριβῶν δημοσιευμάτων.

6. Τὸ δικαστήριον, μετὰ τρεῖς τοῦλάχιστον καταδίκας ἐντὸς πενταετίας διὰ παράβασιν τῶν ἐν παραγράφῳ 3 προβλεπομένων ἐγκλημάτων, διατάσσει τὴν ὀριστικὴν ἢ προσωρινὴν παῦσιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐντύπου καὶ εἰς βαρείας περιπτώσεις τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος ὑπὸ τοῦ καταδικασθέντος, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἡ παῦσις ἢ ἡ ἀπαγόρευσις ἄρχονται ἀφ' ἧς ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις καταστῆ ἀμετάκλητος.

7. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου εἶναι αὐτόφωρα καὶ ἐκδικάζονται ὡς νόμος ὀρίζει.

8. Νόμος ὀρίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ προσόντα ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος.

9. Νόμος δύναται νὰ προσδιορίσῃ ὅτι τὰ μέσα χρηματοδοτήσεως ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν δεόν νὰ καθίστανται γνωστά.

Ἄρθρον 15.

1. Αἱ προστατευτικαὶ διὰ τὸν τύπον διατάξεις τοῦ προηγουμένου ἄρθρου δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ κινηματογράφου, τῆς φωνογραφίας, τῆς ραδιοφωνίας, τῆς τηλεόρασεως καὶ παντὸς ἄλλου παρεμφεροῦς μέσου μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως.

2. Ἡ ραδιοφωνία καὶ ἡ τηλεόρασις τελοῦν ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἐλεγχον τοῦ Κράτους, σκοποῦν δὲ εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἐπὶ ἴσοις ὁροις μετάδοσιν πληροφοριῶν καὶ εἰδήσεων, ὡς καὶ προϊόντων τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης, διασφαλιζομένης πάντως τῆς ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀποστολῆς αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς Χώρας ἐπιβαλλομένης ποιοτικῆς στάθμης τῶν ἐκπομπῶν.

Ἄρθρον 16.

1. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἔρευνα καὶ ἡ διδασκαλία εἶναι ἐλεύθεραι, ἢ δὲ ἀνάπτυξις καὶ προαγωγή αὐτῶν ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Ἡ ἀκαδημαϊκὴ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς διδασκαλίας δὲν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τοῦ καθήκοντος τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸ Σύνταγμα.

2. Ἡ παιδεία ἀποτελεῖ βασικὴν ἀποστολὴν τοῦ Κράτους, ἔχει δὲ

ὡς σκοπὸν τὴν ἠθικὴν, πνευματικὴν, ἐπαγγελματικὴν καὶ φυσικὴν ἀγωγὴν τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ τὴν διάπλασιν αὐτῶν ὡς ἐλευθέρων καὶ ὑπευθύνων πολιτῶν.

3. Τὰ ἔτη ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως δὲν δύνανται νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἐννέα.

4. Πάντες οἱ Ἕλληνες ἔχουν δικαίωμα δωρεὰν παιδείας, καθ' ὅλας τὰς βαθμίδας αὐτῆς, εἰς τὰ κρατικὰ ἐκπαιδευτήρια. Τὸ Κράτος ἐνισχύει τοὺς διακρινομένους, ὡς καὶ τοὺς δεομένους ἀρωγῆς ἢ ἐιδικῆς προστασίας σπουδαστάς, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἰκανότητας αὐτῶν.

5. Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις παρέχεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ἰδρυμάτων ἀποτελούντων νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, πλήρως αὐτοδιοικουμένων. Τὰ ἰδρύματα ταῦτα τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους καὶ δικαιοῦνται τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως αὐτοῦ, λειτουργοῦν δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περὶ ὀργανισμῶν αὐτῶν νόμων. Συγχώνευσις ἢ κατάτμησις ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων δύνανται νὰ χωρήσῃ καὶ κατὰ παρέκκλισιν πάσης ἀντιθέτου διατάξεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

Εἰδικὸς νόμος ὀρίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τοὺς φοιτητικοὺς συλλόγους καὶ τὴν εἰς τούτους συμμετοχὴν τῶν σπουδαστῶν.

6. Οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων εἶναι δημόσιοι λειτουργοί. Τὸ λοιπὸν διδακτικὸν προσωπικὸν αὐτῶν ἐπιτελεῖ ὡσαύτως δημόσιον λειτουργήμα, ὑφ' ἧς προϋποθέσεις νόμος ὀρίζει. Τὰ τῆς καταστάσεως πάντων τούτων καθορίζονται ὑπὸ τῶν ὀργανισμῶν τῶν οἰκείων ἰδρυμάτων.

Οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων δὲν δύνανται νὰ παυθοῦν πρὸ τῆς κατὰ νόμον λήξεως τοῦ χρόνου ὑπηρεσίας τῶν εἰ μὴ μόνον ὑπὸ τὰς ἐν ἄρθρῳ 88 παράγραφος 4 οὐσιαστικὰς προϋποθέσεις καὶ κατόπιν ἀποφάσεως συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐξ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

Νόμος ὀρίζει τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας τῶν καθηγητῶν τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, μέχρι δὲ τῆς ἐκδόσεως τούτου, οἱ ὑπηρετοῦντες καθηγηταὶ ἀποχωροῦν αὐτοδικαίως ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, κατὰ τὸ ὁποῖον συμπληροῦν τὸ ἐξηκοστὸν ἑβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν.

7. Ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ πᾶσα ἄλλη εἰδικὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ διὰ σχολῶν ἀνωτέρας βαθμίδος ἐπὶ χρονικῶν

διάστημα οὐχὶ μείζον τῆς τριετίας, ὡς εἰδικώτερον προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου, ὀρίζοντος καὶ τὰ ἐπαγγελματικὰ δικαιώματα τῶν ἐκ τῶν σχολῶν τούτων ἀποφοιτούντων.

8. Νόμος ὀρίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὄρους χορηγήσεως ἀδείας πρὸς ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἐκπαιδευτηρίων μὴ ἀνηκόντων εἰς τὸ Κράτος, τὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀσκουμένης ἐποπτείας, ὡς καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν.

Ἡ σύστασις ἀνωτάτων σχολῶν ὑπὸ ἰδιωτῶν ἀπαγορεύεται.

9. Ὁ ἀθλητισμὸς τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Κράτους.

Τὸ Κράτος ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐλέγχει τὰς πάσης φύσεως ἐνώσεις τῶν ἀθλητικῶν σωματείων, ὡς νόμος ὀρίζει. Νόμος ὀρίζει ἐπίσης τὴν σύμφωνον πρὸς τὸν προορισμὸν τῶν ἐπιχορηγουμένων ἐνώσεων διάθεσιν τῶν παρεχομένων ἐκάστοτε ἐνισχύσεων.

Ἄρθρον 17.

1. Ἡ ἰδιοκτησία τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, τὰ ἐξ αὐτῆς ὁμῶς δικαιώματα δὲν δύναται νὰ ἀσκῶνται εἰς βάρος τοῦ γενικοῦ συμφέροντος.

2. Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, εἰ μὴ διὰ δημοσίαν ᾠφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίξη, πάντοτε δὲ προηγουμένης πλήρους ἀποζημιώσεως, ἀνταποκρινομένης πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀπαλλοτριουμένου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου συζητήσεως περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως. Ἐπὶ ἀπ' εὐθείας αἰτήσεως περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀξία κατὰ τὸν χρόνον τῆς περὶ τούτου συζητήσεως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

3. Ἡ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πράξεως ἀπαλλοτριώσεως καὶ ἔνεκα μόνον ταύτης ἐνδεχομένη μεταβολὴ τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

4. Ἡ ἀποζημίωσις ὀρίζεται πάντοτε ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. Αὕτη δύναται καὶ προσωρινῶς νὰ ὀρισθῇ δικαστικῶς, μετ' ἀκρόασιν ἢ πρόσκλησιν τοῦ δικαιοῦχου, ὅστις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, διὰ τὴν εἰσπραξίν αὐτῆς, εἰς τὴν παροχὴν ἀναλόγου ἐγγυήσεως, καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει.

Πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς ὀριστικῆς ἢ προσωρινῶς ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως διατηροῦνται ἀκέραια πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδιοκτῆτου, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς καταλήψεως.

Ἡ ὀρισθεῖσα ἀποζημίωσις καταβάλλεται ὑποχρεωτικῶς τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἐπὶ ἀπ' εὐθείας δὲ αἰτήσεως περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου, ἄλλως ἢ ἀπαλλοτριώσις αἴρεται αὐτοδικαίως.

Ἡ ἀποζημίωσις, ὡς τοιαύτη, εἰς οὐδένα φόρον, κράτησιν ἢ τέλος ὑπόκειται.

5. Νόμος ὀρίζει τὰς περιπτώσεις ὑποχρεωτικῆς ἱκανοποιήσεως τῶν δικαιούχων διὰ τὴν μέχρι τοῦ χρόνου καταβολῆς τῆς ἀποζημιώσεως ἀπολεσθεῖσαν πρόσοδον ἐκ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος ἀκινήτου.

6. Προκειμένης τῆς ἐκτελέσεως ἔργων κοινῆς ὠφελείας ἢ γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς Χώρας, νόμος δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀπαλλοτριώσιν εὐρυτέρων ζωνῶν, πέραν τῶν ἐκτάσεων τῶν ἀναγκαιουσῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων. Ὁ αὐτὸς νόμος καθορίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους τῆς τοιαύτης ἀπαλλοτριώσεως, ὡς καὶ τὰ τῆς διὰ δημοσίου ἢ κοινωφελεῖς ἐν γένει σκοποῦς διαθέσεως ἢ χρησιμοποίησεως τῶν, ἐπὶ πλεόν τῶν ἀναγκαιουσῶν διὰ τὸ ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργον, ἀπαλλοτριουμένων ἐκτάσεων.

7. Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ ὅτι δι' ἐκτέλεσιν ἔργων προφανοῦς κοινῆς ὠφελείας ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ὀργανισμῶν κοινῆς ὠφελείας καὶ δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ἐπιτρέπεται ἢ εἰς τὸ ἐπιβαλλόμενον βάθος διάνοιξις ὑπογείων σηράγγων, ἄνευ ἀποζημιώσεως, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν θὰ παραβλάπτεται ἢ συνήθης ἐκμετάλλευσίς τοῦ ὑπερκειμένου ἀκινήτου.

Ἄρθρον 18.

1. Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὄρυχείων, σπηλαίων, ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ θησαυρῶν, ἱαματικῶν, ρεόντων καὶ ὑπογείων ὑδάτων καὶ τοῦ ὑπογείου ἐν γένει πλούτου.

2. Διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας, ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει διαθέσεως τῶν ἐξ ἀποξηράνσεως τούτων προκυπτουσῶν ἐκτάσεων.

3. Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης, δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ ὑγείαν.

4. Ἐπιτρέπεται, κατὰ τὴν ὑπὸ εἰδικοῦ νόμου καθοριζομένην διαδικασίαν, ὁ ἀναδασμὸς ἀγροτικῶν ἐκτάσεων πρὸς ἐπωφελεστέραν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐδάφους, ὡς καὶ ἡ λήψις μέτρων πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑπερμέτρου κατατμήσεως ἢ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς κατατετημημένης μικρᾶς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας.

5. Ἐκτὸς τῶν κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους περιπτώσεων, δύναται διὰ νόμου νὰ προβλεφθῇ καὶ πᾶσα ἄλλη ἐξ ἰδιαιτέρων περιστάσεων ἀπαιτουμένη στέρησις τῆς ἐλευθέρως χρήσεως καὶ καρπώσεως τῆς ἰδιοκτησίας. Νόμος ὀρίζει τὸν ὑπόχρεον καὶ τὴν διαδικασίαν καταβολῆς εἰς τὸν δικαιοῦχον τοῦ ἀνταλλάγματος τῆς χρήσεως ἢ καρπώσεως, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ὑφισταμένας ἐκάστοτε συνθήκας.

Ἐπιβληθέντα μέτρα κατ' ἐφαρμογὴν τῆς παρούσης παραγράφου αἴρονται εὐθὺς ἅμα ἐκλείψουν οἱ προκαλέσαντες ταῦτα ἰδιαίτεροι λόγοι. Ἐπὶ ἀδικαιολογήτου παρατάσεως τῶν μέτρων ἀποφασίζει περὶ ἄρσεως αὐτῶν, κατὰ κατηγορίας περιπτώσεων, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τῇ αἰτήσει παντὸς ἔχοντος ἔννομον συμφέρον.

6. Διὰ νόμου δύναται νὰ ρυθμίζωνται τὰ τῆς διαθέσεως ἐγκαταλειμμένων ἐκτάσεων πρὸς ἀξιοποίησιν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων. Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου ὀρίζονται καὶ τὰ τῆς μερικῆς ἢ ὀλικῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἰδιοκτητῶν ἐν περιπτώσει ἐπανεμφανίσως τῶν ἐντὸς εὐλόγου προθεσμίας.

7. Διὰ νόμου δύναται νὰ καθιερωθῇ ἡ ἀναγκαστικὴ συνιδιοκτησία συνεχομένων ἰδιοκτησιῶν ἀστικῶν περιοχῶν, ἐφ' ὅσον ἡ αὐτοτελὴς ἀνοικοδόμησις τούτων ἢ τινῶν ἐξ αὐτῶν, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἰσχύοντας ἢ μέλλοντας νὰ ἰσχύσουν ὄρους δομῆσεως.

8. Δὲν ὑπόκεινται εἰς ἀπαλλοτριώσιν ἡ ἀγροτικὴ ἰδιοκτησία τῶν

Σταυροπηγιακῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἐν Χαλκιδικῇ, τῶν Βλατάδων ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμῳ ἐξαιρουμένων τῶν μετοχιῶν. Ὅμοίως δὲν ὑπόκειται εἰς ἀπαλλοτρίωσιν ἢ ἐν Ἑλλάδι περιουσία τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ὡς καὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ.

Ἄρθρον 19.

Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον ἐλευθέρας ἀνταποκρίσεως ἢ ἐπικοινωνίας εἶναι ἀπολύτως ἀπαραβίαστον. Νόμος ὀρίζει τὰς ἐγγυήσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἡ δικαστικὴ ἀρχὴ δὲν δεσμεύεται ἐκ τοῦ ἀπορρήτου διὰ λόγους ἐθνικῆς ἀσφαλείας ἢ πρὸς διακρίβωσιν ἰδιαιτέρως σοβαρῶν ἐγκλημάτων.

Ἄρθρον 20.

1. Ἐκαστος δικαιούται εἰς παροχὴν ἐννόμου προστασίας ὑπὸ τῶν δικαστηρίων καὶ δύναται νὰ ἀναπτύξῃ ἐνώπιον τούτων τὰς ἀπόψεις του περὶ τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων του, ὡς νόμος ὀρίζει.

2. Τὸ δικαίωμα τῆς προηγουμένης ἀκροάσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου ἰσχύει καὶ διὰ πᾶσαν διοικητικὴν ἐνέργειαν ἢ μέτρον λαμβανόμενον εἰς βάρος τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων αὐτοῦ.

Ἄρθρον 21.

1. Ἡ οἰκογένεια, ὡς θεμέλιον τῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ ἔθνους, ὡς καὶ ὁ γάμος, ἡ μητρότης καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους.

2. Πολύτεκνοι οἰκογένειαι, ἀνάπηροι πολέμου καὶ εἰρηνικῆς περιόδου, θύματα πολέμου, χῆραι καὶ ὄρφανὰ τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων, ὡς καὶ πάσχοντες ἐξ ἀνιάτου σωματικῆς ἢ πνευματικῆς νόσου δικαιούνται τῆς εἰδικῆς φροντίδος τοῦ Κράτους.

3. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ὑγίαν τῶν πολιτῶν καὶ λαμβάνει εἰδικὰ μέτρα διὰ τὴν προστασίαν τῆς νεότητος, τοῦ γήρατος, τῆς ἀναπηρίας καὶ διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀπόρων.

4. Ἡ ἀπόκτησις κατοικίας ὑπὸ τῶν στερουμένων ταύτης ἢ ἀνε-

παρκῶς στεγαζομένων ἀποτελεῖ ἀντικείμενον εἰδικῆς φροντίδος τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 22.

1. Ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ δικαίωμα καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, μεριμνῶντος διὰ τὴν δημιουργίαν συνθηκῶν ἀπασχολήσεως πάντων τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἐργαζομένου ἀγροτικοῦ καὶ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ.

Πάντες οἱ ἐργαζόμενοι, ἀνεξαρτήτως φύλου ἢ ἄλλης διακρίσεως, δικαιοῦνται ἴσης ἀμοιβῆς δι' ἴσης ἀξίας παρεχομένην ἐργασίαν.

2. Διὰ νόμου καθορίζονται οἱ γενικοὶ ὅροι ἐργασίας, συμπληρούμενοι ὑπὸ τῶν δι' ἐλευθέρων διαπραγματεύσεων συναπτομένων συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας καί, ἐν ἀποτυχίᾳ τούτων, ὑπὸ τῶν διὰ διαιτησίας τιθεμένων κανόνων.

3. Οἰαδήποτε μορφή ἀναγκαστικῆς ἐργασίας ἀπαγορεύεται.

Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῆς ἐπιτάξεως προσωπικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἢ πρὸς ἀντιμετώπισιν ἀναγκῶν τῆς ἀμύνης τῆς Χώρας ἢ ἐπειγούσης κοινωνικῆς ἀνάγκης ἐκ θεομηνίας ἢ δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν ὑγίαν, ὡς καὶ τὰ τῆς προσφορᾶς προσωπικῆς ἐργασίας εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως πρὸς ἱκανοποίησιν τοπικῶν ἀναγκῶν.

4. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν τῶν ἐργαζομένων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις

Εἰς τοὺς γενικοὺς ὄρους ἐργασίας περιλαμβάνεται καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ τρόπου καὶ ὑποχρέου εἰσπράξεως καὶ ἀποδόσεως πρὸς τὰς συνδικαλιστικὰς ὀργανώσεις τῆς ὑπὸ τῶν οἰκείων καταστατικῶν προβλεπομένης συνδρομῆς τῶν μελῶν αὐτῶν.

Ἄρθρον 23.

1. Τὸ Κράτος λαμβάνει τὰ προσήκοντα μέτρα πρὸς διασφάλισιν τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀκόλυτον ἄσκησιν τῶν συναφῶν πρὸς ταύτην δικαιωμάτων κατὰ πάσης προσβολῆς τούτων ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ νόμου.

2. Ἡ ἀπεργία ἀποτελεῖ δικαίωμα, ἀσκεῖται δὲ ὑπὸ τῶν νομίμως συνεστημένων συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων πρὸς διαφύλαξιν καὶ προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐργασιακῶν ἐν γένει συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων.

Ἀπαγορεύεται ἡ ὑφ' οἰανδήποτε μορφήν ἀπεργία εἰς τοὺς δικαστικούς λειτουργούς καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὰ σώματα ἀσφαλείας. Τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς ἀπεργίαν τελεῖ ὑπὸ τοὺς συγκεκριμένους περιορισμούς τοῦ ρυθμίζοντος τοῦτο νόμου προκειμένου περὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν πάσης μορφῆς ἐπιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρος ἢ κοινῆς ὠφελείας, ἢ λειτουργία τῶν ὁποίων ἔχει ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν βασικῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἐξικνοῦνται μέχρι τῆς καταργήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας ἢ τῆς παρακωλύσεως τῆς νομίμου ἀσκήσεως αὐτοῦ.

Ἄρθρον 24.

1. Ἡ προστασία τοῦ φυσικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Τὸ Κράτος ὑποχρεοῦται νὰ λάμβανῃ ἰδιαίτερα προληπτικὰ ἢ κατασταλτικὰ μέτρα πρὸς διαφύλαξιν αὐτοῦ. Νόμος καθορίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν προστασίαν τῶν δασῶν καὶ τῶν δασικῶν ἐν γένει ἐκτάσεων. Ἀπαγορεύεται ἡ μεταβολὴ τοῦ προορισμοῦ τῶν δημοσίων δασῶν καὶ τῶν δημοσίων δασικῶν ἐκτάσεων, πλὴν ἂν προέξῃ διὰ τὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν ἢ ἀγροτικὴ ἐκμετάλλευσίς τούτων ἢ ἄλλη χρῆσις ἐκ δημοσίου συμφέροντος ἐπιβαλλομένη.

2. Ἡ χωροταξικὴ ἀναδιάρθρωσις τῆς Χώρας, ἢ διαμόρφωσις, ἢ ἀνάπτυξις, ἢ πολεοδόμησις καὶ ἢ ἐπέκτασις τῶν πόλεων καὶ τῶν οἰκιστικῶν ἐν γένει περιοχῶν, τελεῖ ὑπὸ τὴν ρυθμιστικὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κράτους, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐξυπηρέτησεως τῆς λειτουργικότητος καὶ ἀναπτύξεως τῶν οἰκισμῶν καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν καλλιτέρων δυνατῶν ὄρων διαβιώσεως.

3. Πρὸς ἀναγνώρισιν περιοχῆς ὡς οἰκιστικῆς, ὡς καὶ διὰ τὴν πολεοδομικὴν ἐνεργοποίησιν αὐτῆς, αἱ περιλαμβανόμεναι ἐν αὐτῇ

ιδιοκτησίαι συμμετέχουν ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν διάθεσιν, ἄνευ ἀποζημιώσεως ὑπὸ τοῦ οἰκείου φορέως, τῶν ἀπαραιτήτων ἐκτάσεων πρὸς δημιουργίαν ὁδῶν, πλατειῶν καὶ χώρων ἐν γένει κοινωφελῶν χρήσεων καὶ σκοπῶν, ὡς καὶ εἰς τὰς δαπάνας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν βασικῶν κοινοχρήστων πολεοδομικῶν ἔργων, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλέπεται συμμετοχὴ τῶν ιδιοκτητῶν περιοχῆς, χαρακτηριζομένης ὡς οἰκιστικῆς, εἰς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει ἐγκεκριμένου σχεδίου ἀξιοποίησιν καὶ γενικὴν διαρρύθμισιν ταύτης, δι' ἀντιπαροχῆς ἴσης ἀξίας ἀκινήτων ἢ τμημάτων κατ' ὄροφον ιδιοκτησίας, ἐκ τῶν τελικῶς καθοριζομένων ὡς οἰκοδομησίμων χώρων ἢ κτιρίων τῆς περιοχῆς ταύτης.

5. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ ἀναμορφώσεως ὑφισταμένων ἤδη οἰκιστικῶν περιοχῶν. Αἱ ἐκ τῆς ἀναμορφώσεως ἐλεύθεραι ἐκτάσεις διατίθενται πρὸς δημιουργίαν κοινοχρήστων χώρων ἢ ἐκποιοῦνται πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν τῆς πολεοδομικῆς ἀναμορφώσεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Τὰ μνημεῖα καὶ αἱ παραδοσιακαὶ περιοχαὶ καὶ στοιχεῖα τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους. Νόμος θέλει ὀρίσει τὰ ἀναγκαῖα πρὸς πραγματοποίησιν τῆς προστασίας ταύτης περιοριστικὰ τῆς ιδιοκτησίας μέτρα, ὡς καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ιδιοκτητῶν.

Ἄρθρον 25.

1. Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀτόμου καὶ ὡς μέλους τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους, πάντων τῶν ὀργάνων αὐτοῦ ὑποχρεομένων νὰ διασφαλίζουν τὴν ἀκόλυτον ἄσκησιν αὐτῶν.

2. Ἡ ἀναγνώρισις καὶ προστασία τῶν θεμελιωδῶν καὶ ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀποβλέπει εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς κοινωνικῆς προόδου ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ.

3. Ἡ καταχρηστικὴ ἄσκησις δικαιώματος δὲν ἐπιτρέπεται.

4. Τὸ Κράτος δικαιούται νὰ ἀξιῶνῃ παρ' ὅλων τῶν πολιτῶν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄

ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 26

1. Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.
2. Ἡ ἐκτελεστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως.
3. Ἡ δικαστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, αἱ ἀποφάσεις δὲ αὐτῶν ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἄρθρον 27.

1. Οὐδεμία μεταβολὴ τῶν ὁρίων τῆς Ἐπικρατείας δύναται νὰ γίνῃ ἄνευ νόμου ψηφιζομένου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.
2. Ἄνευ νόμου, ψηφιζομένου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δὲν εἶναι δεκτὴ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν ξένη στρατιωτικὴ δύναμις, οὐδὲ δύναται νὰ διαμένῃ ἐν αὐτῇ ἢ νὰ διέλθῃ δι' αὐτῆς.

Ἄρθρον 28.

1. Οἱ γενικῶς παραδεδεγμένοι κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς καὶ αἱ διεθνεῖς συμβάσεις ἀπὸ τῆς ἐπικυρώσεως αὐτῶν διὰ νόμου καὶ τῆς κατὰ τοὺς ὅρους ἐκάστης τούτων θέσεως αὐτῶν ἐν ἰσχύϊ ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐλληνικοῦ δικαίου, ὑπερισχύουν δὲ πάσης ἀντιθέτου διατάξεως νόμου. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἔναντι τῶν ἀλλοδαπῶν τελεῖ πάντοτε ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμοιβαιότητος.
2. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν σπουδαίου ἐθνικοῦ συμφέροντος καὶ προ-

αγωγήν τῆς συνεργασίας μετ' ἄλλων κρατῶν εἶναι δυνατὴ ἢ διὰ συνθήκης ἢ συμφωνίας ἀναγνώρισις ἀρμοδιοτήτων κατὰ τὸ Σύνταγμα εἰς ὄργανα διεθνῶν ὀργανισμῶν. Πρὸς ψήφισιν τοῦ κυροῦντος τινὲν συνθήκην ἢ συμφωνίαν νόμου ἀπαιτεῖται πλειοψηφία τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Ἡ Ἑλλάς προέρχεται ἐλευθέρως, διὰ νόμου ψηφιζομένου ὑπὸ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, εἰς περιορισμοὺς εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, ἐφ' ὅσον τοῦτο ὑπαγορεύεται ἐκ σπουδαίου ἐθνικοῦ συμφέροντος, δὲν θίγει τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰς βάσεις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, γίνεται δὲ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀμοιβαιότητος.

Ἄρθρον 29.

1. Ἕλληνες πολῖται, ἔχοντες τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, δύνανται νὰ ἰδρῶν ἐλευθέρως καὶ νὰ μετέχουν εἰς πολιτικὰ κόμματα, ἢ ὀργανώσεις καὶ ἢ δρᾶσις τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ ὑπηρετῇ τὴν ἐλευθέραν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Πολῖται, μὴ ἀποκτήσαντες ἔτι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, δύνανται νὰ μετέχουν εἰς τὰ τμήματα νέων τῶν κομμάτων.

2. Νόμος δύνανται νὰ ὀρίζῃ τὴν οἰκονομικὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐνίσχυσιν τῶν κομμάτων καὶ τὴν δημοσιότητα τῶν ἐκλογικῶν δαπανῶν αὐτῶν καὶ τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν.

3. Ἀπαγορεύονται ἀπολύτως αἱ οἰασδῆποτε μορφῆς ἐκδηλώσεις ὑπὲρ πολιτικῶν κομμάτων τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, τῶν στρατιωτικῶν ἐν γένει καὶ τῶν ὀργάνων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς καὶ ἡ ἐνεργὸς ὑπὲρ κόμματος δρᾶσις τῶν ὑπαλλήλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

ΤΜΗΜΑ Β΄

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Κεφάλαιον Πρώτον

Ἀνάδειξις τοῦ Προέδρου

Ἄρθρον 30.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ρυθμιστῆς τοῦ Πολιτεύματος. Ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς διὰ περίοδον πέντε ἐτῶν, κατὰ τὰ ἐν ἄρθροις 32 καὶ 33 ὀριζόμενα.

2. Τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς οἰονδήποτε ἄλλο ἀξίωμα, θέσιν ἢ ἔργον.

3. Ἡ προεδρική περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Προέδρου.

4. Εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ προεδρική θητεία παρατείνεται μέχρι λήξεως αὐτοῦ.

5. Ἐπανεκλογή τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἅπαξ μόνον ἐπιτρέπεται.

Ἄρθρον 31.

Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἀπὸ πενταετίας τοῦλάχιστον καὶ ἐκ πατρὸς τὴν καταγωγὴν Ἑλλήν πολίτης, συμπληρώσας τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἔχων τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν.

Ἄρθρον 32.

1. Ἡ ἐκλογή τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐνεργεῖται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ εἰς εἰδικὴν πρὸς τοῦτο συνεδρίασιν, προσκαλουμένην ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἕνα τοῦλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ὀριζόμενα.

Εἰς περίπτωσιν ὀριστικῆς ἀδυναμίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 2 τοῦ ἄρθρου 34 ὀριζόμενα, ὡς καὶ εἰς περίπτωσιν παραιτήσεως, θανά-

του ἢ ἐκπτώσεως αὐτοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἢ πρὸς ἐκλογὴν νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας συνεδρίασις συγκαλεῖται ἐντὸς δέκα τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προώρου λήξεως τῆς θητείας τοῦ προηγουμένου Προέδρου.

2. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐνεργεῖται εἰς πᾶσαν περίπτωσιν διὰ πλήρη θητεῖαν.

3. Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκλέγεται ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Εἰς περίπτωσιν μὴ συγκεντρώσεως τῆς πλειοψηφίας ταύτης ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται μετὰ πενθήμερον.

Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῆ οὐδὲ κατὰ τὴν δευτέραν ψηφοφορίαν ἡ καθοριζομένη πλειοψηφία, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἅπαξ ἔτι μετὰ πενθήμερον, ἐκλέγεται δὲ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

4. Μὴ ἐπιτευχθείσης οὐδὲ κατὰ τὴν τρίτην ψηφοφορίαν τῆς μνησθείσης ἠϋξημένης πλειοψηφίας, διαλύεται ἡ Βουλὴ ἐντὸς δεκαήμερου ἀπὸ ταύτης, προκηρυσσομένης ἐκλογῆς πρὸς ἀνάδειξιν νέας Βουλῆς. Τὸ σχετικὸν διάταγμα ὑπογράφεται ὑπὸ μόνου τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τούτου μὴ ὑπάρχοντος ὑπὸ τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτὸν Προέδρου τῆς Βουλῆς.

Ἡ ἐκ τῶν νέων ἐκλογῶν ἀναδεικνυομένη Βουλὴ, εὐθὺς μετὰ τὴν συγκρότησιν αὐτῆς εἰς σῶμα, προβαίνει διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας εἰς τὴν ἐκλογὴν Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς μνησθείσης πλειοψηφίας, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἐντὸς πενθημέρου, ἐκλέγεται δὲ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ συγκεντρώσας τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Μὴ ἐπιτευχθείσης οὐδὲ τῆς πλειοψηφίας ταύτης, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἅπαξ ἔτι, μετὰ πενθήμερον καὶ μεταξὺ τῶν δύο πλειοψηφούντων προσώπων, θεωρεῖται δὲ ἐκλεγείς ὡς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ σχετικῶς πλειοψηφήσας.

5. Ἐὰν ἡ Βουλὴ εἶναι ἀπούσα συγκαλεῖται αὕτη ἐκτάκτως πρὸς ἐκλογὴν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 4 ὀριζόμενα.

Ἐὰν ἡ Βουλὴ ἔχη διαλυθῆ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον, ἡ ἐκλογὴ τοῦ

Προέδρου αναβάλλεται μέχρι συγκροτήσεως εις σῶμα τῆς νέας Βουλῆς καὶ ἐντὸς εἴκοσι τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ ταύτης, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 3 καὶ 4 ὀριζόμενα, τηρουμένων καὶ τῶν ὀρισμῶν τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 34.

6. Ἐφ' ὅσον ἢ κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους ὀριζομένη διαδικασία ἐκλογῆς νέου Προέδρου δὲν ἤθελε περατωθῆ ἐγκαίρως, ὁ διατελὼν Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεχίζει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῆς θητείας του, μέχρις ἀναδείξεως νέου Προέδρου.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις

«Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, παραιτούμενος πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας του, δὲν δύναται νὰ μετᾶσχη εἰς τὴν ἐπακολουθοῦσαν, συνεπεία τῆς παραιτήσεώς του, ἐκλογὴν».

Ἄρθρον 33.

1. Ὁ ἐκλεγόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναλαμβάνει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἀποχωροῦντος Προέδρου, εἰς πάσας δὲ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δίδει ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὸν ἀκόλουθον ὄρκον πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του:

«Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἄδαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, νὰ μεριμνῶ διὰ τὴν πιστὴν τήρησιν αὐτῶν, νὰ υπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Χώρας, νὰ προστατεύω τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ὑπηρετῶ τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ τὴν πρόδον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

3. Νόμος ὀρίζει τὴν πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καταβλητέαν χορηγίαν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του ὀργανουμένων ὑπηρεσιῶν.

Ἄρθρον 34.

1. Τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἀποδημοῦντα ὑπὲρ τὰς δέκα ἡμέρας, ἐκλείποντα, παραιτούμενον, ἐκπεσόντα ἢ κωλυόμενον ἐξ οἰοδήποτε λόγου νὰ ἀσκήσῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἀναπληροῖ

προσωρινῶς ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς, μὴ ὑπαρχούσης δὲ ταύτης, ὁ Πρόεδρος τῆς τελευταίας Βουλῆς καὶ τούτου ἀρνούμενου ἢ μὴ ὑπάρχοντος ἢ Κυβέρνησις συλλογικῶς.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπληρώσεως τοῦ Προέδρου δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις περὶ διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τοῦ ἄρθρου 32 παρ. 4, ὡς καὶ αἱ διατάξεις περὶ παύσεως τῆς Κυβερνήσεως καὶ προσφυγῆς εἰς δημοψήφισμα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 37 παράγραφος 4 καὶ τοῦ ἄρθρου 44 παράγραφος 2.

2. Παρατεινομένης τῆς ἀδυναμίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, συγκαλεῖται ὑποχρεωτικῶς ἡ Βουλὴ καὶ ἂν αὕτη ἔχη διαλυθῆ, ὅπως ἀποφανθῆ διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτῆς, ἂν συντρέχη περίπτωσις ἐκλογῆς νέου Προέδρου. Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν πάντως ἡ ἐκλογὴ νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ καθυστερήσῃ πέραν τῶν ἑξ̄ συνολικῶς μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λόγῳ ἀδυναμίας αὐτοῦ ἀναπληρώσεώς του.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ἐξουσίαι καὶ εὐθύνη ἐκ τῶν πράξεων τοῦ Προέδρου

Ἄρθρον 35.

1. Οὐδεμία πρᾶξις τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἰσχύει, οὐδὲ ἐκτελεῖται, ἄνευ τῆς προσυπογραφῆς τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνης τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος, ὡς καὶ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν περιπτώσει παύσεως τῆς Κυβερνήσεως, ἂν ὁ Πρόεδρος αὐτῆς δὲν προσυπογράφῃ τὸ οἰκείον διάταγμα, προσυπογράφεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ νέου Πρωθυπουργοῦ.

2. Κατ' ἐξαιρέσιν δὲν χρῆζουσιν προσυπογραφῆς αἱ ἀκόλουθοι ἀποκλειστικῶς πράξεις.:

α) Ὁ διορισμὸς τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

β) Ἡ σύγκλησις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τὴν Προεδρίαν αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 38 παράγραφος 3 ὀριζόμενα.

γ) Ἡ σύγκλησις τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας.

δ) Ἡ ἀναπομπή ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς Βουλῆς νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου κατὰ τὸ ἄρθρον 42 παράγραφος 3.

ε) Αἱ ἐν ἄρθροισι 32 παράγραφος 4, 37 παράγραφος 3, 41 παράγραφοι 1 καὶ 4 καὶ 44 παράγραφος 2 ἀναφερόμεναι ἀρμοδιότητες.

στ) Διαγέματα ἐκδιδόμενα εἰς ὅλως ἐκτάκτους περιστάσεις κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 44.

ζ) Ὁ διορισμὸς τοῦ προσωπικοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας.

Ἄρθρον 36.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, τηρουμένων ὁπωσδήποτε τῶν ὁρισμῶν τοῦ ἄρθρου 35 παράγραφος 1, ἐκπροσωπεῖ διεθνῶς τὸ Κράτος, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας, οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ ἐνώσεις, ἀνακοινῶναι δὲ αὐτὰς εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφήσεων, ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ Κράτους τὸ ἐπιτρέπουν.

2. Αἱ περὶ ἐμπορίας, ὡς καὶ αἱ περὶ φορολογίας, οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ ἐνώσεις, συνθηκαὶ καὶ ὅσαι ἄλλαι περιέχουν παραχωρήσεις περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὀρισθῆ τι ἄνευ νόμου ἢ ἐπιβαρύνουν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας δὲν ἔχουν ἰσχὺν ἄνευ τυπικοῦ νόμου κυροῦντος ταύτας.

3. Μυστικὰ ἄρθρα συνθήκης οὐδέποτε δύναται νὰ ἀνατρέψουν τὰ φανερά.

4. Ἡ κύρωσις διεθνῶν συνθηκῶν δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 43 παράγραφοι 2 καὶ 4.

Ἄρθρον 37.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει τὸν Πρωθυπουργόν, ἐπὶ τῇ προτάσει δὲ αὐτοῦ διορίζει καὶ παύει τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργούς.

2. Πρωθυπουργὸς διορίζεται ὁ ἀρχηγὸς τοῦ διαθέτοντος ἐν τῇ Βουλῇ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐδρῶν κόμματος. Ἄν τὸ κόμμα

δέν ἔχη ἀρχηγόν, ἢ ἂν ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ δέν ἐξελέγη βουλευτὴς ἢ δέν ὑπάρχη ἐκπρόσωπος, ὁ διορισμὸς ἐνεργεῖται μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος τοῦ κόμματος ἀνάδειξιν ἀρχηγοῦ αὐτῆς, πραγματοποιουμένην τὸ βραδύτερον ἐντὸς πενθημέρου ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἀνακοινώσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας τῆς ἐν τῇ Βουλῇ δυνάμεως τῶν κομμάτων.

3. Ἐὰν οὐδὲν κόμμα διαθέτῃ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ ἐδρῶν, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέχει ἐντολὴν διερευνητικὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σχετικῶς πλειοψηφούντος κόμματος πρὸς διακρίβωσιν τῆς δυνατότητος σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἀπολαύσεως τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν τῇ προηγουμένη παραγράφῳ ὀριζόμενα.

4. Μὴ ἐπιτυγχανομένου τούτου, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἀναθέσῃ νέαν διερευνητικὴν ἐντολὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ δευτέρου εἰς κοινοβουλευτικὴν δύναμιν κόμματος ἢ νὰ διορίσῃ Πρωθυπουργόν, μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου Δημοκρατίας, μέλος ἢ μὴ τῆς Βουλῆς, δυνάμενον κατὰ τὴν κρίσιν του νὰ τύχῃ ψήφου ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Εἰς τὸν οὕτω προκριθέντα Πρωθυπουργόν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ παράσχη καὶ τὸ δικαίωμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς πρὸς διεξαγωγὴν ἐκλογῶν.

Ἄρθρον 38.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπαλλάσσει τῶν καθηκόντων του τὸν Πρωθυπουργὸν παραιτούμενον, ὡς καὶ ἂν ἡ Κυβέρνησις ἀποδοκίμασθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 84 ὀριζόμενα.

Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ ἐντολὴ σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἀνατίθεται εἰς μέλος τῆς Βουλῆς ὑποχρεούμενον ὅπως ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης κατὰ τὸ ἄρθρον 84, ἢ εἰς μέλος ἢ μὴ τῆς Βουλῆς πρὸς ἄμεσον διάλυσιν αὐτῆς καὶ ἐνέργειαν ἐκλογῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ παύσῃ τὴν Κυβέρνησιν, ἀφοῦ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας, ἐφαρμοζομένου περαιτέρω τοῦ β' ἐδαφίου τῆς προηγουμένης παραγράφου.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις δύ-

ναται νά συγκαλη παρ' αὐτῷ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν του.

Ἄρθρον 39.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰδικῶς προβλεπομένας περιπτώσεις, συγκαλεῖ παρ' αὐτῷ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν του τὸ Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας. Ὁμοίως συγκαλεῖ τοῦτο καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην σοβαρὰν κατὰ τὴν κρίσιν του ἐθνικὴν περίστασιν.

2. Τὸ Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν κατὰ δημοκρατικὸν τρόπον ἐκλεγέντων καὶ διατελεσάντων Προέδρων τῆς Δημοκρατίας, τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀξιωματικῆς ἐν τῇ Βουλῇ Ἀντιπολιτεύσεως, ὡς καὶ τῶν προερχομένων ἐκ τῆς Βουλῆς Πρωθυπουργῶν ἢ διατελεσάντων Πρωθυπουργῶν εἰς Κυβέρνησιν τυχοῦσαν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 40.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συγκαλεῖ τακτικῶς τὴν Βουλὴν ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 64 παράγραφος 1 ὀριζόμενα καὶ ἐκτάκτως ὡσάκις κρίνη τοῦτο εὐλογον, κηρύσσει δὲ αὐτοπροσώπως ἢ διὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ τὴν ἔναρξιν καὶ τὴν λήξιν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἅπαξ μόνον δύναται νά ἀναστείλῃ τὰς ἐργασίας τῆς βουλευτικῆς συνόδου εἴτε ἀναβάλλων τὴν ἔναρξιν εἴτε διακόπτων τὴν ἐξακολούθησιν αὐτῶν.

3. Ἡ ἀναστολὴ τῶν ἐργασιῶν δὲν ἐπιτρέπεται νά διαρκέσῃ πλέον τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, οὐδὲ νά ἐπαναληφθῇ, κατὰ τὴν αὐτὴν βουλευτικὴν σύνοδον, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 41.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νά διαλύσῃ τὴν Βουλὴν μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας, ἐὰν αὕτη εὐρί-

σκεται ἐν προφανεί δυσαρμονία πρὸς τὸ λαϊκὸν αἴσθημα ἢ ἐὰν ἡ σύνθεσις αὐτῆς δὲν ἐξασφαλίζῃ κυβερνητικὴν σταθερότητα.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν, προτάσει τῆς τυχούσης ψήφου ἐμπιστοσύνης Κυβερνήσεως πρὸς ἀνανέωσιν τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐθνικὸν θέμα.

3. Τὸ περὶ διαλύσεως διάταγμα, προσυπογεγραμμένον ἐν τῇ περιπτώσει τῆς προηγουμένης παραγράφου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ συγχρόνως τὴν προκήρυξιν ἐκλογῶν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ τὴν σύγκλησιν τῆς νέας Βουλῆς ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τούτων.

4. Βουλὴ ἐκλεγείσα μετὰ διάλυσιν τῆς προηγουμένης δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τῆς καταψηφίσεως παρ' αὐτῆς δύο Κυβερνήσεων. Πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ διατάγματος ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας. Ἀποκλείεται ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς δις διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

5. Ἡ Βουλὴ διαλύεται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρου 32 παράγραφος 4.

Ἄρθρον 42.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κυροῖ, ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται, ἐντὸς τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον προσθεμίας, νὰ ἀναπέμψῃ εἰς τὴν Βουλὴν ψηφισθὲν ὑπ' αὐτῆς νομοσχέδιον, ἐκθέτων καὶ τοὺς λόγους τῆς μὴ κυρώσεως.

3. Πρότασις νόμου ἢ νομοσχέδιον ἀναπεμφθὲν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν Βουλὴν εἰσάγεται εἰς τὴν Ὀλομέλειαν αὐτῆς, ἐὰν δὲ ἐπιψηφισθῇ καὶ αὐθις διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἄρθρου 76 παράγραφος 2, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κυροῖ, ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοῦτο ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ.

Άρθρον 43.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, οὐδέποτε δὲ δύναται νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν οὐδὲ νὰ ἐξαίρεσῃ τινὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν.

2. Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἀρμοδίου Ἑπουργοῦ ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις κανονιστικῶν διαταγμάτων βάσει εἰδικῆς ἐξουσιοδοτήσεως νόμου καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων ταύτης. Ἐξουσιοδοτήσεις πρὸς ἔκδοσιν κανονιστικῶν πράξεων ὑπὸ ἐτέρων ὀργάνων τῆς διοικήσεως ἐπιτρέπεται προκειμένου περὶ ρυθμίσεως εἰδικωτέρων θεμάτων ἢ θεμάτων τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος ἢ τεχνικοῦ λεπτομερειακοῦ χαρακτήρος.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδίδει ὀργανωτικὰ διατάγματα πρὸς ρύθμισιν τῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀποκλειστικῶς διάρθρωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ὀργανισμῶν ἀναγομένων θεμάτων, ἀποκλειομένης τῆς δι' αὐτῶν ἀυξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ προσωπικοῦ, ὡς καὶ τῆς μεταβολῆς τῆς βαθμολογικῆς διαρθρώσεως τούτου. Τὰ ὀργανωτικὰ ταῦτα διατάγματα ἐκδίδονται μετὰ γνώμην ἀνωτάτου συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα τοῦλάχιστον τῶν μελῶν τοῦ ἐκ δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Διὰ νόμων ψηφιζομένων ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δύναται νὰ παρέχεται ἐξουσιοδοτήσεις πρὸς ἔκδοσιν κανονιστικῶν διαταγμάτων διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν εἰς αὐτοὺς ἐν γενικῷ πλαισίῳ καθοριζομένων θεμάτων. Διὰ τῶν νόμων τούτων χαράσσονται αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ καὶ κατευθύνσεις τῆς ἀκολουθητέας ρυθμίσεως καὶ τίθενται χρονικὰ ὄρια διὰ τὴν χρῆσιν τῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

5. Τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 72 παράγραφος 1 θέματα τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ἐξουσιοδοτήσεως.

Άρθρον 44.

1. Εἰς ἐκτάκτους περιπτώσεις ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσης καὶ ἀπροβλέπτου ἀνάγκης, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, προτάσει τοῦ Ἑπουργικοῦ Συμβουλίου, δύναται νὰ ἐκδίδῃ πράξεις νομοθετικοῦ περιεχομένου. Αὐτὰ ὑποβάλλονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς κύρωσιν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 72 παράγραφος 1, ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν

ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς των ἢ ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς εἰς σύνοδον. Ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν εἰς τὴν Βουλὴν ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω προθεσμιῶν ἢ δὲν ἐγκριθοῦν ὑπ' αὐτῆς ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς των, ἀποβάλλουν ἐφ' ἐξῆς τὴν ἰσχύν των.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται διὰ διατάγματος νὰ προκηρύσσει τὴν διεξαγωγὴν δημοψηφίσματος ἐπὶ κρισίμων ἐθνικῶν θεμάτων.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰς ὄλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἀπευθύνει διαγγέλματα, δημοσιεύμενα διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 45.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἄρχει τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς Χώρας, τὴν διοίκησιν τῶν ὁποίων ἀσκεῖ ἡ Κυβέρνησις, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἀπονέμει δὲ τοὺς βαθμοὺς εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς αὐτάς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 46.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει καὶ παύει κατὰ νόμον τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων ἐξαιρέσεων.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπονέμει τὰ κεκανονισμένα παράσημα, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου.

Ἄρθρον 47.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τὸ δικαίωμα ὅπως, προτάσει τοῦ Ἑπουργοῦ Δικαιοσύνης καὶ μετὰ γνώμην συμβουλίου συγκροτουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ δικαστῶν, χαρίζῃ, μετατρέπῃ ἢ μετριάξῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγιγνωσκομένας ποινάς, ὡς καὶ νὰ αἴρῃ τὰς πάσης φύσεως κατὰ νόμον συνεπειὰς καταγνωσθεισῶν καὶ ἐκτιθεισῶν ποινῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς

Βουλῆς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπονέμη χάριν εἰς Ὑπουργὸν καταδικασθέντα κατὰ τὸ ἄρθρον 86.

3. Ἀμνηστία παρέχεται μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

4. Ἀμνηστία ἐπὶ κοινῶν ἐγκλημάτων οὐδὲ διὰ νόμου παρέχεται.

Ἄρθρον 48.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐν περιπτώσει πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἕνεκεν ἐξωτερικῶν κινδύνων, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐν περιπτώσει δὲ σοβαρᾶς διαταραχῆς ἢ ἐκδήλου ἀπειλῆς κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας τοῦ κράτους ἐξ ἐσωτερικῶν κινδύνων, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, δύναται νὰ ἀναστείλῃ καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν ἢ τμῆμα αὐτῆς, τὴν ἰσχὺν τῶν διατάξεων τῶν ἁρθρῶν 5 παράγραφος 4, 6, 8, 9, 11 παραγρ. 1 ἕως καὶ 4, 12, 14, 19, 22, 23, 96 παράγραφος 4 καὶ 97 ἢ τινῶν ἐξ αὐτῶν, νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα νόμον περὶ καταστάσεως πολιορκίας καὶ νὰ συστήσῃ ἐξαιρετικὰ δικαστήρια. Ὁ νόμος οὗτος δὲν δύναται νὰ τροποποιηθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς του.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ προεδρικοῦ διατάγματος, ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋποθέσεις νὰ λαμβάνῃ προσέτι καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα νομοθετικῆς ἢ διοικητικῆς φύσεως μέτρα, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως καὶ τὴν ταχυτέραν ἀποκατάστασιν τῆς λειτουργίας τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν.

3. Ἡ ἰσχὺς τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 ἐκδιδομένου προεδρικοῦ διατάγματος, ἂν τοῦτο δὲν ἀνακληθῇ δι' ὁμοίου διατάγματος ἐνωρίτερον, αἴρεται αὐτοδικαίως, ἐν περιπτώσει μὲν πολέμου ἀπὸ τῆς λήξεως αὐτοῦ, ἐν πάσῃ δὲ ἄλλῃ περιπτώσει μετὰ τριάκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του, ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ παραταθῇ καὶ πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐκδιδομένου μετὰ προηγουμένην ἄδειαν τῆς Βουλῆς. Ἡ σχετικὴ ἀπόφασις ταύτης λαμβάνεται διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἁρθρου 67.

4. Ἐὰν ἡ ἔκδοσις τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 προεδρικοῦ διατάγματος γίνῃ ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Βουλῆς, αὕτη συγκαλεῖται καὶ ἂν ἔτι ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, μέχρι πέρατος τῆς κατὰ τὴν προηγούμενην παράγραφον προθεσμίας, ἵνα ἀποφασίσῃ περὶ τῆς παρατάσεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὡς ἄνω διατάγματος.

5. Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 προεδρικοῦ διατάγματος καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς του ἰσχύει αὐτοδικαίως ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 62 βουλευτικὴ ἀσυλία καὶ ἂν ἔτι διελύθη ἡ Βουλὴ ἢ ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς.

Κεφάλαιον Τρίτον

Εἰδικαὶ εὐθῦναι τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας

Ἄρθρον 49.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν εὐθύνεται ὅπωςδήποτε διὰ πράξεις ἐνεργηθείσας κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του, εἰ μὴ μόνον δι' ἐσχάτην προδοσίαν ἢ ἐκ προθέσεως παραβίασιν τοῦ Συντάγματος. Διὰ πράξεις μὴ σχετιζομένας πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του ἢ διώξις ἀναστέλλεται μέχρι λήξεως τῆς προεδρικῆς θητείας.

2. Ἡ πρότασις περὶ κατηγορίας καὶ παραπομπῆς εἰς δίκην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑποβάλλεται εἰς τὴν Βουλὴν ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦλάχιστον τῶν μελῶν αὐτῆς, γίνεται δὲ ἀποδεκτὴ δι' ἀποφάσεως λαμβανομένης κατὰ πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτῆς.

3. Ἐὰν ἡ πρότασις γίνῃ ἀποδεκτὴ, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παραπέμπεται εἰς τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 86 δικαστήριον, τῶν περὶ τούτου διατάξεων ἐφαρμοζομένων ἀναλόγως καὶ ἐν προκειμένῳ.

4. Ἀπὸ τῆς παραπομπῆς του ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπέχει τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ἀναπληρούμενος κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 34 ὀριζόμενα, ἀναλαμβάνει δὲ ἐκ νέου ταῦτα ἐφ' ὅσον δὲν ἐξητηλήθῃ ἡ θητεία του ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως ἀπαλακτικῆς ἀποφάσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 86 δικαστηρίου.

5. Νόμος ψηφιζόμενος ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς ρυθμίζει τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος ἄρθρου.

Ἄρθρον 50.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν ἔχει ἄλλας ἀρμοδιότητας, εἰ μὴ ὅσας ἀπονέμει εἰς αὐτὸν ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ πρὸς αὐτὸ συνάδοντες νόμοι.

ΤΜΗΜΑ Γ'

ΒΟΥΛΗ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ἀνάδειξις καὶ συγκρότησις τῆς Βουλῆς

Ἄρθρον 51.

1. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν καθορίζεται διὰ νόμου, δὲν δύναται ὅμως νὰ εἶναι κατώτερος τῶν διακοσίων, οὐδὲ ἀνώτερος τῶν τριακοσίων.

2. Οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουν τὸ Ἔθνος.

3. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται δι' ἀμέσου, καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν πολιτῶν, ὡς νόμος ὀρίζει. Ὁ νόμος δὲν δύναται νὰ περιορίσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, εἰ μὴ μόνον λόγῳ μὴ συμπληρώσεως κατωτάτου ὀρίου ἡλικίας ἢ λόγῳ ἀνικανότητος πρὸς δικαιοπραξίαν ἢ συνεπείᾳ ἀμετακλήτου ποινικῆς καταδίκης δι' ὀρισμένα ἐγκλήματα.

4. Αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ διενεργοῦνται ταυτοχρόνως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν.

Νόμος δύναται νὰ ὀρίξῃ τὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὑπὸ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἐπικρατείας εὐρισκομένων ἐκλογέων.

5. Ἡ ἄσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, εἶναι ὑποχρεωτικὴ. Νόμος ὀρίζει ἐκάστοτε τὰς ἐξαιρέσεις καὶ τὰς ποινικὰς κυρώσεις.

Ἄρθρον 52.

Ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀνόθευτος ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς θελήσεως, ὡς ἐκφρασις τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν πάντων τῶν

λειτουργῶν τῆς Πολιτείας, οἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ διασφαλίζουσι ταύτην εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. Διὰ νόμου ὀρίζονται αἱ ποινικαὶ κυρώσεις κατὰ τῶν παραβατῶν τῆς διατάξεως ταύτης.

Ἄρθρον 53.

1. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται διὰ τέσσαρα συναπτά ἔτη, ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν γενικῶν ἐκλογῶν. Ἐὰν τῆς λήξεως τῆς βουλευτικῆς περιόδου διατάσσεται, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἡ διενέργεια γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ ἡ σύγκλησις τῆς νέας Βουλῆς εἰς τακτικὴν σύνοδον, ἐντὸς ἐτέρων τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τούτων.

2. Βουλευτικὴ ἔδρα, κενωθεῖσα κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περιόδου, δὲν πληροῦται δι' ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, ὅταν τοιαύτη ἀπαιτῆται κατὰ νόμον, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν κενῶν ἐδρῶν δὲν ὑπερβαίνει τὸ πέμπτον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Εἰς περίπτωσιν πολέμου παρατείνεται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, ἡ βουλευτικὴ περίοδος. Ἐὰν ἔξη διαλυθῇ ἡ Βουλὴ, ἀναστέλλεται ἡ διενέργεια ἐκλογῶν μέχρι λήξεως τοῦ πολέμου, ἀνακαλουμένης μέχρι ταύτης αὐτοδικαίως τῆς διαλυθείσης Βουλῆς.

Ἄρθρον 54.

1. Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα καὶ αἱ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι ὀρίζονται διὰ νόμου.

2. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας ὀρίζεται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νομίμου πληθυσμοῦ τῆς περιφερείας, ὡς οὗτος προκύπτει ἐκ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς.

3. Μέρος τῆς Βουλῆς, οὐχὶ μείζον τοῦ ἐνὸς εἰκοστοῦ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δύναται νὰ ἐκλέγεται ἐνιαίως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν, ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν συνολικὴν ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ ἐκλογικὴν δύναμιν ἐκάστου κόμματος, ὡς νόμος ὀρίζει.

Κωλύματα καὶ ἀσυμβίβαστα τῶν Βουλευτῶν

Ἄρθρον 55.

1. Ὅπως ἐκλεγῆ τις βουλευτῆς ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι Ἑλληὺν πολίτης, νὰ ἔχη τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν καὶ συμπεπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς.

2. Βουλευτῆς, στερηθεὶς τινὸς τῶν ἀνωτέρω προσόντων, ἐκπίπτει αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

Ἄρθρον 56.

1. Ἐμμισθοὶ δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ ὑπάλληλοι, ἀξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δήμαρχοι καὶ πρόεδροι κοινοτήτων καὶ διοικηταὶ ἢ πρόεδροι διοικητικῶν συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων, συμβολαιογράφοι, φύλακες μεταγραφῶν καὶ ὑποθηκῶν, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ, ἐὰν δὲν παραιτηθοῦν πρὸ τῆς ἀνακηρύξεώς των ὡς ὑποψηφίων. Ἡ παραίτησις συντελεῖται διὰ μόνης τῆς ἐγγράφου ὑποβολῆς αὐτῆς. Ἀποκλείεται ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων στρατιωτικῶν εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων πολιτικῶν ὑπαλλήλων καὶ λειτουργῶν πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς παραίτησεως.

2. Τῶν περιορισμῶν τῆς προηγουμένης παραγράφου ἐξαιροῦνται οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς ἀναπληρώσεως αὐτῶν, ἀναστελλομένης τῆς ἀσκήσεως τῶν πρὸς τὴν ἰδιότητα τοῦ καθηγητοῦ ἀρμοδιοτήτων τοῦ ἐκλεγέντος, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου.

3. Ἐμμισθοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀξιωματικοὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι νομικῶν ἐν γένει προσώπων δημοσίου δικαίου, διοικηταὶ καὶ ὑπάλληλοι δημοσίων καὶ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων, δὲν δύνανται νὰ

ἀνακηρυχθῶν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγῶν βουλευταὶ εἰς οἰανδήποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπηρετήσαν πλέον τοῦ τριμήνου, κατὰ τὴν πρὸ τῶν ἐκλογῶν τριετίαν. Εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς ὑπάγονται καὶ οἱ διατελέσαντες γενικοὶ γραμματεῖς ὑπουργείων κατὰ τὸ τελευταῖον ἐξάμηνον τῆς τετραετοῦς βουλευτικῆς περιόδου. Δὲν ὑπάγονται εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς οἱ ὑποψήφιοι βουλευταὶ τῆς Ἐπικρατείας καὶ οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι τῶν κεντρικῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν.

4. Πολιτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοὶ ἐν γένει, ἔχοντες ἀνειλημμένην, κατὰ νόμον, ὑποχρέωσιν παραμονῆς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐπὶ ὄρισμένον χρόνον, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθῶν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγῶν βουλευταί, διαρκοῦντος τοῦ χρόνου τῆς ὑποχρέωσως αὐτῶν.

Ἄρθρον 57.

1. Τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ ἔργα ἢ τὴν ιδιότητα μέλους τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, διοικητοῦ, γενικοῦ διευθυντοῦ ἢ τῶν ἀναπληρωτῶν αὐτῶν, ἢ ὑπαλλήλου ἐμπορικῆς ἐταιρείας, ἢ ἐπιχειρήσεως ἀπολαύσεως εἰδικῶν προνομίων ἢ κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως ἢ τυχούσης παραχωρήσεως δημοσίας ἐπιχειρήσεως.

2. Βουλευταί, ἐπίπτοντες εἰς τὰς διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου, ὀφείλουν ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν, ἀφ' ἧς καταστῆ ὀριστικὴ ἢ ἐκλογή των, νὰ δηλώσω ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῶν ὡς ἄνω ἔργων. Ἐν παραλείψει τοιαύτης ἐμπροθέσμου δηλώσεως, ἐκπίπτουν αὐτοδικαίως τοῦ ἀξιώματος τοῦ βουλευτοῦ.

3. Βουλευταί, ἀποδεχόμενοι οἰονδήποτε τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἢ τῷ παρόντι ἄρθρῳ ἀναφερομένων καθηκόντων ἢ ἔργων, χαρακτηριζομένων ὡς ἀποτελούντων κώλυμα διὰ τὴν ὑποψηφιότητα βουλευτοῦ, ἢ ὡς ἀσυμβιβάστων διὰ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα, ἐκπίπτουν αὐτοδικαίως τούτου.

4. Οἱ βουλευταὶ δὲν δύνανται νὰ ἀναλαμβάνουν προμηθείας, μελέτας, ἢ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων τοῦ Κράτους, τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ἢ δημοσίων, ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐνοικιάσεις δημοσίων ἢ

δημοτικῶν φόρων, οὐδὲ νὰ μισθώνουν ἀκίνητα ἀνήκοντα εἰς τὰ ἄνω ἀναφερόμενα πρόσωπα, ἢ νὰ δέχωνται πάσης μορφῆς παραχωρήσεις ἐπὶ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν. Ἡ παράβασις τῶν διατάξεων τῆς παρουσίας παραγράφου συνεπάγεται ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀκυρότητα τῶν πράξεων. Αἱ πράξεις αὗται εἶναι ἄκυροι καὶ ὅταν γίνωνται ὑπὸ ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν ἢ ἐπιχειρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἔργα διευθυντοῦ ἢ διοικητικοῦ ἢ νομικοῦ συμβούλου ἐκτελεῖ βουλευτῆς, ἢ μετέχει τούτων ὡς ὁμόρρυθμος ἢ ἑτερόρρυθμος ἑταῖρος.

5. Εἰδικὸς νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον συνεχίσεως ἢ ἐκχωρήσεως ἢ διαλύσεως συμβάσεων ἐκτελέσεως τῶν ἔργων καὶ μελετῶν περὶ ὧν ἡ παράγραφος 4, ἀνειλημμένων ὑπὸ βουλευτοῦ πρὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

Ἄρθρον 58.

Ἡ ἐξέλεξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἔλλειψιν τῶν νομίμων προσόντων, ἀνατίθεται εἰς τὸ κατ' ἄρθρον 100 Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον.

Κεφάλαιον Τρίτον

Καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν Βουλευτῶν

Ἄρθρον 59.

1. Οἱ βουλευταί, πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ὁμνύουν ἐν τῇ Βουλευτηρίῳ καὶ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν τὸν ἀκόλουθον ὄρκον:

«Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους καὶ νὰ ἐκπληρῶ εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

2. Ἀλλόθρησκοι ἢ ἑτερόδοξοι βουλευταὶ δίδουν τὸν αὐτὸν ὄρκον

κατὰ τὸν τύπον τῆς ἰδίας αὐτῶν θρησκείας, ἢ τοῦ ἰδίου αὐτῶν δόγμα-
τος.

3. Ἐνακηρυσσόμενοι βουλευταὶ ἀπούσης τῆς Βουλῆς δίδουν τὸν
ὄρκον ἐνώπιον τοῦ λειτουργοῦντος Τμήματος αὐτῆς.

Ἄρθρον 60.

1. Οἱ βουλευταὶ ἔχουν ἀπεριόριστον τὸ δικαίωμα τῆς κατὰ συνεί-
δησιν γνώμης καὶ ψήφου.

2. Ἡ ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος παραίτησις εἶναι δικαίωμα
τοῦ βουλευτοῦ, συντελεῖται δὲ ἅμα τῇ ὑποβολῇ ἐγγράφου δηλώσεως
εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς ἀνάκλησιν.

Ἄρθρον 61.

1. Ὁ βουλευτὴς δὲν καταδιώκεται, οὐδ' ὅπως ἴσως ἐξετάζεται,
ἐνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν
βουλευτικῶν καθηκόντων.

2. Ὁ βουλευτὴς διώκεται μόνον διὰ συκοφαντικὴν δυσφήμησιν
κατὰ νόμον, μετ' ἄδειαν τῆς Βουλῆς. Ἀρμόδιον διὰ τὴν ἐκδίκασιν
εἶναι τὸ Ἐφετεῖον. Ἡ ἄδεια θεωρεῖται ὡς ὀριστικῶς μὴ παρασχε-
θεῖσα, ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῇ ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν
ἀπὸ τῆς περιελεύσεως τῆς ἐγκλήσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς.
Ἐν ἀρνήσει χορηγήσεως τῆς ἀδείας ἢ παρελθούσης ἀπράκτου τῆς
προθεσμίας, ἡ πρᾶξις θεωρεῖται ἀνέγκλητος.

Ἡ παράγραφος αὕτη ἔχει ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς προσεχοῦς βουλευ-
τικῆς περιόδου.

3. Ὁ βουλευτὴς δὲν ὑποχρεοῦται εἰς μαρτυρίαν περὶ πληροφο-
ριῶν περιελθουσῶν εἰς αὐτὸν ἢ παρασχεθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἄσκῃ-
σει τῶν καθηκόντων του, οὔτε περὶ τῶν προσώπων τὰ ὅποια ἐνεπι-
στεύθησαν εἰς αὐτὸν τὰς πληροφορίας ἢ εἰς τὰ ὅποια οὗτος παρέσχε
ταύτας.

Ἄρθρον 62.

Διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, βουλευτὴς δὲν διώκεται, οὐδὲ

συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, οὐδ' ἄλλως πως περιορίζεται, ἄνευ ἄδειας τοῦ Σώματος. Ὅμοιος, δὲν διώκεται βουλευτὴς τῆς διαλυθείσης Βουλῆς διὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα, ἀπὸ τῆς διαλύσεως ταύτης μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως τῶν βουλευτῶν τῆς νέας Βουλῆς.

Ἡ ἄδεια θεωρεῖται μὴ παρασχειθεῖσα, ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῆ ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς διαβιβάσεως τῆς αἰτήσεως διώξεως τοῦ εἰσαγγελέως εἰς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς.

Ἡ τρίμηνος προθεσμία ἀναστέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διακοπῶν τῆς Βουλῆς.

Ἄδεια δὲν ἀπαιτεῖται διὰ τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ κακουργήματα.

Ἄρθρον 63.

1. Οἱ βουλευταὶ δικαιοῦνται ἐκ τοῦ Δημοσίου ἀποζημιώσεως καὶ δαπανῶν, διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματός των, τὸ ὕψος δὲ ἀμφοτέρων καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Ὅλομελείας τῆς Βουλῆς.

2. Οἱ βουλευταὶ ἀπολαμβάνουν συγκοινωνιακῆς, ταχυδρομικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ἀτελείας, ἢ ἕκτασις τῆς ὁποίας καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Ὅλομελείας τῆς Βουλῆς.

3. Ἐν ἀδικαιολογήτῳ ἀπουσία βουλευτοῦ ἐπὶ πλείονας τῶν πέντε συνεδριάσεων κατὰ μῆνα, κρατεῖται ὑποχρεωτικῶς τὸ τριακοστὸν τῆς μηνιαίας ἀποζημιώσεως, δι' ἐκάστην ἀπουσίαν.

Κεφάλαιον Τέταρτον

Ὅργανωσις καὶ λειτουργία τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 64.

1. Ἡ Βουλὴ συνέρχεται αὐτοδικαίως κατ' ἔτος τὴν πρώτην Δευτέραν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου εἰς τακτικὴν σύνοδον διὰ τὰ ἐτήσια ἔργα αὐτῆς, ἐκτὸς ἐὰν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τὴν συγκαλέσῃ ἐνωρίτερον, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 40.

2. Ἡ διάρκεια τῆς τακτικῆς συνόδου δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχύτερα τῶν πέντε μηνῶν, μὴ συνυπολογιζομένου τοῦ χρόνου τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 40 ἀναστολῆς.

Ἡ τακτικὴ σύνοδος παρατείνεται ὑποχρεωτικῶς μέχρι τῆς ἐγκρίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, κατὰ τὸ ἄρθρον 79, ἢ τῆς ψηφίσεως τοῦ, κατὰ τὸ αὐτὸ ἄρθρον, εἰδικοῦ νόμου.

Ἄρθρον 65.

1. Ἡ Βουλὴ ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς ἐλευθέρως καὶ δημοκρατικῆς λειτουργίας αὐτῆς διὰ Κανονισμοῦ, ψηφιζομένου ἐν Ὀλομελείᾳ κατὰ τὸ ἄρθρον 76 καὶ δημοσιευομένου διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, παραγγελίᾳ τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

2. Ἡ Βουλὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Προεδρείου, κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα.

3. Ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ Ἀντιπρόεδροι ἐκλέγονται κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου.

Ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν διανοομένην πρώτην σύνοδον τῆς Ε΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ἐκλεγέντων Προέδρου καὶ Ἀντιπροέδρων.

Ἡ Βουλὴ προτάσει πεντήκοντα βουλευτῶν δύναται νὰ ἐκφράσῃ μομφὴν εἰς βᾶρος τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἢ μέλους τοῦ Προεδρείου, συνεπαγομένην τὴν λήξιν τῆς θητείας αὐτοῦ.

4. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς διευθύνει τὰς ἐργασίας τοῦ Σώματος, μεριμνᾷ διὰ τὴν διασφάλισιν τῆς ἀκωλύτου διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν του, διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἐλευθέρως γνώμης καὶ ἐκφράσεως τῶν βουλευτῶν καὶ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, δυνάμενος νὰ λάβῃ καὶ πειθαρχικὰ μέτρα κατὰ παντὸς παρεκτρεπομένου βουλευτοῦ, κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς ὀριζόμενα.

5. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ συσταθῇ παρὰ τῇ Βουλῇ ἐπισημονικὴ ὑπηρεσία πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ νομοθετικοῦ αὐτῆς ἔργου.

6. Ὁ Κανονισμὸς καθορίζει τὴν ὀργάνωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Βουλῆς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Προέδρου καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸ προσωπικὸν αὐτῆς. Αἱ πράξεις τοῦ Προέδρου, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν πρόσληψιν καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βουλῆς, ὑπόκεινται εἰς προσφυγὴν ἢ αἴτησιν ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Άρθρον 66.

1. Ἡ Βουλὴ συνεδριάζει δημοσίᾳ ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, δύναται ὅμως νὰ διασκεφθῆ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, κατ' αἴτησιν τῆς Κυβερνήσεως ἢ δέκα πέντε βουλευτῶν, ἐὰν τοῦτο ἀποφασισθῆ ἐν μυστικῇ συνεδριάσει, κατὰ πλειοψηφίαν. Μετὰ ταῦτα ἀποφασίζει ἐὰν πρέπει νὰ ἐπαναληφθῆ ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει.

2. Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ ἔχουν ἐλευθέραν εἴσοδον εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς καὶ ἀκούονται ὡσάκις ζητήσουν τὸν λόγον.

3. Ἡ Βουλὴ καὶ αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δύνανται νὰ αἰτήσωνται τὴν παρουσίαν τοῦ ἀρμοδίου ἐπὶ συζητουμένων ὑπ' αὐτῶν θεμάτων Ὑπουργοῦ, ἢ Ὑφυπουργοῦ.

Αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δικαιούνται νὰ καλοῦν, διὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, οἷονδήποτε δημόσιον λειτουργὸν θεωροῦν χρήσιμον διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν.

Άρθρον 67.

Ἡ Βουλὴ δὲν δύναται ν' ἀποφασίσῃ ἄνευ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ἡτις ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι μικρότερα τοῦ ἐνὸς τετάρτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία, μετὰ νέαν δὲ ἰσοψηφίαν, ἡ πρότασις ἀπορρίπτεται.

Άρθρον 68.

1. Ἡ Βουλὴ συνιστᾷ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης τακτικῆς συνόδου κοινοβουλευτικὰς ἐπιτροπὰς ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ ἐξέτασιν τῶν ὑποβαλλομένων νομοσχεδίων καὶ προτάσεων νόμων, τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Ὀλομέλειαν καὶ τὰ Τμήματα αὐτῆς.

2. Ἡ Βουλὴ συνιστᾷ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐξεταστικὰς ἐπιτροπὰς, δι' ἀποφάσεώς της λαμβανομένης διὰ πλειοψηφίας τῶν δύο πέμπτων τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν, προτάσει τοῦ ἐνὸς πέμπτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Πρὸς σύστασιν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν ἐπὶ ζητημάτων ἀναγομέ-

ων εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν, ἀπαιτεῖται ἀπόφασις τῆς Βουλῆς λαμβανομένη διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Τὰ τῆς συγκροτήσεως καὶ λειτουργίας τῶν ἐπιτροπῶν τούτων καθορίζονται ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς.

3. Αἱ κοινοβουλευτικαὶ καὶ ἐξεταστικαὶ ἐπιτροπαὶ ὡς καὶ τὰ κατὰ τὰ ἄρθρα 70 καὶ 71 Τμήματα τῆς Βουλῆς συνιστῶνται κατ' ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως τῶν κομμάτων, τῶν ομάδων καὶ τῶν ἀνεξαρτήτων, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

Ἄρθρον 69.

Οὐδεὶς ἐμφανίζεται αὐτόκλητος, ἐνώπιον τῆς Βουλῆς διὰ νὰ ἀναφέρῃ τι προφορικῶς ἢ ἐγγράφως. Αἱ ἀναφοραὶ παρουσιάζονται διὰ τινος βουλευτοῦ, ἢ παραδίδονται εἰς τὸν Πρόεδρον. Ἡ Βουλὴ ἔχει δικαίωμα ν' ἀποστέλλῃ τὰς ἀπευθυνομένας πρὸς αὐτὴν ἀναφορὰς εἰς τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ Ὑφυπουργοὺς, οἱ ὅποιοι ὑποχρεοῦνται νὰ δίδουν διευκρινίσεις, ὡςάκις ζητηθῶν.

Ἄρθρον 70.

1. Ἡ Βουλὴ ἀσκεῖ τὸ νομοθετικὸν ἔργον αὐτῆς ἐν Ὁλομελείᾳ.

2. Ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς προβλέπει τὴν ἄσκησιν τοῦ δι' αὐτοῦ καθοριζομένου νομοθετικοῦ ἔργου καὶ εἰς Τμήματα, οὐχὶ πλείονα τῶν δύο, ὑπὸ τοὺς ἐν ἄρθρῳ 72 περιορισμούς. Ἡ σύστασις καὶ ἡ λειτουργία τῶν Τμημάτων ἀποφασίζεται ἐκάστοτε ὑπὸ τῆς Βουλῆς εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνόδου, διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς ὀρίζεται, ἐπίσης, ἡ μεταξὺ τῶν Τμημάτων κατανομὴ τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῶν κατὰ ὑπουργεῖα.

4. Ἐφ' ὅσον δὲν ὀρίζεται ἄλλως, αἱ περὶ Βουλῆς διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν ἐν Ὁλομελείᾳ καὶ διὰ τὴν κατὰ Τμήματα λειτουργίαν αὐτῆς.

5. Πρὸς λήψιν ἀποφάσεως τῶν Τμημάτων ἡ ἀπαιτούμενη πλειοψηφία δὲν δύναται νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν δύο πέμπτων τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν τῶν Τμημάτων.

6. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἐλεγχος ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐν Ὁλομελείᾳ δις τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος, ὡς ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς ὀρίζει.

Ἄρθρον 71.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, τὸ νομοθετικὸν ἔργον αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῶν νομοθετημάτων ἀρμοδιότητος τῆς Ὁλομελείας κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 72 ὀριζόμενα, ἐπιτελεῖται ὑπὸ Τμήματος αὐτῆς, συγκροτουμένου καὶ λειτουργοῦντος κατὰ τὰ ἐν ἄρθροισι 68 παράγραφος 3 καὶ 70 ὀριζόμενα.

Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ προβλεφθῇ ἡ ἐπεξεργασία τῶν νομοσχεδίων ἢ προτάσεων νόμων ὑπὸ κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν μελῶν τοῦ αὐτοῦ Τμήματος.

Ἄρθρον 72.

1. Ἐν Ὁλομελείᾳ τῆς Βουλῆς συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται ὁ Κανονισμὸς αὐτῆς, νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν, περὶ τῶν ἐν ἄρθροισι, 3, 13, 27, 28 καὶ 36 παράγραφος 1 θεμάτων, περὶ τῆς ἀσκήσεως καὶ προστασίας τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, περὶ τῆς λειτουργίας τῶν πολιτικῶν κομμάτων, περὶ παροχῆς νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 43 παράγραφος 4, περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, περὶ καταστάσεως πολιορκίας, περὶ τῆς χορηγίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ περὶ τῆς αὐθεντικῆς ἐρμηνείας τῶν νόμων κατὰ ἐν ἄρθρῳ 77, ὡς καὶ παντὸς ἑτέρου θέματος, ἀναγομένου εἰς τὴν Ὁλομέλειαν τῆς Βουλῆς, κατὰ εἰδικὴν πρόβλεψιν τοῦ Συντάγματος, ἢ διὰ τὴν ρύθμισιν τοῦ ὁποῖου ἀπαιτεῖται εἰδικὴ πλειοψηφία.

Ἐν Ὁλομελείᾳ τῆς Βουλῆς ψηφίζεται ἐπίσης ὁ προϋπολογισμὸς καὶ ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ Κράτους καὶ τῆς Βουλῆς.

2. Ἡ κατ' ἀρχὴν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον συζήτησις καὶ ψήφισις πάντων τῶν λοιπῶν νομοσχεδίων ἢ προτάσεων νόμων, δύναται νὰ ἀνατεθῇ εἰς Τμήμα τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 70 ὀριζόμενα.

3. Τὸ ἐπιλαμβανόμενον τῆς ψηφίσεως νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου Τμήμα ἀποφαίνεται ὀριστικῶς περὶ τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ,

δικαιούμενον να παραπέμψη οίανδήποτε περι αυτής άμφισβήτησιν εις την 'Ολομέλειαν της Βουλής, δι' αποφάσεως λαμβανομένης δια της άπολύτου πλειοψηφίας του όλου άριθμου των μελών αυτού. 'Η άποφασίς της 'Ολομελείας δεσμεύει τὰ Τμήματα.

4. 'Η Κυβέρνησις δύναται να εισάγη προς συζήτησιν και ψήφισιν νομοσχέδιον μείζονος σημασίας άντι των Τμημάτων εις την 'Ολομέλειαν.

5. 'Η 'Ολομέλεια της Βουλής δύναται να ζητήσει δι' αποφάσεως αυτής λαμβανομένης δι' άπολύτου πλειοψηφίας του όλου άριθμου των βουλευτών, την παρ' αυτής συζήτησιν και κατ' άρχήν, κατ' άρθρον και εις τό σύνολον ψήφισιν έκκρεμοϋς ένώπιον Τμήματος νομοσχεδίου ή προτάσεως νόμου.

Κεφάλαιον Πέμπτον

Νομοθετική λειτουργία της Βουλής

"Άρθρον 73.

1. Το δικαίωμα προτάσεως νόμων άνήκει εις την Βουλήν και την Κυβέρνησιν.

2. Νομοσχέδια, άναφερόμενα όπωσδήποτε εις την άπονομήν συντάξεως και τας προϋποθέσεις ταύτης, υποβάλλονται μόνον υπό του 'Υπουργού Οικονομικών, μετά γνωμοδότησιν του 'Ελεγκτικού Συνεδρίου, προκειμένου δε περι συντάξεων βαρυνουσών τόν προϋπολογισμόν όργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, υπό του άρμοδίου 'Υπουργού και του 'Υπουργού των Οικονομικών. Τα νομοσχέδια περι συντάξεων πρέπει να είναι ειδικά, μη έπιτρεπομένης επί ποινή άκυρότητος της άναγραφής διατάξεων περι συντάξεων εις νόμους σκοπούντας την ρύθμισιν άλλων θεμάτων.

3. Ούδεμία πρότασις νόμου ή τροπολογία ή προσθήκη εισάγεται προς συζήτησιν, έν προέρχεται έκ της Βουλής, έφ' όσον συνεπάγεται εις βάρος του Δημοσίου, των όργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δαπάνας ή ελάττωσιν

ἑσόδων, ἢ τῆς περιουσίας αὐτῶν, πρὸς μισθοσοσίαν ἢ σύνταξιν, ἢ ἐν γένει ὄφελος προσώπου.

4. Εἶναι ὅμως παραδεκτὴ τροπολογία ἢ προσθήκη ὑποβαλλομένη ὑπὸ ἀρχηγοῦ κόμματος ἢ ἐκπροσώπου ὁμάδος κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 3 τοῦ ἄρθρου 74 ὀριζόμενα, προκειμένου περὶ νομοσχεδίων ἀναφερομένων εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν ὀργανισμῶν δημοσίου ἐνδιαφέροντος, εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐν γένει κατάστασιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ὀργάνων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, τῶν ὑπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ δημοσίων ἐν γένει ἐπιχειρήσεων.

5. Νομοσχέδιον δι' οὗ ἐπιβάλλονται τοπικοὶ ἢ εἰδικοί φόροι, ἢ οἰασδήποτε φύσεως βάρη ὑπὲρ ὀργανισμῶν, ἢ νομικῶν προσώπων δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου, δεόν νὰ προσυπογράφεται καὶ ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν Συντονισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν.

Ἄρθρον 74.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου συνοδεύεται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως, πρὸ δὲ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Βουλὴν, Ὁλομέλειαν ἢ Τμήματα, δύναται νὰ παραπεμφθῆ πρὸς νομοτεχνικὴν ἐπεξεργασίαν εἰς τὴν κατὰ τὴν παράγραφον 5 τοῦ ἄρθρου 65 ἐπιστημονικὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

2. Τὰ εἰς τὴν Βουλὴν κατατιθέμενα νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων παραπέμπονται εἰς τὴν οἰκείαν κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν. Ὑποβληθείσης τῆς ἐκθέσεως, ἢ παρελθούσης ἀπράκτου τῆς ταχθείσης προθεσμίας πρὸς ὑποβολὴν ταύτης, εἰσάγονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς συζήτησιν μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἔκτοτε ἡμερῶν, πλὴν ἂν ἔχουν χαρακτηρισθῆ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ὡς ἐπείγοντος χαρακτήρος. Ἡ συζήτησις ἀρχεται μετὰ προφορικὴν εἰσήγησιν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τῶν εἰσηγητῶν τῆς ἐπιτροπῆς.

3. Τροπολογίαι βουλευτῶν ἐπὶ νομοσχεδίων καὶ προτάσεων νόμων τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ὁλομελείας ἢ τῶν Τμημάτων τῆς Βουλῆς δὲν εἰσάγονται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν μέχρι καὶ τῆς προτεραίας τῆς ἡμέρας τῆς ἐνάρξεως τῆς συζητήσεως, ἐκτὸς ἐὰν εἰς

τὴν συζήτησιν αὐτῶν συγκατατίθεται καὶ ἡ Κυβέρνησις.

4. Δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν τροποποίησιν διατάξεως νόμου, ἐὰν δὲν ἔχη καταχωρισθῆ εἰς μὲν τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς τροποποιουμένης διατάξεως, εἰς δὲ τὸ κείμενον τοῦ νομοσχεδίου ἢ τῆς προτάσεως, ὀλόκληρος ἢ νέα διάταξις, ὡς διαμορφοῦται διὰ τῆς τροποποιήσεως.

5. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, περιέχουσα διατάξεις ἀσχετοὺς πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον αὐτῶν, δὲν εἰσάγονται πρὸς συζήτησιν.

Ὁυδεμία προσθήκη ἢ τροπολογία εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἂν δὲν σχετίζεται πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ νομοσχεδίου ἢ τῆς προτάσεως.

Ἐν ἀμφισβητήσῃ ἀποφαίνεται ἡ Βουλὴ.

6. Ἐπαξ τοῦ μηνός, εἰς προσδιοριστέαν ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἡμέραν, ἐγγράφονται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν κατὰ προτεραιότητα καὶ συζητοῦνται ἑκκρεμεῖς προτάσεις νόμων.

Ἄρθρον 75.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου, συνεπαγόμενα ἐπιβάρυνσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον μὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ Ὑπουργῶν, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους, καθορίζουσης τὴν δαπάνην, ἐφ' ὅσον δὲ ὑποβάλλεται ὑπὸ βουλευτῶν, διαβιβάζεται πρὸ πάσης συζητήσεως εἰς τὸ Γενικὸν Λογιστήριον τοῦ Κράτους, ὑποχρεούμενον νὰ ὑποβάλλῃ σχετικὴν ἔκθεσιν ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν. Παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἢ πρότασις νόμου εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

2. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς τροπολογίας, ἐφ' ὅσον ζητηθῆ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ Γενικὸν Λογιστήριον ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Βουλὴν τὴν ἔκθεσιν του ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Μόνον παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἢ συζήτησις χωρεῖ καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

3. Νομοσχέδιον, συνεπαγόμενον δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν ἐσόδων, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐιδικῆς ἐκθέ-

σεως περί τοῦ τρόπου καλύψεώς των, ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν.

Ἄρθρον 76.

1. Πάν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου εἰσαγομένη ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας ἢ τῶν Τμημάτων συζητεῖται καὶ ψηφίζεται ἐφ' ἅπαξ, κατ' ἀρχήν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον.

2. Κατ' ἐξαιρέσιν νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δις καὶ εἰς δύο διαφόρους συνεδριάσεις, ἀπεχούσας ἀλλήλων δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας, κατ' ἀρχήν μὲν καὶ κατ' ἄρθρον κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν, κατ' ἄρθρον δὲ καὶ εἰς τὸ σύνολον κατὰ τὴν δευτέραν, ἐὰν ζητηθῇ τοῦτο μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς κατ' ἀρχήν συζητήσεως, ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Ἐὰν κατὰ τὴν συζήτησιν ἐγένοντο δεκταὶ τροπολογίαι, ἢ ψήφισις τοῦ συνόλου ἀναβάλλεται ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον ἀπὸ τῆς διανομῆς τοῦ τροποποιηθέντος νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου.

4. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὡς κατεπείγον, εἰσάγεται πρὸς ψήφισιν μετὰ περιορισμένην συζήτησιν, εἰς ἣν μετέχουν, πλὴν τῶν οἰκείων εἰσηγητῶν, ὁ Πρωθυπουργὸς ἢ ὁ ἁρμόδιος Ὑπουργός, οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἐν τῇ Βουλῇ κομμάτων καὶ ἀνὰ εἰς ἐκπρόσωπος τούτων. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς δύναται νὰ περιορισθῇ ἡ διάρκεια τῶν ὁμιλιῶν καὶ ὁ χρόνος συζητήσεως.

5. Ἡ Κυβέρνησις δύναται νὰ ζητήσῃ ὅπως νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου ἰδιαιτέρας σημασίας ἢ ἐπείγοντος χαρακτήρος, συζητηθῇ εἰς ὀρισμένον ἀριθμὸν συνεδριάσεων, οὐχὶ μείζονα τῶν τριῶν. Ἡ Βουλὴ δύναται νὰ παρατείνῃ τὴν συζήτησιν ἐπὶ δύο εἰσέτι συνεδριάσεις, προτάσει τοῦ ἐνὸς δεκάτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς καθορίζεται ἡ διάρκεια ἐκάστης ὁμιλίας.

6. Ἡ ἐπιψήφισις δικαστικῶν ἢ διοικητικῶν κωδίκων, συνταχθέντων ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, αἱ ὁποῖαι συνεστήθησαν δι' εἰδικῶν νόμων, δύναται νὰ γίνῃ ἐν Ὀλομελείᾳ τῆς Βουλῆς δι' ἰδιαιτέρου νόμου, κυροῦντος ἐν ὄλω τούτους.

7. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται νὰ γίνῃ κωδικοποίησις ὑφι-

σταμένων διατάξεων δι' άπλης ταξινομήσεως αυτών η έν όλω έπανα-
φορά καταργηθέντων νόμων, πλην των φορολογικών.

8. Νομοσχέδιον η πρότασις νόμου, άποκρουσθεΐσα υπό της
'Ολομελείας της Βουλής η Τμήματος αυτής, δέν εισάγεται έκ νέου εις
τήν αυτήν σύνοδον, ουδέ εις τό μετά την λήξιν αυτής λειτουργούν
Τμήμα.

Άρθρον 77.

1. Η αυθεντική έρμηνεία των νόμων ανήκει εις την νομοθετικήν
λειτουργίαν.

2. Νόμος μη πράγματι έρμηνευτικός έχει ισχύν μόνον από της
δημοσιεύσεως αυτού.

Κεφάλαιον Έκτον

Φορολογία και δημοσιονομική διαχείρησις

Άρθρον 78.

1. Ουδεις φόρος επιβάλλεται ουδ' εισπράττεται άνευ τυπικού νό-
μου, καθορίζοντος τό υποκείμενον της φορολογίας και τό εισόδημα,
τό είδος της περιουσίας, τας δαπάνας και τας συναλλαγάς η τας κατη-
γορίας τούτων, εις τα όποιās αναφέρεται ό φόρος.

2. Φόρος η άλλο οίονδήποτε οικονομικόν βάρος δέν δύναται να
επιβληθῆ διὰ νόμου αναδρομικής ισχύος, εκτεινομένης πέραν του
προηγούμενου της επιβολής του φόρου οικονομικού έτους.

3. Έξαιρετικώς επί επιβολής η αυξήσεως εισαγωγικού η εξαγω-
γικού δασμού η φόρου καταναλώσεως, επιτρέπεται η εΐσπραξις αυτών
από της ημέρας της καταθέσεως εις την Βουλήν του περι αυτών νομο-
σχεδίου υπό τον όρον της δημοσιεύσεως του νόμου έντός της κατά τό
άρθρον 42 παράγρ. 1 προθεσμίας, πάντως δε τό βραδύτερον έντός δέκα
ημερών από της λήξεως της συνόδου.

4. Τό άντικείμενον της φορολογίας, ό φορολογικός συντελεστής,
αί από της φορολογίας απαλλαγαι η εξαίρέσεις και η άπονομη συντά-

ξεων δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

Δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ὁ καθορισμὸς διὰ νόμου τοῦ τρόπου βεβαιώσεως τῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὀργανισμῶν εἰς τὴν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων προκαλουμένην αὐτόματον ὑπερτίμησιν τῆς παρακειμένης ἰδιωτικῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας.

5. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται ἢ κατ' ἐξουσιοδότησιν νόμων πλαισίων ἐπιβολῆ ἐξισωτικῶν ἢ ἀντισταθμιστικῶν εἰσφορῶν ἢ δασμῶν, ὡς καὶ ἡ λήψις οἰκονομικῶν μέτρων, ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν διεθνῶν σχέσεων τῆς Χώρας, πρὸς οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς ἢ μέτρων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν διασφάλισιν τῆς συναλλαγματικῆς θέσεως τῆς Χώρας.

Ἄρθρον 79.

1. Ἡ Βουλὴ ψηφίζει κατὰ τὴν τακτικὴν ἐτησίαν σύνοδον αὐτῆς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

2. Πάντα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Κράτους πρέπει ν' ἀναγράφονται εἰς τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν.

3. Ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργοῦ ἕνα τοῦλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ψηφίζεται δὲ κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ διασφαλίζεται τὸ δικαίωμα ἐκφράσεως τῶν ἀντιλήψεων ὄλων τῶν ἐν τῇ Βουλῇ πολιτικῶν μερίδων.

4. Ἐὰν καθίσταται ἀνέφικτος δι' οἰονδήποτε λόγον ἢ διοικήσεις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐνεργεῖται αὕτη βᾶσει εἰδικοῦ ἐκάστοτε νόμου.

5. Ἐὰν δὲν καθίσταται δυνατὴ, λόγῳ λήξεως τῆς περιόδου τῆς Βουλῆς, ἢ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον εἰδικοῦ νόμου, παρατείνεται ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ἢ ἰσχὺς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ λήξαντος ἢ λήγοντος οἰκονομικοῦ ἔτους, διὰ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

6. Διὰ νόμου δύναται νὰ καθιερωθῇ ἡ σύνταξις προϋπολογισμοῦ διετοῦς χρήσεως.

7. Ἐντὸς ἔτους τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους κατατίθεται εἰς τὴν Βουλὴν ὁ ἀπολογισμὸς, ὡς καὶ ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τοῦ Κράτους, οἱ ὁποῖοι ἐξετάζονται ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν καὶ κυροῦνται ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ὀριζόμενα.

8. Τὰ προγράμματα οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ἐγκρίνονται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 80.

1. Μισθός, σύνταξις, χορηγία ἢ ἀμοιβὴ οὔτε ἐγγράφεται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, οὔτε παρέχεται ἄνευ ὀργανικοῦ ἢ ἄλλου εἰδικοῦ νόμου.

2. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς κοπῆς ἢ ἐκδόσεως νομίσματος.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Συγκρότησις καὶ ἀποστολὴ τῆς Κυβερνήσεως

Ἄρθρον 81.

1. Τὴν Κυβέρνησιν ἀποτελεῖ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, συγκείμενον ἐκ τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν Ὑπουργῶν. Διὰ νόμου ὀρίζονται τὰ τῆς συνθέσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Διὰ διατάγματος, προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, δύναται νὰ διορισθοῦν εἰς ἢ πλείονες ἐκ τῶν Ὑπουργῶν Ἀντιπρόεδροι τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Νόμος ρυθμίζει τὴν θέσιν τῶν ἀναπληρωτῶν καὶ τῶν ἄνευ χαρτοφυλακίου Ὑπουργῶν, τῶν Ὑφυπουργῶν, οἱ ὁποῖοι δύναται νὰ ἀποτελοῦν μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ὡς καὶ τῶν μονίμων ὑπηρεσιακῶν Ὑφυπουργῶν.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῆ μέλος τῆς Κυβερνήσεως, ἢ Ὑφυ-

πουργός, εάν δέν συγκεντρώνη τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 55 ὀριζόμενα διὰ τὸν βουλευτὴν προσόντα.

3. Οἰαδὴποτε ἐπαγγελματικὴ δραστηριότης τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, τῶν Ὑφυπουργῶν καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, ἀναστέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων των.

4. Νόμος δύναται νὰ καθιερώνη τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ Ὑφυπουργοῦ καὶ πρὸς ἕτερα ἔργα.

5. Ἐν ἐλλείψει Ἀντιπροέδρου ὁ Πρωθυπουργός, ὡσάκις παρίσταται ἀνάγκη, ὀρίζει ἐκ τῶν Ὑπουργῶν προσωρινὸν ἀναπληρωτὴν του.

Ἄρθρον 82.

1. Ἡ Κυβέρνησις καθορίζει καὶ κατευθύνει τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Χώρας, συμφώνως πρὸς τοὺς ὀρισμοὺς τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων.

2. Ὁ Πρωθυπουργός ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητα τῆς Κυβερνήσεως καὶ κατευθύνει τὰς ἐνεργείας αὐτῆς καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὑπηρεσιῶν πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν νόμων.

Ἄρθρον 83.

1. Ἐκαστος τῶν Ὑπουργῶν ἀσκεῖ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενας ἀρμοδιότητας. Οἱ ἄνευ χαρτοφυλακίου Ὑπουργοὶ ἀσκοῦν ὄσας ἀρμοδιότητας ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς ὁ Πρωθυπουργός δι' ἀποφάσεώς του.

2. Οἱ Ὑφυπουργοὶ ἀσκοῦν τὰς διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ ἀνατιθεμένας εἰς αὐτοὺς ἀρμοδιότητας.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Σχέσεις Βουλῆς καὶ Κυβερνήσεως

Ἄρθρον 84.

1. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἀπολαύη τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς

Βουλῆς. Ἐντὸς δεκαπενθημέρου ἀπὸ τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἡ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς καὶ δύναται νὰ πράττῃ τοῦτο ὅποτεδῆποτε ἄλλοτε. Ἐὰν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ἔχουν διακοπῇ αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς, καλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς προτάσεως ἐμπιστοσύνης.

2. Ἡ Βουλὴ δύναται δι' ἀποφάσεώς της νὰ ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἢ μέλος αὐτῆς. Πρότασις περὶ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ, εἰ μὴ μετὰ πάροδον ἑξαμήνου ἀπὸ τῆς παρὰ τῆς Βουλῆς ἀπορρίψεως προτάσεως δυσπιστίας.

Ἡ πρότασις δυσπιστίας πρέπει νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἑνὸς ἔκτου τοῦλάχιστον τῶν βουλευτῶν καὶ νὰ περιλαμβάνῃ σαφῶς τὰ θέματα ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ διεξαχθῇ ἡ συζήτησις.

3. Κατ' ἐξαιρέσιν δύναται νὰ ὑποβληθῇ πρότασις περὶ δυσπιστίας καὶ πρὸ τῆς παρόδου ἑξαμήνου, ἐὰν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

4. Ἡ συζήτησις ἐπὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ἀρχεται μετὰ δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς σχετικῆς προτάσεως, πλὴν ἂν ἡ Κυβέρνησις, ἐπὶ προτάσεως δυσπιστίας, ζητήσῃ τὴν ἄμεσον ἔναρξιν, δὲν δύναται δὲ νὰ παραταθῇ πέραν τῶν τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς.

5. Ἡ ἐπὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ψηφοφορία διεξάγεται εὐθὺς μετὰ τὸ πέραν τῆς συζητήσεως, δύναται ὅμως νὰ ἀναβληθῇ ἐπὶ τεσσαράκοντα ὀκτῶ ὥρας, ἐὰν ζητήσῃ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις.

6. Πρότασις περὶ ἐμπιστοσύνης δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ, ἂν δὲν ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων βουλευτῶν, ἢ ὅποια ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν δύο πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ αὐτῶν. Πρότασις περὶ δυσπιστίας γίνεται δεκτὴ μόνον ἂν ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

7. Κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προτάσεων ψηφίζουν οἱ Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ μέλη τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 85.

Τὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὡς καὶ οἱ Ὑφυπουργοὶ

είναι συλλογικῶς ὑπεύθυνοι διὰ τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν διὰ τὰς πράξεις ἢ παραλείψεις τῆς ἀρμοδιότητός του, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμων. Οὐδέποτε ἔγγραφος ἢ προφορικὴ ἐντολὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀπαλλάσσει τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ Ὑφυπουργοὺς τῆς εὐθύνης τῶν.

Ἄρθρον 86.

1. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς διατελοῦντας ἢ διατελέσαντας μέλη Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργοὺς, κατὰ τοὺς περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμους, ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τούτῳ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, συγκροτεῖται ἐκ δώδεκα δικαστῶν, κληρουμένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει ἐξ ἀπάντων τῶν πρὸ τῆς κατηγορίας διωρισμένων Ἀρεοπαγιτῶν καὶ Προέδρων Ἐφετῶν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

2. Δίωξις, ἀνάκρισις ἢ προανάκρισις κατὰ τῶν ἐν παραγράφῳ 1 προσώπων διὰ πράξεις ἢ παραλείψεις τελεσθείσας ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν καθηκόντων τῶν, δὲν ἐπιτρέπεται ἄνευ προηγουμένης περὶ τούτου ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς.

Ἐὰν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν διοικητικῆς ἐξετάσεως προκύψουν στοιχεῖα δυνάμενα νὰ θεμελιώσουν εὐθύνην μέλους Κυβερνήσεως ἢ Ὑφυπουργοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν, οἱ ἐνεργήσαντες αὐτὴν διαβιβάζουν ταῦτα μετὰ τὸ πέρας τῆς διοικητικῆς ἐξετάσεως διὰ τοῦ ἀρμοδίου εἰσαγγελέως εἰς τὴν Βουλὴν.

Μόνη ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναστέλλῃ τὴν ποινικὴν δίωξιν.

3. Μὴ περατωθείσης τῆς διαδικασίας ἐπὶ προτάσεως κατὰ Ὑπουργοῦ ἢ Ὑφυπουργοῦ δι' οἰονδήποτε λόγον, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ τῆς παραγραφῆς, ἡ Βουλὴ δύναται, αἰτήσει τοῦ κατηγορηθέντος, δι' ἀποφάσεώς της νὰ συστήσῃ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ βουλευτῶν καὶ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, πρὸς ἔλεγχον τῆς κατηγορίας, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

ΤΜΗΜΑ Ε΄
ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Κεφάλαιον Πρώτον

Δικαστικοί λειτουργοί και υπάλληλοι

Άρθρον 87.

1. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστηρίων συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν ἀπολαυόντων λειτουργικῆς καὶ προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας.

2. Οἱ δικασταὶ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων των ὑπόκεινται μόνον εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ὑποχρεοῦνται νὰ συμμορφοῦνται πρὸς διατάξεις τιθεμένας κατὰ κατάλυσιν τοῦ Συντάγματος.

3. Ἡ ἐπιθεώρησις τῶν τακτικῶν δικαστῶν ἐνεργεῖται ὑπὸ ἀνωτέρων κατὰ βαθμὸν δικαστῶν, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Εἰσαγγελέως καὶ τῶν Ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, τῶν δὲ εἰσαγγελέων ὑπὸ ἀρεοπαγιδῶν καὶ ἀνωτέρων κατὰ βαθμὸν εἰσαγγελέων, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

Άρθρον 88.

1. Οἱ δικαστικοί λειτουργοί διορίζονται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐπὶ τῇ βάσει νόμου ὀρίζοντος τὰ προσόντα καὶ τὴν διαδικασίαν ἐπιλογῆς των, εἶναι δὲ ἰσόβιοι.

2. Αἱ ἀποδοχαὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸ λειτούργημα αὐτῶν. Τὰ τῆς βαθμολογικῆς καὶ μισθολογικῆς ἐξελίξεως, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, καθορίζονται δι' εἰδικῶν νόμων.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῇ ἐκπαιδευτικὴ καὶ δοκιμαστικὴ περίοδος τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν πρὸ τοῦ, ὡς τακτικῶν, διορισμοῦ των, διαρκείας μέχρι τριῶν ἐτῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δύναται οὗτοι νὰ ἀσκοῦν καὶ καθήκοντα τακτικοῦ δικαστοῦ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Οἱ δικαστικοί λειτουργοί δύναται νὰ παυθοῦν μόνον κατόπιν

δικαστικής απόφασεως, ἔνεκα ποινικῆς καταδίκης ἢ ἔνεκα βαρέος πειθαρχικοῦ παραπτώματος ἢ νόσου ἢ ἀναπηρίας ἢ ὑπηρεσιακῆς ἀνεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει καὶ τηρουμένων τῶν διατάξεων τῶν παραγράφων 2 καὶ 3 τοῦ ἄρθρου 93.

5. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ μέχρι καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐφέτου ἢ ἀντεισαγγελέως ἐφετῶν καὶ τούτοις ἀντιστοίχων ἀποχωροῦν ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἐξηκοστοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας των, πάντες δὲ οἱ ἐπὶ ἀνωτέρω τῶν ὡς ἄνω βαθμῶν, ἢ τῶν τούτοις ἀντιστοίχων, ἀποχωροῦν ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἐξηκοστοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας των. Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως ταύτης εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ὡς ἡμέρα συμπληρώσεως τοῦ ὡς ἄνω ὀρίου θεωρεῖται ἡ 30ῆ Ἰουνίου τοῦ ἔτους τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ δικαστικοῦ λειτουργοῦ.

6. Μετάταξις δικαστικῶν λειτουργῶν ἀπαγορεύεται. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται μετάταξις τακτικῶν δικαστῶν πρὸς πλήρωσιν θέσεων ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ μέχρι τοῦ ἡμίσεος αὐτῶν, ὡς καὶ μεταξὺ παρέδρων παρὰ πρωτοδίκαις καὶ παρέδρων παρ' εἰσαγγελίαις, τῇ αἰτήσει τῶν μετατασσομένων, ὡς νόμος ὀρίζει.

7. Εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰδικῶς προβλεπόμενα δικαστήρια ἢ συμβούλια, εἰς ἃ μετέχουν μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, προεδρεῖται ὁ ἐκ τῶν μελῶν τούτων ἀρχαιότερος εἰς τὸν βαθμόν.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις:

Κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου 88 ἐπιτρέπεται ὁ διορισμὸς εἰς θέσεις παρέδρων καὶ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου κατὰ τὰ διὰ νόμου ὀριζόμενα.

Ἄρθρον 89.

1. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δικαστικοὺς λειτουργοὺς ἡ παροχὴ πάσης ἄλλης ἐμίσθου ὑπηρεσίας, ὡς καὶ ἡ ἄσκησις οἰοῦδήποτε ἐπαγγέλματος.

2. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκλογή δικαστικῶν λειτουργῶν ὡς μελῶν τῆς Ἀκαδημίας ἢ ὡς καθηγητῶν ἢ ὑφηγητῶν ἀνωτάτων σχολῶν, ὡς καὶ ἡ συμμετοχὴ αὐτῶν εἰς εἰδικὰ διοικητικὰ δικαστήρια καὶ εἰς συμβούλια ἢ ἐπιτροπὰς, πλὴν τῶν διοικητικῶν συμβουλίων ἐπιχειρήσεων καὶ ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν.

3. Ἐπίσης ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάθεσις εἰς δικαστικούς λειτουργοὺς διοικητικῶν καθηκόντων, εἴτε παραλλήλως πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν κυρίων αὐτῶν καθηκόντων εἴτε ἀποκλειστικῶς, ἐπὶ ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δικαστικούς λειτουργοὺς ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

5. Ἐπιτρέπεται ἡ συγκρότησις ἐνώσεως δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 90.

1. Αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ μετατάξεις τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐκδιδομένου μετὰ προηγουμένην ἀπόφασιν ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου. Τοῦτο συγκροτεῖται ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ οἰκείου ἀνωτάτου δικαστηρίου καὶ μελῶν τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου ὀριζομένων διὰ κληρώσεως μεταξὺ τῶν ἐχόντων διετὴ τοῦλάχιστον ὑπηρεσίαν παρ' αὐτῷ ὡς νόμος ὀρίζει. Τοῦ ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου τῆς πολιτικῆς καὶ ποινικῆς δικαιοσύνης μετέχει καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου τοῦ δὲ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὁ παρ' αὐτῷ Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

2. Διὰ τὰς κρίσεις πρὸς προαγωγὴν εἰς τὰς θέσεις τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, ἀρεοπαγιτῶν, ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, προέδρων ἐφετῶν, εἰσαγγελέων ἐφετῶν καὶ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὸ κατὰ τὴν παράγραφον 1 συμβούλιον συγκροτεῖται ὑπὸ ἡδυσμένην σύνθεσιν, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἡ διάταξις τοῦ τελευταίου ἐδαφίου τῆς παραγράφου 1 ἔχει ἐφαρμογὴν καὶ ἐν προκειμένῳ.

3. Ἄν ὁ Ὑπουργὸς διαφωνῇ πρὸς τὴν κρίσιν ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, δύναται νὰ παραπέμψῃ τὸ κριθὲν ζήτημα εἰς τὴν ὀλομέλειαν τοῦ οἰκείου ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει. Δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὴν ὀλομέλειαν ἔχει καὶ ὁ παραλειφθεὶς δικαστικὸς λειτουργός, ὑπὸ τὰς ἐν τῷ νόμῳ ὀριζομένας προϋποθέσεις.

4. Αἱ ἀποφάσεις τῆς ὀλομελείας ἐπὶ τοῦ παραπεμφθέντος αὐτῆ ζητήματος, ὡς καὶ αἱ ἀποφάσεις ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, πρὸς τὰς ὁποίας δὲν διεφώνησεν ὁ Ὑπουργός, εἶναι ὑποχρεωτικαὶ δι' αὐτόν.

5. Αί προαγωγαί εἰς τὰς θέσεις τοῦ προέδρου καὶ τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, κατ' ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἀντιστοίχου ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἡ προαγωγή εἰς τὴν θέσιν τοῦ εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐνεργεῖται δι' ὁμοίου διατάγματος, κατ' ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἀντεισαγγελέων.

6. Αἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου ἀποφάσεις ἢ πράξεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 91.

1. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀεροπαγίτου ἢ ἀντεισαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἀνωτέρου, ἢ τῶν τούτοις ἀντιστοίχων ἀσκεῖται ὑπὸ ἀνωτάτου πειθαρχικοῦ συμβουλίου, ὡς νόμος ὀρίζει.

Τὴν πειθαρχικὴν ἀγωγὴν ἐγείρει ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης.

2. Τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον συγκροτεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς Προέδρου αὐτοῦ, ἐκ δύο ἀντιπροέδρων ἢ συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, δύο ἀντιπροέδρων τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ ἀεροπαγιτῶν, δύο ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων ἢ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ δύο τακτικῶν καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας, ὡς μελῶν. Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου ὀρίζονται διὰ κληρώσεως μεταξὺ τῶν ἐχόντων τριετὴ τοῦλάχιστον ὑπηρεσίαν εἰς τὸ οἰκεῖον ἀνώτατον δικαστήριον ἢ εἰς νομικὴν σχολὴν, ἀποκλείονται δὲ ἑκάστοτε τῆς συνθέσεως αὐτοῦ τὰ μέλη τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ δικαστήριον, ἐπὶ ἐνεργείας μέλους, εἰσαγγελέως ἢ ἐπιτρόπου τοῦ ὁποῖου καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ Συμβούλιον. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ πειθαρχικῆς διώξεως κατὰ μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου προεδρεῖ ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

3. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν λοιπῶν δικαστικῶν λειτουργῶν

άσκειται εις πρώτον και εις δεύτερον βαθμόν υπό συμβουλιών συγκροτουμένων έκ τακτικῶν δικαστῶν διὰ κληρώσεως, κατὰ τὰ υπό τοῦ νόμου ὀριζόμενα. Τὴν πειθαρχικὴν ἀγωγὴν ἐγείρει καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης.

4. Αἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου πειθαρχικαὶ ἀποφάσεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 92.

1. Οἱ ὑπάλληλοι τῆς γραμματείας πάντων τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν εἶναι μόνιμοι. Οὗτοι δύνανται νὰ παυθοῦν μόνον δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως ἔνεκα ποινικῆς καταδίκης, ἢ δι' ἀποφάσεως δικαστικοῦ συμβουλίου ἔνεκα βαρέος πειθαρχικοῦ παραπτώματος, νόσου ἢ ἀναπηρίας ἢ ὑπηρεσιακῆς ἀνεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει.

2. Τὰ προσόντα τῶν ὑπαλλήλων τῆς γραμματείας πάντων τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, ὀρίζονται διὰ νόμου.

3. Αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ μετατάξεις τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων ἐνεργοῦνται μετὰ σύμφωνον γνώμην δικαστικῶν συμβουλιῶν, ἢ πειθαρχικῆ δὲ ἐπ' αὐτῶν ἐξουσία ἄσκειται υπό τῶν ἱεραρχικῶς προϊσταμένων αὐτῶν δικαστῶν ἢ εἰσαγγελέων ἢ ἐπιτρόπων, ὡς καὶ υπό δικαστικῶν συμβουλιῶν, κατὰ τὰ υπό τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

Κατὰ τῶν περι προαγωγῆς, ὡς καὶ τῶν πειθαρχικῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστικῶν συμβουλιῶν, ἐπιτρέπεται προσφυγή, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Οἱ συμβολαιογράφοι, οἱ φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν καὶ οἱ διευθυνταὶ τῶν κτηματολογικῶν γραφείων εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ θέσεις. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν καὶ ἐπ' αὐτῶν.

5. Οἱ συμβολαιογράφοι καὶ οἱ ἄμισθοι φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν ἀποχωροῦν τῆς ὑπηρεσίας ὑποχρεωτικῶς ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ υπό τοῦ νόμου προβλεπομένου ὀρίου.

Ὁργάνωσις καὶ δικαιοδοσία τῶν δικαστηρίων.

Ἄρθρον 93.

1. Τὰ δικαστήρια διακρίνονται εἰς διοικητικά, πολιτικά καὶ ποινικά, ὀργανοῦνται δὲ δι' εἰδικῶν νόμων.
2. Αἱ συνεδριάσεις παντὸς δικαστηρίου εἶναι δημόσιαι, ἐκτὸς ἐὰν δι' ἀποφάσεως τούτου κριθῇ ὅτι ἡ δημοσιότης πρόκειται νὰ εἶναι ἐπιβλαβῆς εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη ἢ ὅτι συντρέχουν εἰδικοί λόγοι πρὸς προστασίαν τοῦ ἰδιωτικοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ βίου τῶν διαδίκων.
3. Πᾶσα δικαστικὴ ἀπόφασις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικῶς καὶ ἔμπεριστατωμένως ἠτιολογημένη, ἀπαγγέλλεται δὲ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει. Ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας δημοσιεύεται ὑποχρεωτικῶς. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς εἰς τὰ πρακτικὰ καταχωρίσεως ἐνδεχομένης μειοψηφίας καὶ τοὺς ὅρους καὶ προϋποθέσεις δημοσιότητος ταύτης.
4. Τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται ὅπως μὴ ἐφαρμόζουν νόμον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἀντίκειται πρὸς τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 94.

1. Ἡ ἐκδίκασις τῶν διοικητικῶν διαφορῶν οὐσίας ἀνήκει εἰς τὰ ὑφιστάμενα τακτικὰ διοικητικὰ δικαστήρια. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω διαφορῶν αἱ μὴ ὑπαχθεῖσαι εἰσέτι εἰς τὰ δικαστήρια ταῦτα, δεόν νὰ ὑπαχθοῦν ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν, ἐντὸς πέντε ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, τῆς προθεσμίας ταύτης δυναμένης νὰ παρατείνεται διὰ νόμου.
2. Μέχρι τῆς ὑπαγωγῆς εἰς τὰ τακτικὰ διοικητικὰ δικαστήρια καὶ τῶν λοιπῶν οὐσιαστικῶν διοικητικῶν διαφορῶν, εἴτε ἐν τῷ συνόλῳ εἴτε κατὰ κατηγορίας, αὗται ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάγονται εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια, πλὴν ἐκείνων διὰ τὰς ὁποίας εἰδικοί νόμοι συνέστησαν εἰδικὰ διοικητικὰ δικαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα τηροῦνται αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 2 ἕως 4 τοῦ ἄρθρου 93.
3. Εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια ὑπάγονται πᾶσαι αἱ ἰδιωτικαὶ διαφοραί, ὡς καὶ αἱ διὰ νόμου ἀνατιθέμεναι εἰς ταῦτα ὑποθέσεις ἐκουσίας δικαιοδοσίας.
4. Εἰς τὰ πολιτικά ἢ διοικητικὰ δικαστήρια δύναται νὰ ἀνατεθῇ

καὶ πᾶσα ἄλλη ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένη διοικητικῆς φύσεως ἀρμοδιότης.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις.

Ὡς τακτικὰ διοικητικὰ δικαστήρια νοοῦνται μόνον τὰ συσταθέντα διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 3845/1958 τακτικὰ φορολογικὰ δικαστήρια.

Ἄρθρον 95.

1. Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀνήκουν ἰδίως:

α) Ἡ κατ' αἴτησιν ἀκύρωσις τῶν ἐκτελεστῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας ἢ παράβασιν νόμου.

β) Ἡ κατ' αἴτησιν ἀναίρεσις τῶν τελεσιδίκων ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας, ἢ παράβασιν νόμου.

γ) Ἡ ἐκδίκασις τῶν κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους ὑποβαλλομένων εἰς αὐτὸ διοικητικῶν διαφορῶν οὐσίας.

δ) Ἡ ἐπεξεργασία πάντων τῶν κανονιστικοῦ χαρακτήρος διαταγμάτων.

2. Κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν ὑπὸ στοιχ. δ' τῆς προηγουμένης παραγράφου ἀρμοδιοτήτων δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 93 παράγραφοι 2 καὶ 3.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθῇ ἡ ἐκδίκασις κατηγοριῶν ὑποθέσεων τῆς ἀκυρωτικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἄλλου βαθμοῦ διοικητικὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἐπιφυλασσομένης πάντως τῆς εἰς τελευταῖον βαθμὸν ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

4. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ρυθμίζονται καὶ ἀσκοῦνται ὡς εἰδικώτερον νόμος ὀρίζει.

5. Ἡ διοίκησις ἔχει ὑποχρέωσιν συμμορφώσεως πρὸς τὰς ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ παράβασις τῆς ὑποχρέωσεως ταύτης δημιουργεῖ εὐθύνην διὰ πᾶν ὑπαίτιον ὄργανον, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 96.

1. Εἰς τὰ τακτικὰ ποινικὰ δικαστήρια ἀνήκει ὁ κολασμὸς τῶν

ἐγκλημάτων και ἡ λήψις πάντων τῶν κατὰ τοὺς ποινικοὺς νόμους μέτρων.

2. Δύναται διὰ νόμου: α) νὰ ἀνατεθῆ και εἰς ἀρχὰς ἀσκούσας ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἢ ἐκδίκασις ἀστυνομικῶν παραβάσεων τιμωρουμένων διὰ προστίμου, β) νὰ ἀνατεθῆ εἰς ἀρχὰς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας ἢ ἐκδίκασις τῶν περὶ τοὺς ἀγροὺς πταισμάτων και τῶν ἐξ αὐτῶν ἀπορρεουσῶν ἰδιωτικῶν διαφορῶν.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις αἱ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις ὑπόκεινται εἰς ἔφεσιν ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου τακτικοῦ δικαστηρίου, ἔχουσαν ἀνασταλτικὴν δύναμιν.

3. Εἰδικοὶ νόμοι ὀρίζουν τὰ περὶ δικαστηρίων ἀνηλίκων, ἐφ' ὧν ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 93 παραγράφος 2 και 97. Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων δύναται νὰ ἀπαγγέλλονται κεκλεισμένων τῶν θυρῶν.

4. Εἰδικοὶ νόμοι ὀρίζουν:

α) Τὰ περὶ στρατοδικείων, ναυτοδικείων και ἀεροδικείων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὑπαχθοῦν ἰδιῶται.

β) Τὰ περὶ δικαστηρίου λειῶν.

5. Τὰ ὑπὸ στοιχεῖον α' τῆς προηγουμένης παραγράφου δικαστήρια συγκροτοῦνται κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ μελῶν τοῦ δικαστικοῦ σώματος τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, περιβαλλομένων ὑπὸ τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 87 παρ. 1 τοῦ παρόντος ἐγγυήσεων λειτουργικῆς και προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας. Διὰ τὰς συνεδριάσεις και ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 2 ἔως 4 τοῦ ἄρθρου 93. Τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τῆς παρούσης παραγράφου, ὡς και ὁ χρόνος ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτῶν, ὀρίζονται διὰ νόμου.

Ἄρθρον 97.

1. Τὰ κακουργήματα και τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα δικάζονται ὑπὸ μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων, συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν και ἐνόρκων, ὡς νόμος ὀρίζει. Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων ὑπόκεινται εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα ἐνδικοὰ μέσα.

2. Κακουργήματα και πολιτικὰ ἐγκλήματα, ὑπαχθέντα μέχρι τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος διὰ συντακτικῶν πράξεων, ψηφισμάτων και εἰδικῶν νόμων, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐφετειῶν, ἐξακολουθοῦν νὰ δι-

κάζονται υπ' αὐτῶν, ἐφ' ὅσον νόμος δὲν ὑπαγάγη ταῦτα εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων.

Διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθῶν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν αὐτῶν ἐφετειῶν καὶ ἕτερα κακουργήματα.

3. Τὰ διὰ τοῦ τύπου διαπραττόμενα ἐγκλήματα παντὸς βαθμοῦ ὑπάγονται εἰς τὰ τακτικὰ ποινικὰ δικάστηρια, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 98.

1. Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀνήκουν ἰδίως:

α) Ὁ ἔλεγχος τῶν δαπανῶν τοῦ κράτους, ὡς καὶ τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰς τὸν ἔλεγχον αὐτοῦ ὑπαγομένων ἐκάστοτε ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

β) Ἡ ἔκθεσις πρὸς τὴν Βουλὴν ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ ἰσολογισμοῦ τοῦ Κράτους.

γ) Ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ τῶν νόμων περὶ συντάξεων ἢ ἀναγνωρίσεως ὑπηρεσίας διὰ τὴν παροχὴν δικαιώματος συντάξεως κατὰ τὸ ἄρθρον 73 παράγραφος 2, ὡς καὶ ἐπὶ παντὸς ἑτέρου θέματος ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ νόμου.

δ) Ὁ ἔλεγχος τῶν λογαριασμῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων καὶ τῶν ἐν ἑδαφίῳ α' ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

ε) Ἡ ἐκδίκασις ἐνδίκων μέσων ἐπὶ διαφορῶν ἐξ ἀπονομῆς συντάξεων, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἐλέγχου τῶν λογαριασμῶν ἐν γένει.

στ) Ἡ ἐκδίκασις ὑποθέσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν εὐθύνην τῶν δημοσίων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων, ὡς καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, διὰ πᾶσαν ἐκ δόλου ἢ ἀμελείας ἐπελθοῦσαν εἰς τὸ Κράτος ἢ εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὀργανισμοὺς καὶ νομικὰ πρόσωπα ζημίαν.

2. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ρυθμίζονται καὶ ἀσκοῦνται, ὡς νόμος ὀρίζει.

Κατὰ τὰς ὑπὸ στοιχεῖα α' ἕως δ' περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἀρθρου 93 παράγραφος 2 καὶ 3.

3. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῶν ἐν τῇ παρα-

γράφοι 1 υποθέσεων, δέν υπόκεινται εις τόν έλεγχον του Συμβουλίου τής Έπικρατείας.

Άρθρον 99.

1. Άγωγαί κακοδικίας κατά δικαστικῶν λειτουργῶν δικάζονται, ὡς νόμος ὀρίζει, ὑπό ειδικῶν δικαστηρίων, συγκροτουμένων ὑπό του Προέδρου του Συμβουλίου τής Έπικρατείας, ὡς Προέδρου αὐτοῦ καί ἐξ ἑνός συμβούλου τής Έπικρατείας, ἑνός ἀεροπαγίτου, ἑνός συμβούλου του Έλεγκτικῶν Συνεδρίου, δύο τακτικῶν καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τής Χώρας καί δύο δικηγόρων ἐκ τῶν μελῶν του Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου τῶν δικηγόρων, ὡς μελῶν, ὀριζομένων δια κληρώσεως.

2. Ἐκ τῶν μελῶν του ειδικῶν δικαστηρίων ἐξαιρεῖται ἕκαστοτε τὸ ἀνήκον εἰς τὸ σῶμα ἢ τὸν κλάδον τής δικαιοσύνης, ἐπὶ ἐνεργείας ἢ παραλείψεως λειτουργῶν του ὁποίου καλεῖται νά ἀποφανθῆ τὸ δικαστήριον. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀγωγῆς κακοδικίας κατά μέλους του Συμβουλίου τής Έπικρατείας ἢ λειτουργῶν τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, του ὡς ἄνω ειδικῶν δικαστηρίων προεδρεύει ὁ Πρόεδρος του Ἀρείου Πάγου.

3. Πρὸς ἔγερσιν ἀγωγῆς κακοδικίας οὐδεμίαν ἀπαιτεῖται ἄδεια.

Άρθρον 100.

1. Συνιστᾶται Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγονται:

α) Ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατά τὸ ἄρθρον 58.

β) Ὁ ἔλεγχος του κύρους καί τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος, ἐνεργουμένου κατά τὸ ἄρθρον 44 παράγραφος 2.

γ) Ἡ κρίσις περὶ τῶν ἀσυμβιβάστων ἢ τής ἐκπτώσεως βουλευτοῦ κατά τὰ ἄρθρα 55 παράγραφος 2 καί 57.

δ) Ἡ ἄρσις τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν δικαστηρίων καί τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἢ μεταξὺ του Συμβουλίου τής Έπικρατείας καί τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων ἄφ' ἑνός καί τῶν ἀστικῶν καί ποινικῶν δικαστηρίων ἄφ' ἑτέρου ἢ τέλος μεταξὺ του Έλεγκτικῶν Συνεδρίου καί τῶν λοιπῶν δικαστηρίων.

ε) Ἡ ἄρσις τής ἀμφισβητήσεως περὶ τής οὐσιαστικῆς ἀντισυντα-

γματικότητα ἢ τῆς ἐννοίας διατάξεων τυπικοῦ νόμου, εἰάν ἐξεδόθησαν περὶ αὐτῶν ἀντίθετοι ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

στ) Ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τὸν χαρακτηρισμὸν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου ὡς γενικῶς παραδεδεγμένων, κατὰ τὴν παράγραφον 1 τοῦ ἄρθρου 28.

2. Τὸ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον δικαστήριον συγκροτεῖται ἐκ τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἐκ τεσσάρων συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐκ τεσσάρων ἀρεοπαγιτῶν, ὀριζομένων ἀνὰ διετίαν διὰ κληρώσεως, ὡς μελῶν. Τοῦ δικαστηρίου τούτου προεδρεύει ὁ ἀρχαιότερος τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Εἰς τὰς περιπτώσεις δ' καὶ ε' τῆς προηγουμένης παραγράφου μετέχουν τῆς συνθέσεως τοῦ δικαστηρίου καὶ δύο τακτικοὶ καθηγηταὶ νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας, ὀριζόμενοι διὰ κληρώσεως.

3. Ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ δικαστηρίου, τὰ τοῦ ὀρισμοῦ, ἀναπληρώσεως καὶ ἐπικουρίας τῶν μελῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ διαδικασίας ὀρίζονται δι' εἰδικοῦ νόμου.

4. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ δικαστηρίου εἶναι ἀμετάκλητοι.

Διάταξις νόμου κηρυσσομένη ὡς ἀντισυνταγματικὴ εἶναι ἀνίσχυρος ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως ἢ ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως ὀριζομένου χρόνου.

ΤΜΗΜΑ ΣΤ'

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ὁργάνωσις τῆς διοικήσεως

Ἄρθρον 101.

1. Ἡ διοίκησις τοῦ Κράτους ὀργανοῦται κατὰ τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα.

2. Ἡ διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Χώρας διαμορφοῦται βάσει τῶν γεωοικονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ συγκοινωνιακῶν συνθηκῶν.

3. Τὰ περιφερειακὰ κρατικὰ ὄργανα ἔχουν γενικὴν ἀποφασιστικὴν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς περιφερείας των, αἱ δὲ κεντρικαὶ ὑπηρεσίαι, πλὴν εἰδικῶν ἀρμοδιοτήτων, τὴν γενικὴν κατεῦθυνσιν, τὸν συντονισμόν καὶ τὸν ἐλεγχον τῶν περιφερειακῶν ὀργάνων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 102.

1. Ἡ διοίκησις τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων ἀνήκει εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, τῶν ὁποίων τὴν πρώτην βαθμίδα ἀποτελοῦν οἱ δήμοι καὶ αἱ κοινότητες. Αἱ λοιπαὶ βαθμίδες ὀρίζονται διὰ νόμου.

2. Οἱ ὀργανισμοὶ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἀπολαοῦν διοικητικῆς αὐτοτελείας. Αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν ἐκλέγονται διὰ καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλέπονται ἀναγκαστικοὶ ἢ ἐκούσιοι σύνδεσμοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων ἢ παροχὴν ὑπηρεσιῶν, διοικούμενοι ὑπὸ συμβουλίου ἐξ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων ἐκάστου δήμου ἢ κοινότητος, λαμβανομένων κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ τούτων.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῇ ἢ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως δευτέρας βαθμίδος συμμετοχὴ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων τοπικῶν ἐπαγγελματικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ πνευματικῶν ὀργανώσεων καὶ τῆς κρατικῆς διοικήσεως μέχρι τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν.

5. Τὸ Κράτος ἀσκεῖ ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ὀργανισμῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, μὴ ἐμποδίζουσαν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἐλευθέραν δρᾶσιν αὐτῶν. Αἱ πειθαρχικαὶ ποιναὶ ἀργίας καὶ ἀπολύσεως ἐκ τοῦ ἀξιώματος τῶν αἰρετῶν ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἐξαιρέσει τῶν περιπτώσεων τῶν συνεπαγομένων αὐτοδικαίαν ἔκπτωσιν, ἀπαγγέλλονται μόνον μετὰ σύμφωνον γνώμην συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ τακτικῶν δικαστῶν.

6. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀναγκαίων πόρων, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτο-

διοικήσεως. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς ἀποδόσεως καὶ κατανομῆς μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω ὀργανισμῶν τῶν ὑπὲρ αὐτῶν καθοριζομένων καὶ ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰσπραττομένων φόρων ἢ τελῶν.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ἑπηρεσιακὴ κατάστασις τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως

Ἄρθρον 103.

1. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι ἐκτελεσταὶ τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους καὶ ὑπηρετοῦν τὸν λαόν, ὀφείλοντες πίστιν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πατρίδα. Τὰ προσόντα καὶ ὁ τρόπος τοῦ διορισμοῦ τούτων καθορίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῇ ὑπάλληλος εἰς μὴ νενομοθετημένην ὀργανικὴν θέσιν. Ἐξαιρέσεις δύναται νὰ προβλέπονται ὑπὸ ἐιδικοῦ νόμου πρὸς κάλυψιν ἀπροβλέπτων καὶ ἐπείγουσῶν ἀναγκῶν διὰ προσωπικοῦ προσλαμβανομένου δι' ὀρισμένην χρονικὴν περίοδον, ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου.

3. Ὀργανικαὶ θέσεις ἐιδικοῦ ἐπιστημονικοῦ, ὡς καὶ τεχνικοῦ ἢ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ, δύναται νὰ πληροῦνται διὰ προσωπικοῦ προσλαμβανομένου ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου. Νόμος ὀρίζει τοὺς ὅρους τῆς προσλήψεως, ὡς καὶ τὰς ἐιδικωτέρας ἐγγυήσεις, ὑφ' ἃς τελεῖ τὸ προσλαμβανόμενον προσωπικόν.

4. Οἱ κατέχοντες ὀργανικὰς θέσεις δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ θέσεις αὐταί. Οὗτοι ἐξελίσσονται μισθολογικῶς κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου, πλὴν δὲ τῶν περιπτώσεων τῆς ἀποχωρήσεως λόγῳ ὀρίου ἡλικίας καὶ τῆς παύσεως συνεπείᾳ δικαστικῆς ἀποφάσεως, δὲν δύναται νὰ μετατεθοῦν ἄνευ γνωμοδοτήσεως, οὐδὲ νὰ ὑποβιβασθοῦν ἢ παυθοῦν ἄνευ ἀποφάσεως ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα αὐτοῦ τοῦλάχιστον ἐκ μόνιμων δημοσίων ὑπαλλήλων.

Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν συμβουλίων τούτων χωρεῖ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς νόμος ὀρίζει.

5. Τῆς μονιμότητος δύναται νὰ ἐξαιροῦνται, διὰ νόμου, ἀνώτατοι

διοικητικοί υπάλληλοι τῶν ἐκτὸς τῆς ὑπαλληλικῆς ἱεραρχίας θέσεων, οἱ ἀπ' εὐθείας διοριζόμενοι ἐπὶ πρεσβευτικῶ βαθμῶ, οἱ ὑπάλληλοι τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν γραφείων τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τῶν Ὑπουργῶν καὶ Ὑφυπουργῶν.

6. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς Βουλῆς, διεπομένων ἐξ ὀλοκλήρου κατὰ τὰ λοιπὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ λοιπῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Ἄρθρον 104.

1. Οὐδείς ἐκ τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ὑπαλλήλων δύναται νὰ διορισθῆ εἰς ἑτέραν θέσιν δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ ὀργανισμοῦ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἑτέρου νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίας ἐπιχειρήσεως ἢ ὀργανισμοῦ κοινῆς ὀφελείας. Κατ' ἐξαιρέσιν δύναται νὰ ἐπιτραπῆ ὁ διορισμὸς καὶ εἰς δευτέραν θέσιν ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικοῦ νόμου, τηρουμένων τῶν διατάξεων τῆς ἐπομένης παραγράφου.

2. Αἱ πάσης φύσεως πρόσθετοι ἀποδοχαὶ ἢ ἀπολαυαὶ τῶν κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον ὑπαλλήλων δὲν δύναται νὰ εἶναι κατὰ μῆνα ἀνώτεροι τοῦ συνόλου τῶν ἀποδοχῶν τῆς ὀργανικῆς αὐτῶν θέσεως.

3. Οὐδεμία προηγουμένη ἄδεια ἀπαιτεῖται πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς καὶ ὑπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Κεφάλαιον Τρίτον

Καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὄρους

Ἄρθρον 105.

1. Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω ἀπὸ τῆς Μεγάλης Βίγλας καὶ ἑξῆς, ἀποτελοῦσα τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον τοῦτου προνομιακὸν καθεστῶς αὐτοδιοίκητον τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποῖου ἡ κυριαρχία παραμένει ἄθικτος ἐπ' αὐτοῦ. Ἐξ

απόψεως πνευματικής τὸ Ἅγιον Ὄρος διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκοτῶν, ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως, τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἅμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν.

2. Τὸ Ἅγιον Ὄρος διοικεῖται, κατὰ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι κατανεμημένη ὁλόκληρος ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω, τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας εἶναι ἀναπαλλοτρίωτον.

Ἡ διοίκησις αὐτοῦ ἀσκειῖται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν, ἀποτελούντων τὴν Ἱερὰν Κοινότητα. Οὐδεμία ἀπολύτως ἐπιτρέπεται μεταβολὴ τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, οὐδὲ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελεῖα τῶν ἐξαρτήματα. Ἀπαγορεύεται ἢ ἐν αὐτῷ ἐγκαταβίωσις ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν.

3. Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν ἁγιορειτικῶν καθεστῶτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τὸ ὁποῖον, συμπράττοντος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους, συντάσσουν μὲν καὶ ψηφίζουν αἱ εἴκοσιν Ἱερὰι Μοναί, ἐπικυρώνουν δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

4. Ἡ ἀκριβὴς τήρησις τῶν ἁγιορειτικῶν καθεστῶτων τελεῖ, ὡς πρὸς μὲν τὸ πνευματικὸν μέρος, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς πρὸς δὲ τὸ διοικητικόν, ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἀποκλειστικῶς καὶ ἡ διαφύλαξις τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

5. Αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι τοῦ Κράτους ἀσκοῦνται διὰ διοικητοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα καθορίζονται διὰ νόμου.

Διὰ νόμου ἐπίσης καθορίζονται ἢ ὑπὸ τῶν μοναστηριακῶν ἀρχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀσκουμένη δικαστικὴ ἐξουσία, ὡς καὶ τὰ τελωνειακὰ καὶ φορολογικὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

ΕΙΔΙΚΑΙ ΤΕΛΙΚΑΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ
ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄

ΕΙΔΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρον 106.

1. Πρὸς ἐδραίωσιν τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης καὶ προστασίαν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος, τὸ Κράτος προγραμματίζει καὶ συντονίζει τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα ἐν τῇ Χώρα, ἐπιδιδῶν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ὅλων τῶν τομέων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Λαμβάνει τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τῶν ὑπογείων ἢ ὑποθαλασσίων κοιτασμάτων καὶ πρὸς προώθησιν τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως καὶ προαγωγὴν ἰδίᾳ τῆς οἰκονομίας τῶν ὄρεινῶν, νησιωτικῶν καὶ παραμεθορίων περιοχῶν.

2. Ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομικὴ πρωτοβουλία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναπτύσσεται εἰς βάρος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπειᾶς, ἢ ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

3. Ἐπιφυλασσομένης τῆς ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 107 παρεχομένης προστασίας, ὡς πρὸς τὴν ἐπανεξαγωγὴν κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, δύναται διὰ νόμου νὰ ρυθμίζωνται τὰ τῆς ἐξαγορᾶς ἐπιχειρήσεων ἢ ἀναγκαστικῆς εἰς ταύτας συμμετοχῆς τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων δημοσίων φορέων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ κέκτηνται χαρακτηριστὰ μονοπωλίου ἢ ἔχουν ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἢ ἔχουν ὡς κύριον σκοπὸν τὴν παροχὴν ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύνολον.

4. Τὸ τίμημα τῆς ἐξαγορᾶς ἢ τὸ ἀντάλλαγμα τῆς ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων δημοσίων φορέων, καθορίζεται ἀπαραιτήτως δικαστικῶς, πρέπει δὲ νὰ εἶναι πληρῆς, ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἐξαγοραζομένης ἐπιχειρήσεως, ἢ τῆς εἰς αὐτὴν συμμετοχῆς.

5. Μέτοχος, ἐταῖρος ἢ κύριος ἐπιχειρήσεως, τῆς ὁποίας ὁ ἔλεγχ-

χος περιέρχεται εις τὸ Κράτος ἢ εις ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενον φορέα συνεπεία ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς κατὰ τὴν παράγραφον 3, δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξαγορὰν τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ τὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν δαπάνην τοῦ Δημοσίου τῶν ὀφελουμένων ἐκ τῆς ἐκτελέσεως ἔργων κοινῆς ὠφελείας ἢ γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χώρας.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις:

Εἰς τὴν κατὰ τὴν παράγραφον 4 ἀξίαν δὲν περιλαμβάνεται ἡ ὀφειλομένη εἰς τὸν μονοπωλιακόν, τυχόν, χαρακτήρα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἄρθρον 107.

1. Ἡ πρὸ τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 ἠϋξημένης τυπικῆς ἰσχύος νομοθεσία προστασίας κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, διατηρεῖ τὴν ἦν ἐκέκτητο ἠϋξημένην τυπικὴν ἰσχύον, ἐφαρμοζομένη καὶ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς εἰσαγομένων κεφαλαίων.

Τὴν αὐτὴν ἰσχύον κέκτηνται καὶ αἱ διατάξεις τῶν κεφαλαίων Α' ἕως καὶ Δ' τοῦ τμήματος Α' τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 27/75 νόμου «περὶ φορολογίας πλοίων, ἐπιβολῆς εἰσφορᾶς πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, ἐγκαταστάσεως ἀλλοδαπῶν ναυτιλιακῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ρυθμίσεως συναφῶν θεμάτων».

2. Νόμος, ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδόμενος, ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, ὀρίζει τοὺς ὅρους καὶ τὴν διαδικασίαν ἀναθεωρήσεως ἢ λύσεως τοῦ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 2687/1953, ἀπὸ 21 Ἀπριλίου 1967 μέχρις 23 Ἰουλίου 1974 ἐκδοθεισῶν ὑφ' οἴονδῆποτε τύπον ἐγκριτικῶν διοικητικῶν πράξεων ἢ συναφθεισῶν συμβάσεων περὶ ἐπενδύσεων κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, ἐξαιρέσει τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὴν νηολόγησιν πλοίων ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν.

Ἄρθρον 108.

Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀποδήμου ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν διατήρησιν τῶν δεσμῶν του μετὰ τὴν μητέρα Πατρίδα. Ἐπίσης

μεριμνᾷ διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν προαγωγὴν τῶν ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας ἐργαζομένων Ἑλλήνων.

Ἄρθρον 109.

1. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιεχομένου ἢ τῶν ὄρων διαθήκης, κωδικέλλου ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς διατάξεις αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ἢ ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ.

2. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται ἡ ἐπωφελεστέρα ἀξιοποίησις ἢ διάθεσις τοῦ καταλειφθέντος ἢ δωρηθέντος ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου κοινωφελοῦς σκοποῦ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δωρητοῦ ἢ τοῦ διαθέτου καθοριζομένην περιοχὴν ἢ εἰς τὴν εὐρυτέραν ταύτης περιφέρειαν, ὅταν διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως βεβαιούται ὅτι ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου ἢ τοῦ δωρητοῦ δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἐξ οἰουδήποτε λόγου, καθ' ὀλοκληρίαν ἢ κατὰ τὸ μείζον τοῦ περιεχομένου ταύτης, ὡς καὶ ἂν δύναται νὰ ἰκανοποιηθῇ πληρέστερον διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἄρθρον 110.

1. Αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος ὑπόκεινται εἰς ἀναθεώρησιν, ἐξαιρέσει τῶν καθοριζουσῶν τὴν βᾶσιν καὶ τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος ὡς Προεδρευομένης Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας, ὡς καὶ τῶν τοιούτων τῶν ἄρθρων 2 παράγραφος 1, 4 παράγραφοι 1,4 καὶ 7,5 παράγραφοι 1 καὶ 3, 13 παράγραφος 1 καὶ 26.

2. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος διαπιστοῦται δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, λαμβανομένης κατόπιν προτάσεως πενήτηκοντα τοῦλάχιστον βουλευτῶν, διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς, εἰς δύο ψηφοφορίας ἀφισταμένας ἀλλήλων κατὰ ἓνα τοῦλάχιστον μῆνα. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης καθορίζονται εἰδικῶς αἱ ἀναθεωρητέαι διατάξεις.

3. Ἀποφασισθείσης τῆς ἀναθεωρήσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων, δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

4. Ἐὰν πρότασις περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος ἔτυχε τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, οὐχὶ ὁμως καὶ τῆς κατὰ τὴν παράγραφον 2 πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τούτων, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς δύναται νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

5. Πᾶσα ψηφισομένη ἀναθεώρησις διατάξεων τοῦ Συντάγματος δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῆς ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τίθεται δὲ ἐν ἰσχύϊ δι' εἰδικοῦ ταύτης ψηφίσματος.

6. Δὲν ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος πρὸ τῆς παρόδου πενταετίας ἀπὸ τῆς περατώσεως τῆς προηγούμενης.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἄρθρον 111.

1. Πᾶσα διάταξις νόμου ἢ διοικητικῆς πράξεως κανονιστικοῦ χαρακτήρος, ἀντικειμένη εἰς τὸ Σύνταγμα, καταργεῖται ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.

2. Συντακτικαὶ πράξεις, ἐκδοθεῖσαι ἀπὸ τῆς 24ης Ἰουλίου 1974 μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ὡς καὶ Ψηφίσματα ταύτης, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν καὶ κατὰ τὰς ἀντιτιθεμένας πρὸς τὸ Σύνταγμα διατάξεις αὐτῶν, ἐπιτρεπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καταργεῖται ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 8 τῆς 3ης συντακτικῆς πράξεως ἀπὸ 3/9/1974, ὡς πρὸς τὸ ὄριον ἡλικίας ἀποχωρήσεως τῶν καθηγητῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

Διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ: α) τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 700 τῆς 9/9 Ὀκτωβρίου 1974 προεδρικοῦ διατάγματος «περὶ μερικῆς ἐπαναφορᾶς

έν ισχύϊ τῶν ἄρθρων 5,6,8,10,12,14,95 καὶ 97 τοῦ Συντάγματος καὶ ἄρσεως τοῦ νόμου περὶ καταστάσεως πολιορκίας» καὶ β) τὸ ν.δ. ὑπ' ἀριθ. 167 τῆς 16/16 Νοεμβρίου 1974 «περὶ χορηγήσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἐφέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου», ἐπιτρεπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν.

4. Τὸ ψήφισμα τῆς 16/29 Ἀπριλίου 1952 διατηρεῖται ἐν ισχύϊ ἐπὶ ἕξι μῆνας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ισχύος τοῦ παρόντος. Ἐντὸς τῆς προθεσμίας ταύτης ἐπιτρέπεται ἢ διὰ νόμου τροποποιήσεις, συμπλήρωσις ἢ κατάργησις τῶν ἐν παραγράφῳ 1 τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ ἀνωτέρω ψηφίσματος ἀναφερομένων συντακτικῶν πράξεων καὶ ψηφισμάτων ἢ ἢ διατήρησις τινῶν ἐκ τούτων, ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας ταύτης, ὑπὸ τὸν περιορισμὸν ὅτι αἱ τροποποιούμεναι, συμπληρούμεναι ἢ διατηρούμεναι ἐν ισχύϊ διατάξεις δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὸ παρὸν Σύνταγμα.

5. Ἑλληνες στερηθέντες, μέχρι τῆς ἐνάρξεως ισχύος τοῦ παρόντος, καθ' οἷονδήποτε τρόπον τῆς ἰθαγενείας των, ἀνακτοῦν ταύτην κατόπιν κρίσεως ὑπὸ ἐιδικῶν ἐπιτροπῶν ἐκ δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Διατηρεῖται ἐν ισχύϊ ἢ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ ν.δ. 3370/1955 «περὶ κυρώσεως τοῦ Κώδικος Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας» μέχρι τῆς διὰ νόμου καταργήσεώς της.

Ἄρθρον 112.

1. Ἐπὶ θεμάτων, πρὸς ρύθμισιν τῶν ὁποίων προβλέπεται ρητῶς ὑπὸ διατάξεων τοῦ παρόντος Συντάγματος ἢ ἔκδοσις νόμου, οἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ισχύος αὐτοῦ ὑφιστάμενοι κατὰ περίπτωσιν νόμοι ἢ διοικητικαὶ πράξεις κανονιστικοῦ χαρακτῆρος, ἐξαιρέσει τῶν ἀντικειμένων εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ κατὰ περίπτωσιν νόμου.

2. Αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 109 παράγραφος 2 καὶ 79 παράγραφος 8 τίθενται εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ισχύος τοῦ ὑπὸ ἐκάστης τούτων ἐιδικῶς προβλεπομένου νόμου, ἐκδιδομένου τὸ βραδύτερον μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1976. Μέχρις ἐνάρξεως τῆς ισχύος τοῦ ὑπὸ τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 109 προβλεπομένου νόμου ἐξακολουθεῖ

έφαρμοζόμενη ή κατά την έναρξιν ισχύος του Συντάγματος ύφιστα-
μένη συνταγματική και νομοθετική ρύθμισις.

3. Κατά την έννοιαν της από 5 Ὀκτωβρίου 1974 συντακτικῆς
πράξεως, διατηρουμένης ἐν ἰσχύϊ, ἡ ἀναστολή ἐκτελέσεως τῶν καθη-
κόντων τῶν καθηγητῶν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν ὡς βουλευτῶν, καθ'
ὄλην τὴν παροῦσαν βουλευτικὴν περίοδον δὲν ἐκτείνεται εἰς τὴν δι-
δασκαλίαν, ἔρευναν, συγγραφικὴν ἐργασίαν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀπα-
σχόλησιν εἰς τὰ ἐργαστήρια καὶ τὰ σπουδαστήρια τῶν οἰκείων σχο-
λῶν, ἀποκλειομένης τῆς συμμετοχῆς τούτων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν
σχολῶν καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ διδακτικοῦ ἐν γένει προσωπικοῦ ἢ
τὴν ἐξέτασιν τῶν σπουδαστῶν.

4. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς παραγράφου 3 τοῦ ἄρθρου 16 περὶ ἐτῶν ὑπο-
χρεωτικῆς φοιτήσεως θὰ ὀλοκληρωθῆ ἐπὶ τῇ βάσει νόμου ἐντὸς πεν-
ταετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ισχύος τοῦ παρόντος.

Ἄρθρον 113.

Ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς, ὡς καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἀναφερόμενα
ψηφίσματα καὶ οἱ νόμοι περὶ τῆς λειτουργίας τῆς Βουλῆς, ἐξακολου-
θοῦν ἰσχύοντες μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ισχύος τοῦ νέου Κανονισμοῦ
τῆς Βουλῆς, ἐξαιρέσει τῶν ἀντικειμένων εἰς ὀρισμοὺς τοῦ Συντάγμα-
τος.

Προκειμένου περὶ τῆς λειτουργίας τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 70 καὶ 71
τοῦ Συντάγματος Τμημάτων τῆς Βουλῆς ἔχουν συμπληρωματικὴν
ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τοῦ τελευταίου Κανονισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τῆς
Εἰδικῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἄρθρου 35 τοῦ Συντάγματος τῆς
1ης Ἰανουαρίου 1952, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 3 τοῦ ὑπο στοιχ. Α΄ ψηφίσμα-
τος τῆς 24.12.1974 εἰδικώτερον ὀριζόμενα. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς
ισχύος τοῦ νέου Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς, ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ ἄρθρου 71
τοῦ Συντάγματος συγκροτεῖται ἐξ ἐξήκοντα τακτικῶν μελῶν καὶ τριά-
κοντα ἀναπληρωματικῶν, ἐπιλεγομένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βου-
λῆς, ἐξ ὄλων τῶν κομμάτων καὶ ὁμάδων καὶ κατ' ἀναλογίαν τῆς δυνά-
μεως αὐτῶν. Ἐγειρομένης ἀμφισβητήσεως μέχρι τῆς δημοσιεύσεως
τοῦ νέου Κανονισμοῦ περὶ τῶν ἐφαρμοστῶν ἐκάστοτε διατάξεων
ἀποφαίνεται ἡ Ὀλομέλεια ἢ τὸ Τμῆμα τῆς Βουλῆς, εἰς τὴν λειτουρ-
γίαν τοῦ ὁποίου προεκλήθη τὸ ζήτημα.

Άρθρον 114.

1. Ἡ ἐκλογή τοῦ πρώτου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας δέον νά πραγματοποιηθῆ τὸ βραδύτερον ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Συντάγματος εἰς εἰδικὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς, προσκαλουμένης πρὸ πέντε τοῦλάχιστον ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς, τηρουμένων ἀναλόγως τῶν ὀρισμῶν τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς περὶ ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

Ὁ ἐκλεγόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναλαμβάνει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς δόσεως τοῦ ὄρκου του, ἐντὸς πέντε τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

Ὁ κατὰ τὸ ἄρθρον 49 παράγραφος 5 νόμος περὶ ρυθμίσεως τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν εὐθύνην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας θεμάτων ἐκδίδεται ὑποχρεωτικῶς μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1975.

Μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 33 νόμου τὰ ἐν αὐτῇ θέματα διέπονται ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὸν προσωρινὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας.

2. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ ὀριστικοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀναλήψεως τῆς ἀσκίσεως τῶν καθηκόντων του, ὁ προσωρινὸς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀσκεῖ τὰς διὰ τοῦ Συντάγματος ἀναγνωριζόμενας εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἀρμοδιότητας, ὑπὸ τοὺς ἐν ἄρθρῳ 2 τοῦ ὑπὸ στοιχ. Β' ἀπὸ 24.12.1974 ψηφίσματος τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς περιορισμούς.

Άρθρον 115.

1. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν ἄρθρῳ 86 παράγραφος 1 προβλεπομένου νόμου, ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ κείμεναι διατάξεις περὶ διώξεως, ἀνακρίσεως καὶ ἐκδικάσεως τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 49 παράγραφος 1 καὶ 85 πράξεων καὶ παραλείψεων.

2. Ὁ ἐν ἄρθρῳ 100 προβλεπόμενος νόμος δέον νά ἐκδοθῆ τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τούτου καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ συνιστωμένου Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου:

α) Αἱ ἀμφισβητήσεις, περὶ ὧν ἡ παράγραφος 2 τοῦ ἄρθρου 55 καὶ τὸ ἄρθρον 57 ἐπιλύονται δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὰς ἐπὶ

προσωπικῶν θεμάτων διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς.

β) Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος ἐνεργουμένου κατ' ἄρθρον 44 παράγραφος 2 ὡς καὶ ἡ ἐκδικασίς ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 58 ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ κατ' ἄρθρον 73 τοῦ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἐφαρμοζομένης τῆς διαδικασίας τῶν ἄρθρων 116 ἐπομ. τοῦ Π.Δ. 650/1974.

γ) Ἡ ἄρσις τῶν ἐν ἄρθρῳ 100 παράγραφος 1 ἐδάφ. δ' συγκρούσεων ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 65 τοῦ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος, Δικαστηρίου Συγκρούσεως Καθηκόντων, διατηρουμένων προσωρινῶς ἐν ἰσχύϊ καὶ τῶν νόμων περὶ τῆς ὀργανώσεως, λειτουργίας καὶ διαδικασίας ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτου.

3. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 99 προβλεπομένου νόμου, αἱ ἀγωγαὶ κακοδικίας ἐκδικάζονται κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 110 τοῦ Συντάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ὀριζόμενα ὑπὸ τοῦ προβλεπομένου δι' αὐτοῦ δικαστηρίου καὶ κατὰ τὴν ἐν ἰσχύϊ διαδικασίαν κατὰ τὸν χρόνον δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος.

4. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ νόμου τοῦ προβλεπομένου ὑπὸ τῆς παραγράφου 3 τοῦ ἄρθρου 87 ὡς καὶ μέχρι τῆς συγκροτήσεως τῶν ὑπὸ τῶν ἄρθρων 90 παράγραφοι 1 καὶ 2 καὶ 91 προβλεπομένων δικαστικῶν καὶ πειθαρχικῶν συμβουλίων, ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι αἱ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος ὑφιστάμεναι σχετικὰ διατάξεις. Οἱ περὶ τῶν ὡς ἄνω θεμάτων νόμοι δέον ὅπως ἐκδοθῶν τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Συντάγματος.

5. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τῶν ἐν ἄρθρῳ 92 ἀναφερομένων νόμων, ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι αἱ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Συντάγματος ὑφιστάμεναι διατάξεις. Οἱ νόμοι οὗτοι δέον ὅπως ἐκδοθῶν τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

6. Ὁ ἐν ἄρθρῳ 57 παράγραφος 5 εἰδικὸς νόμος δέον νὰ ἐκδοθῆ ἐντὸς ἑξαμήνου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Συντάγματος.

Ἄρθρον 116.

1. Ὑφιστάμεναι διατάξεις ἀντιβαίνουσαι εἰς τὸ ἄρθρον 4 παρά-

γραφος 2 παραμένουν ἐν ἰσχύϊ μέχρι τῆς διὰ νόμου καταργήσεώς των, τὸ βραδύτερον δὲ μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1982.

2. Ἀποκλίσεις ἐκ τῶν ὀρισμῶν τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 4 ἐπιτρέπονται μόνον δι' ἀποχρῶντας λόγους εἰς τὰς εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένας περιπτώσεις.

3. Κανονιστικαὶ ὑπουργικαὶ ἀποφάσεις, ὡς καὶ διατάξεις συλλογικῶν συμβάσεων ἢ διαιτητικῶν ἀποφάσεων περὶ ρυθμίσεως ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, ἀντιβαίνουσαι εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 22 παραγράφου 1 ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι μέχρι τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν, συντελουμένης τὸ βραδύτερον ἐντὸς τριετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

Ἄρθρον 117.

1. Οἱ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 104 τοῦ Συντάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ἐκδοθέντες μέχρι τῆς 21.4.67 νόμοι θεωροῦνται ὡς μὴ ἀντικείμενοι εἰς τὸ παρὸν Σύνταγμα καὶ διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ.

2. Ἐπιτρέπεται ἢ κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἄρθρου 17 νομοθετικὴ ρύθμισις καὶ διάλυσις ὑφισταμένων εἰσέτι ἀγροληψιῶν καὶ ἐτέρων ἐδαφικῶν βαρῶν, ἢ ἐξαγορὰ τῆς ψιλῆς κυριότητος ὑπὸ ἐμφυτευτῶν ἐμφυτευτικῶν κτημάτων, ὡς καὶ ἡ κατάργησις καὶ ρύθμισις ἰδιορρύθμων ἐμπραγμάτων σχέσεων.

3. Δημόσια ἢ ἰδιωτικὰ δάση ἢ δασικαὶ ἐκτάσεις καταστραφεῖσαι ἢ καταστρεφόμεναι ἐκ πυρκαϊᾶς ἢ ἄλλως πῶς ἀποψιλωθεῖσαι ἢ ἀποψιλούμεναι, δὲν ἀποβάλλουν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὸν ὄν ἐκέκτηντο πρὸ τῆς καταστροφῆς των χαρακτῆρα καὶ κηρύσσονται ὑποχρεωτικῶς ἀναδασωτέαι, ἀποκλειομένης τῆς διαθέσεως τούτων δι' ἕτερον προορισμόν.

4. Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις δασῶν ἢ δασικῶν ἐκτάσεων ἀνηκουσῶν εἰς φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου δικαίου, ἐπιτρέπεται μόνον ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 17 ὀριζόμενα, διὰ λόγους δημοσίας ὠφελείας, διατηρουμένης πάντως ἀμεταβλήτου τῆς μορφῆς αὐτῶν ὡς δασικῆς.

5. Αἱ μέχρι τῆς προσαρμογῆς τῶν κειμένων περὶ ἀναγκαστικῶν ἀπαλλοτριώσεων νόμων πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος κηρυχθεῖσαι ἢ κηρυχθησόμεναι ἀναγκαστικαὶ ἀπαλλοτριώσεις διέπονται ὑπὸ τῶν

κατὰ τὸν χρόνον τῆς κηρύξεως τῶν ἰσχυουσῶν διατάξεων.

6. Αἱ παράγραφοι 3 καὶ 5 τοῦ ἄρθρου 24 ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῶν ἐν αὐταῖς προβλεπομένων νόμων ἀναγνωριζομένων ἢ ἀναμορφουμένων οἰκιστικῶν περιοχῶν.

Ἄρθρον 118.

1. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ προέδρου ἢ εἰσαγγελέως ἐφετῶν καὶ ἀνωτέρων, ἢ τούτοις ἀντιστοίχου, ἀποχωροῦν τῆς ὑπηρεσίας, ὡς μέχρι τοῦδε, ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν, τοῦ ὁρίου τούτου μειουμένου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1977 κατὰ ἓν ἔτος ἐτησίως μέχρι τοῦ ἐξηκοστοῦ ἑβδόμου ἔτους.

2. Ἀνώτατοι δικαστικοὶ λειτουργοί, μὴ τελοῦντες ἐν ὑπηρεσίᾳ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τῆς ἀπὸ 4/5 Σεπτεμβρίου 1974 συντακτικῆς πράξεως «περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως καὶ εὐρυθμίας ἐν τῇ Δικαιοσύνῃ» ὑποβιβασθέντες δὲ βάσει ταύτης, λόγῳ τοῦ χρόνου πραγματοποιήσεως τῆς προαγωγῆς αὐτῶν, καὶ καθ' ὃν δὲν ἠσκήθη ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τῆς αὐτῆς συντακτικῆς πράξεως πειθαρχικὴ δίωξις, παραπέμπονται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος εἰς τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον.

Τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον ἀποφαίνεται ἂν αἱ συνθηκαὶ τῆς προαγωγῆς ἐμείωσαν τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ὑπηρεσιακὴν θέσιν τοῦ προαχθέντος, ἀποφαίνεται δὲ ὀριστικῶς περὶ τῆς ἀνακτήσεως ἢ μὴ τοῦ αὐτομάτως ἀπολεσθέντος βαθμοῦ καὶ τῶν πρὸς τὸν βαθμὸν συναπτομένων δικαιωμάτων, ἀποκλειομένης τῆς ἀπολήψεως ἀναδρομικῶς διαφορᾶς ἀποδοχῶν ἢ συντάξεως.

Ἡ ἀπόφασις ἐκδίδεται ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς παραπομπῆς.

Οἱ ἐν ζωῇ κατὰ βαθμὸν στενώτεροι συγγενεῖς τοῦ ὑποβιβασθέντος καὶ ἀποβιώσαντος δικαστικοῦ δύνανται νὰ ἀσκήσουν ὅλα τὰ εἰς τοὺς δικαζομένους ἀναγνωριζόμενα δικαιώματα ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου.

3. Μέχρις ἐκδόσεως τοῦ κατ' ἄρθρον 101 παρ. 3 νόμου, ἐξακολουθοῦν ἐφαρμοζόμενα αἱ περὶ κατανομῆς ἀρμοδιοτήτων μεταξύ κεν-

τρικῶν καὶ περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν ἰσχύουσαι διατάξεις. Αἱ διατάξεις αὗται δύναται νὰ τροποποιῶνται διὰ μεταφορᾶς εἰδικῶν ἀρμοδιοτήτων ἐκ τῶν κεντρικῶν εἰς τὰς περιφερειακὰς ὑπηρεσίας.

Ἄρθρον 119.

1. Διὰ νόμου δύναται νὰ ἀρθῇ τὸ καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἰσχύσαν ἀπαράδεκτον τῆς ἀσκήσεως αἰτήσεως ἀκυρώσεως κατὰ πράξεων ἐκδοθεισῶν ἀπὸ 21ης Ἀπριλίου 1967 μέχρι τῆς 23ης Ἰουλίου 1974 εἴτε εἶχεν ἀσκηθῆ τοιαύτη αἴτησις εἴτε μὴ, ἀποκλειομένης πάντως τῆς ἀναδρομικῆς χορηγήσεως ἀποδοχῶν εἰς τυχὸν δικαιωθησομένους ἐκ τοῦ ἐνδίκου τούτου μέσου.

2. Οἱ δυνάμει νόμου αὐτοδικαίως ἀποκαθιστάμενοι εἰς ἄς δημοσίας θέσεις ἐκέκτηντο στρατιωτικοὶ ἢ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἐφ' ὅσον ἤδη ἀπέκτησαν τὴν ιδιότητα τοῦ βουλευτοῦ, δύναται ἐντὸς ὀκταημέρου προθεσμίας νὰ δηλώσουν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς δημοσίας αὐτῶν θέσεως.

ΤΜΗΜΑ Δ'

ΑΚΡΟΤΕΛΕΥΤΙΟΣ ΔΙΑΤΑΞΙΣ

Ἄρθρον 120.

1. Τὸ παρὸν Σύνταγμα, ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς καὶ δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ προσωρινοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως διὰ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τίθεται δὲ εἰς ἰσχὺν ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης Ἰουνίου 1975.

2. Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς συνάδοντας πρὸς αὐτὸ νόμους καὶ ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Δημοκρατίαν συνιστοῦν θεμελιώδη ὑποχρέωσιν πάντων τῶν Ἑλλήνων.

3. Ὁ καθ' οἰονδήποτε τρόπον σφετερισμὸς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀπορρεουσῶν ἐξουσιῶν διώκεται ἅμα τῇ ἀπο-

καταστάσει τῆς νομίμου ἐξουσίας, ἀφ' ἧς ἄρχεται καὶ ἡ παραγραφή τοῦ ἐγκλήματος.

4. Ἡ τήρησις τοῦ Συντάγματος ἐπαφίεται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων, δικαιουμένων καὶ ὑποχρεουμένων εἰς τὴν διὰ παντὸς μέσου ἀνίστασιν κατὰ οἰουδήποτε ἐπιχειροῦντος τὴν βιαίαν κατάλυσιν αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΚΩΝΣΤ. Ε. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Β. Τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προσυπογράψει καὶ δημοσιεύσει τὸ παρὸν, ἐπιτιθεμένης τῆς Μεγάλης τοῦ Κράτους Σφραγίδος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ
ΤΑ ΜΕΛΗ

ΠΑΝΑΓ. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ, ΙΩΑΝ. ΜΠΟΥΤΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΡΑΛΛΗΣ, ΔΗΜ. ΜΠΙΤΣΙΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ, ΣΟΛΩΝ ΓΚΙΚΑΣ, ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ, ΕΥΑΓΓ. ΔΕΒΛΕΤΟΓΛΟΥ, ΙΠΠΟΚΡ. ΙΟΡΔΑΝΟΓΛΟΥ, ΚΩΝΣΤ. ΚΟΝΟΦΑΓΟΣ, ΙΩΑΝ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ, ΚΩΝΣΤ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, ΧΡΙΣΤΟΦ. ΣΤΡΑΤΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ, ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΟΓΓΟΝΑΣ, ΝΙΚΟΛ. ΜΑΡΤΗΣ.

Ἐθεωρήθη καὶ ἐτέθη ἡ μεγάλη τοῦ Κράτους σφραγίς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ

II. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ἡ Γενική Συνέλευση τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ψήφισε στό Παρίσι στίς 10 Δεκεμβρίου 1948 τήν Οἰκουμένηκή Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀποτελεῖται ἀπό 30 ἄρθρα, ὡς ἐξῆς:

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Ἡ Γενική Συνέλευση,

Μέ τή σκέψη ὅτι θεμέλιο τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καί τῆς εἰρήνης στόν κόσμο εἶναι ἡ ἀναγνώριση τῆς σύμφυτης σέ ὅλους τοῦς ἀνθρώπους ἀξιοπρέπειας, ὅπως καί τῶν δικαιωμάτων τους πού εἶναι γιά ὅλους ἴσα καί ἀναφαίρετα.

Μέ τή σκέψη ὅτι ἡ παραγνώριση καί ἡ περιφρόνηση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὀδήγησαν σέ βάρβαρες πράξεις, τίς ὁποῖες ἐντονα ἀποκρούει ἡ καθολική συνείδηση, καί ὅτι, ὅπως ἔχει διακηρυχθεῖ, ἀνώτατη ἐπιδίωξη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἐρχομός ἐνός κόσμου, στόν ὁποῖο, ἀπαλλαγμένος ἀπό τόν τρόπο καί τήν ἀθλιότητα, θά μπορεῖ νά ἐκφράζεται καί νά πιστεύει ἐλεύθερα.

Μέ τή σκέψη ὅτι εἶναι βασικό νά προστατεύονται τά ἀνθρώπινα δικαιώματα ἀπό τό δίκαιο τῶν Κρατῶν μέ ρητές διατάξεις, ὥστε νά μὴ μένει στόν ἄνθρωπο σάν μόνη λύση ἡ ἐπανάσταση κατὰ τῆς τυραννίας καί τῆς καταπίεσεως,

Μέ τή σκέψη ὅτι ἔχει οὐσιαστική σημασία ἡ ἐνθάρρυνση τῶν Ἐθνῶν στήν ἀνάπτυξη φιλικῶν σχέσεων μεταξύ τους,

Μέ τή σκέψη ὅτι ὅλοι οἱ λαοί τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν μέ τόν Καταστατικό τους Χάρτη διακήρυξαν καί πάλι τήν πίστη τους στά θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, στήν ἀξία καί τήν ἀξιοπρέπεια τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας καί στήν ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων τῶν δύο φύλων καί ὅτι διαδήλωσαν πῶς εἶναι ἀποφασισμένοι νά εὐνοήσουν τήν κοινωνική πρόοδο καί νά δημιουργήσουν καλύτερες καί ἐλεύθερες συνθήκες ζωῆς,

Μέ τή σκέψη ὅτι τά Κράτη, πού εἶναι Μέλη τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἔχουν ἀναλάβει τήν ὑποχρέωση νά ἐξασφαλίσουν μέ τίς διαδικασίες τοῦ Ὁργανισμοῦ τόν παγκόσμιο καί πραγματικό σεβασμό τῶν δικαιωμάτων καί τῶν βασικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἀνθρώπου καί

Μέ τή σκέψη ὅτι γιά τήν πλήρη ἐκπλήρωση τῆς ὑποχρέωσης αὐτῆς ἔχει μεγάλη σημασία ἡ κοινή καί ὁμόφωνη ἀντίληψη γιά τά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου.

Δ ι α κ η ρ ὕ σ σ ε ι

τήν Οἰκουμενική αὐτή Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου σάν τό κοινό ἰδανικό πού πρέπει νά ἐπιδιώκεται ἀπό ὅλους τούς λαούς καί ὅλα τά Ἔθνη, μέ σκοπό ὅλα τά ἄτομα καί τά ὄργανα τῆς κοινωνίας, ἔχοντας πάντα στό νοῦ τους αὐτή τή διακήρυξη, νά προσπαθοῦν μέ τήν παιδεία καί τή διδασκαλία νά καλλιεργοῦν τό σεβασμό στά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου καί νά ἐξασφαλίζουν μέ προοδευτικά μέτρα στά Ἔθνη καί τόν κόσμο ὁλόκληρο τήν ἀναγνώριση καί τήν ἐφαρμογή τους κατά τρόπο γενικό καί ἀποτελεσματικό, τόσο στούς λαούς τῶν Κρατῶν, πού εἶναι μέλη τοῦ Ὁργανισμοῦ, ὅσο καί στούς λαούς πού ζοῦν σέ ἐδάφη τῆς δικαιοδοσίας τους.

Ἄρθρο 1. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γεννιοῦνται ἐλεύθεροι καί ἴσοι σέ ἀξιοπρέπεια καί δικαιώματα. Εἶναι προικισμένοι μέ λογική καί συνείδηση καί ἔχουν τήν ὑποχρέωση νά συμπεριφέρονται μεταξύ τους μέ πνεῦμα ἀδελφοσύνης.

Ἄρθρο 2. Ὁ καθένας μπορεῖ νά διεκδικεῖ ὅλα τά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες πού περιέχονται στή Διακήρυξη αὐτή, χωρίς καμμιά διάκριση καί εἰδικότερα χωρίς διάκριση πού νά βασίζεται στή φυλή, τό χρῶμα, τό φύλο, τή γλώσσα, τή θρησκεία, τήν πολιτική ἢ κάθε ἄλλη γνώμη, τήν ἐθνική ἢ κοινωνική καταγωγή, τήν περιουσία, τήν προέλευση ἢ κάθε ἄλλη κατάσταση.

Ἀκόμα καμμιά διάκριση δέ θά γίνεται, πού νά στηρίζεται στό πολιτικό καθεστῶς, τό νομικό ἢ τό διεθνές, τῆς Χώρας ἢ τοῦ ἐδάφους.

στά όποια άνήκει ένα πρόσωπο, άδιάφορα άν ή χώρα ή τό έδαφος αυτό είναι άνεξάρτητα, βρίσκονται σέ κηδεμονία, έχουν χάσει τήν άυτονομία τους ή στήν κυριαρχία τους ύπάρχει όποιοσδήποτε περι-ορισμός.

Άρθρο 3. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα νά ζει, νά είναι έλεύθερο καί νά άπολαμβάνει τήν προσωπική ασφάλεια.

Άρθρο 4. Κανείς δέ θά βρίσκεται σέ δουλεία, ούτε σέ δουλοπα-ροκία. Η δουλεία καί ή δουλεμπορία άπαγορεύονται σέ όλες τους τίς μορφές.

Άρθρο 5. Κανείς δέ θά ύποβάλλεται σέ βασανιστήρια, ούτε σέ ποινές καί μεταχειρίσεις σκληρές, άπάνθρωπες καί ταπεινωτικές.

Άρθρο 6. Ό καθένας έχει τό δικαίωμα νά άναγνωρίζεται ή νομική του προσωπικότητα σέ κάθε τόπο.

Άρθρο 7. Όλοι είναι ίσοι μπροστά στό νόμο καί έχουν τό δικαί-ωμα νά προστατεύονται εξίσου καί χωρίς διάκριση από τό νόμο. Έξάλλου όλοι έχουν τό δικαίωμα νά βρίσκουν τήν ίδια προστασία άπέναντι σέ κάθε διάκριση, πού θ' άποτελοϋσε παράβαση τής δια-κηρύξεως αυτής, καί άπέναντι σέ κάθε πρόκληση γιά τέτοια διά-κριση.

Άρθρο 8. Κάθε πρόσωπο έχει τό δικαίωμα νά προσφεύγει άποτε-λεσματικά στά άρμόδια δικαστήρια τής Πατρίδας του έναντίον τών πράξεων πού παραβιάζουν τά θεμελιώδη δικαιώματά του, τά όποια του άναγνωρίζονται από τό Σύνταγμα καί τούς νόμους.

Άρθρο 9. Κανείς δέν μπορεί νά φυλακιστεί, νά κρατηθεί ή νά εξ-οριστεί άυθαίρετα.

Άρθρο 10. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα μέ πλήρη ισότητα νά δι-κάζεται δίκαια καί μέ δημοσιότητα από άνεξάρτητο καί άμερόληπτό δικαστήριο, τό όποιο θά παίρνει άπόφαση είτε γιά τά δικαιώματα καί τίς ύποχρεώσεις του, είτε γιά τό βάσιμο κάθε ποινικής κατηγορίας έναντίον του.

Άρθρο 11. Κάθε πρόσωπο, πού κατηγορείται γιά άδίκημα, είναι

κατά τεκμήριο ἄθωο, ὡσότου ἀποδειχθεῖ νόμιμα ἡ ἐνοχή του σέ δίκη πού θά τήν χαρακτηρίζει ἡ δημοσιότητα καί πού θά τοῦ ἐξασφαλίζει ὄλες τίς ἀναγκαῖες ἐγγυήσεις γιά τήν ὑπεράσπισή του.

Κανείς δέν μπορεῖ νά καταδικαστεῖ γιά πράξεις ἢ παραλείψεις, οἱ ὁποῖες δέν ἦταν, σύμφωνα μέ τό ἐθνικό καί διεθνές δίκαιο, ἀδίκημα κατά τό χρόνο πού ἐγιναν, οὔτε ἐπιβάλλεται βαρύτερη ποινή ἀπό ἐκείνη πού θά ἐπιβαλλόταν τή στιγμή τῆς διαπράξεως τοῦ ἀδικήματος.

Ἄρθρο 12. Ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀντικείμενο αὐθαϊρέτων ἐπεμβάσεων στήν ἰδιωτική του ζωή, τήν οἰκογένειά του, τήν κατοικία του καί τήν ἀλληλογραφία του, οὔτε προσβολῶν τῆς τιμῆς καί τῆς φήμης του. Ὁ καθένας ἔχει τό δικαίωμα νά ἔχει νομική προστασία ἀπό τέτοιες προσβολές.

Ἄρθρο 13. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει τό δικαίωμα νά κυκλοφορεῖ ἐλεύθερα καί νά ἐκλέγει τή διαμονή του στό ἐσωτερικό τοῦ Κράτους πού ζεῖ.

2) Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τό δικαίωμα νά ἐγκαταλείπει κάθε χώρα, μαζί καί τή δική του, καί νά ἐπανέρχεται στή χώρα του.

Ἄρθρο 14. 1) Σέ περίπτωση διωγμοῦ κάθε πρόσωπο ἔχει τό δικαίωμα νά ζητήσῃ καί νά θρεῖ ἄσυλο σέ ἄλλες χώρες.

2) Τό δικαίωμα αὐτό δέν προβάλλεται σέ περίπτωση διώξεων γιά ἐγκλήματα τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου ἢ γιά ἐνέργειες ἀντίθετες πρὸς τούς σκοπούς καί τίς ἀρχές τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν.

Ἄρθρο 15. 1) Κάθε ἄτομο ἔχει τό δικαίωμα νά ἔχει τήν ἰθαγένεια ἐνός τουλάχιστο Κράτους.

2) Κανείς δέν μπορεῖ νά στερηθεῖ τήν ἰθαγένειά του ἢ τό δικαίωμα νά ἀλλάξῃ ἰθαγένεια.

Ἄρθρο 16. 1) Ὁ ἄνδρας καί ἡ γυναίκα μόλις φτάσουν σέ ἡλικία γάμου ἔχουν τό δικαίωμα νά κάνουν γάμο καί νά δημιουργοῦν οἰκογένεια χωρίς κανένα περιορισμό σχετικό μέ τή φυλή, τήν ἰθαγένεια καί τή θρησκεία τους. Τά δικαιώματά τους ἀπέναντι στό γάμο εἶναι ἴσα καί κατά τή διάλυσή του.

2) Ὁ γάμος δέν μπορεῖ νά γίνει παρά μόνο μέ τήν ἀβίαστη καί καθαρῇ συναίνεση τῶν μελλονύμφων.

3) Ἡ οἰκογένεια εἶναι τὸ φυσικὸ καὶ θεμελιώδες στοιχεῖο τῆς Κοινωνίας καὶ πρέπει νὰ προστατεύεται ἀπὸ τὴν Κοινωνία καὶ τὸ Κράτος.

Ἄρθρο 17. 1) Κάθε πρόσωπο, ἀτομικὰ ἢ ὁμαδικὰ, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχει ἰδιοκτησία.

2) Ἀπὸ κανένα δὲν ἀφαιρεῖται ἡ περιουσία του αὐθαίρετα.

Ἄρθρο 18. Κάθε πρόσωπο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχει ἐλευθερία σκέψεως, συνειδήσεως καὶ θρησκείας. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἔχει σάν συνέπεια τὴν ἐλεύθερη ἀλλαγὴ θρησκείας ἢ πεποιθήσεων, ὅπως καὶ τὴν ἐλευθερία ἐκδηλώσεως τῆς θρησκείας ἢ τῶν πεποιθήσεων ἀτομικὰ ἢ συλλογικὰ, τόσο φανερά, ὅσο καὶ κατιδίαν, μὲ τὴ διδασκαλία, τὴν ἄσκηση τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, τὴ λατρεία, καὶ τὴν τέλεση σχετικῶν λειτουργιῶν.

Ἄρθρο 19. Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα νὰ ἔχει ἐλευθερία γνώμης καὶ ἐκφράσεως. Αὐτὸ ἔχει σάν συνέπεια τὸ δικαίωμα νὰ μὴ ἐνοχλεῖται γιὰ τὶς ἀπόψεις του καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ζητᾷ, νὰ παίρνει καὶ νὰ διαδίδει τὶς πληροφορίες καὶ τὶς ἰδέες του μὲ ὅποιοδήποτε μέσο ἐκφράσεως χωρὶς περιορισμό.

Ἄρθρο 20. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα νὰ μετέχει ἐλεύθερα σὲ εἰρηνικὲς συγκεντρώσεις.

2) Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαναγκασθεῖ νὰ μετέχει σὲ Συνεταιρισμό.

Ἄρθρο 21. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετέχει στὴ διαχείριση τῶν δημοσίων ὑποθέσεων τῆς Χώρας του ἀπευθείας ἢ μὲ ἐκλεγμένους ἐλεύθερα ἀντιπροσώπους του.

2) Κάθε πρόσωπο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ γίνεται μὲ ἴσους ὅρους δεκτὸ στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες τῆς Χώρας του.

3) Βάση τῆς ἐξουσίας τῶν Δημοσίων ἀρχῶν εἶναι ἡ λαϊκὴ θέληση. Ἡ θέληση αὐτὴ πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται μὲ τίμιες ἐκλογές πού θά γίνονται κατὰ διαστήματα. Ἡ ψήφος πρέπει νὰ εἶναι καθολικὴ καὶ ἴση. Ἡ ψηφοφορία πρέπει νὰ γίνεται μυστικὰ ἢ μὲ ἀντίστοιχη διαδικασία πού θά τῆς ἐξασφαλίζει τὴν ἐλευθερία.

Ἄρθρο 22. Κάθε μέλος τῆς Κοινωνίας ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς κοι-

νονικής ασφάλισης. Ὁ καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτύχει τὴν Κοινωνικὴ Ἀσφάλεια. Ὁ καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτύχει τὴν ἱκανοποίηση τῶν οικονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν (πολιτιστικῶν καὶ μορφωτικῶν) δικαιωμάτων του, πού εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὴν ἐλεύθερη ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς του. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ πρέπει νὰ ἱκανοποιεῖται μὲ τὴν ἐθνικὴ προσπάθεια καὶ τὴ διεθνή συνεργασία καὶ μέσα στὰ πλαίσια τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως κάθε χώρας.

Ἄρθρο 23. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα νὰ ἐργάζεται μὲ ὄρους δίκαιους καὶ ἱκανοποιητικούς, νὰ ἐκλέγει ἐλεύθερα τὴν ἐργασία του καὶ νὰ προστατεύεται ἀπὸ τὴν ἀνεργία.

2) Ὅλοι, χωρὶς διάκριση, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ παίρνουν τὴν ἴδια ἀμοιβὴ γιὰ ἴσης ἀξίας ἐργασία.

3) Καθένας πού ἐργάζεται ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀμείβεται δίκαια καὶ ἱκανοποιητικά, ὥστε ἀπὸ τὴν ἐργασία του νὰ ἐξασφαλίζεται σ' αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειά του ἀξιοπρεπὴς διαβίωση, πού θὰ συμπληρῶνεται, ὅταν ὑπάρχει λόγος, ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μέσα κοινωνικῆς προστασίας.

4) Ὁ καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἰδρῦει μὲ ἄλλους συνδικάτα καὶ νὰ γίνεται μέλος συνδικάτων γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων του.

Ἄρθρο 24. Κάθε πρόσωπο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναπαύεται καὶ νὰ ψυχαγωγεῖται, ὅπως καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ὑπάρχει εὐλόγος περιορισμὸς τῆς ἐργασίας του καὶ νὰ τοῦ χορηγεῖται περιοδικὰ ἄδεια μὲ ἀποδοχές.

Ἄρθρο 25. Κάθε πρόσωπο ἔχει δικαίωμα νὰ ζεῖ μιὰ τέτοια ζωὴ πού θὰ τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν υγεία, τὴν ἀτομικὴ καὶ οἰκογενειακὴ εὐημερία καὶ ἰδιαίτερα τὴ διατροφή, τὸ ντύσιμο, τὴν κατοικία καὶ τὴν ἰατρικὴ περίθαλψη, ὅπως καὶ τίς ἀναγκαῖες κοινωνικὲς ὑπηρεσίες. Ἐχει ἀκόμη δικαίωμα νὰ ἀσφαλίζεται γιὰ τίς περιπτώσεις ἀνεργίας, ἀσθενείας, ἀναπηρίας, χηρείας, γηρατειῶν ἢ καὶ ἄλλες πού, γιὰ λόγους ἀνεξάρτητους ἀπὸ τὴ θέλησή του, δέ θὰ ἔχει τὰ μέσα νὰ συντηρηθεῖ.

Ἄρθρο 26. 1) Ὁ καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μορφωθεῖ. Ἡ ἐκπαίδευση πρέπει νὰ παρέχεται δωρεάν τουλάχιστο στὴ στοιχειώδη καὶ

βασική βαθμίδα. Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευση εἶναι ὑποχρεωτική. Ἡ τεχνική καὶ ἐπαγγελματική ἐκπαίδευση πρέπει νά γενικευθεῖ. Ἡ πρόσβαση σέ ἀνώτερες σπουδές πρέπει νά γενικευθεῖ καί νά εἶναι ἐλεύθερη μέ πλήρη ἰσότητα γιά ὅλους ἀνάλογα μέ τήν ἀξία τους.

2) Σκοπός τῆς ἐκπαιδευσεως πρέπει νά εἶναι ἡ πλήρης ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ ἐνίσχυση τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων του καί τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν. Πρέπει ἡ ἐκπαίδευση νά προάγει τήν κατανόηση, τήν ἀνοχή καί τή φιλία ἀνάμεσα σ' ὅλα τά ἔθνη καί τίς ομάδες, φυλετικές ἢ θρησκευτικές, ὅπως καί τήν ἀνάπτυξη τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν γιά τή διατήρηση τῆς εἰρήνης.

3) Οἱ γονεῖς ἔχουν τόν πρῶτο λόγο στήν ἐκλογή τῆς ἐκπαιδευσεως πού θά δοθεῖ στά παιδιά τους.

Ἄρθρο 27. 1) Κάθε πρόσωπο ἔχει τό δικαίωμα νά μετέχει ἐλεύθερα στήν πολιτιστική ζωή τῆς κοινωρίας πού ζεῖ, νά ἀπολαμβάνει τά ἀγαθά τῶν τεχνῶν καί νά συμμετέχει στήν ἐπιστημονική πρόοδο καί ἀγαθά, πού προέρχονται ἀπ' αὐτή.

2) Καθένας ἔχει τό δικαίωμα νά προστατεύονται τά ἠθικά καί ὕλικά του συμφέροντα πού προέρχονται ἀπό ἔργα ἐπιστημονικά, φιλολογικά καί καλλιτεχνικά, τῶν ὁποίων εἶναι δημιουργός.

Ἄρθρο 28. 1) Τό ἄτομο ἔχει καθήκοντα ἀπέναντι στήν Κοινωνία, στό κοινωνικό του πεδίο καί διεθνῶς μιά τάξη τέτοια, ὥστε τά δικαιώματα καί οἱ ἐλευθερίες, πού διακηρύσσονται μέ τή Διακήρυξη αὐτή, νά μποροῦν νά πραγματοποιηθοῦν.

Ἄρθρο 29. 1) Τό ἄτομο ἔχει καθήκοντα ἀπέναντι τῆς Κοινωνίας, μέσα στήν ὁποία μόνο εἶναι δυνατή ἡ ἐλεύθερη καί πλήρης ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς του.

2) Κατά τήν ἄσκηση τῶν δικαιωμάτων του καί τήν ἀπόλαυση τῶν ἐλευθεριῶν του ὁ ἄνθρωπος δέν ὑποβάλλεται σέ ἄλλους περιορισμούς, ἐκτός ἀπό ἐκείνους πού θεσπίζονται ἀποκλειστικά μέ νόμους καί ἀποσκοποῦν στήν ἐξασφάλιση καί τό σεβασμό τῶν δικαιωμάτων καί ἐλευθεριῶν τοῦ συνανθρώπου του καί τήν ἱκανοποίηση τῶν δικαιῶν ἀξιώσεων τῆς Ἠθικῆς, τῆς Δημοσίας Τάξεως καί γενικῆς εὐημερίας μέσα σέ Δημοκρατική Κοινωνία.

3) Τά δικαιώματα καί οί ἐλευθερίες πού περιέχονται στή Διακήρυξη αὐτή σέ καμμιά περίπτωση δέν εἶναι δυνατό νά ἀσκηθοῦν κατά τρόπο ἀντίθετο πρὸς τοὺς σκοποὺς καί τίς ἀρχές τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν.

Ἄρθρο 30. Καμμιά διάταξη τῆς Διακηρύξεως αὐτῆς δέν μπορεῖ νά ἐρμηνευθεῖ ὅτι θεμελιώνει οἰοδήποτε Κράτος ἢ ομάδα ἢ ἄτομο τό δικαίωμα νά ἀναπτύξει δραστηριότητα ἢ νά ἐκτελέσει πράξεις, πού ἀποβλέπουν στήν καταστρατήγηση τῶν δικαιωμάτων καί ἐλευθεριῶν πού ἀναγνωρίζονται ἀπό αὐτή.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
1. Κοινωνική ζωή και ομαδική συμβίωση	5
2. Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.....	6
3. Μορφές καί ἐξέλιξη τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας.....	7
4. Κοινωνία καί δίκαιο	9
5. Λειτουργίες τῆς κοινωνίας καί ἀποτελέσματα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.....	11
6. Τό κοινωνικό μας περιβάλλον καί ἡ θέση μας σ' αὐτό	12

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ : ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ : Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

1. Ἐννοια καί στοιχεῖα τῆς Κοινότητας καί τοῦ Δήμου	17
2. Προϋποθέσεις γιά τήν ἀναγνώριση Κοινότητας ἢ Δήμου.....	18
3. Διοικητικά ὄργανα τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου καί ἡ ἐκλογή τους	18

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ : Ο ΝΟΜΟΣ

Ἐννοια καί διοικητική ὀργάνωση τοῦ Νομοῦ	20
--	----

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

1. Οἱ κυριότερες Ἰδιωτικές, Συνεταιριστικές καί Δημόσιες Ἐπιχειρήσεις	22
2. Δημόσια Ὑγιεινή καί Κοινωνικές Ἀσφαλίσεις	23
3. Ἐπαγγελματικές Ὄργανώσεις καί Συνδικαλισμός.....	25

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ : Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ		Σελ.
α)	Γενικά	28
β)	Τά δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του πολίτη	30
γ)	Ή ανθρώπινη αξιοπρέπεια	33
δ)	Ή δικαιοσύνη	35
ε)	Ή άλληλεγγύη	36
στ)	Ή αξιοπρέπεια τής εργασίας	38
ζ)	Τά καθήκοντα του ανθρώπου προς τήν οικογενειακή ζωή	39
η)	Ή σεβασμός τής ιδιωτικής και τής δημοσίας περιουσίας.	43
θ)	Τά καθήκοντα προς τήν Πατρίδα	44
ι)	Τό δικαίωμα μορφώσεως.	48
2. ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ		
α)	Ή κλασσική αρχαιότητα	50
β)	Ή νόμος του Καρόλου Β' τής Αγγλίας για τήν προσωπική ασφάλεια των πολιτών.	52
γ)	Ή άμερικανική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου (1776)	53
δ)	Ή διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη τής Γαλλικής Ήπαναστάσεως (1789)	55
ε)	Ή Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου.	57
3. ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ		
α)	Πολιτική έλευθερία	59
β)	Άτομικές έλευθερίες	60
γ)	Κοινωνική έλευθερία	63
δ)	Ή ισότητα	63
4. ΣΤΕΡΗΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ. ΤΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ		
ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ : Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ		
1. ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ		
α)	Όρισμός και στοιχεία τής Πολιτείας	67
β)	Πολίτευμα και είδη πολιτευμάτων.	70
γ)	Τό Σύνταγμα.	73
2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ		
α)	Προσωρινό πολίτευμα τής Ελλάδας (1822).	78
β)	Ή Νόμος τής Ήπιδάουρου (1823)	78
γ)	Τό πολιτικό Σύνταγμα τής Ελλάδας (1827).	79
δ)	Τό ήγεμονικό Σύνταγμα (1832).	80

	Σελ.
ε) Σύνταγμα του 1844.....	80
στ) Σύνταγμα του 1864/1911.....	81
ζ) Τά Συντάγματα του 1927 και 1952.....	82
η) Τό δικτατορικό Σύνταγμα του 1968/1973.....	83
3. ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	
α) Εισαγωγή του Συντάγματος και περιεχόμενα αυτού.....	84
β) Νέες χαρακτηριστικές διατάξεις του Συντάγματος.....	85
γ) Τά όργανα τών τριών εξουσιών του Κράτους.....	86
Α'. Όργανα τής Έκτελεστικής εξουσίας	
1. ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	87
2. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ.....	88
Β'. Όργανα τής Νομοθετικής εξουσίας	
Η ΒΟΥΛΗ.....	90
Γ'. Όργανα τής Δικαστικής εξουσίας	
ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.....	94

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. ΓΕΝΙΚΑ.....	105
2. Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (ΟΗΕ).....	105
3. ΟΙ ΛΟΙΠΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ.....	109
4. ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.....	111
5. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (ΕΟΚ).....	112

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΙΜΕΝΑ

I. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	115
II. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ.....	194

BATTLE

ΕΔΩ ΓΡΑΦΕΙ ΜΟΝΟ ΑΥΤΟ ΠΟΥ
 ΔΙΑΒΑΣΑΤΕ.
 (ΝΑΙ ΛΕΞ ΒΗΜΕΙΕΣ)

GREEN WOOD → 5ki

 → 6ki.

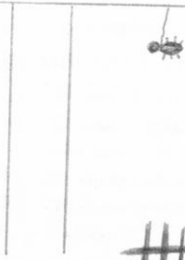

G.B.]

G.W.]

MAF

~~ARABIA~~

FOUR

AEI . —

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΒΕΣΜΟΙ = ΝΟΜΟΙ ΛΟΥ ΕΞ ΑΣΦΑΛΙΖΟΥΝ
ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

TARGET

A.E.

Ανώγειος Ξεφραία
ΤΙΝΟΤΑ ΤΙΝΟΤΑ

L ⊕ ⊕ ⊕

ΑΕΚ. ΑΕΚ. ΑΕΚ. ΑΕΚ. ΑΕΚ. ΑΕΚ.

GREEN WOOD

ZOZ

E.

XE XE'

INTELLIGENT

~~ZOZ~~ · ~~ZOZ~~

(VI)

~~ZOZ~~

ZOZ

ΠΡΟΕΡΧΗ
ΠΑΡΩΝΑΙ

IMERIAL
GUARD

GREEN WOOD
= NOTIGAM. ENGALD

ΕΚΔΟΣΗ Δ' 1978 (VI) ΑΝΤΙΤΥΠΑ 145.000 — ΣΥΜΒΑΣΗ 3043/12-4-78

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΘΕΟΔ. ΒΓΟΝΤΖΑΣ καί ΣΙΑ. Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Δ. ΚΑΤΣΑΒΡΙΑΣ

Smith.

203 = 3043

ΑΡΧΙΜΕΝ

Ν. Σουλερνού

Ν. Σουλερνού

Ν. Σουλερνού

Ν. Σουλερνού

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής